GEMEENTE WESTLAND

2019

Jaarstukken

Jaarverslag en Jaarrekening 2019

Aldus besloten door de raad in zijn openbare vergadering van 8 juli 2020,

de griffier, de voorzitter,

Raad 8 juli 2020

INHOUDSOPGAVE

Hoofdstuk 1 Aanbiedingsnota 5

1.1. Voorwoord 6

1.2. Het financiële resultaat en ontwikkeling van reserves over 2019 9
1.2.1. Het financiële beeld in hoofdlijnen 9

1.3. Leeswijzer 16

1.4. Doorwerkend effect resultaten jaarstukken naar 2020 en verder 16

1.5. Rechtmatigheid 19

1.6. Vennootschapsbelasting 19

1.7. Gebeurtenissen na balansdatum 19

1.8. Rapportage Interbestuurlijk Toezicht 21

Hoofdstuk 2 Jaarverslag 25

2.1. Programmaverantwoording 26
2.1.1. Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling 27
2.1.2. Sterke Samenleving 67
2.1.3. Ondersteuning, zorg en participatie 80
2.1.4. Fysieke Leefomgeving 102
2.1.5. Dienstverlening en Belastingen 121
2.1.6. Bestuur en Veiligheid 140
2.1.7. Overzicht Algemene Dekkingsmiddelen 150

2.2. Investeringen 164
2.2.1 Kapitaallasten 165
2.2.2 Omvang investeringsportefeuille 165
2.2.3 Afgesloten Investeringen / in gebruik genomen investeringen 171
2.2.4 Bijstelling lopende investeringen 172
2.2.5 Overzicht subsidies 174
2.2.6 Bijstelling kapitaallasten 2020-2023 175

2.3. Paragrafen 176
2.3.1. Paragraaf Lokale Heffingen 177
2.3.2. Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing 187
2.3.3. Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen 193
2.3.4. Paragraaf Financiering 199
2.3.5. Paragraaf Bedrijfsvoering 206
2.3.6. Paragraaf Verbonden Partijen 214
2.3.7. Paragraaf Grondbeleid en Vastgoed 240

Hoofdstuk 3 Jaarrekening 247

3.1. Balans per 31 december 2019 248

3.2. Het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening over het begrotingsjaar 250

3.3. Toelichtingen 251

3.3.1. Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling 251
3.3.2. Toelichting op de balans per 31 december 2019 (bedragen X € 1.000) 257
3.3.3. Toelichting op het overzicht van baten en lasten 283
3.3.4. Gebeurtenissen na balansdatum 289
3.3.5. Begrotingsrechtmatigheid 290

3.4. Single information, single audit (SiSa) 292

3.5. Bijlagen Taakvelden (over programma's) 297

Hoofdstuk 1 Aanbiedingsnota

1.1. Voorwoord

Voor u liggen de jaarstukken van de gemeente Westland over het jaar 2019. De jaarstukken bestaan uit de aanbiedingsnota, het jaarverslag en de jaarrekening. Deze vormen het sluitstuk van de budgetcyclus voor het boekjaar 2019. Het college legt hiermee verantwoording af over het gevoerde beleid en het financiële beheer over het dienstjaar 2019. De raad wordt met deze stukken in staat gesteld om zijn controlerende taak uit te oefenen.

Leeswijzer
In hoofdstuk 1.3 treft u een leeswijzer voor deze jaarstukken aan. Hierin wordt de samenhang tussen de verschillende onderdelen van de jaarstukken (jaarverslag en jaarrekening) geschetst.

Het jaar 2019 in vogelvlucht
2019 was economisch gezien een goed jaar voor de Westlandse economie, er zijn veel banen gecreëerd en de export van onze bedrijven is toegenomen. Er zijn op uiteenlopende terreinen goede resultaten geboekt. De gemeente Westland, strategisch gelegen tussen Rotterdam en Den Haag, behoudt haar aantrekkelijke woon- en ondernemersklimaat. Dat past binnen de ambitie van het college zoals benoemd in het WestlandProgramma 2018-2022: 'Westland is een welvarende gemeente met een sterke samenleving, waar het goed toeven is.' In 2019 nam de vraag naar woningen en bedrijfsruimten verder toe en daarmee stegen de onroerendgoedprijzen. Dat leidt tot een prijsopdrijvend effect wat minder gunstig is voor de sociale woningbouwsector. Het college werkt, samen met haar inwoners en de gemeenteraad, verder aan een gezonde balans tussen de economische en maatschappelijke belangen en uitdagingen.

Het college heeft in het WestlandProgramma 2018-2022 de ambitie uitgesproken om de Westlandse economie toekomstbestendig te maken en te houden, door innovatie met internationale uitstraling, aantrekkelijk voor jongere generaties en nieuwe bedrijven, die bijdraagt aan het oplossen van wereldwijde problemen, zoals voedselzekerheid, verduurzaming en klimaatverandering. In 2019 hebben we daaraan bijgedragen met de subsidieregeling Kennis en Innovatie Westland. We hebben negen start-ups en scale-ups met goede, innovatieve ideeën ondersteund en samen met Innovation Quarter inzet gepleegd op internationalisering en acquisitie voor het greenportcluster. Er zijn 2 innovatieve bedrijven geland op Honderdland en ABC Westland. We hebben, met een eigen programma ter ondersteuning van Westlandse bedrijven, deelgenomen aan de handelsmissie van PZH naar China. Ook zijn er in 2019 belangrijke stappen gezet met Bio Base Westland. In dit programma wordt gewerkt aan de commerciële toepassing van plantenstoffen en plantenextracten in onder andere de farmaceutische industrie, de cosmeticabranche, de voedselindustrie, (agro)chemische en papier- en kartonindustrie. In 2019 zijn 21 woningen gesloopt t.b.v. de structuurverbetering en verduurzaming van de glastuinbouw en modernisering van het teeltareaal in Westland om deze ontwikkelingen verder te stimuleren.

Het college heeft in 2019 samen met alle betrokkenen ingezet op het zo snel als mogelijk tot stand brengen van een energie-infrastructuur zonder fossiele brandstoffen. Daarmee willen we stimuleren dat Westland koploper blijft op het gebied van innovaties in de energievoorziening. Vanuit het Rijk is in 2019 € 3,7 mln. ontvangen voor een ruim bemeten en daardoor toekomstbestendig Trias netwerk, voor het benutten van aardwarmte. Ook op de dossiers Warmtewet en ODE hebben we in 2019 actief lobby gevoerd om de duurzaamheidsdoelstellingen te bereiken. Leden van meerdere fracties vanuit de Tweede Kamer zijn inmiddels in Westland geweest als resultaat van deze lobby.

Het MKB is de kurk waarop onze economie drijft en een florerend MKB draagt bij aan levendige dorpskernen en een aantrekkelijke werk- en woonomgeving. Daarom hebben wij in 2019 een MKB-investeringsfonds ingesteld. Met dit fonds dragen we bij aan projecten die de retailstructuur versterken en de aantrekkelijkheid van de winkelgebieden vergroten. 80 % van de aanvragen is gehonoreerd. Er zijn bijdragen toegekend aan de herinrichting van het Marktplein in 's-Gravenzande, het Wilhelminaplein in Naaldwijk en het plein aan de Voorstraat in Poeldijk, de Westlandpas, het WOS-programma De Pitch, de Visie Retailstructuur Westland, Stichting Bezoek Westland, Kredietunie

MKB (financieringsmogelijkheden), de feestelijke opening van het winkelcentrum in 's-Gravenzande, het Retail Event Westland en het aanstellen van een centrummanager.

In het WestlandProgramma 2018-2022 schreven we dat het vinden van nieuwe woonvormen en oplossingen voor het beter benutten van de steeds schaarser wordende ruimte een blijvende opdracht voor college, raad en de Westlanders is. In 2019 hebben we de nieuwe huisvestingsverordening vastgesteld om de eerste afwegingskaders te bepalen. In 2019 is de bouw van de 70 appartementen aan de Sand Ambachtstraat in 's-Gravenzande gestart. In Poeldijk zijn 29 woningen opgeleverd. Vestia heeft met de lokale Westlandse corporaties een onderverdeling gemaakt van het bezit. De onderhandelingen tussen Vestia en de corporaties is in 2019 gestart. De gemeente Westland heeft samen met de andere maatwerkgemeenten lobby gevoerd in Den Haag voor behoud van de sociale woningvoorraad van Vestia. In totaal is de woningvoorraad (rekening houdend met sloop) in 2019 met 550 woningen uitgebreid. Er zijn voorbereidingskredieten verleend voor de nieuwbouwprojecten Molensloot en de Achtsprong, de nieuwe, innovatieve onderwijs en opvanglocatie "Waalcampus" in 's-Gravenzande is opgeleverd. Dit past binnen onze ambitie om in Westland een nieuwe balans te vinden tussen wonen, groen, economie en (onderwijs)voorzieningen en te zorgen voor een passend aanbod aan woningen. Daar gaan we de komende jaren mee door.

De afgelopen periode is hard gewerkt om de overdracht van taken van de Rijksoverheid op het gebied van het sociaal domein naar de gemeente goed te laten verlopen en continuïteit van de zorg te bieden. Dat is gelukt, maar heeft ook in 2019 grote kosten met zich meegebracht. Binnen het sociaal domein is over heel 2019 namelijk een toename van het zorggebruik zichtbaar, met name bij jeugdhulp. Dit is een landelijk beeld. De totale financiële lasten voor de Jeugdzorg komen in 2019 uit op € 26,0 mln. waar er € 25,1 mln. was begroot. Het aandeel Zorg in natura in 2019, ingekocht binnen H10 verband, steeg ten opzichte van 2018 met € 2,0 mln. tot € 21,5 mln. Deze stijging wordt vooral veroorzaakt door een toename in de intensiteit van zorg (meer uren, dagdelen, etmalen per kind per maand), een verschuiving van lichte naar zware zorg (complexere zorg), doordat kinderen langer in zorgtrajecten zitten en door de stijging van het aantal jongeren in deze zorgtrajecten.
Ook de vraag naar ondersteuning WMO neemt toe doordat per 1-1-2019 het abonnementstarief is ingevoerd en er meer mensen, waaronder ouderen, (langer) gebruik maken van deze voorzieningen. Ook in 2019 zijn er uiteindelijk meer budgettaire middelen voor het sociaal domein nodig geweest dan begroot. Doordat er in de ProRap 2019 € 6,2 mln. extra beschikbaar is gesteld voor het sociaal domein is het resultaat in de Jaarrekening voor het sociaal domein uiteindelijk op € 0,6 mln. nadelig uitgekomen. In het WestlandProgramma 2018-2022 hebben we aangegeven dat we het van primair belang vinden dat een Westlander die zorg en ondersteuning nodig heeft, die voldoende krijgt. Maar door de oplopende vraag en kosten is het belangrijk dat zorgaanbieders meer resultaatgerichtheid en ondernemerschap laten zien om ook in de toekomst de zorgvoorziening voor al onze kwetsbare inwoners te kunnen waarborgen.

In 2019 hadden we vanzelfsprekend nog geen last van de coronacrisis. Het is nog onbekend welke effecten de coronacrisis gaat hebben op de gemeentelijke meerjarenbegroting vanaf 2020. De verwachting is dat in 2020 de economie in ieder geval fors zal krimpen (prognose IMF is 7,5 % krimp). Wat de economische vooruitzichten voor de jaren daarna zijn is nog onbekend. Dat geldt voor alle gemeenten in Nederland, maar zal voor het Westland met name voelbaar zijn bij het op export gerichte glastuinbouwcluster, tevens onze belangrijkste economische pijler. In hoofdstuk 1.7 "Gebeurtenissen na balansdatum", worden de financiële risico's van de coronacrisis voor de jaren vanaf 2020 verder toegelicht.

Opbouw jaarstukken
De doelstellingen voor het beleid en de in 2019 verrichte activiteiten en geleverde prestaties zijn in de jaarstukken per programma weergegeven. De financiële weerslag hiervan is te vinden in de (programma)jaarrekening. De jaarrekening volgt voor wat betreft de programma-indeling de indeling van de begroting 2019 en functioneert in die zin ook als 'spiegel' van de programmabegroting.

Resultaat 2019
De gemeente Westland sluit het jaar 2019 af met een nadelig resultaat van € 1,6 mln. Dit is na verrekening met de reserves. Dit is een afwijking van 0,5% ten opzichte van de vastgestelde begroting voor dat jaar. Voor verrekening met de reserves is het resultaat € 6,2 mln. negatief.

Voor een bedrag van € 7,7 mln. (waarvan € 4,4 mln. onderdeel vormt van het rekeningsaldo) is er sprake van werkzaamheden die vanuit 2019 doorlopen naar 2020 dan wel alsnog worden opgestart in 2020. Zoals gebruikelijk stellen wij voor om dit bedrag in 2020 opnieuw beschikbaar te stellen voor het voortzetten van deze werkzaamheden. Voor een verdere toelichting bij dit resultaat wordt u verwezen naar paragraaf 1.2.1 van deze aanbiedingsnota. Het resultaat na deze resultaatbestemming bedraagt € 6,0 mln. negatief en zal worden verrekend met de algemene reserve.

Raadsbehandeling
De gemeenteraad behandelt de jaarstukken in zijn vergadering van 8 juli 2020. De jaarstukken zijn te raadplegen op de website van de gemeente (www.140174.nl).

Het college van burgemeester en wethouders

1.2. Het financiële resultaat en ontwikkeling van reserves over 2019

In deze paragraaf is een uiteenzetting opgenomen van de belangrijkste financiële uitkomsten over 2019, met een analyse van de belangrijkste componenten.

1.2.1. Het financiële beeld in hoofdlijnen

Algemeen
De Nederlandse economie is in 2019 met zo'n 1,8% gegroeid. De eerder verwachte afvlakking van het groeipercentage heeft zich in 2019 dus voorgedaan. In 2018 was de groei van het bruto binnenlands product nog 2,6% en in 2017 zelfs 2,9%. De verwachte groei in 2020 zal als gevolg van de coronacrisis fors afnemen met zo'n 7,5%. In de jaren daarna zal de groei waarschijnlijk weer aantrekken, maar komt deze daarmee niet direct weer op het oude niveau.

Westland had eind 2019 zo'n 64.000 banen, een vermeerdering met 2,7% ten opzichte van 2018. De stijging in heel Nederland bedroeg ter vergelijking 2,5%. Het aantal banen in 2019 per 1.000 inwoners (tussen 15-74 jaar) bedroeg in Westland 786. In heel Nederland was dit 677. De verwachting voor 2020 is dat het aantal banen als gevolg van de coronacrisis zal afnemen.

Financieel resultaat
De gemeente heeft het begrotingsjaar 2019 afgesloten met een nadelig saldo van € 1,6 mln.

Het nadelige resultaat van € 1,6 mln. nadelig is het saldo van een aantal tekorten en voordelen binnen de diverse programma's. De grootste tekorten doen zich voor op de afvalinzameling (€ 1,1 mln. N), bij grondzaken (€ 1,4 mln. N), op de Ondersteuning (€ 2,0 mln. N) en bij de voorziening wethouders pensioenen (€ 1,0 mln. N). De grootste voordelen doen zich voor bij de algemene voorzieningen (€ 1,2 mln. V), economische stimulering (€ 0,9 mln. V), Preventie (€ 0,9 mln. V) en op Vastgoed (€ 0,8 mln. V).
Een uitgebreidere toelichting op de afwijkingen is in de staat van afwijkingen opgenomen.

Saldo na resultaatbestemming
Voor een aantal budgetten uit het jaarrekeningsaldo wordt voorgesteld deze over te hevelen naar het jaar 2020 omdat de activiteiten niet of niet volledig zijn uitgevoerd en hiervoor in 2020 geen middelen beschikbaar zijn. Hierdoor verslechtert het resultaat na resultaatbestemming.

Saldo jaarrekening (in € mln.)	**€**	**-/- 1,6 N**
Over te hevelen budgetten naar 2020 (voor zover van invloed op exploitatiesaldo)	€	-/- 4,4 N
Resultaatbestemming zogenoemde taakmutaties Algemene uitkering waarvan uitgaven starten/doorlopen in 2019	€	0
Saldo 2019 na resultaatbestemming	**€**	**-/- 6,0 N**

In de ProRap was uitgegaan van een verwacht nadelig saldo van -/- € 5,7 mln. Het gerealiseerde jaarrekeningsaldo na resultaatbestemming ligt dus in lijn met de in de ProRap opgenomen prognose.

Voorstellen resultaatbestemming (met invloed op exploitatiesaldo)
De voorstellen voor resultaatbestemming ad € 4,4 mln. hebben betrekking op de bijdrage integrale visie A4 veilingroute A20 (€ 0,2 mln.), de energietransitie glastuinbouw (€ 0,3 mln.), de huisvesting arbeidsmigranten (€ 0,3 mln.), de vervanging gymtoestellen (€ 0,2 mln.), statushouders en asielzoekers (€ 0,5 mln.), aanpak ondermijning (€ 0,3 mln.), incidentele projecten organisatie ontwikkeling en motie toegankelijkheid website (€ 2,0 mln.) en nog een aantal kleinere posten (€ 0,6 mln.). De voorstellen voor resultaatbestemming worden via het dictum bij het raadsvoorstel expliciet ter goedkeuring aan de raad voorgelegd.

Ontwikkeling reserve- en schuldpositie
Zowel de gemeentelijke reservepositie als de schuldpositie van de gemeente is nagenoeg onveranderd gebleven in 2019.
De reservepositie van de gemeente ultimo 2019 is ten opzichte van 31 december 2018 gedaald met € 6,2 mln.
De bestemmingsreserves van de gemeente zijn ingezet voor de (conform raadsbesluiten) beoogde doelen. De reservepositie van de gemeente bedraagt eind 2019 € 252,2 mln. (incl. verwerking van het jaarrekeningresultaat over 2019).

De schuldpositie van de gemeente (langlopende geldleningen) bedraagt ultimo 2019 € 346,0 mln. (op 1 januari 2019 was dit € 340,0 mln.).
De stand van de leningen per 31 december 2019 komt daarmee ca. € 16,0 mln. hoger uit dan begroot (€ 330,0 mln.). De reden dat de schuldpositie hoger uitvalt dan begroot heeft te maken met achterlopende grondverkopen en het overnemen van de lening voor sporthal de Pijl.

De opbouw van het rekeningresultaat 2019 is samenvattend als volgt:

(bedragen x € 1 mln.)

	Realisatie 2018	Begroting 2019	Bijgestelde begroting 2019	Realisatie 2019
Baten	286,2	289,0	280,4	274,7
Lasten	-/- 287,6	-/- 303,0	-/- 301,3	-/- 280,9
Exploitatieresultaat	**-/- 1,4**	**-/- 13,9**	**-/- 20,9**	**-/- 6,2**
Onttrekkingen aan reserves	26,0	24,6	38,1	24,2
Toevoegingen aan reserves	-/- 19,6	-/- 10,7	-/- 17,2	-/- 19,6
Saldo reservemutaties	**6,4**	**13,9**	**20,9**	**4,6**
Resultaat na reservemutaties	**5,0**	**0,0**	**0,0**	**-/- 1,6**

Uitgebreide toelichting bij het financieel resultaat over 2019

In onderstaande tabel (staat van afwijkingen) is een uitsplitsing gemaakt naar de belangrijkste componenten waaruit het rekeningsaldo 2019 is opgebouwd.

STAAT VAN AFWIJKINGEN

Programma		Bedragen in €	
A Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling	Economische stimulering	900.000	
	Ruimtelijk beleid	600.000	
	Milieu	400.000	
	Grondzaken	-1.400.000	
	Vastgoed	800.000	
	Totaal programma A		**1.300.000**
B Sterke Samenleving	Algemene voorzieningen	1.200.000	
	Preventie	900.000	
	Totaal programma B		**2.100.000**
C Ondersteuning, Zorg en Participatie	Toegang en toeleiding	400.000	
	Ondersteuning	-2.200.000	
	Financiële zelfredzaamheid	300.000	
	Totaal programma C		**-1.500.000**
E Fysieke Leefomgeving	Groen en recreatie	500.000	
	Vergunningen	-200.000	
	Totaal programma E		**300.000**
F Dienstverlening en Belastingen	Persoonsdocumenten	-200.000	
	Afvalinzameling	-1.100.000	
	Totaal programma F		**-1.300.000**
G Bestuur en veiligheid	Burgemeester en wethouders	-1.200.000	
	Integrale veiligheid	400.000	
	Fysieke veiligheid	300.000	
	Overige posten	200.000	
	Totaal programma G		**-300.000**
Algemene dekkingsmiddelen	Concernstelposten (saldo ProRap)	-5.700.000	
	Geldleningen en deelnemingen	300.000	
	Algemene uitkering	-400.000	
	Belastingen	100.000	
	Bedrijfsvoeringskosten incl. overhead	3.500.000	
	Totaal Algemene dekkingsmiddelen		**-2.200.000**
Totaal			**-1.600.000**

Op de verschillende afwijkingen (inclusief reserves) wordt per programma hieronder nader ingegaan.

(I = incidenteel effect, S = structureel effect)

Programma A Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling € 1,3 mln.

Economische stimulering € 0,9 mln. (I).
Binnen de economische stimulering is er per saldo sprake van een voordeel van € 0,9 mln.
Er treden verschillende voordelen op in 2019 op het terrein van onder meer het algemeen economisch beleid (€ 0,1 mln.) en afwijkingen kleiner dan € 100.000, samen goed voor ca. € 0,5 mln. In het uitvoeringsprogramma Energietransitie Glastuinbouw is in 2019 rekening gehouden met de 1e fase ateliers waarin tracés van Warmte Systeem Westland worden uitgewerkt. De kosten schuiven deels door naar 2020 hetgeen voor 2019 een voordeel oplevert. Bij de vaststelling van de jaarrekening 2019 zal worden voorgesteld € 0,3 mln. over te hevelen naar 2020.

Ruimtelijk beleid € 0,6 mln. (I)
Er is een voordeel ad € 0,2 mln. ontstaan door de toekenning van hogere dan verwachte subsidie van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) voor het uitplaatsen en saneren van woningen onder hoogspanning. Daarnaast zijn er kleinere afwijkingen samen goed voor € 0,4 mln.

Milieu € 0,4 mln. (I)
Er treden verschillende voordelen op in 2019 op het terrein van onder meer Klimaat Adaptatie (€ 0,3 mln.), de afhandeling van de garantstelling met HVC Geothermie (€ 0,2 mln.) en enkele kleinere afwijkingen (€ 0,1 mln.).

Grondzaken -€ 1,4 mln.(I)
In 2019 bedraagt het positief resultaat van de bijstelling van de getroffen voorzieningen grondexploitaties, afsluiting van projecten en winstnemingen € 0,7 mln. Bij de vaststelling van het MPG 2020-2023 is melding gemaakt van een positief resultaat van € 0,8 mln.
De getroffen voorzieningen voor de deelnemingen zijn berekend op € 1,6 mln. Bij de vaststelling van het MPG 2020-2023 hebben wij melding gemaakt van een nadelige bijstelling van de getroffen voorziening voor de deelnemingen ad € 1,5 mln. De toename heeft betrekking op een nadere bijstelling van de voorziening voor Juliahof.
De voorziening voor de Participatiemaatschappij De Westlandse Zoom is als gevolg van Vpb aangifte 2016-2019 met € 0,3 mln. verhoogd. Ten opzichte van de begroting is € 0,3 mln. meer in de reserves bovenwijkse voorzieningen en faciliterende ontwikkelingen gestort.
Tenslotte is als gevolg van kleinere afwijkingen een voordeel ontstaan van € 0,1 mln.

Vastgoed € 0,8 mln. (I)
Ten opzichte van de bijgestelde begroting is bij de verkoop van vastgoed per saldo een netto meeropbrengst gerealiseerd van € 0,8 mln. In de raadsvergadering van 10 december 2019 hebben wij melding gemaakt een voordeel als gevolg van de vrijval van de voorziening “BTW last investeringen sport” ad € 1,0 mln. Daarnaast treden voordelen op het terrein van vastgoedobjecten (€ 0,1 mln.) en bodemsanering (€ 0,5 mln.). Voor de vervanging van gymtoestellen zijn de activiteiten tot een bedrag van € 0,2 mln. doorgeschoven naar 2020. Bij de vaststelling van de jaarrekening 2019 zal worden voorgesteld dit bedrag over te hevelen naar 2020.
Tevens is de gemeente als gevolg van het aflopen van een erfpachtconstructie eigenaar geworden van Sporthal De Pijl en hiermee is het juridische eigendom overgegaan naar de gemeente. Stichting Sporthal Naaldwijk had nog leningen openstaan, waarvoor de gemeente Westland garant stond. Per 31 december 2019 heeft de gemeente, ten laste van de exploitatie, deze leningen met een restant leningsbedrag van € 1 mln. overgenomen.

Programma B Sterke Samenleving **€ 2,1 mln.**

Algemene voorzieningen € 1,2 mln. (I)
Er is een voordeel ontstaan bij de maatschappelijk begeleiding statushouders van € 0,5 mln. De trajecten voor reguliere begeleiding van statushouders door vluchtelingenwerk en ondersteuning op taal en begeleiding naar werk en/of maatschappelijke participatie lopen door in 2020. Bij de vaststelling van de jaarrekening 2019 zal worden voorgesteld dit bedrag via resultaatbestemming over te hevelen naar 2020. Daarnaast is een voordeel van € 0,3 mln. (totaal budget € 7,7 mln.) ontstaan op de huur van sportaccommodaties en tijdelijke huisvesting in Wateringen. Een belangrijk deel van het voordeel is ontstaan door kleinere afwijkingen, onder meer op aanvragen vanuit het innovatiefonds en lagere uitgaven op verbeteren ketensamenwerking mantelzorg samen goed voor € 0,4 mln.

Preventie € 0,9 mln. (I/S)
Er treden voordelen op onder meer bij schakelklassen primair onderwijs (€ 0,1 mln.) en peuterspeelzalen (€ 0,3 mln.) omdat een deel van de gemaakte kosten gefinancierd kon worden vanuit de specifieke uitkering onderwijs achterstandenbeleid. Daarnaast is er een voordeel ad € 0,4 mln. ontstaan bij het Sociaal beleidskader door terughoudendheid bij het inzetten van beschikbare middelen gezien de verwachte structurele tekorten. Het restant betreft diverse kleinere afwijkingen.

Programma C Ondersteuning, Zorg en Participatie **-€ 1,5 mln.**

Toegang en toeleiding € 0,4 mln. (I)
In 2019 is een voordeel ontstaan bij het sociaal kernteam door een ontvangen bijdrage voor project Beter Samenspel en door lagere lasten dan geraamd aan preventieve taken, samen goed voor € 0,2 mln. Minder activiteiten zijn uitgevoerd voor jeugd en gezin, hetgeen heeft geleid tot een voordeel van € 0,2 mln.

Ondersteuning -€ 2,2 mln. (I/S)
Er is een nadeel ontstaan op de Wmo van € 0,9 mln. door meer duurdere woningaanpassingen dan verwacht en door de effecten van het abonnementstarief. Het gebruik van hulp bij het huishouden is hierdoor flink toegenomen. Daarnaast is er een tekort op het gebruik van jeugdzorg van € 0,9 mln. Dit wordt veroorzaakt door een sterkere stijging van zowel het aantal jeugdigen als de intensiteit van het gebruik van de zorgvoorzieningen. Bij het collectief vervoer is er een nadeel ontstaan van € 0,2 mln. door een lagere bijdrage vanuit de vervoersregio. Er is een nadeel van € 0,1 mln. gerealiseerd op leerlingen vervoer als gevolg van het faillissement van het taxibedrijf. Een nieuwe vervoerder heeft tegen hogere tarieven het vervoer overgenomen. Tot slot is er een nadeel van € 0,1 mln. gerealiseerd op de schuldhulpverlening door het ten onrechte verrekenen van BTW met het BTW-compensatiefonds.

Financiële zelfredzaamheid € 0,3 mln. (I)
Er is een voordeel ontstaan van € 0,5 door lagere uitgaven WSW. Daarnaast treden er verschillende nadelen bij de Schulphulpverlening voor € 0,1 mln. (btw i.v.m. kostprijsverhogende activiteit) en € 0,2 mln. bij de regeling Bijstandsbesluit zelfstandigen. Door een aantrekkende economie zijn de inkomsten op de aflossing van leningen bij deze regeling minder dan geraamd doordat er minder leningen uitstaan. Tenslotte is als gevolg van kleinere afwijkingen per saldo een voordeel ontstaan van € 0,1 mln.

Programma E Fysieke Leefomgeving **€ 0,3 mln.**

Groen en recreatie € 0,5 mln. (I)
Als gevolg van beperkte capaciteit zijn voor de boomveiligheidscontrole minder maatregelen genomen dan gepland. Het betreft hier snoeiwerk waarvoor de opdracht eind 2019 is gegeven en dat verder in 2020 wordt afgerond. Voor 2019 betekent dit een voordeel van € 0,1 mln. Daarnaast zijn in 2019 de voorbereidende werkzaamheden gestart voor de viering van 75 jaar vrijheid. De werkzaamheden

schuiven deels door naar 2020, hetgeen voor 2019 een incidenteel voordeel oplevert van € 0,2 mln. Bij de vaststelling van de jaarrekening 2019 zal worden voorgesteld dit bedrag over te hevelen naar 2020.
Enkele kleinere afwijkingen dan € 100.000 zijn samen goed voor ca. € 0,2 mln. nadeel.

Vergunningen -€ 0,2 mln. (I)
De opbrengsten van vergunningen zijn in 2019 € 0,2 mln. lager uitgevallen dan geraamd. Dit hangt samen met de regelgeving PAS en PFAS. Dit heeft geleid tot een afname van het aantal projecten en aanvragen.

Programma F Dienstverlening en Belastingen - € 1,3 mln.

Persoonsdocumenten -€ 0,2 mln. (I)
Bij het Klantcontactcentrum en de Frontofficebalie is meer ingehuurd om de kwaliteit van de dienstverlening te borgen. De extra uitgaven aan inhuur passen binnen de beschikbare ruimte in het totale P-budget.

Afvalinzameling -€ 1,1 mln. (I/S)
Ten opzichte van de bijgestelde begroting heeft de afvalinzameling in 2019 geleid tot een nadeel van € 1,1 mln. Dit houdt verband met de volgende effecten: toename kosten van afvalverwerking en verbrandingsbelasting (nadeel € 0,74 mln.), inzameling huisvuil (nadeel € 0,53 mln.) en inkomsten uit ingezamelde verpakkingen, blikken en kartons (voordeel € 0,2 mln.).

Programma G Bestuur en Veiligheid - € 0,3 mln.

Burgemeester en Wethouders - € 1,2 mln. (I)
Door aanpassingen van de rekenrente was de stand van de Voorziening Wethouders pensioenen te laag. Om de voorzieningen op peil te houden is in de ProRap 2019 € 150.000 extra gestort. Als gevolg van een grotere daling van de rekenrente diende eind 2019 een aanvullend bedrag van € 1,0 mln. te worden toegevoegd aan de Voorziening Wethouders pensioenen.
Ook de Voorziening wachtgelden wethouders was ultimo 2019 te laag. Om aan toekomstige wachtgeldverplichtingen te kunnen voldoen moest in 2019 incidenteel € 0,1 mln. toegevoegd worden.

Integrale veiligheid € 0,4 mln. (I)
De uitgaven zijn in 2019 € 0,4 mln. lager uitgevallen dan geraamd. Dit wordt veroorzaakt doordat het project weerbare bloemenveiling later van start is gegaan waardoor de middelen nog niet volledig konden worden ingezet en er een voordeel is ontstaan van € 0,2 mln. Bij de vaststelling van de jaarrekening 2019 zal worden voorgesteld dit bedrag over te hevelen naar 2020.
Daarnaast is een voordeel ontstaan door lagere doorbelasting van personele lasten van € 0,2 mln.

Fysieke veiligheid € 0,3 mln. (I)
Er is een voordeel ontstaan van € 0,2 mln. ontstaan door de afrekening van de subsidie zandmotor over 2017. Daarnaast levert de verrekening van het saldo 2018 met de Veiligheidsregio Haaglanden een voordeel op van € 0,1 mln. in 2019.

Overige posten € 0,2 mln. (I)
Op diverse andere posten binnen dit programma is per saldo een voordelig resultaat behaald van € 0,2 mln.

Algemene dekkingsmiddelen - € 2,2 mln.

Concernstelposten -€ 5,7 mln. (I)
De ProRap 2019 sloot met een verwacht nadelig saldo voor 2019 van € 5,7 mln. Kortheidshalve wordt u voor de toelichting verwezen naar de ProgrammaRapportage, door uw raad vastgesteld op 12 november 2019.

Algemene uitkering -€ 0,4 mln. (l)
De raming van de algemene uitkering uit het gemeentefonds in de primitieve begroting 2019 is gebaseerd op de meicirculaire 2018. In de ProRap 2019 zijn vervolgens de mutaties verwerkt tot en met de septembercirculaire 2019. De begrote stand inclusief wijzigingen is hierop gebaseerd.
De werkelijk verantwoorde uitkering in 2019 is op basis van de decembercirculaire in 2019 ca. € 0,4 mln. lager dan deze raming. De raad is in januari 2020 reeds per brief in hoofdlijnen geïnformeerd over de effecten van deze circulaire.

Belastingen € 0,1 mln. (l)
Op de verschillende gemeentelijke belastingen is een beperkt voordeel van € 0,1 mln. ontstaan. Een specificatie van dit bedrag is opgenomen in tabel 7.1 van de Algemene dekkingsmiddelen.

Geldleningen en deelnemingen € 0,3 mln. (l)
De garantstellingsprovisie van HVC is hoger uitgevallen dan geraamd, voornamelijk als gevolg van het niet-geraamde deel in relatie tot de Triasboring (HVC Geothermie). Daarnaast is een positief renteresultaat ontstaan van € 0,1 mln. voornamelijk als gevolg van de bespaarde rente over het eigen vermogen.

Bedrijfsvoeringkosten incl. overhead € 3,5 mln. (l)
De werkelijke uitgaven op het P-budget (inclusief ingehuurde krachten) zijn in totaliteit in 2019 binnen de raming gebleven. Voor een bedrag van € 2,1 mln. slaat dit binnen deze post neer. Voor een overzicht van het P-budget wordt u verwezen naar de paragraaf Bedrijfsvoering. Daarnaast treden voordelen op het terrein van de ondersteunende activiteiten, materiële kosten (€ 0,7 mln.), de Westlandse School, Werving en selectie en de invoering wet normalisatie rechtspositie ambtenaren (samen € 0,2 mln.) en facilitaire/ICT lasten (€ 0,5 mln.).

Structureel/incidenteel

Het nadelig jaarrekeningresultaat bedraagt € 1,6 mln. Hiervan heeft een bedrag van ca. € 0,95 mln. een structureel karakter (afval). De overige afwijkingen voor per saldo € 0,65 mln. hebben een incidenteel karakter.

Ontwikkeling reserves 2019

De reserves zijn onder te verdelen in een Algemene reserve, die een algemene bufferfunctie vervult en de bestemmingsreserves die gevormd zijn ten behoeve van een bepaald doel.

De ontwikkeling van de reservepositie ziet er als volgt uit:

		Bedragen in € mln.
Omschrijving	**1 januari 2019**	**31 december 2019**
Algemene reserve	42,9	34,0
Nadelig saldo jaarrekening 2019		-1,6
Bestemmingsreserves	215,5	219,8
Totaal reserves	**258,4**	**252,2**

De reservepositie van de gemeente is ten opzichte van 2018 gedaald met € 6,2 mln. Dit is het resultaat van verschillende stortingen in en onttrekkingen aan de reserves.
De bestemmingsreserves zijn ingezet voor de (conform raadsbesluiten) beoogde doelen. De reservepositie van de gemeente bedraagt eind 2019 € 252,2 mln. (incl. het jaarrekeningresultaat over 2019).
Voor een uitgebreide toelichting op de stortingen en onttrekkingen in de reserves wordt verwezen naar de toelichting op de balans “Eigen vermogen”. Zoals gebruikelijk zijn de voorzieningen in dit overzicht niet meegenomen.

1.3. Leeswijzer

Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) schrijft voor dat de opbouw van de jaarstukken van gemeenten gelijk is aan die van de programmabegroting voor dat jaar. De jaarstukken bestaan uit het jaarverslag (de programmaverantwoording, investeringen en paragrafen) en de jaarrekening (de financiële verantwoording waarop de controleverklaring betrekking heeft).

Jaarverslag
De programmaverantwoording is opgenomen in hoofdstuk 2.1 van deze jaarstukken. Het bevat de beleidsmatige verantwoording over 2019. Bij alle onderwerpen en speerpunten die in de Programmabegroting 2019 zijn benoemd, wordt ingegaan op de vraag of we bereikt hebben wat we ons ten doel hebben gesteld en wat we daarvoor hebben gedaan. Indien van toepassing wordt op basis van de laatste ontwikkelingen een korte doorkijk naar 2020 gegeven. De programma's worden afgesloten met het antwoord op de vraag 'wat heeft het gekost?'

In hoofdstuk 2.2 vindt verantwoording plaats over de investeringen waarin enerzijds wordt terug gekeken op 2019 maar waarin anderzijds ook de meerjarige effecten van de bijstelling van de investeringen, zoals die voorheen in de investeringsrapportage waren verwerkt, worden gepresenteerd.

Tot slot worden in hoofdstuk 2.3 de paragrafen opgenomen. Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten schrijft voor dat er verplichte paragrafen worden opgenomen in het jaarverslag (te weten financiering, lokale heffingen, weerstandsvermogen en risicobeheersing, bedrijfsvoering, onderhoud van de kapitaalgoederen, grondbeleid en vastgoed en verbonden partijen). Zij geven, als een dwarsdoorsnede van de programma's, inzicht in een aantal bedrijfsvoering aspecten van de gemeente.

Jaarrekening
In hoofdstuk 3 is de financiële vertaling van het gevoerde beleid te vinden, die bestaat uit de programmarekening en de balans met toelichting. De programmarekening bevat een overzicht van de exploitatieresultaten per beleidsveld. Gemeenten zijn verplicht om in de jaarstukken ook de verantwoordingsinformatie van specifieke uitkeringen op te nemen. Deze zogenaamde SiSa-bijlage (Single Information Single Audit) is opgenomen in hoofdstuk 3.4 Single information, single audit (SiSa). Daarnaast zijn gemeenten verplicht een bijlage met taakvelden op te nemen in de jaarrekening. Deze bijlage is opgenomen in hoofdstuk 3.5 Bijlage taakvelden.

1.4. Doorwerkend effect resultaten jaarstukken naar 2020 en verder

De eerste Investeringsrapportage maakt deel uit van de jaarrekening en is opgenomen in deze paragraaf. Hiermee kunnen de meerjarige effecten van de kapitaallasten bij de jaarrekening tegelijk met de jaarrekening zelf aan uw raad worden voorgelegd en meegenomen worden in het Financieel Meerjaren Perspectief 2020-2024 (FMP). Tevens wordt uw raad op deze wijze in een vroeg stadium geïnformeerd over de noodzakelijke bijstelling van investeringen en de daarmee verband houdende liquiditeiten.

A. Afwijkingen (over- en onderschrijdingen op lopende kredieten)
In het kader van het budgetrecht van de raad (de begrotingsrechtmatigheid) moet bij (verwachte) overschrijdingen van beschikbaar gestelde kredieten een formele bijstelling van het krediet plaatsvinden. Deze bijstellingen van kredieten hebben wel consequenties voor de uit de investeringen voortvloeiende kapitaallasten vanaf 2021.

Bij deze jaarrekening is bij nadelige bijstellingen onderzocht of dekking mogelijk is door het aframen van beschikbaar gestelde kredieten als gevolg van gerealiseerde onderschrijdingen of door bijraming van de verwachte c.q. reeds gerealiseerde inkomsten.

De bijstelling op de uitgaven en inkomsten van de lopende investeringsportefeuille als gevolg van de aanpassingen door de hierboven genoemde componenten (over- en onderschrijding van het krediet, liquiditeitenplanningen en afsluitdata) geeft het volgende beeld:

Bedragen in € mln. Programma	Bijstelling uitgaven		Bijstelling inkomsten		Bijstelling per saldo	
Economische en Ruimtelijke ontwikkelingen	5,910	V	4,450	N	1,460	V
Sterke Samenleving	0,070	V	0,188	V	0,258	V
Ondersteuning, zorg en participatie	0		0		0	
Fysieke Leefomgeving	0,961	N	0,685	N	1,646	N
Dienstverlening en Belastingen	0,047	N	0		0,047	N
Bestuur en Veiligheid	0,015	N	0		0,015	N
Concernfinanciën	0,056	V	0		0,056	N
Totaal	4,901	V	4,947	N	0,046	N

Op basis van de bijgestelde liquiditeitenplanning vanaf 2020 worden voor enkele investeringen overschrijdingen verwacht ná 2020 (de overschrijdingen ultimo 2019 zijn toegelicht bij 2.2.2).
De substantiële afwijkingen (> € 100.000) op kredieten (zowel uitgaven als op inkomsten) worden hieronder toegelicht, deze sluiten daarom niet altijd volledig aan op de bedragen in de tabel:

Programma Economische en Ruimtelijke ontwikkelingen:

Gebiedsontwikkeling Boomawatering

De kostenraming voor het woonrijp maken van de woonkavels aan de Casembrootlaan is geactualiseerd. De kosten vallen € 152.000 hoger uit vanwege hogere kosten door het plaatsen van verlichting, kosten voor materialen, VAT kosten en een toegevoegde post onvoorzien. De verwachting is dat de grondverkoop 1 jaar later dan verwacht (2021) zal plaatsvinden.

Onteigening gronden Honderdland fase 2

Zowel de kosten als de opbrengsten worden budgettair neutraal neerwaarts bijgesteld met € 6 mln.

Strategisch, De Lier, gronden Molensloot

De totale baten worden geraamd op € 3,1 mln. Dit is € 1,550 mln. hoger dan tot op heden geraamd (met name in 2024 worden inkomsten geraamd).

Programma Sterke Samenleving:

Tijdelijke huisvesting Godfried Bomansschool Waalcampus (s-G)

De kosten voor de tijdelijke huisvesting vallen € 221.000 lager uit dan verwacht. In 2024 volgt nog de opbrengst van de verkoop.

Vervanging Kunstgrasvelden 2018 (Lyra)

Verhoging geraamde kosten ad € 80.000 vanwege risico verhoogde afvoerkosten in het kader van PFAS. De baten worden verhoogd met € 146.000 in verband met de Specifieke Uitkering Gemeenten (SPUK) als gevolg van de wijziging van de btw-sportvrijstelling voor de exploitatie van (gemeentelijke) sportaccommodaties.

Programma Fysieke Leefomgeving:

Directe verbinding tussen de Maasdijk (N220) en Honderdland

Als gevolg van minder verwervingen worden zowel de kosten als de opbrengsten budgettair neutraal neerwaarts met € 1.000.000.

Verhardingen - jaarplan 2019

Door de verkregen bijdragen van het Hoogheemraadschap Van Delfland voor de Lange Wateringkade en van een ontwikkelaar voor het project Herinrichting Maximastraat worden de geraamde inkomsten met afgerond € 100.000 verhoogd. De geraamd kosten worden afgeraamd met € 238.000 en deels

overgeheveld naar het krediet Reconstructie Sportlaan (€ 40.000) en de herinrichting van het markplein te 's-Gravenzande (afgerond € 94.000).

Grootschalige activiteiten verkeersveiligheid 2019
Als gevolg van het invulling geven aan de wegcategorisering worden extra kosten gemaakt ad € 304.000. Deze kosten kunnen worden opgevangen door gebruik te maken van het restant van € 304.000 van het in 2019 afgesloten krediet Verbeteren verkeersveiligheid Opstalweg (Naaldwijk).

Vervanging damwanden 2019
Het krediet Damwanden 2019 wordt verhoogd met € 135.000 door gebruik te maken van de restanten van de in 2019 afgesloten kredieten Damwanden 2011, 2016 en 2018.

Riolering vrijverval 2019
Per saldo wordt het krediet vrijverval riolering 2019 verhoogd met € 1,549 mln. Hier wordt voorgesteld om binnen het gesloten circuit riolering de voordelige restanten van in 2019 afgesloten rioleringskredieten te gebruiken voor de dekking van deze verhoging:
Restant van krediet riolering Bloemenbuurt, Sportlaan, Gantellaan, Emmaplein, Bomenbuurt, Suyderveldt Noord, Kerklaan, alsmede het restant van het ombouwen van het vacuümriool Bloemenbuurt/van Berckenrodelaan en het aansluiten restant Dijckerwaal.
Hier wordt voorgesteld enkele lopende kredieten af te ramen en toe te voegen aan dit krediet (zie hieronder).

Gemalen 2018/2019
De kredieten Gemalen 2018 / 2019 worden afgeraamd met respectievelijk € 130.000 en € 220.000 (afschrijving in 15 jaar) en toegevoegd aan het krediet riolering vrijverval 2019 (toevoeging respectievelijk € 290.000 en € 490.000 vanwege afschrijving in 50 jaar). Dit is analoog aan de werkwijze bij het gesloten circuit bij riolering.

Reconstructie groenvoorziening 2019
Het krediet wordt verhoogd met een bijraming van € 110.000, die gedekt wordt door een bijdrage van € 30.000 van een ontwikkelaar in verband met het project Herinrichting Maximastraat en de aanwending van het restant van het in 2019 afgesloten krediet Groenrehabilitatie 2016.

B. Bijstelling kapitaallasten 2020-2023
De bijstellingen van de lopende investeringskredieten door het aanpassen van afsluitdata, liquiditeitenplanning en bij- en aframingen zijn van invloed op de uit deze investeringen voortvloeiende meerjarige kapitaallasten. Dit geldt eveneens voor de actualisatie van het MIP.

Om een juist effect van de mutaties in de kapitaallasten weer te geven moeten de kapitaallasten wel gecorrigeerd worden voor de "gesloten circuits"; afvalverwerking, riolering of bouwgrondexploitatie. Mutaties bij deze onderdelen leiden namelijk niet tot een wijziging van het begrotingsresultaat, aangezien alle wijzigingen bij deze onderdelen worden gecorrigeerd door een mutatie in de reserve tariefegalisatie afvalstoffenheffing c.q. rioolrecht of door activering bij bouwgrondexploitaties. Eveneens geldt dat in de bijstelling van investeringen met een maatschappelijk nut met een (gedeeltelijke) dekking vanuit de reserve maatschappelijk nut de netto bedragen zijn opgenomen (dus dat deel wat niet via de reserve loopt).

In de Voorjaarsnota 2019 is een stelpost sturen op kapitaallasten opgenomen.
Achtergrond bij de stelpost is, dat sommige investeringen vanwege externe factoren uitlopen of achter blijven in de planning ondanks de sturing op de financiële planning.

Op basis van de actualisatie van het MIP en de doorrekening van de lopende investeringen bij deze jaarrekening kan nu de volgende meerjarige bijstelling van de stelpost over de periode 2020-2023 worden gemaakt:

Effect (bedragen in mln.)	2020	2021	2022	2023
Opgenomen stelpost (c.q. nog in te vullen)	0,500 N	1,000 N	1,500 N	2,000 N
Invulling stelpost a.g.v. jaarrekening	1,700 V	1,815 V	0,114 N	1,941 V
Resterende stelpost na jaarrekening	0,00 V	0,00 V	1,614 N	0,059 N

Het vorenstaande resulteert uiteindelijk in het volgende voorstel zoals dat terugkomt in het bij deze jaarrekening behorende raadsvoorstel:
De lopende investeringen bij te stellen voor een bedrag van per saldo € 0,046 mln. (nadelig).
Voor een toelichting op dit bedrag zie de tabel op pagina 12.

1.5. Rechtmatigheid

De jaarrekening dient niet alleen een getrouw beeld weer te geven maar de daarin verantwoorde baten, lasten, en balansmutaties moeten ook rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatig wil zeggen: volgens de geldende wet- en regelgeving. De uitgangspunten voor rechtmatigheid en de geldende wet- en regelgeving zijn door de gemeenteraad vastgesteld in het controleprotocol voor de accountantscontrole.

De gemeente ziet zelf toe op het rechtmatig handelen van de organisatie. Aan de hand van een risicoanalyse wordt per jaar bepaald welke processen voor controle in aanmerking komen. Dit is uiteindelijk vastgelegd in het ‘controleplan Verbijzonderde Interne Controle 2019’. Deze controles vinden objectief en onafhankelijk plaats en worden systematisch en gedocumenteerd uitgevoerd. De resultaten zijn vastgelegd in een dossier en de rapportage is besproken met de verantwoordelijken voor het proces. Waar nodig worden verbeteringen doorgevoerd.

In 2019 zijn op 3 proces controles op het rechtmatig handelen uitgevoerd.

1.6. Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 is de “Wet modernisering VPB-plicht overheidsondernemingen" in werking getreden. Met de inwerkingtreding van deze wet worden overheden in beginsel vennootschapsbelastingplichtig, voor zover zij een onderneming drijven. De belastingplicht is van toepassing voor boekjaren vanaf 1 januari 2016.

De gemeente heeft, hierin extern bijgestaan, geïnventariseerd welke activiteiten voor mogelijke heffing van vennootschapsbelasting in aanmerking komen. Deze inventarisatie is gebaseerd op intern onderzoek op basis van wetsuitlegging door VNG, Ministerie van Financiën en Belastingdienst. In eerste instantie was het Grondbedrijf de enige activiteit die door de ondernemerspoort ging, maar naar aanleiding van informatie vanuit de Belastingdienst is het begin 2018 duidelijk geworden dat de inkomsten die gemeenten genereren uit de verkoop van reststromen (kunststof, papier e.d.) ook meegenomen moeten worden in de aangifte VPB. De aangiftes 2016 t/m 2018 zijn inmiddels ingediend. Tot op heden heeft de Belastingdienst zich nog niet uitgesproken over onze ingenomen standpunten in de aangiftes VPB 2016 t/m 2018.
Na vaststelling van de Jaarstukken 2019 door de raad wordt de aangifte VPB 2019 verder uitgewerkt. Gemeente Westland maakt gebruik van de verlengde uitstelregeling voor het indienen van de VPB aangifte 2019. Rond september 2020 wordt de VPB aangifte 2019 ingediend.

1.7. Gebeurtenissen na balansdatum

Actuele ontwikkelingen hebben tot nieuwe inzichten geleid. Ten tijde van het opstellen van deze jaarrekening zijn aangescherpte maatregelen getroffen om het COVID-19 virus onder controle te krijgen. Het COVID-19 virus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019. Wel heeft het COVID-19 virus gevolgen voor de financiën van 2020 vanwege de maatschappelijke impact. Dit is een gebeurtenis na het opstellen van de jaarstukken en zegt iets over de situatie voordat de jaarstukken worden vastgesteld. Gezien de grote impact waarvan de financiële effecten onzeker (maar materieel) kunnen zijn, moet deze gebeurtenis (risico) opgenomen worden in de jaarstukken 2019.

Algemeen
Het Coronavirus heeft een grote impact op de wereld. Onlangs heeft CPB 4 verschillende scenario's gepubliceerd met de financieel economische effecten. De gemeente acteert op de maatregelen die het Rijk neemt en volgt deze op de voet. Daarnaast initieert de gemeente zelf maatregelen om de inwoners en ondernemers te informeren en ondersteunen.

Gevolgen bedrijfsvoering
Vooralsnog hebben alle teams een goede modus gevonden om invulling te geven aan hun werkzaamheden. Het overgrote deel van de medewerkers werkt thuis. De medewerkers in dienstverlenende functies (Burgerzaken, KCC en Sociale Zaken), in de buitendienst, bij facilitaire zaken en bij handhaving zijn nog wel op de werkvloer aanwezig. De thuiswerkvoorziening is goed en biedt de mogelijkheid om digitaal te vergaderen.

Financiële gevolgen
Dat de Coronacrisis extra kosten met zich meebrengt is evident. We zullen de raad periodiek op de hoogte houden van de (extra) kosten die hiermee gemoeid zijn en hiervoor met aanvullende voorstellen komen waar nodig. Het is op dit moment lastig aan te geven welke omvang deze kosten hebben. Het Rijk heeft toegezegd de kosten die gemeenten maken te vergoeden. Zo ontvangt de gemeente een doeluitkering voor de zogenoemde 'Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers' (Tozo). De (specialistische) hulp vanuit de Wmo en de jeugdzorg moet ook doorgaan, ondanks dat niet in alle gevallen de prestaties worden geleverd. Ook hiervoor heeft het Rijk toegezegd de kosten te vergoeden.

De gemeente heeft zelf ook maatregelen geïnitieerd. Zo worden er tot 1 juni geen nieuwe belastingaanslagen opgelegd en wordt er terughoudend opgetreden bij de invordering. Dit zal er waarschijnlijk toe leiden dat er einde van dit jaar een groter beroep komt op de voorziening oninbare debiteuren. Uiteindelijk brengt de coronacrisis voor de gemeente directe kosten en indirecte kosten met zich mee. De directe kosten hebben betrekken op de maatregelen die we nu nemen om burgers en ondernemers door de crisis heen te helpen. Deze kosten zijn voornamelijk incidenteel. We brengen deze kosten apart in beeld en verrekenen daar de vergoedingen vanuit het Rijk of andere instanties mee. Het restant zal ten laste van het rekeningsaldo / de algemene reserve worden gebracht. Als indirecte kosten zijn er de gevolgen van het thuiswerken en de capaciteit die de uitvoering van de maatregelen met zich meebrengen. Beide zijn er oorzaak van dat we niet alle voorgenomen ambities kunnen realiseren. De kans bestaat dat er nieuwe ambities volgen als gevolg van de coronacrisis. Het is nog te prematuur om hier een betrouwbaar beeld van te scheppen. Voor zover mogelijk nemen we dergelijke kosten mee in de tussentijdse rapportages in 2020 en in de begroting 2021.

Hoewel we moeten afwachten wat de totale impact van deze crisis is op het vermogen en resultaat van de gemeente, bieden de maatregelen en de beschikbare reserves van Westland op dit moment voldoende dekking.

1.8. Rapportage Interbestuurlijk Toezicht

Bijlage B: **Rapportage Interbestuurlijk Toezicht 2019**

Bij model bestuursovereenkomst **Westland**

Financiën	**Groen / Oranje / Rood (inkleuren)**	**TOELICHTING**
Er is structureel en reëel begrotingsevenwicht		De provincie heeft in haar brief van 13 december 2019 over het begrotingsregime 2020 aangegeven dat de begroting voldoet aan de criteria voor repressief toezicht. Daarbij is de provincie van mening dat de gemeente ten onrechte enkele kostenramingen als incidentele uitgaven heeft aangemerkt en dat de voorgenomen maatregelen in het sociaal domein nog onvoldoende concreet zijn om mee te tellen als structurele dekking. De gemeente heeft op basis van de uitkomsten van de zogenoemde herijking van beleid binnen het sociaal domein de verwachting de taakstelling van € 2,1 mln. concreet te kunnen invullen, waarmee er sprake zou zijn van een structureel sluitende meerjarenbegroting.
Is er reden voor extra aandacht?	Nee	Wij begrijpen dat de provincie de ontwikkeling van de financiële positie van de gemeenten, en ook Westland, op de voet volgt. Wij onderkennen de invloed van het sociaal domein op de komende meerjarenbegroting. In aanloop naar deze MJB komen de financiële lijnen ten aanzien van het meerjarenperspectief al samen in de Voorjaarsnota 2020.
Ruimtelijke ordening	**Groen/Oranje/ Rood**	**TOELICHTING**
De gemeentelijke bestemmingsplannen zijn aangepast aan de Verordening Ruimte 2014 (artikel 3.4 Verordening Ruimte)		Twee jaar geleden is aangegeven dat alle vigerende bestemmingsplannen in overeenstemming zijn met de Verordening Ruimte 2014. De afgelopen twee jaar zijn er geen nieuwe bestemmingsplannen vastgesteld, die in strijd zijn met de vervallen Verordening Ruimte 2014 of met de nu geldende Omgevingsverordening Zuid-Holland (artikel 14.2). De nieuwe Omgevingsverordening Zuid-Holland is qua beleidsinhoud niet anders dan de Verordening Ruimte 2014.
Is er reden voor extra aandacht?	Nee	
Omgevingsrecht (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving Milieu, Bouwen en Wonen)	**Groen/Oranje/ Rood**	**TOELICHTING**
"Voor vergunningverlening, toezicht en handhaving is tijdig een beleidsplan, een uitvoeringsprogramma en een evaluatie vastgesteld en met de jaarrapportage over		Er is een geldig uitvoeringsplan. Het jaarverslag 2019 wordt momenteel opgesteld. Dit zal binnenkort worden vastgesteld. Er is handhavingsbeleid opgesteld, dat momenteel wordt geactualiseerd. Bij die actualisatie zal een vergunningendeel worden opgenomen, zodat we beschikken over VTH-beleid. Naar verwachting zal dit VTH beleid in 2020 worden vastgesteld. Het milieu onderdeel van dit beleid(ODH) is inmiddels bijna afgerond.

de uitvoering bekend gemaakt aan de gemeenteraad. Binnen twee maanden na vaststelling wordt hierover mededeling gedaan aan de provincie Zuid-Holland."		
Is er reden voor extra aandacht?	Nee	
Monumentenzorg	**Groen / Oranje / Rood**	**TOELICHTING**
De gemeente beschikt over een deskundige adviescommissie met betrekking tot de (rijks)monumenten		Er zijn geen bijzondere afwijkingen te melden ten opzichte van de groene score zoals opgenomen bij de ProRap 2019.
Is er reden voor extra aandacht?	Nee	
Archief- en informatiebeheer	**Groen / Oranje / Rood**	**TOELICHTING**
Het archief- en informatiebeheer van de gemeente zijn op orde		De audits over 2018 en 2019 laten zien dat het archief- en informatiebeheer op belangrijke aspecten niet op orde zijn. Op basis van kwaliteitscontroles in het informatiebeheersysteem zijn gesprekken gevoerd met proceseigenaren en coördinatoren om herstelacties te organiseren, echter teams hebben weinig capaciteit om acties te verrichten. Maar ook houding en gedrag spelen een rol bij het werken met het informatiebeheersysteem. Daar waar gewerkt wordt met aan het informatiebeheersysteem gekoppelde vak-applicaties is het beheer redelijk op orde. Bij opslag elders komt een ander beeld naar voren en is soms slechts 10% van de informatie in het informatiebeheersysteem opgenomen. Er is een start gemaakt met het in kaart brengen van archiefwaardige informatie uit (vak)applicaties, maar er wordt nog niet aan wettelijke voorwaarden voldaan zoals het vernietigen van informatie uit de applicaties en back-ups. Wel heeft er een opschoning van documenten en dossiers in het informatiebeheersysteem plaatsgevonden. Vanaf 2020 worden de eerste stappen gezet om het bewaren en vernietigen te organiseren uit (vak)applicaties. Het archiefbewustzijn wordt vanuit team Documentaire Informatievoorziening meer dan voldoende onder de aandacht gebracht, maar wordt soms binnen de organisatie, daar waar de verantwoordelijkheid ligt, onvoldoende verder opgepakt. Binnen de clusters en de teams is de werkdruk hoog en de capaciteit schaars. In de veelheid van uit te voeren taken krijgt informatiebeheer over het algemeen een te lage prioriteit. Dit geldt ook op strategisch niveau. Daardoor wordt ook vanuit het management onvoldoende

		sturing gegeven aan de verbetering van het informatiebeheer. Vanaf november 2019 is een strategisch kwartiermaker informatiebeheer aangetrokken om op strategisch niveau het belang van duurzaam informatiebeheer te vestigen. Een strategisch Informatiebeheer Overleg wordt ingesteld en in 2020 worden stappen genomen om de kwaliteit van het informatiebeheer en het archiefbewustzijn te verbeteren. Ook zal er een nieuw verbeterplan Informatiebeheer worden opgesteld. Dan zal duidelijk worden welke investeringen voor de verbeterpunten nodig zijn. Met ingang van 2020 start het project “Wegwerken achterstand overgebrachte gemeentelijke archieven”. In een periode van 4 jaar worden de analoge archieven bewerkt zodat deze aan de eisen uit de Archiefwet ’95 voldoen.
Is er reden voor extra aandacht?	Ja	In de huidige staat zal het op termijn overbrengen van de informatie naar een e-depot niet zonder verdere bewerking mogelijk zijn. De voor 2020 geplande acties op strategisch en uitvoerend niveau geven uitzicht op een structurele verbetering van de kwaliteit van het informatiebeheer.

Huisvesting Vergunninghouders	**Groen / Oranje / Rood**	**Toelichting**	
De gemeente heeft volledig en tijdig voldaan aan de halfjaartaakstelling en er is geen achterstand		**Gevraagde informatie**	**Stand van zaken**
		Achterstand per 1 januari van het verantwoordingsjaar.	37
		Fase interventieladder op 1 januari	Afspraken maken
		Taakstelling eerste halfjaar van het verantwoordingsjaar	37
		In het eerste halfjaar gehuisveste vergunninghouders	92
		Voorsprong per 1 juli van het verantwoordingsjaar.	18
		Fase interventieladder op 1 juli	Taakstelling gerealiseerd
		Taakstelling tweede halfjaar van het verantwoordingsjaar	37
		In het tweede halfjaar gehuisveste vergunninghouders	15
		Achterstand per 31 december van het verantwoordingsjaar	4
		Fase interventieladder op 31 december	Signaleren
		Toelichting	
		Onze gemeente heeft jarenlang een achterstand gehad bij de realisatie van de taakstelling vergunninghouders. De provincie heeft aangegeven indien de gemeente per 1 juli 2019 de achterstand van 1 januari 2019 niet zou hebben ingelopen en de taakstelling van de eerste helft van 2019 zou worden gerealiseerd, de gemeente in de volgende fase van de interventieladder geplaatst kon worden, namelijk “vooraankondiging juridische interventie. De provincie heeft om een plan van aanpak gevraagd om de taakstelling te realiseren om te voorkomen dat de gemeente in de in de volgende fase van de interventieladder wordt geplaatst. Het resultaat van het plan van aanpak is dat op 1 juli de achterstand van de taakstelling is weggewerkt en het tweede halfjaar zijn wij geëindigd met een	

		kleine achterstand.
Is er reden voor extra aandacht?	Ja	Met corporaties zijn concrete afspraken gemaakt voor welke koppelingen zij woningen gaan aanbieden. Wekelijks informeren wij de corporaties over wijzigingen op de koppelingslijst. Er is sprake van een lage mutatiegraad, met name in de woningen voor grote gezinnen vanaf 6 personen. De achterstand van 2019 is ingelopen en we werken hard om de taakstelling voor de eerste helft van 2020 te realiseren.

Hoofdstuk 2 Jaarverslag

2.1. Programmaverantwoording

2.1.1. Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling

Programma Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling

Thema Sterke economie

Accent Duurzame en innovatieve Greenport

Doel

Een toekomstbestendige greenporteconomie met toegenomen kennis, innovatie en duurzaamheid.

Activiteiten

1. Vergroten verdiencapaciteit
2. Realisatie Greenport Horti Campus Westland
3. Uitvoering Bio Base Westland
4. Uitvoering project Modernisering teeltareaal in Westland
5. Versterken agro logistieke functie en positie zaadveredeling/uitgangsmateriaal
6. Uitvoering energietransitie
7. Westland Agenda II
8. Duurzaamheidsfonds

1. Vergroten verdiencapaciteit

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Op basis van de 'Bedrijfslevenvisie 2030' onderzoeken wij samen met het bedrijfsleven hoe de verdiencapaciteit in Westland kan worden vergroot. Nieuwe product-marktcombinaties, meer samenwerking en cross-overs met andere sectoren gaan hiervoor zorgen. Het exportpakket van de greenport wordt verbreed en omvat nieuwe versproducten, techniek en kennis. Het vergroten van de verdiencapaciteit is primair een verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven. Als gemeente zorgen wij o.a. via InnovationQuarter voor cross-overs door partijen aan tafel te brengen en ondersteunen wij het bedrijfsleven in de zoektocht naar nieuwe markten (internationalisering, kennis en innovatie Biobase en agrologistiek).

Waar staan wij nu?

- Gebiedsverkenning: er is een forse inzet gepleegd op herstructurering/modernisering.
- Greenport West-Holland: Energie-transitie, innovatie, beschikbaarheid bedrijventerreinen, agrologistiek, gezondheid en geluk, Internationalisering, Next Economy (incl. digitalisering).
- Innovation Quarter: Vers+ project gerealiseerd (inhoudsstoffen, onderzoek, gezondheid, nieuwe verdienmodellen).

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Het college kiest voor een nieuwe economische koers die in het WestlandProgramma en het uitvoeringsprogramma 2019 is verwoord. In het kader van die nieuwe koers wordt nader bezien welke specifieke activiteiten doorlopen in 2019.	Een subsidieregeling Kennis en Innovatie Westland is opgezet om regionale start-ups en scale-ups met goede, innovatieve ideeën aan te jagen, om te experimenteren en concept-plannen door te ontwikkelen ter versterking van het tuinbouwcluster. Een onafhankelijke commissie heeft negen voorstellen met nieuwe businessmodellen geselecteerd en hier subsidies aan toegekend. De resultaten hiervan worden in 2020 en 2021 verwacht. Een intensieve samenwerking met

	InnovationQuarter (IQ) op het gebied van acquisitie, internationaliseren en innoveren heeft o.a. geleid tot het Vers+ project, het Vertical Farming project en de ontwikkeling van de innovatiekaarten.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Voor het vergroten van de verdiencapaciteit zijn ook forse investeringen nodig in onder andere bereikbaarheid, mobiliteit en economisch vestigingsklimaat. Dit vereist een slimme krachtenbundeling van de gemeente, de provincie, het Rijk en het bedrijfsleven.

2. Realisatie World Horti Center

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
De Greenport Horti Campus (nu World Horti Center) is een internationaal kennis- en opleidingscentrum. Wij werken samen met onze partners toe naar een centrale locatie voor de GHC in Westland met onderwijsinstellingen, (internationale) studenten, meerdere Innovatie- en Demonstratiecentra en de Demokwekerij en verbindingen met innovaties van TU Delft, InHolland en Wageningen Universiteit.

Waar staan wij nu?

- World Horti Center (WHC) is een feit. Op het terrein van de Greenport Horti Campus staat nu een gebouw waar bedrijfsleven, onderwijs en overheid samen innoveren, demonstreren en leren en waar jaarlijks 35.000 vakmensen uit de hele wereld een bezoek brengen. Het WHC biedt onderdak aan MBO Westland en Demokwekerij Westland en heeft een onderzoekskas en een expositieruimte. In de onderzoekskas is, in het kader van het Fieldlab FreshTeq, de bouw van de "All weather kas" afgerond (m.b.v. MRDH bijdrageregeling en EFRO bijdrage). Het aantal exposanten bedraagt inmiddels meer dan 80 en groeit nog steeds.
- Het onderwijsaanbod groeit. In 2018 is de Associate Degree (AD) opleiding Tuinbouw Management van Hogeschool Inholland gestart, waarvan het onderwijsprogramma gedeeltelijk zal plaatsvinden in het WHC. Dit programma liep ook in 2019 door. Het aantal aanmeldingen voor het AD programma zou nog wel toe mogen nemen. Daarnaast biedt het samenwerkingsverband van de universiteit Leiden, de TU Delft en de Erasmus Universiteit Rotterdam (LDE) in het kader van het Kennis- en Innovatiepact en de Greenport Hub, in het WHC onderwijs aan op universitair niveau. In 2019 is aan het LDE verzocht om een bijzondere leerstoel op het terrein van internationalisering van de Tuinbouw op te richten.
- De netwerkactiviteiten (zie ook het accent Externe positionering Greenport 1.Deelname aan strategische allianties en 2.Investeren in public affairs) hebben er onder meer toe geleid dat de Greenport Horti Campus, met de Greenport Horti Campus Westland, lees World Horti Center als kernlocatie, is aangewezen als Smart Agri Digital Innovation Hub. Dit biedt grote kansen voor de digitalisering van het Greenport ecosysteem.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Het college kiest voor een nieuwe economische koers die in het WestlandProgramma en het uitvoeringsprogramma 2019 wordt verwoord. In het kader van die nieuwe koers wordt nader bezien welke specifieke activiteiten doorlopen in 2019.	Er is ingestemd met een Bijzondere leerstoel (aan de TU Delft) voor internationalisering van de Tuinbouwsector (€ 200.000 per jaar voor 4 jaar). Daarnaast zijn er zijn middelen beschikbaar gekomen voor een LDE programma in relatie tot de Learning Community (€ 29.500 per jaar voor 4 jaar). IQ heeft, in afstemming met

	gemeente Westland, WHC versterkt op het gebied van innovatie. De focus ligt hierbij op: samenwerking en kennisdeling op het gebied van robotisering, big data, IoT (Internet of Things), Vertical Farming.

Verbonden partijen

Greenport Horti Campus (OG?)

De realisatie van de Greenport Horti Campus Westland draagt bij aan het versterken van de economische activiteiten en positie van Westland. De gemeente Westland heeft een aandelenstorting gedaan van € 2 mln. en tevens een garantie voor Lentiz verstrekt van € 13 mln.

Externe Ontwikkelingen & risico's

De realisatie van het expositiecentrum is financieel niet haalbaar voor de Demokwekerij, Greenport Food & Flower Xperience (GFFX) en Lentiz samen. Door gemeentelijke deelname in de vennootschap die wordt opgericht, wordt het expositiecentrum haalbaar. Na vijf jaar wordt het aandelenkapitaal tegen nominale waarde overgenomen door de Demokwekerij of één van de andere participerende partijen.

3. Uitvoering Bio Base Westland

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
We gaan door met Bio Base Westland, de netwerkorganisatie van bedrijven, overheden, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties om bio based economie in de glastuinbouw tot ontwikkeling te brengen. In dit programma wordt gewerkt aan de commerciële toepassing van plantenstoffen en plantenextracten in onder andere de farmaceutische industrie, de cosmetica branche, de voedselindustrie, (agro)chemische en papier- en kartonindustrie. Eén van de actielijnen is het realiseren van een bio based valorisatiepark in de regio Westland. Dit is een bedrijventerrein waar biobased bedrijven zijn gevestigd en waar (hoogwaardige) verwerking van plantenstoffen plaatsvindt. Voor kennisontwikkeling wordt gewerkt aan de oprichting van een Innovatie- en Demonstratiecentrum (IDC) voor de bio based economy.

Waar staan wij nu?

- Bio Based activiteiten zijn opgegaan in Biobased Greenport West-Holland.
- In het Europese project BioBoost, waarvoor een Interreg-subsidie is verkregen, wordt samengewerkt met Engelse, Belgische en Nederlandse partners. Dit project voorziet in regionale biobased strategieën voor de regio's Westland-Oostland, Roeselare en Lea Valley. Het project wordt per 1 juli 2020 beëindigd.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Netwerkvorming: • Ondersteuning Biobased Greenport West-Holland. • Bijeenkomsten Ondernemersplatform. • Bijeenkomsten Jong ondernemersplatform. • Samenwerking met overige bio based initiatieven en landelijke agenda.	Programma Bio Base Westland is overgegaan in biobased Greenport West Holland (GPWH). De gemeente Westland ondersteunt GPWH met een jaarlijkse subsidie.
Kennisverspreiding & valorisatie: • Communicatie (website, nieuwsbrief, social media). • Presentaties. • Bewustzijn- gedragscampagne	Binnen het BioBoost programma is een web-based open innovatie platform ontwikkeld -diverse bijeenkomsten georganiseerd (awareness weken), -nieuwsbrieven uitgebracht, een website ontwikkeld en diverse publicaties gedeeld. In de 3 regio's

	van het BioBoost project zijn regionale platforms opgezet om e bio- economie te stimuleren. Tenslotte is er een spel ontwikkeld voor scholen met een biobased leermodule voor middelbaar en hoger onderwijs.
Business development: • Hoogwaardige inhoudsstoffen en reststroomverwerking. • (bijdragen in) Onderzoek en/of ontwikkelingsprojecten. • Inzet door ondersteuning ondernemers bij onderzoek en ontwikkeling.	Met het BioBoost project zijn diverse projecten ondersteund voor de verwaarding van inhoudsstoffen. Het gaat om: -ontwerpen en testen van processen en technieken voor producten van fruit- en groentereststromen -pilots voor insectenkweek, - plaatmateriaal van plantenvezels - bouwen en testen van een proeffaciliteit voor de productie van groene bestrijdingsmiddelen - de verbetering van van oogsttechnieken en optimale logistiek -conserveren van biomassa - oepassingen van inhoudsstoffen voor de cosmetica industrie.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Het Biobased programma is overgedragen aan de Greenport West-Holland. Met de afronding van het BioBoost programma, werkt gemeente Westland niet meer actief aan nieuwe initiatieven. Risico is dat de gemeente opgedane kennis en netwerken verliest.

4. Uitvoering project Modernisering teeltareaal in Westland

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Binnen het project Modernisering van het teeltareaal werkt de gemeente met het bedrijfsleven samen om ruimtelijke en financiële obstakels die de modernisering van het glastuinbouwareaal in Westland in de weg staan, weg te nemen. De gemeente faciliteert dit traject. De gemeente schakelt een gebiedsbemiddelaar in om partijen bij elkaar te brengen en afstemming te zoeken met publieke partners. Met behulp van het ruimtelijk instrumentarium van de gemeente wordt bijgedragen aan het verminderen van de obstakels. Denk hierbij aan flexibele bestemmingsplannen, strengere handhaving van strijdigheden in het glastuinbouwgebied en het verplaatsen van woningen, maar ook nieuwe (beleids)instrumenten zoals onteigening. Daarnaast werkt de gemeente in samenwerking met partijen onverminderd door aan de uitvoering van lopende projecten, zoals Poelzone en Boomawatering. Verder maken wij ons sterk om met ondersteuning van het ministerie van Economische Zaken, de provincie Zuid-Holland en Greenport Holland Overheden knelpunten in wet- en regelgeving weg te nemen.

Waar staan wij nu?

- In 2019 is het Nationaal Tuinbouwakkoord getekend. Wij maken voor de uitvoering o.a. onderdeel uit van de Transitietafel Ruimte. Omdat per oktober de Coalitie HOT is opgeheven is deze in deze transitietafel geschoven, waarmee de samenwerking wordt voortgezet maar landelijk is uitgerold.
- Het Ontwikkelbedrijf HOT Greenport West-Holland, onderdeel van de Stichting HOT, is nog steeds in tact om modernisering te bevorderen. Met het Ontwikkelbedrijf is regelmatig afstemming inzake vragen uit de markt en beschikbare percelen.

- Subsidieregeling VORM Westland, ingezet door de gemeente en de provincie Zuid-Holland, is in werking. De regeling verzorgt de versnelling van uitplaatsing van woningen. Er zijn inmiddels 38 aanvragen ingediend.
- Onderzoek naar de inzet van het instrument Wet inrichting landelijk gebied (Wilg) voor modernisering van glasbouwgebieden wordt onderzocht onder de vlag van Greenports Nederland (i.s.m. Min LNV, Min BZK, PZH, Kadaster, gemeenten Lansingerland, Pijnacker-Nootdorp en Westland).
- In 2019 is vergunning verleend voor 43 hectare vernieuwing van productieareaal.
- In 2019 zijn 26 woningen van bestemming gewijzigd, waarvan 6 uitplaatsingen.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Uitvoering van de subsidieregeling VORM Westland.	Er zijn 21 woningen gesloopt t.b.v. de structuurverbetering en verduurzaming van de glastuinbouw.
Beleidsontwikkeling naar aanleiding van de raadswerkgroep en beleidsevaluatie.	In 2019 is besloten tot herziening van het glastuinbouwbeleid.
Voorbereiding van de bestemmingsplanwijziging.	On hold gezet, een verzamelplan voor kennelijke omissies is in voorbereiding genomen.
Uitvoering van de projecten: Boomawatering/Poelzone (nasleep(effecten) en aanhangige projecten) en input in de gebiedsverkenning (o.a. ten behoeve van Broek-polder).	Het dossier 'Rotonde Emmastraat', aanpalend aan het project Boomawatering, is in uitvoering. Er worden 5 uitplaatskavels gerealiseerd. De gemeente participeert in het gebiedsproces Broekpolder. Dit heeft geleid tot een gezamenlijke droom, een perspectief, van ondernemers, bewoners en gebruikers. In 2019 is de oprichting van een Coöperatie Broekpolder door de tuinders in voorbereiding.
Uitvoering van de handhavingsstrategie.	Er zijn 34 dossiers afgehandeld.
Concretisering van de impulsagenda Greenport 3.0/Beraad van Boskoop (landelijke ontwikkelingsrichting tuinbouw) in lokale acties.	Er is een Tuinbouwakkoord gesloten. De uitvoering is ondergebracht bij Greenports Nederland. Gemeente Westland neemt deel aan de Transitietafel Ruimte. In deze groep worden gebiedsprocessen aangejaagd, instrumenten gedeeld en ontwikkeld.
Mogelijke implementatie Wilg in Crisis en Herstel Wet (CHW).	De Transitietafel Ruimte is gestart met een onderzoek naar de mogelijkheden voor toepassing van de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG) in glastuinbouwgebieden.

Externe Ontwikkelingen & risico's

- Ruimtevragen (groei overige functies) kunnen planologische zekerheid ondermijnen. Daarmee ontstaat speculatief gedrag en investeringsonzekerheid. Dit mechanisme werkt remmend op de modernisering van het glastuinbouwgebied.
- De trend tot verdere samenwerking tussen ondernemers zet door, waardoor marktposities worden verstevigd.

- Aan de private kant zien wij als risico dat de lage rente in combinatie met toenemende schaarste aan uitbreidings- of nieuwbouwareaal en prijsopdrijving leidt tot verdere afname van verkoopbereidheid (verhuur is interessanter) en daarmee tot marginalisering van de investeringsmogelijkheden voor ondernemers in Westland.

5. Versterken agrologistieke functie en positie zaadveredeling en uitgangsmateriaal

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Wij voeren een intensieve lobby en creëren de randvoorwaarden om een goede bereikbaarheid en meer multimodaal vervoer te realiseren. Bedrijven in zaadveredeling en uitgangsmateriaal faciliteren wij zo goed mogelijk in hun verdere ontwikkeling en eventuele uitbreiding.

Waar staan wij nu?

- De positie van de zaadveredeling en uitgangsmaterialen in Westland is versterkt, onder andere door de uitbreiding van Rijk Zwaan, de centralisatie van Dümmen Orange, met een nieuw kantoor en lab, en de uitbreiding van Beekenkamp Plants BV. Er zijn in Westland veel bedrijven die zich bezighouden met zaadveredeling en uitgangsmaterialen en de groei in dit segment is groot. Als gemeente faciliteren wij deze ontwikkelingen, net als het faciliteren van ruimte in het sterk groeiende agrologistieke cluster.
- Het is niet gelukt een gezamenlijke agenda Mainport-Greenport op te stellen. Niet alle partijen voelen de urgentie om dit te realiseren. Oorspronkelijk was het de bedoeling om tot een agenda te komen tussen Greenport Westland en het Havenbedrijf Rotterdam in verband met het initiatief Green Meets Port (een ondernemersplatform in de handel en logistiek in de mainport Rotterdam en Greenport Westland). Dit heeft echter geen vervolg gekregen. Het initiatief Green Meets Port van het bedrijfsleven is een belangrijke aanjager om er voor te zorgen dat de agrologistieke ontsluitingen en ontwikkelingen voor Westland voldoende aandacht krijgen.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Het college kiest voor een nieuwe economische koers die in het WestlandProgramma en het uitvoeringsprogramma 2019 wordt verwoord. In het kader van die nieuwe koers wordt nader bezien welke specifieke activiteiten doorlopen in 2019.	Veredeling: er zijn voorbereidende gesprekken gevoerd over verdere doorontwikkeling van Rijk Zwaan en Syngenta in De Lier.

6. Uitvoering energietransitie

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Gemeente Westland bevorderten faciliteert de omslag van het gebruik van fossiele brandstoffen naar duurzame energiebronnen. Centraal voor gemeente Westland staat de Rijksdoelstelling om in 2050 nagenoeg CO2 neutraal te zijn. Westland levert een bijdrage aan deze Rijksdoelstelling. De gemeente heeft als lokale belangenbehartiger, lokale wetgever, beheerder van de ruimte en vergunningverlener de taak duidelijkheid te creëren voor haar inwoners, ondernemers en mogelijke investeerders. De inzet van de gemeente op het gebied van energietransitie is gericht op het ruimtelijk faciliteren van de glastuinbouw. Voor de glastuinbouwsector, de belangrijkste economische drijver binnen de gemeente, kijkt het college naar mogelijkheden om versnelling te faciliteren. Behalve deze inzet en de uitvoering van de wettelijke taken kiest gemeente Westland ervoor om op korte termijn geen grote uitgaven en investeringen te doen voor de energietransitie. Er zijn nog te veel onduidelijkheden in de huidige fase van de energietransitie. De rollen van gemeenten en andere partijen zijn nog niet uitgekristalliseerd. Ook is er nog geen zekerheid over de vergoedingen die samenhangen met nieuwe rollen van gemeenten. De gemeente acht het op dit moment

daarom niet wenselijk om zelf risicovolle investeringen te doen of door bewoners en bedrijven in Westland te laten doen. In afwachting van de verschuiving en definiëring van wettelijke taken voor gemeenten hebben we gekozen voor een ingetogen strategisch scenario voor 2020. Dit scenario is vastgelegd in de Westlandse Energie Opgave (WEO). In het WEO richten we ons op 4 speerpunten:

- Duurzame warmte;
- Elektra;
- Besparen;
- Samenwerken.

Waar staan wij nu?

- In Westland zijn 6 geothermiedoubletten gerealiseerd door tuinderscoöperaties. Vermogen van de doubletten bedraagt ca. 89 MW. De besparing op aardgas bedraagt ca. 95 miljoen m3 per jaar en de vermeden CO2 uitstoot ca. 153 Kton per jaar.
- Gemeente Westland werkt met stakeholders, Energie Transitie Partners (ETP), Glastuinbouw Westland, tuinbouwondernemers, diverse warmtecoöperaties en Warmte Bedrijf Westland aan Warmte Systeem Westland (WSW). ETP heeft in 2019 hiervoor een subsidie ontvangen van de provincie Zuid-Holland en van de gemeente op basis van een eerdere toekenning in 2016.
- Gemeente Westland organiseert project ateliers waarbij de diverse tracé-onderdelen van WSW worden uitgewerkt en waar wordt bekeken of er koppelkansen zijn met andere ruimtelijke ontwikkelingen.
- Er zijn 7 warmtecoöperaties opgericht waarbij meer dan 150 telers met ruim 1.000 ha glastuinbouw zijn aangesloten.
- Er is in 2019 gestart met de bouw van Rijnvaart (Zand & Honing). Dit komt voort uit de in 2017 getekende intentieovereenkomst. Dit heeft geleid tot voorbereidingen voor de aanleg van het warmtenet, gekoppeld aan WSW. Ook in de komende jaren zal deze uitrol plaatsvinden.
- Met 'Westland woont duurzaam' (2015) richt de gemeente zich voor wat betreft de gebouwde omgeving vooral op gedragsverandering.
- Westland faciliteert de wens van het bedrijfsleven om in 2025 25 procent minder CO2-uitstoot te realiseren dan in 1990. Hiertoe is er nauwe samenwerking met VNO-NCW.
- Met 50.000 zonnepanelen op bedrijfsdaken en circa 200 warmtepompen in bedrijfsgebouwen wordt de eerste 5 procent van het energiegebruik al duurzaam opgewekt.
- Ondernemers investeren in biomassa, zonneboilers en gebruik van restwarmte. Voor de komende twee jaar zijn investeringen door ondernemers bekend van 4,5 miljoen euro voor nogmaals 2 procent extra duurzame opwekking.
- De lobby richting ministerie van EZK wordt gevoerd om wet- en regelgeving aan te passen zodat Westlandse (tuinbouw)bedrijven optimaal kunnen participeren in de energietransitie. Dit doen we o.a. voor WSW, CO2 en ODE.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Faciliteren van ETP in de haalbaarheid en uitvoering van WSW.	Voor de periode 2017 t/m 2019 is jaarlijks € 100.000 door gemeente Westland aan ETP beschikbaar gesteld. Westland heeft dit samen gedaan met de provincie, HVC en Capturam zodat jaarlijks € 400.000 beschikbaar was.
Onderzoek faciliteren naar haalbaarheid aansluiting WSW op Leiding over Midden, Leiding over West en retour Leiding over Noord / Midden.	Via partner ETP loopt er een haalbaarheidsonderzoek naar de aansluiting van WSW op LdM. Het ministerie van EZK heeft een convenant gesloten met Gasunie waarin is opgenomen dat er een

	aftakking van LdM naar Westland wordt onderzocht.
Via opgerichte warmtecoöperaties 2 extra geothermiedoubletten inclusief warmte-netten te realiseren.	Via ETP zijn 8 warmtecoöperaties opgericht. Inmiddels zijn er 4 SDE subsidie aanvragen gehonoreerd voor de realisatie van 4 nieuwe geothermiedoubletten in Westland en is Trias Westland 2 in uitvoering.
Een start maken met de koppeling van bestaande warmtenetten en het overdimensioneren van lokale netwerken.	Vanuit het Rijk is € 3,7 mln. ontvangen voor de overdimensionering van het Trias netwerk. Dit netwerk is onderdeel van WSW.
Met provincie Zuid-Holland en andere stakeholders een visie ontwikkelen voor de toepassing van geothermie.	Samen met provincie en andere stakeholders is de visie 'aardwarmte Zuid Holland 'opgesteld en begin 2019 vastgesteld.
Met Greenport West Holland werken aan een energietransitie programma.	Met de partners in GPWH is het energietransitie programma en een uitvoeringsprogramma vastgesteld.
Lobby richting ministeries (EZK en I&M).	Op de dossiers Warmtewet en ODE is een lobby gevoerd. Leden van de fracties CU, Groen Links, D66 en CDA zijn inmiddels in Westland geweest.
Organiseren van draagvlak bij bedrijventerreinen voor energietransitie.	Met VNO-NCW zijn samenwerkingsovereenkomsten getekend om de energietransitie bij Westlandse ondernemers te versnellen. Ook hebben we meerdere bijeenkomsten georganiseerd.
Werken met stakeholders aan de Westlandse Energie Agenda.	Met Glaskracht en Westlandse tuinbouwondernemers, ondernemers en VNO-NCW, woningbouwcoöperaties wordt samengewerkt aan de energietransitie doelstellingen. Ook zijn er meerdere bewonersavonden georganiseerd.
De strategische heroverweging inzake verbonden partijen HVC en Juva wordt in 2019 opnieuw gemaakt, op basis van de gekozen strategie voor de gemeente Westland.	Samen met HVC en JUV / Capturam wordt gewerkt aan WSW. Dit blijven we ook in de toekomst doen. Er is een jaarplan 2020-2021 opgesteld door ETP dat de basis vormt voor verdere samenwerking.

Verbonden partijen

Westland Infra/JUVA (beheerder en exploitant Westlands gas- en elektriciteitsnet) en HVC Afvalverwerker/Warmtenet aanbieder Alkmaar).

Westland is aandeelhouder in beide bedrijven. Op verzoek van Westland hebben beide partijen ETP BV opgericht. ETP is opgericht om de versnelling van de energietransitie te bewerkstelligen.

Externe Ontwikkelingen & risico's

- Restwarmte uit het Rotterdamse havencomplex biedt de mogelijkheid om de energievoorziening van Westland te verduurzamen. Daarbij gelden de door het college geformuleerde randvoorwaarden om imagoschade en lock-in situaties te voorkomen. Bij voorkeur sluit de levering van (duurzame) restwarmte uit het Rotterdamse havencomplex aan op een te realiseren Westlands warmtenet. Door de aanleg van een warmtenet nemen de mogelijkheden om warmte "af te zetten" sterk toe. Hierdoor wordt een belangrijk risico voor geothermieprojecten (afnamerisico) kleiner. Er bestaat een kans dat de levering van restwarmte en aardwarmte met elkaar conflicteert.
- De druk van het Rijk op het lokale bestuur om de energietransitie doeleinden te realiseren zal toenemen. Maatschappelijke acceptatie van de energietransitie blijft een aandachtspunt. Daarbij dient het uitgangspunt te zijn dat ruim voorradige en betaalbare energie voor het Westlandse glastuinbouwcluster en de inwoners van Westland beschikbaar is.

7. Uitvoering Westland Agenda II

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Innovatieve projecten die Westland sterker moeten maken zijn onder de noemer Westland Agenda II bijeengebracht. Het gaat om: modernisering van het teeltareaal, nieuwe verdienmodellen, Bio Base Westland, aardwarmteboringen in de diepere aardlagen, sociale Duurzaamheid, vers-logistiek, een Innovatie- en Demonstratiecentrum voor gezondheid en welbevinden en een (fysieke) ruimte voor jonge innovators.

Waar staan wij nu?

Op tal van fronten is volop geïnnoveerd door de projecten van de Westland Agenda II. Bovendien is de spin-off van projecten en het hefboomeffect van de ingezette financiële middelen groter dan gedacht. Conform afspraak heeft het bedrijfsleven minstens zoveel inbreng geleverd. Door de inbreng van gemeente Westland is veel extra budget binnengehaald vanuit provincie en bedrijfsleven. De Westland Agenda II is najaar 2018 afgerond op de onderdelen aardwarmte, Biobase, sociale duurzaamheid, vergroening van gebouwen (o.a. ook klaslokalen), vers-logistiek (voor groente; en ook voor bloemen/potplanten), jonge ondernemers (i.c.m. internationalisering). In 2019 is de eindrapportage vastgesteld.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Het college kiest voor een nieuwe economische koers die in het WestlandProgramma en het uitvoeringsprogramma 2019 wordt verwoord. In het kader van die nieuwe koers wordt nader bezien welke specifieke activiteiten doorlopen in 2019.	Begin 2019 is de rapportage Westland Agenda II opgeleverd en verzonden naar de raad. De nieuwe koers van het college heeft geleid tot het instellen van een Kennis- en Innovatiefonds. Dat heeft geresulteerd in financiering van diverse innovatieve projecten.

Externe Ontwikkelingen & risico's

De Westland Agenda II is een projectenportefeuille. De ontwikkelingen en risico's op de inhoud staan in de begroting beschreven bij de desbetreffende onderwerpen.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Structuurvisie Westland 2025. Perspectief 2040	2013	2025 met perspectief naar 2040
Nota Bio Base Westland	2011	
Energievisie Westland	2007	

8. Duurzaamheidsfonds

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Wij willen de ambities op diverse beleidsvelden stimuleren en stellen in dat verband de vorming van een duurzaamheidsfonds voor, met een omvang van € 3,75 mln., waarmee de energietransitie, herstructurering en sociale duurzaamheid kunnen worden ondersteund.

Waar staan wij nu?

Wij hebben een duurzaamheidsfonds ingesteld met een totale omvang van € 3,75 mln. Hiervan is € 3,25 mln. beschikbaar gesteld voor modernisering van de glastuinbouw. Daarnaast heeft de provincie € 3,8 mln. beschikbaar gesteld. Met dit geld wordt een bijdrage geleverd om in de weg liggende woningen uit te plaatsen voor structurering. Daarnaast is er in het duurzaamheidsfonds een bedrag van € 0,5 mln. Beschikbaar gesteld voor de volgende sociale duurzaamheidsprojecten:

- Voor het verruimen van de Subsidieregeling Duurzame Energiemaatregelen Westland (SDEW) € 250.000, gelabeld aan sportverenigingen die LED verlichting op de sportvelden willen aanbrengen en hiervoor het subsidiepercentage te verhogen naar 50%. De SDEW is hierop aangepast.
- Voor Energy Challenges op de scholen:€ 100.000. Het project is geannuleerd vanwege te weinig deelname van scholen. Dit bedrag is n.a.v. een motie tijdens de begrotingsbehandeling 2019 overgeheveld naar de reserve sociaal domein.
- Voor een pilot om bestaande sociale huurwoningen minimaal twee labelstappen energiezuiniger te maken: € 150.000 ter ondersteuning. Het project is geannuleerd. Door bestuurlijke herprioritering is dit bedrag n.a.v. een motie tijdens de begrotingsbehandeling 2019 overgeheveld naar de reserve sociaal domein.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Invulling geven aan de besteding van genoemde bedragen aan de genoemde doelen.	SDEW is aangepast en verruimd in 2019. Energy challenges: project is geannuleerd. Labelstappen huurwoningen: project is geannuleerd.

Programma **Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling**

Thema **Sterke economie**

Accent **Externe positionering Greenport**

Doel

Een sterkere Westlandse economie door ondersteuning van beleid en financiering vanuit de regio (Haaglanden/Metropoolregio Rotterdam-Den Haag), de provincie Zuid-Holland, het Rijk en de Europese Unie.

Activiteiten

Optimaliseren van het vestigingsklimaat voor ondernemers door:

1. Deelname aan strategische allianties
2. Investeren in public affairs
3. Internationalisering
4. Verbeteren vestigingsklimaat

1. Deelname aan strategische allianties

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
We gaan onze deelname aan strategische netwerken intensiveren en zo nodig uitbreiden. Binnen Greenport Westland-Oostland (nu Greenport West-Holland) en Greenport Holland Overheden continueren wij onze trekkersrol.

Waar staan wij nu?

- Gemeente Westland neemt deel aan verschillende strategische allianties om onze Greenport doelen te bereiken en de doelstellingen van de economische opgave te realiseren. We participeren in Greenport West-Holland (GPWH), Greenport Holland Overheden, InnovationQuarter, de Metropoolregio Rotterdam Den Haag, Economische Programmaraad Zuidvleugel (EPZ), de Coalitie Herstructurering en Ontwikkeling Tuinbouwsector (HOT) en het platform Energie Transitie Partners (ETP).
- De governancestructuur van Greenport West-Holland is vastgesteld. De Greenport is nu een triple helix organisatie met de gedeputeerde van economische zaken van de provincie Zuid-Holland als voorzitter. Vanuit GPWH worden activiteiten uitgevoerd die gericht zijn op de modernisering van de glastuinbouw, energietransitie, water, Bibase en gezondheid.
- Het bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden hebben de Verklaring Impulsagenda Greenports 3.0 ondertekend, die de verschillende Greenportregio's een stap verder moet brengen.
- In het BO MIRT is afgesproken dat het Rijk en de regio samen gaan werken aan de Integrale Gebiedsuitkering Greenport 3.0 Westland. De A4-A20 corridor maakt deel uit van deze gebiedsuitwerking, die gericht is op het realiseren van netwerkkracht.
- De ontwikkeling van de Greenport is in Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) verankerd (o.a. Roadmap Next Economy en bereikbaarheid).
- De subsidierelatie met Stichting Westland Marketing is eind 2018 beëindigd en in 2019 is de eindrapportage opgeleverd.
- Intensieve samenwerking met Innovation Quarter (IQ) heeft plaats gevonden op het gebied van acquisitie bedrijven, internationaliseren en innoveren (Vers+ project – inhoudsstoffen, breed Vertical Farming project).
- Uitwerking van een Internationaliseringsstrategie is op hoofdlijnen opgepakt met GPWH, gemeenten Westland en Lansingerland en IQ in opdracht van PZH.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Het college kiest voor een nieuwe economische koers die in het WestlandProgramma en het uitvoeringsprogramma 2019 wordt verwoord. In het kader van die nieuwe koers wordt nader bezien welke specifieke activiteiten doorlopen in 2019.	De relatie met de GPWH is geëvalueerd en opnieuw vastgelegd. De gemeente Westland is een actief deelnemer aan de Greenport West-Holland o.a. door ambtelijke inzet (werk met werk maken), waaronder activiteiten inzake Europese samenwerking (zie ook onderdeel 2. Investeren in public affairs). Multi-disciplinaire accountteams met accountmanagers zijn opgezet voor IQ, MRDH en GPWH.
In 2019 wordt het project Vers+ voortgezet door IQ en andere partijen. In het kader van de nieuwe koers van gemeente Westland en een evaluatie eind 2018 wordt bekeken of het project verder zal worden gesteund.	Het project Vers+ is afgerond door IQ en vastgesteld door het college. In samenwerking met Brightlands inLimburg is een succesvolle aanvraag ingediend bij de Topsector Tuinbouw en Uitgangsmaterialen voor voortzetting onderzoek op inhoudsstoffen en toepassingen.

Verbonden partijen

Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)
Centrale doelstelling van de MRDH is het versterken van de regionale economie. De MRDH werkt met de 23 deelnemende gemeenten aan het versterken van de bereikbaarheid en het economisch vestigingsklimaat van de regio Rotterdam en Den Haag; een aantrekkelijke regio voor inwoners om te werken, te wonen en te recreëren, waar (internationale) bedrijven zich vestigen en waar bezoekers zich welkom voelen.

Stichting Westland Marketing (SWM)
SWM heeft als hoofddoelstelling om de regionale 'Business to Business' en 'Business to Government' marketing van Greenport Westland te verzorgen en hiermee een bijdrage te leveren aan een sterke Greenport Westland en daarmee aan een sterke Westlandse economie.
De hoofdactiviteit van SWM is de ontwikkeling van strategische 'Business to Business' en 'Business to Government' activiteiten binnen en buiten Westland i.s.m. de gemeente, die beeldbepalend en imagoversterkend zijn voor de profilering van Westland als hét glastuinbouwcluster van de wereld en WHC als hét kennis- en innovatiecentrum voor de Nederlandse glastuinbouw sector.
De subsidie aan SWM is in 2018 stopgezet en in 2019 afgerond (incl. eindrapportage).

Innovation Quarter (IQ)
IQ stelt zich ten doel om Zuid-Holland tot een van de meest innovatieve regio's van Europa te ontwikkelen. Alle activiteiten richten zich op drie pijlers: innovatie, investeringen en vestigen met name op het gebied van Life Sciences & Health, Safety & Security, Cleantech en Horticulture.

2. Investeren in public affairs

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
De organisatie wordt versterkt op het gebied van public affairs. Daarbij wordt ingespeeld op de politieke besluitvorming bij andere overheden om ondersteuning van beleid en financiering te krijgen (bijvoorbeeld vanuit Europa).

Waar staan wij nu?

- Het programma Externe Positionering is opgesteld. Met Greenport Holland Overheden en Greenport Holland Bedrijfsleven werken we aan een gezamenlijke lobbyagenda richting de Rijksoverheid en de landelijke politiek. Op basis hiervan willen we met de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit komen tot een Nationaal Tuinbouw Akkoord, om het greenportcluster te versterken. Het Westlandse lobbydocument dat we hebben opgesteld voor de Tweede Kamerverkiezingen in 2017 is uitgangspunt geweest voor de insteek van Greenport Holland Overheden.
- Wij hebben onze contacten met de ministeries van Economische Zaken & Klimaat en Infrastructuur & Waterstaat versterkt via onder andere werkbezoeken en we werken gericht samen op bepaalde dossiers, zoals de energietransitie en mobiliteit en bereikbaarheid.
- Na grote inzet gericht op Europese samenwerking (EU voorzitterschap in 2016 en de organisatie van de European Regions for Innovation in Agriculture, Food and Forestry (ERIAFF) conferentie) heeft in 2019 de Plant Inter Cluster meeting in Westland plaatsgevonden. Dit vond plaats binnen het Greenport West-Holland Dit netwerk, dat wij in samenwerking met de Greenport West-Holland ontwikkelen, is bedoeld om de samenwerking in Europa te vereenvoudigen, wat kan leiden tot nieuwe projecten en verdienmodellen. De netwerkactiviteiten hebben er o.a. toe geleid dat de Greenport Horti Campus, met de Greenport Horti Campus Westland, lees World Horti Center als kernlocatie, is aangewezen als Smart Agri Digital Innovation Hub.
- De samenwerking inzake de EU-strategie met de Topsector Tuinbouw & Uitgangsmaterialen en de provincies Noord-Holland en Zuid-Holland verloopt goed. Het lobbydocument dat met deze partners is opgesteld, wordt nu gebruikt voor de lobby activiteiten van de topsector. Het netwerk van tuinbouwregio's/clusters kan daarbij een grote steun betekenen.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Het college kiest voor een nieuwe economische koers die in het WestlandProgramma en het uitvoeringsprogramma 2019 wordt verwoord. In het kader van die nieuwe koers wordt nader bezien welke specifieke activiteiten doorlopen in 2019.	Public Affairs is een continue proces. In 2019 hebben we de verschillende lobbytrajecten ten aanzien van belangrijke dossiers zoals energietransitie, bereikbaarheid en wonen voortgezet. Dat doen wij niet alleen inhoudelijk aan de hand van concrete opgaven, maar ook door actief Westland en het (Westlandse) glastuinbouwcluster te profileren bij Europa (ook netwerkactiviteiten), Rijk, Provincie en politiek.

3. Internationalisering

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Wij ondersteunen onze bedrijven vanuit een faciliterende rol bij hun internationale contacten: we openen openen deuren, lobbyen voor financiering, organiseren programma's voor buitenlandse delegaties en geven presentaties over de kracht van de greenport. Met het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties brengen we in beeld wat ernodig is om de internationale oriëntatie te vergroten. Tweetalig onderwijs in het basis- en voortgezet onderwijs is gewenst. Daarom is dit opgenomen in de Lokale Educatieve Agenda. Zie ook accent Nieuwe bedrijvigheid.

Waar staan wij nu?

- Leerlingen in het voortgezet onderwijs kunnen in Westland bij de Lentiz Onderwijsgroep (Dalton MAVO en het Groene Lyceum) tweetalig onderwijs volgen. Voor leerlingen die op ISW Hoogeland op het VWO beginnen is er de mogelijkheid te starten in de VWO Cambridge klas. Het Cambridge Program bereidt hen voor op een internationale studie of uitdagende baan. De opleiding Business en Management van MBO Westland is in het Engels of in het Nederlands te volgen. De opleiding in het Engels leidt naar een internationaal erkende BTEC-diploma.
- Ontvangst van veel hoge internationale delegaties in WHC, Tomatoworld en het gemeentehuis.
- In het kader van internationale positionering is de Engelstalige website www.westlandhortibusiness.com verder doorontwikkeld met onder andere innovatiekaarten, nieuws, infographics en filmpjes.
- Op basis van een eerder opgeleverde cluster2clusterstrategie Westland-China en een plan van aanpak voor een Strategy Desk Asia voor WHC, heeft Westland i.s.m. de provincie (), Dutch Greenhouse Delta en Greenport West-Holland (GPWH)gerichter kunnen inzetten op samenwerking op het gebied van kennis, gezondheid en handel in specifieke Chinese regio's (Dezhou, Jiashan, Hebei, Yangling).
- Deelname aan tuinbouwmissies van de provincieen het Rijk naar China (november 2019).

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Het college kiest voor een nieuwe economische koers die in het WestlandProgramma en het uitvoeringsprogramma 2019 wordt verwoord. In het kader van die nieuwe koers wordt nader bezien welke specifieke activiteiten doorlopen in 2019.	• Veel publiek-private delegaties zijn ontvangen uit o.a. Japan, China, Kazachstan, Zuid-Korea, vaak in samenwerking met WHC. • De Japanse delegatie uit Kochi is wederom een week ontvangen met een maatwerk-programma. • Deelname aan de 2019 handelsmissie van PZH naar China, met een eigen programma (i.s.m. Westlandse bedrijven) gericht op samenwerking met universiteiten en democenters in Yangling en Jiashan. • Deelname aan afstemmingsoverleg internationalisering met IQ, GPWH, Greenport gemeenten en PZH om tot 1 strategie te komen en verdeling van rollen.

4. Verbeteren vestigingsklimaat

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Met gebiedsmarketing moet een bijdrage geleverd worden aan het aantrekkelijker maken van het vestigingsklimaat van Westland. Daarbij is het van belang om de toekomstige focus nader te bepalen. Ook accountmanagement hoort daar bij. De verbetering van het vestigingsklimaat moet ook ten goede komen aan ondernemingen die zich al in Westland hebben gevestigd.

Waar staan wij nu?

- Met de Stichting Westland Marketing (SWM) zijn prestatieafspraken gemaakt over gebiedsmarketing en de internationale positionering van World Horti Center. Ook is een gezamenlijk marketingcommunicatieplan ontwikkeld. De subsidierelatie met SWM is eind 2018 beëindigd en de eindrapportage is recent door het college vastgesteld. De stichting is in 2019 gestopt met haar activiteiten.
- Accountmanagement voor 80 geselecteerde topbedrijven is gerealiseerd, accountplannen en analyses zijn opgesteld. Diverse uitbreidingen van bedrijven zijn begeleid.
- Met het oog op de acquisitie van nieuwe bedrijven is eerder een Rode Loper Team ingericht, dat onder andere bestaat uit vertegenwoordigers van de bedrijventerreinen ABC Westland, Honderdland en FloraHolland, Westland Partners, de gemeente Westland en Innovation Quarter. Gezamenlijk hebben zij een doorlopende acquisitiestrategie ontwikkeld en communicatiemiddelen zoals een internationale website voor het tuinbouwcluster Westland (www.westlandhortibusiness.com). In 2019 is hier niet actief op ingezet.
- In MRDH-verband wordt de uitbreiding van bedrijventerreinen op basis van de marktvraag onderzocht en onderbouwd. Hierbij ligt de focus op ABC Westland en het gebied rond WHC.
- Een inspirerend, tuinbouw gerelateerd kennis- en innovatieklimaat en de aanwezigheid van topbedrijven waar innovaties van start ups, (internationale) bedrijven en studenten kunnen worden getest, levert een grotere bijdrage aan het aantrekkelijker maken van het vestigingsklimaat van Westland dan financiële en fiscale incentives. Om die reden is dan ook ingezet op aanjaagfinanciering van bouwsteenprojecten, zoals o.a. Horti Heroes (start ups, talentontwikkeling), Vers+, Innovatiekaarten, een associate degree voor Tuinbouwmanagement met Inholland en een bijzondere leerstoel internationalisering via LDE voor een florerend kennis- en innovatie ecosysteem.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Het college kiest voor een nieuwe economische koers die in het WestlandProgramma en het uitvoeringsprogramma 2019 wordt verwoord. In het kader van die nieuwe koers wordt nader bezien welke specifieke activiteiten doorlopen in 2019.	• Accountmanagement is voortgezet. • Een associate degree voor Tuinbouwmanagement met Inholland en een bijzondere leerstoel internationalisering met LDE. • Innovatiekaarten zijn uitgebreid met een WestlandWerelds kaart. • Een subsidieregeling Kennis en Innovatie Westland is opgezet met een onafhankelijke commissie om regionale start ups en scale ups met goede, innovatieve ideeën aan te jagen om te experimenteren en concept-plannen door te ontwikkelen ter versterking van het tuinbouwcluster. Negen voorstellen zijn gefinancierd.

Programma **Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling**

Thema **Sterke economie**

Accent **Nieuwe bedrijvigheid**

Doel

Het aantrekken van nieuwe bedrijven die de economie en werkgelegenheid versterken en het vasthouden van bestaande bedrijven.

Activiteiten

1. Open armen beleid en actieve acquisitie

1. Open armen beleid en actieve acquisitie

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Samen met marktpartijen gaan we op basis van een open armen beleid nieuwe bedrijven naar Westland halen. Het gaat primair om greenportversterkende bedrijven die innovatief zijn op product, logistiek, marketing en bedrijfskunde/financiering. Daarnaast staat de gemeente open voor bedrijven die niet tot deze categorie behoren, maar wel veel werkgelegenheid bieden.

Waar staan wij nu?

- Een Rode Loper Team is samengesteld voor de externe positionering van Westland en leadopvolging. In dat kader zijn ook communicatiematerialen, zoals de Green Business krant ontwikkelt in samenwerking met Westland Marketing. Voor de uitvoering van het strategisch accountmanagement en acquisitie zijn een strategisch accountmanager en business development manager(parttime) aangesteld.
- Een goed CRM systeem, gekoppeld aan Outlook, is ontwikkeld.
- Met internationale start up centra/incubator in Frankrijk, Spanje en Polen is samenwerking gezocht om te komen tot een uitwisseling van start ups, kennis en talent, gekoppeld aan het World Horti Center.
- Leads en internationale contacten van beurzen en Innovation Quarter zijn actief opgevolgd. Internationale delegaties (Japan, China, Zuid-Korea, etc) zijn uitgenodigd om Westlandse bedrijven(terreinen) te bezoeken en er zijn maatwerk match-makings programma's voor hen georganiseerd met als doel zaken doen en/of vestiging. Het Rode Loper Team werkt hierin nauw samen met Innovation Quarter en Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA).
- Ook zijn diverse beurzen en evenementen in 2019 bezocht: Fruit Logistica in Berlijn, Greentech, Amsterdam en Village By CA, Lyon en een FoodInnovation beurs in Parijs, Frankrijk met als doel netwerken, uitwisseling en match-making.
- Om start ups en talenten aan te trekken en te faciliteren heeft het bedrijfsleven met een aanjaagfinanciering van de gemeente en een eigen bijdrage van € 1 mln. stichting Horti Heroes opgericht. Ook zijn – met financiering van de gemeente – cross-over projecten gestart, zoals katapultcentrum Vers+ (nutriënten en nieuwe verdienmodellen).
- De Engelstalige website www.westlandhortibusiness.com wordt actief op content onderhouden.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Het college kiest voor een nieuwe economische koers die in het WestlandProgramma en het uitvoeringsprogramma 2019 wordt verwoord. In het kader van die nieuwe koers wordt nader bezien welke specifieke activiteiten doorlopen in 2019.	• De acquisitiestrategie en uitvoering is op verzoek van het college geen prioriteit gegeven. • Samenwerking met IQ/NFIA is wel voortgezet en dit heeft gerealiseerd in de landing van 2 innovatieve bedrijven op Honderdland en ABC Westland.

	Ook heeft IQ i.s.m. WHC een Vertical Farming consortium gebouwd bestaande uit Nederlandse en buitenlandse bedrijven. Verder heeft MRDH i.s.m. gemeenten (waaronder Westland) een introductieprogramma fieldlabs voor buitenlandse bedrijven georganiseerd in de Metropoolregio. Dit om hen te binden en meer talent aan te trekken. • De samenwerking met internationale start up- en onderzoekscentra in Frankrijk is ook in 2019 gerealiseerd, door een nieuwe verkenning (en MoU) met GPWH, Horti Heroes en Foodstars in Angers (Vegepolys) en in Lyon bij Villages by CA op uitnodiging van Credit Agricole en de Villages.

Beleids-indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron
Vestigingen (van bedrijven)	156,8	LISA - Rapport werkgelegenheidsregister

Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.

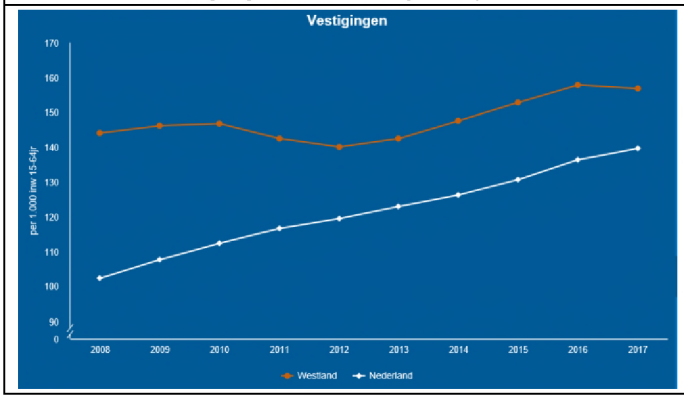

Jaar	Westland	Nederland
2008	144,1	102,4
2009	146,2	107,7
2010	146,8	112,4
2011	142,5	116,7
2012	140,1	119,5
2013	142,5	123,0
2014	147,6	126,3
2015	152,8	130,7
2016	157,8	136,4
2017	156,8	139,7

Externe Ontwikkelingen & risico's

Risico's zijn het vertrek van grote, strategisch belangrijke bedrijven uit Westland en het uitblijven van nieuwe bedrijven die zich willen vestigen in Westland.

Programma **Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling**

Thema **Sterke economie**

Accent **Gezonde detailhandel en horeca**

Doel Toename aantrekkelijkheid van de centra

Activiteiten 1. Opstellen investeringsagenda MKB

1. Opstellen investeringsagenda MKB

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Samen met onder andere MKB Westland wordt een investeringsagenda opgesteld. Het bedrijfsleven is hierbij nadrukkelijk aan zet. De investeringsagenda zal projecten en activiteiten bevatten die de aantrekkelijkheid van de winkelgebieden vergroten. Hierbij kunnen bijvoorbeeld bereikbaarheid, parkeren en cameratoezicht aan de orde komen.

Waar staan wij nu?

- Wij hebben een MKB-investeringsfonds ingesteld. Met dit fonds dragen we bij aan projecten die de retailstructuur versterken en de aantrekkelijkheid van de winkelgebieden vergroten. 80% van de aanvragen is gehonoreerd. Er zijn bijdragen toegekend aan de herinrichting van het Marktplein in 's-Gravenzande, het Wilhelminaplein in Naaldwijk en het plein aan de Voorstraat in Poeldijk, de Westlandpas, het WOS-programma De Pitch, de Visie Retailstructuur Westland, Stichting Bezoek Westland, Kredietunie MKB (financieringsmogelijkheden), de feestelijke opening van het winkelcentrum in 's-Gravenzande, het Retail Event Westland en het aanstellen van een centramanager. Het investeringsfonds is nu vrijwel uitgeput. Bij het MKB bestaat een sterke behoefte om het MKB-investeringsfonds te continueren.
- Pleinen zijn zeer bepalend voor de aantrekkelijkheid van de dorpscentra. In Naaldwijk is daarom het Wilhelminaplein opnieuw ingericht. Via een participatietraject met bewoners, ondernemers en marktlieden is bepaald hoe het plein er uit moest zien. Inmiddels wordt ook het Havenplein onder handen genomen. Voor de herinrichting van het Marktplein in 's-Gravenzande en de Voorstraat in Poeldijk is eveneens een participatietraject doorlopen. De voorbereidende werkzaamheden in Poeldijk zijn nagenoeg afgerond.
- De bedrijveninvesteringszones dragen ook bij aan de kwaliteit van de centra. Na geslaagde draagvlakmetingen worden de bedrijveninvesteringszones in de winkelgebieden in Wateringen, Monster, Naaldwijk, Honselersdijk en 's-Gravenzande voortgezet. De winkeliers zorgen gezamenlijk voor het veilig en aantrekkelijk maken en houden van hun winkelgebied.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Het college kiest voor een nieuwe economische koers die in het WestlandProgramma en het uitvoeringsprogramma 2019 wordt verwoord. In het kader van die nieuwe koers wordt nader bezien welke specifieke activiteiten doorlopen in 2019. Duidelijk is dat een vervolg wordt gegeven aan het bestaande MKB investeringsfonds. Middels gebiedsgericht beleid wordt er een bijdrage geleverd aan de vitalisering van de winkelgebieden. Tevens geeft de gemeente in samenwerking met de provincie Zuid-Holland en MKB Westland invulling aan de aanpak van leegstand binnen de winkelgebieden.	Het MKB Investeringsfonds heeft financiële bijdrage geleverd aan initiatieven. In 2019 is de bodem van het budget voor het MKB Investeringsfonds nagenoeg bereikt door de uitbetaling van de bijdrage(n) en aanverwante toekenningen en/of reserveringen. Het college heeft in 2019 kenbaar gemaakt voornemens te zijn om het MKB Investeringsfonds voort te zetten. Het college bekijkt mogelijkheden om een koppeling te maken met de aanpak van leegstand en het opstellen van een retailbeleid.

Externe Ontwikkelingen & risico's

N.v.t.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Detailhandelsstructuurvisie	2009	2015
Structuurvisie Westland 2025. Perspectief 2040.	2013	2025 met perspectief 2040

Programma **Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling**

Thema **Aantrekkelijk Westland**

Accent **Levendige dorpscentra**

Doel

Grotere aantrekkelijkheid en vitaliteit van de dorpscentra.

Activiteiten

1. Uitvoering centrumplannen
2. Herontwikkeling gemeentehuislocaties

1. Uitvoering centrumplannen

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Wij gaan door met de uitvoering van de plannen voor 's-Gravenzande, Kwintsheul, Monster, Poeldijk en De Lier. Na concrete uitwerking van de plannen voor het centrum van Honselersdijk kan ook hier gefaseerd worden gestart met de uitvoering.

Waar staan wij nu?

- 's-Gravenzande: winkelcentrum is in gebruik genomen. Alle woningen van project 'Hart van s-Gravenzande' zijn opgeleverd. Sociale huurappartementen 'Villa Alba' zijn opgeleverd. Het marktplein is heringericht. De bouw van de 70 appartementen aan de Sand Ambachtstraat is gestart.
- Monster: op 21 mei 2019 heeft de gemeenteraad het besluit tot sloop van het voormalige gemeentehuis genomen. Benodigde ontheffing van de Wet Natuurbescherming is aangevraagd.
- Poeldijk: een groot deel van de woningen in Poeldijk centrum zijn opgeleverd. De Leuningjes is deels weer in gebruik genomen. De laatste 9 woningen langs de Gantel en de 41 appartementen langs de Kerklaan worden in 2020 opgeleverd
- Honselersdijk: Er vindt afstemming plaats met een participatiegroep en met de school. In Q2 2020 wordt het ontwerp bestemmingsplan in procedure gebracht.
- Naaldwijk: Herinrichting van het Havenplein en Wilhelminaplein is gereed.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
's-Gravenzande: het parkeerterrein aan de Sand Ambachtstraat wordt verder opgepakt. Er wordt gestart met de bouw van appartementen op de oude 'Multimate locatie' aan de Sand Ambachtstraat.	Voorbereiding parkeerterrein aan Sand Ambachtstraat is gestart en wordt in samenhang met realisatie appartementen gerealiseerd. De bouw van de 70 appartementen aan de Sand Ambachtstraat is gestart.
Honselersdijk: het centrumplan wordt verder uitgewerkt. Het streven is er op gericht het centrumplan in 2020 geheel te hebben uitgevoerd.	Uitwerking Huis van de Buurt-concept.
Poeldijk: de woningen in de diverse vervolgfasen in het dorpscentrum worden opgeleverd.	29 woningen zijn in 2019 opgeleverd.
Naaldwijk: start met de tijdelijke herinrichting van de oude gemeentehuislocatie.	Tijdelijke inrichting is gerealiseerd.
Wateringen: een integrale visie op Wateringen is nodig.	Het participatietraject voor de visie is afgerond, daarna is het besluitvormingsproces gestart. (visie in januari 2020 vastgesteld)

Externe Ontwikkelingen & risico's

Monster: voor de sloop van het gemeentehuis Monster is vanwege aanwezige vleermuizen een ontheffing van de Wet Natuurbescherming nodig.

2. Herontwikkeling gemeentehuislocaties

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
We gaan met geïnteresseerde marktpartijen in gesprek om te komen tot een goede invulling van de gemeentehuislocaties in 's-Gravenzande, Naaldwijk en Wateringen. Voor Naaldwijk wordt een gebiedsvisie opgesteld, waarbij verschillende ruimtelijke ontwikkelingen in samenhang worden bekeken.

Waar staan wij nu?

- 's-Gravenzande: het voormalige gemeentehuis in 's-Gravenzande is eind 2017 verkocht aan een marktpartij. De levering vindt plaats nadat het bestemmingsplan en de vergunningen onherroepelijk zijn.
- Wateringen: het voormalig gemeentehuis in Wateringen is verkocht.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
's-Gravenzande: de plannen worden verder uitgewerkt. Realisatie vanaf 2019.	Onderzoek naar vestiging van "Huis van de Buurt" in het voormalig gemeentekantoor 's-Gravenzande. De wijziging van het bestemmingsplan is in procedure gebracht.
Naaldwijk: de voormalige gemeentehuislocatie wordt tijdelijk ingericht.	Tijdelijke inrichting is gerealiseerd.
Wateringen: de herontwikkeling van het gebouw in 2018/2019.	De vestiging van "Huis van de Buurt" vindt niet plaats in het voormalig gemeentekantoor Wateringen. De herontwikkeling start eind 2020.
Monster: duidelijkheid omtrent de ontwikkeling voor de gemeentehuislocatie.	De gemeenteraad heeft op 21 mei 2019 besloten tot sloop gemeentekantoor. De voorbereidingen voor benodigde ontheffing Wet Natuurbescherming zijn gestart, zoals mitigerende maatregelen voor verplaatsing van de vleermuizen. Informatieavond voor omwonenden en ondernemers gehouden. Het parkeerterrein bij de Hervormde Kerk is opengesteld ter verlichting van de parkeerdruk in het centrum.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Nota grondbeleid Westland	2013	
Nota kostenverhaal	2015	
Meerjarenperspectief gebiedsontwikkeling	2020	t/m 2023

Programma **Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling**

Thema **Aantrekkelijk Westland**

Accent **Wonen naar behoefte**

Doel Voldoende betaalbare woningen voor iedere doelgroep.

Activiteit 1. Opstellen Westlands woonprogramma

1. Opstellen Westlands woonprogramma

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Gemeente Westland heeft samen met corporaties en marktpartijen een Westlands woonprogramma opgesteld. Hierin zijn beleid en uitvoering op elkaar zijn afgestemd Op basis van het woonprogramma worden afspraken gemaakt met de woningcorporaties en ontwikkelende partijen.. Naast (grond)prijzen, woningtypen en -aantallen zijn hier ook de kwaliteit van de woning, doelgroepen, woonmilieus en het voorzieningenniveau opgenomen. Onderdeel van het woonprogramma is een afwegingskader voor nieuwe woningprojecten.

Waar staan wij nu?

- De Westlandse Woonstrategie (Woonvisie + uitvoeringsprogramma) is in januari 2016 vastgesteld. Aangezien er in de afgelopen jaren veel is veranderd, gaan we de woonvisie actualiseren in afstemming met onze stakeholders.
- We liggen op koers wat betreft de bouw van 1.500 sociale huurwoningen tussen 2016 en 2030. We verwachten tussen 2016 en 2025 circa 1.000 sociale huurwoningen toe te voegen. Ook zien we kansen voor ontwikkeling van de overige 500 woningen.
- We verstrekken jaarlijks circa 100 startersleningen.
- Naast structurele woonoplossingen in het betaalbare segment kijken we ook naar tijdelijke woonoplossingenzoals flexwoningen. Hierover zijn we in gesprek met onder andere de lokale woningcorporaties.
- In 2017 is het (regionale) convenant “Gaten dichten” door gemeenten en corporaties ondertekend. Dit convenant geeft oplossingsrichtingen voor het “Vestia-vraagstuk”. Het Vestia-beleid om woningen af te stoten betekent een afname van de sociale huurvoorraad in de kernen Maasdijk, Honselersdijk en Naaldwijk, terwijl de Woonvisie inzet op groei van de sociale huurvoorraad.
- De regio Haaglanden werkt momenteel gewerkt aan de concretisering van het convenant “Gaten dichten”. Dit moet leiden tot nieuwe woonafspraken voor de regio en vervangt de afspraken uit het convenant “Gaten dichten”.
- Vestia: in 2019 hebben lokale corporaties, ministeries en de gemeente voorbereidingen getroffen voor een onderverdeling van het Vestia bezit. Hierdoor kan de eerste stap worden gezet naar overname van het bezit. De vervolgstap is dat de corporaties los van elkaar de onderhandelingen aan gaan voor overname.
- In 2019 is 28% lokaal maatwerk behaald. In 2019 tellen we 446 verhuringen (die vallen onder de huisvestingsverordening) 126 daarvan zijn verhuurd onder de noemer lokaal maatwerk.
- De huisvestingsverordening 2019 is vastgesteld.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Verdere vertaling van het woningbouwprogramma naar voldoende betaalbare woningen (sociale huur tot € 710); sociale koop (tot € 190.000); bereikbare koop (€ 190.000 - € 221.000) en vrije sector huur (tot € 850).	Dit is een continu proces binnen de lopende en toekomstige ruimtelijke projecten. De gemeente kijkt hiernaast naar andere middelen om de betaalbare voorraad te vergroten en te versnellen. Tot op heden heeft dit geresulteerd in een

	aanvraag voor een rijksbijdrage om binnen verschillende bestaande en toekomstige projecten meer betaalbare woningen te realiseren. De reactie vanuit het Rijk verwachten we medio 2020.
Uitvoering en monitoring van de prestatieafspraken (o.a. kwantiteit en kwaliteit sociale huurwoningen).	Dit is continu proces. In 2019 gaat het om de meerjarige prestatieafspraken tussen 2018 en 2020.
Het behouden van de sociale woningvoorraad van Vestia door verdere uitwerking van de verkenning voor overname van die voorraad door andere corporaties.	Vestia heeft met de lokale Westlandse corporaties een onderverdeling gemaakt van het bezit. Hiernastart Vestia de onderhandelingen met de corporaties over overname.
Invloed uitoefenen voor het vergroten van kansen voor o.a. westlandse starters, o.a. bij het opstellen van een nieuwe afgestemde huisvestingsverordening.	Is gedeeltelijk gerealiseerd, te weten: • Huisvestingsverordening 2019 is vastgesteld. Continue proces: • Woningen voor starters in nieuwbouwprojecten door betaalbare en passende woningen toe te voegen.

Beleids-indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron
Functiemenging	58,8	LISA

De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

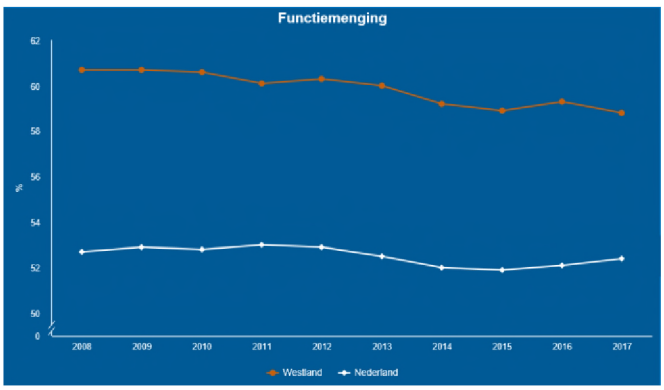

Jaar	Westland	Nederland
2008	60,7	52,7
2009	60,7	52,9
2010	60,6	52,8
2011	60,1	53,0
2012	60,3	52,9
2013	60,0	52,5
2014	59,2	52,0
2015	58,9	51,9
2016	59,3	52,1
2017	58,8	52,4

Naam indicator	Resultaat	Bron
Nieuw gebouwde woningen	13,7	ABF - Systeem Woningvoorraad

Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.

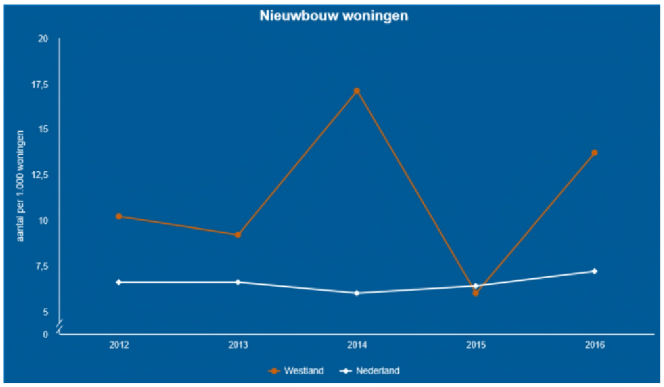

Jaar	Westland	Nederland
2012	10,2	6,6
2013	9,2	6,6
2014	17,1	6,0
2015	6,0	6,4
2016	13,7	7,2

Facultatieve indicatoren

Effectindicator	0-meting	Actueel cijfer	Streefwaarde 2019	Streefwaarde 2020	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Bron
Verhouding starters / totaal toegewezen huurwoningen	36% (2010)	46,6% starters (2017)	47%	47%	47%	47%	Jaarlijks aanbodrapportage Woningcorporaties
Aantal verstrekte starters-leningen voor koopwoningen	30 (2008)	112 (2017)	100	100	100	100	Continu Registratie Westland

Verbonden partijen

Ontwikkelbedrijf De Westlandse Zoom BV (OBWZ)

OBWZ draagt bij aan het realiseren van de woningbouwopgave van Westland.
Op grond van een risicoanalyse is voor deze deelneming een voorziening getroffen van € 38,9 mln., waarvan € 11,7 mln. door middel van afwaardering van het aandelen-kapitaal. Daarnaast is er een risicoreservering berekend van € 6,2 mln.

Ontwikkelingsmaatschappij “Het Nieuwe Westland BV” (ONW)

ONW draagt bij aan het realiseren van de woningbouwopgave van Westland.
Op grond van een risicoanalyse is voor deze deelneming een voorziening getroffen van € 10,9 mln., waarvan € 7,6 mln. door middel van afwaardering van het aandelenkapitaal. Daarnaast is er een risicoreservering berekend van € 1,1 mln.

VOF Juliahof

VOF Juliahof draagt bij aan het realiseren van de woningbouwopgave van Westland. Op grond van een risicoanalyse is voor deze deelneming een voorziening getroffen van € 0,8 mln. Daarnaast is er een risicoreservering berekend van € 0,45 mln.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota’s	Jaar van vaststelling	Looptijd
Structuurvisie Westland 2025. Perspectief 2040.	2013	2025 met perspectief naar 2040
Woonstrategie (=Woonvisie + uitvoeringsprogramma)	2016	

Programma **Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling**

Thema **Aantrekkelijk Westland**

Accent **Droge voeten en schoon water**

Doel

Een waterproof Westland, zonder wateroverlast, met veilige boezemkades, schoon en helder water en efficiënte afvalwaterafvoeren. Dit tegen zo laag mogelijke kosten en met behoud van zo veel mogelijk glastuinbouwgrond.

Activiteiten

1. Voorkomen wateroverlast
2. Verwerken hemelwater
3. Verbeteren waterkwaliteit

1. Voorkomen wateroverlast

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
De gemeente en het Hoogheemraadschap van Delfland nemen maatregelen in de Oranjepolder, Boomawatering, Kralingerpolder, Oude Lierpolder, Waalblok, Poelzone, Poelpolder en Monster. Voor de Kralingerpolder, Dorppolder, Oude Campspolder, Nieuwland-Noordland en Oude en Nieuwe Wateringveldsepolder worden watersysteemanalyses uitgevoerd. Hierna volgen, indien nodig, maatregelen.

Waar staan wij nu?

- De gemeente heeft de afgelopen jaren in samenwerking met het Hoogheemraadschap van Delfland op verschillende plekken maatregelen genomen om de kans op wateroverlast te verkleinen.
- De aanleg van een bergbezinkbassin in de Van Rijnstraat (Oude Lierpolder) in De Lier is afgerond.
- De geplande watersysteemanalyses zijn uitgevoerd en maatregelen zijn of worden verwerkt in de diverse uitvoeringsplannen van het Waterklimaatplan Westland en het uitvoeringsprogramma Ruimte behorend bij het GebiedsGericht Plan.
- De gemeente heeft samen met het Hoogheemraadschap van Delfland de besluitvorming
- afgerond over calamiteitenbergingen voor de boezem van in totaal minimaal 50.000 m3. In 2019 is gestart met de studie- en voorbereidingsfase.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Groenblauwe deelvisie (in kader van omgevingsvisie)	Opgeleverd aan college in 2019.
Floating Life pilot, 'ecologische eilanden' ten behoeve van verbetering waterkwaliteit.	Afgerond. Positief resultaat op waterkwaliteit.
Verkenning Erasmusvaart ten behoeve van doortrekken vaarrecreatie, wateroverlast. Aanleiding zijn de plannen inzake verbetering doorstroom Lozerlaan.	Verkenning gestart, afronding Q1 2020.
Waterberging van Rijnstraat De Lier	De voorbereiding van de uitvoering van een waterberging in de Van Rijnstraat (De Lier) bleek meer tijd te kosten dan verwacht, de uitvoering vindt plaats in 2020.
Onderzoek inzake Bodemdaling in relatie tot gietwater (provinciaal onderzoek)	De uitkomst is dat er met redelijkheid kan worden uitgegaan dat er een relatie is. Meer onderzoek nodig.
Gezamenlijke (Westland – HHD) stimuleringsregeling Groenblauwe schoolpleinen, ten behoeve van klimaatadaptatieve (kleinschalige) initiatieven van	Er heeft 1 school gebruik gemaakt van de subsidieregeling (Mariaschool). Financiering

particulieren en instellingen.	Leefomgevingsfonds.

2. Verwerken hemelwater

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
De inzet is om regenwater meer en langer vast te houdenop die plekken waar het valt. Daarbij gaat het om slimme oplossingen in de openbare ruimte. De hemelwatervisie is opgenomen in het uitvoeringsprogramma van het 'Waterplan Westland'. Met deze visie en het programma 'Hemelwater vasthouden in Westland' is aangegeven hoe Westland omgaat met de hemelwaterzorgplicht. Dit is de zorg voor een doelmatige inzameling en verwerking van afvloeiend hemelwater. Zo voldoen we aan de verplichtingen van de waterwet.

Waar staan wij nu?

- Binnen het project Waterbewustzijn Westland wordt aangesloten bij stichting Steenbreek. Deze stichting zet zich in om klimaatbewustzijn te vergroten en stimuleert inwoners de eigen tuin te vergroenen. Vanuit Steenbreek wordt gewerkt aan een campagne over water- en klimaatbewustzijn onder de inwoners van Westland.
- Richtlijnen voor het verwerken van hemelwater zijn gereed en verwerkt in het beheerkader Afvalwater hemelwater en grondwater. In deze richtlijnen wordt gesteld dat inwoners zelf verantwoordelijk zijn en zelf actie moeten ondernemen. Na het vergroten van het waterbewustzijn volgt de fase van actiebereidheid, het willen en doen, waarbij particulieren ook daadwerkelijk zelf maatregelen gaan nemen. Deze fase is weerbarstig en niet af te dwingen met voorschriften zonder inbedding in communicatie. De hemelwatermatrix wordt verwerkt in het programma van standaarden voor de inrichting van de openbare ruimte zoals dat binnen Westland gehanteerd wordt.
- Met de verkregen Interreg-subsidie (subsidieaanvraag SPONGE 2020) kunnen wij kleinschalige vasthoudmaatregelen ondersteunen. Het Interreg-project is gericht op het verbeteren van het aanpassingsvermogen en het vergroten van de sponswerking van steden en bebouwde gebieden, in samenwerking met de verschillende stakeholders. Het rainleveler project, de Van Rijnstraat in De Lier en vasthoudmaatregelen op de Greenport Horti Campus zijn de projecten die hieraan meedoen. Het gekozen project van de Van Rijnstraat loopt door in 2020. Het vergroten van het waterbewustzijn is impliciet onderdeel van het project.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Sponge: EU-project is uitgebreid met 'holle weg' De Lier	Project is in voorbereiding. Oplevering in 2020.
Steenbreek, stimuleringsregeling voor ontharding van particuliere tuinen. Bewoners konden tegels ruilen voor planten.	Zes acties geweest (2264 tegels opgehaald).
Rainlevelr, door middel van inzet van waterbassins bij tuinders kan wateroverlast bij piekbuien worden (deels) opgevangen.	Project verloopt succesvol en loopt door in 2020. Ca. 120 ha glastuinbouw is aangesloten.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Uit nieuwe neerslagreeksen blijkt dat de omvang van extreme buien gemiddeld tien procent hoger ligt dan in eerdere statistieken. De kans op extreme neerslag is met ongeveer een factor 2 toegenomen. Uit de nieuwe neerslagreeksen blijkt wederom dat de Randstad, de Veluwe en het zuidelijkste puntje van Limburg in Nederland het meest getroffen worden door extreme neerslag. Dit kan er toe leiden dat er een extra opgave in het verschiet ligt voor vasthoudmaatregelen in het Westlandse riolering- en watersysteem. Deze trend is benoemd in het Waterklimaatplan Westland.

3. Verbeteren waterkwaliteit

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Samen met het hoogheemraadschap van Delfland zoeken we naar haalbare en betaalbare maatregelen om in 2027 aan de normen van de Europese Kaderrichtlijn water (KRW) te kunnen voldoen. Met LTO, Delfland en andere glastuinbouwgemeenten wordt gewerkt aan een regionaal uitvoeringsprogramma dat moet leiden tot een (nagenoeg) nullozing van mineralen en gewasbeschermingsmiddelen naar water in 2027. Het huidige beleid voor het verbeteren van de chemische waterkwaliteit wordt voortgezet. Westland voldoet inmiddels aan de basisinspanning voor beperking van emissies uit de riolering. Door middel van monitoring, toezicht en handhaving op de aansluitverordening wil de gemeente Westland zorgen voor goed functionerende riolering in het buitengebied, zodat de waterkwaliteit daadwerkelijk verbetert. Daarnaast zorgen we, in samenwerking met verschillende partijen, voor de programmering en uitvoering van natuurvriendelijke oevers en vispaaiplaatsenHiermee werken we aan de verbetering an de ecologische waterkwaliteit

Waar staan wij nu?

- Het regionaal uitvoeringsprogramma 'Westland/Oostland, samen op weg naar de emissieloze kas in 2027' is gereed. Dit uitvoeringsprogramma (met actieplan) wordt periodiek geactualiseerd en loopt door.
- In 2017 hebben 16 clusters met in totaal 445 bedrijven in Westland uitstel van de individuele zuiveringsplicht aangevraagd. In samenspraak met het Hoogheemraadschap van Delfland en de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) zijn de businesscases van de voorgestelde gezamenlijke zuiveringsinstallatie van de clusters beoordeeld en is met de betrokkenen gesproken over eventueel maatwerk.
- In de tussentijd wordt de handhaving op het gebruik van de riolering onverminderd voortgezet met de projecten 'Handhaving op de aansluitverordening riolering' en 'Onrechtmatig gebruik'. Het Hoogheemraadschap van Delfland voert het project 'Gebiedsgericht meten en handhaven' uit. De Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) verzorgt het toezicht op de naleving van de milieuverordening.
- De vereiste natte ecologische zones en/of overige onderdelen van de Kaderrichtlijn Water(KRW)-opgave worden door Delfland en de dertien inliggende gemeenten gezamenlijk geprogrammeerd voor de KRW-periode 2016-2021. In de gemeente Westland zijn 26 kansen geïnventariseerd voor natte ecologische zones. In De Lier zijn maatregelen genomen in combinatie met de ontwikkeling van woonwijk Liermolensloot en de Oostelijke Randweg.
- De gemeente heeft voornamelijk ingezet op het inregelen en handhaven op de aansluitverordening van het rioleringssysteem. Het systeem functioneert conform doelstelling.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Invulling van planvorming en monitoring afvalwaterketen. Op verzoek van de glastuinbouwsector ondersteunen Delfland en Westland de ontwikkeling van businesscases van tuinders om collectief zuiveren te onderzoeken (De Vlot en AWZI).	De Vlot is nog niet in bedrijf (Renovatie in 2020). Onderzoek naar AWZI Nieuwe Waterweg loopt.

Externe Ontwikkelingen & risico's

- In 2020 wordt de scope van de KRW verbreed en verdiept. Bij de KRW-problematiek heeft het ministerie van Infrastructuur en Milieu het over de delta-aanpak waterkwaliteit en zoet water. Er doen zich mogelijk ontwikkelingen voor die extra aandacht vragen ten aanzien van het grondwater. Daarom zijn we in 2019 begonnen met het in beeld brengen van wat nodig is om een visie op de ondergrond vast te stellen. Met het invoeren van de Omgevingswet gaan de taken en rollen m.b.t. de ondergrond verder veranderen. Er is een basis gelegd op de verkenning, maar er zijn nog te veel hiaten in kennis om beleid te formuleren.
- Normoverschrijdingen bij gewasbescherming komen zowel in het oppervlaktewater als in het grondwater voor en vormen daarmee een probleem voor het bereiken van de gewenste waterkwaliteit. Er zijn duidelijke parallellen met het thema nutriënten. In regionaal verband wordt verkend hoe de problematiek van de gewasbescherming binnen het deelstroomgebied kan worden opgepakt (geïnspireerd door de nutriëntenaanpak Rijn-West). Doelstelling van deze verkenning is zicht te krijgen op de problematiek binnen Rijn-West, op het effect van de huidige aanpak via het generieke beleid en de instrumenten die de regio heeft. Om KRW-doelen te halen moet er meer gebeuren dan tot nu toe, in het bijzonder voor diffuse bronnen. Landelijk en regionaal wordt gewerkt aan een 'Bestuursakkoord Water plus' met een nieuw werkprogramma en een nieuw stroomgebiedbeheerplan in 2020.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Waterklimaatplan Westland	2019	

Programma **Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling**

Thema **Aantrekkelijk Westland**

Accent **Kwaliteit in toerisme en recreatie**

Doel

Versterking van de kwaliteit en het imago van toerisme en recreatie in Westland.

Activiteiten

1. Bieden platform voor toerisme en recreatie
2. Onderzoek naar Westlandpas

1. Bieden platform voor toerisme en recreatie

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Om recreatieve activiteiten met elkaar te verbinden bieden we een platform voor ondernemers in de toerisme- en recreatiesector. Op deze wijze faciliteren we dat ondernemers elkaar versterken. Gedacht kan worden aan de speerpunten arrangementen en promotie.

Waar staan wij nu?

- Platform voor toerisme en recreatie ('Bezoek Westland') is opgericht in 2018 en in 2019 verder invulling aan gegeven.
- Toeristische plattegrond en thema folders zijn ontwikkeld.
- Arrangementen worden op de website aangeboden.
- De Stichting Bezoek Westland heeft ruim 108 partners.
- Het bereik van de website is gestegen t.o.v. 2018 met 13% meer bezoekers.
- Fietsroutes worden ontwikkeld in samenwerking met regiopartners.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Uitbreiden van arrangementen, inzet van gerichte marketing- en pr-instrumenten samenwerking met andere marketingpartijen en regiopartners. Daarnaast wordt er elk jaar een activiteitenplan opgesteld waarin een keuze wordt gemaakt voor diverse projecten afhankelijk van de ambities vanWestland. Het plan voor 2020 moet nog worden opgesteld.	Er is een samenwerking met PZH aangegaan voor het Routebureau. Bezoek Westland heeft een krant uitgebracht en verspreid in regio, themacampagnes: zomer, fietsen, kust, familie, streekproducten, kunst- en cultuur, varen, groepsuitjes.

Externe Ontwikkelingen & risico's

De Stichting Bezoek Westland heeft momenteel ruim 108 partners en alle partners betalen een partnerfee. De stichting wordt verder gefinancierd door subsidies en sponsoren. Het is duidelijk dat de komende jaren nog professionele ondersteuning nodig is. De partners gaan de huidige taken van de ingehuurde marketing-coördinator niet overnemen. Om de betaalde ondersteuning van het platform te garanderen en om Westlandse producten te promoten en ontwikkelen is het nodig de activiteiten voorlopig financieel te blijven ondersteunen.

2. Onderzoek naar Westlandpas

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
De gemeente gaat in samenwerking met het bedrijfsleven de mogelijkheden voor een 'Westlandpas' onderzoeken. Met deze pas kunnen inwoners van Westland gratis of met korting gebruik maken van recreatieve, culturele en sportvoorzieningen.

Waar staan wij nu?

De Stichting Westlandpas heeft vanuit het MKB-investeringsfonds een bedrag van € 25.000 ontvangen om de Westlandpas te ontwikkelen. De Westlandpas is inmiddels gelanceerd. De pas wordt ook gebruikt door de Stichting Leergeld Westland, ten behoeve van het financiële en administratieve proces bij de uitvoering van het Kindpakket.

Het advies is afgerond.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Beleidsvisie "Beleef Westland"	2012	2030
Uitvoeringsagenda toerisme 2013 -2015	2013	2015
Minimabeleid 2015: addendum op Nota minimabeleid 2013 e.v.	2014	onbepaald

Programma **Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling**

Thema **Aantrekkelijk Westland**

Accent **Duurzame leefomgeving**

Doel

Verduurzaming van de leefomgeving in Westland

Activiteiten

1. Duurzame woningbouw

1. Duurzame woningbouw

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
We maken met de verschillende betrokken partijen afspraken over de manier waarop er in Westland duurzamer gebouwd kan worden.

Waar staan wij nu?

- Het programma 'Westland woont duurzaam' is ontwikkeld en in gang gezet. In de drie jaar dat "Westland Woont Duurzaam" bestaat, is het uitgegroeid tot een vaste waarde bij de "Westlandse Energie Opgave". Er wordt een pakket van acties uitgevoerd, gericht om de bestaande woningen te verduurzamen en gedragsverandering bij bewoners te bewerkstelligen.
- De conversie (bewoners die daadwerkelijk het gedrag veranderen of energiebesparende maatregelen nemen) blijft achter op de eerder gestelde verwachtingen. Hierdoor is gekozen voor een andere (meer wijk-specifieke) aanpak.
- Los van "Westland woont duurzaam" zijn afspraken gemaakt met diverse partijen over duurzaamheid in nieuwbouwprojecten. Onze inzet is gericht op het realiseren van aardgasvrije wijken.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Voortzetting van de bewonerscampagne waarbij de inzichten van de evaluatie (najaar 2018) worden meegenomen.	Gerealiseerd.
Verdere uitwerking van aanpak huurwoningen in overleg met corporaties.	Continu proces.
Centrale bijeenkomst/tafel voor VvE's.	Continu proces.
Verdere uitrol bewustwordingscampagne gericht op alle inwoners.	Continu proces.

Facultatieve Indicatoren

Effect-indicator	0-meting	Actueel cijfer	Streefwaarde				Bron
			2019	2020	2021	2022	
Gasverbruik woningvoorraad in Tj	1.827 (temperatuur gecorrigeerd) (2012)	1.666 (2016, temperatuur gecorrigeerd)	1.617	1.600	1.584	1.569	Klimaatmonitor Rijkswaterstaat

Externe Ontwikkelingen & risico's

De onzekerheid ten aanzien van de ontwikkeling van energieprijzen en de onzekerheid over wanneer hun woning 'van het gas af gaat', maken het nemen van een beslissing op maatregelen nemen moeilijker voor onze bewoners.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Duurzaamheidsagenda	2013	2020

Programma **Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling**

Continuïteit van de bedrijfsuitoefening (going concern) en overige intensiveringen niet toe te delen aan accenten

Doel

Het doelmatig en rendabel beheren van het gemeentelijk vastgoed.

Activiteiten

1. Efficiënter portefeuillebeheer, maximalisatie van de verkoopopbrengst.
2. Verkleinen van de gemeentelijke vastgoedportefeuille.
3. Vergroten van transparantie van kosten/opbrengsten binnen de maatschappelijke vastgoedportefeuille.

1. Efficiënter portefeuillebeheer, maximalisatie van de verkoopopbrengst

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
De gemeente stoot overtollig vastgoed uit de vervreemdingsportefeuille af. Daarvoor kiezen we een verkoopstrategie die zorgt voor maximalisatie van de verkoopopbrengst.

Waar staan wij nu?

Het afstoten van overtollig vastgoed is een doorlopende activiteit die over meerdere jaren plaatsvindt en ook steeds de aandacht van het college heeft.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Afhankelijk van het stadium en aard waarin het verkoopproces zich bevindt: • Voorbereidingen treffen en onderzoeken (laten) uitvoeren. • Starten verkoopproces. • Onderhandelen met potentiële koper(s). • Afronden verkoop (juridische en economische levering).	Pand aan de Emmastraat 1 in Monster en een tweetal percelen zijn verkocht. De voorgenomen verkoop van een perceel grond Burg. Hoogenboomstraat te Honselersdijk en open terrein Zuideinde te Naaldwijk wordt 2020.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Sommige verkooptrajecten verlopen langzamer dan verwacht vanwege voorbereidende onderzoeken en bestemmingsplanwijzigingen. Verder zijn we afhankelijk van de bereidwilligheid/interesse van kopers.

2. Verkleinen van de gemeentelijke vastgoedportefeuille

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
We voeren maatregelen door voor meer multifunctionele inzet van bestaande accommodaties. Dit moet leiden tot een krimp in de maatschappelijke portefeuille.

Waar staan wij nu?

De Leuningjes is na de asbestbesmetting gesaneerd. De grote zaal is voor de multifunctionele inzet voor verenigingen en evenementen gerenoveerd.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Geen nader gedefinieerde activiteiten.	Vanwege de noodzaak van een gezonde toekomstige exploitatie en multifunctionele inzet is voor enkele maatschappelijke accommodaties (Leuningjes, Noviteit, Hofboerderij, WOS etc.) overleg gevoerd met de beheerstichtingen en huurders over verbeteropties. Met Bibliotheek Westland en Vitis Welzijn is een huisvestingsplan uitgewerkt. Overdracht van sporthal De Pijl is gestart.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Tot aan het feitelijk gereedkomen van aangepaste accommodaties in Wateringen en Poeldijk (i.c. mogelijkheid van multifunctioneler gebruik van deze accommodaties), kunnen overbruggingskosten ontstaan voor de gebruikers die tijdelijk elders moeten worden gehuisvest.

3. Vergroten van transparantie van kosten/opbrengsten binnen de maatschappelijke vastgoedportefeuille

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Een helder overzicht van inkomsten en uitgaven in de maatschappelijke portefeuille maakt inzichtelijk welke indirecte subsidiëring in dit deel van de vastgoedportefeuille plaatsvindt. Transparantie is inzet voor kostendekkende c.q. marktconforme tarieven in dit deel van de portefeuille.

Waar staan wij nu?

De brede aanpak laten we los. Het accommodatiebeleid krijgt praktijkgericht vorm. Daarmee vervalt de implementatie van tarievenbeleid voor deze collegeperiode. Gekeken wordt naar het feitelijk gebruik van gebouwen, de kosten en de mogelijkheden voor multifunctioneel gebruik.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Geen nader gedefinieerde activiteiten.	Conform begroting.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Uitgangspuntennota Vastgoedbeleid	2009	
Gebiedsgericht Plan	2019	2019-2022

Programma **Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling**

Wat heeft het gekost in 2019?

(x € 1.000)

Programma-totaal

Omschrijving		Realisatie 2018	Begroting 2019 voor wijziging	Begroting 2019 na wijziging	Realisatie 2019
Lasten					
A05	Bereikbaarheid en mobiliteit	292	202	948	565
A10	Economische stimulering	4.356	5.395	5.036	4.353
A15	Ruimtelijk beleid	3.672	2.866	6.399	5.449
A20	Milieu	858	891	1.881	1.150
A25	Wonen	884	1.892	5.718	1.901
A30	Bouwgrondexploitatie	42.259	52.248	35.685	28.005
A35	Vastgoedexploitatie	12.508	6.109	8.677	8.947
Totaal lasten		64.829	69.603	64.344	50.371
Baten					
A05	Bereikbaarheid en mobiliteit	0	0	0	0
A10	Economische stimulering	1.383	466	736	1.637
A15	Ruimtelijk beleid	409	124	1.317	1.686
A20	Milieu	631	6	24	509
A25	Wonen	528	830	1.395	1.129
A30	Bouwgrondexploitatie	45.097	54.018	37.398	28.725
A35	Vastgoedexploitatie	8.064	2.615	3.209	4.332
Totaal baten		56.112	58.059	44.078	38.019
Saldo van baten en lasten		-8.717	-11.544	-20.266	-12.351

Reserves en voorzieningen

Omschrijving	Realisatie 2018	Begroting 2019 voor wijziging	Begroting 2019 na wijziging	Realisatie 2019
Stortingen reserves	-2.323	-4.003	-1.502	-1.917
Onttrekkingen reserves	4.060	4.888	10.699	4.490
Totaal mutaties reserves	1.736	885	9.197	2.573
Het resultaat Programma Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling	-6.981	-10.660	-11.069	-9.778

Stortingen voorzieningen	-1.281	-1.181	-1.200	-3.228
Onttrekkingen voorzieningen	3.459	1.079	1.725	3.092
Totaal mutaties voorzieningen	2.178	-102	525	-136

Cijfermatige analyse tussen programmabegroting en – verantwoording 2019.

Deze cijfermatige analyse maakt onderdeel uit van de jaarstukken.

De totale afwijking binnen programma A bedraagt voordelig € 7.914.000 voor verrekening met reserves en voordelig € 1.290.000 na verrekening met reserves. De belangrijkste afwijkingen bestaan uit:

(bedragen x € 1.000)

	A. Economische en Ruimtelijke ontwikkeling	Lasten	Baten	Saldo
A05	**Bereikbaarheid en mobiliteit**	**383 V**	**1 V**	**384 V**
1.	Omdat in 2019 de tijd ontbrak om de bereikbaarheidsopgaven concreet uit te kunnen werken zijn deze opgaven vertaald in oplossingsrichtingen. De kosten hiervan zijn echter flink lager dan van het uitwerken van concrete maatregelen. De bijdragen van de deelnemende partijen waaronder Westland vielen hierdoor voor de Integrale visie A4 Veilingroute A20 flink lager uit. Bij het bestemmen van het jaarrekeningresultaat 2019 wordt voorgesteld om de activiteit en het budget over te hevelen van 2019 naar 2020.	162 V		162 V
2.	De verkenning van het prioritaire fietspad Naaldwijk-Rotterdam is uitgevoerd. Omdat de totale kosten over 5 deelnemende gemeenten verdeeld zijn viel de bijdrage voor Westland lager uit dan verwacht. Daarnaast zijn de kosten voor de uitgevoerde verkeersonderzoeken veel lager omdat deze veelal in samenwerking met andere partijen konden worden uitgevoerd en gebruik kon worden gemaakt van het voor de integrale gebiedsuitwerking GP3.0 opgestelde dynamische verkeersmodel Westland.	140 V		140 V
3.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000	81 V	1 V	82 V
A10	**Economische stimulering**	**682 V**	**901 V**	**1.583 V**
1.	De gemeente Westland ontvangt als lead partner van het Bioboost project subsidies van de EU en moet deze middelen overmaken naar de partners. In 2019 zijn er meer subsidies ontvangen en doorbetaald dan begroot. Het verschil van € 26.805 betreft o.a. het verschil in ontvangen management fee van de partners.	795 N	768 V	27 N
2.	Voor Bio Base Westland is in november een overeenkomst gesloten voor het opstarten van een vervolgproject voor totaal € 16.000 ex BTW. Het resterende deel van de opdracht wordt in 2020 gefactureerd. Het overblijvende budgetbedrag zal in 2020 na afronding werkzaamheden vrijvallen.	73 V		73 V
3.	De projecten van Bio-Boost Werkprogramma 2 Methods & Tools hebben in 2019 vertraging opgelopen. De werkzaamheden worden verder in 2020 uitgevoerd.	97 V		97 V
4	In het uitvoeringsprogramma Energietransitie Glastuinbouw is rekening gehouden met kosten in 2019 voor de 1e fase ateliers waarin tracés van Warmte Systeem Westland worden uitgewerkt. Door een administratieve omissie zijn de kosten intern niet doorbelast en is er hier een voordeel ontstaan. Bij het bestemmen van het jaarrekeningresultaat 2019 wordt voorgesteld om de activiteit en het budget over te hevelen van 2019 naar 2020.	312 V		312 V
5.	Doorverdeling personeelskosten.	127 V		
6.	In 2019 is de subsidie investeringsbijdrage MRDH/Zuidvleugel definitief vastgesteld en ontvangen. Aan de partners zijn de	104 N	104 V	0

	laatste termijnen uitbetaald. De uitgaven en inkomsten zijn budgettair neutraal maar waren niet geraamd.			
7.	Een nieuwe subsidieregeling MKB fonds is nog niet ingesteld. De keuze hiervoor is opgenomen in het nog vast te stellen UP economie 2020.	350 V		350 V
8.	De gemeentelijke bijdrage voor de Learning Community start later dan verwacht (2020 i.p.v. 2019) omdat de laatste commitment verklaring hiervoor pas onlangs is overeengekomen. De eerste betaling voor de periode 2020-2023 gaat in het eerste kwartaal 2020 plaatsvinden. Bij het bestemmen van het jaarrekeningresultaat 2019 wordt voorgesteld om de activiteit en het budget over te hevelen van 2019 naar 2020. Bij de ProRap 2019 was hiervoor al een vooraankondiging gedaan.	118 V 150 V		118 V 150 V
9.	In 2019 zijn er voor het Economisch beleid minder diensten ter ondersteuning en ontwikkeling ingekocht dan begroot.	110 V		110 V
10.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.	244 V	29 V	273 V
A15	**Ruimtelijk beleid**	**949 V**	**368 V**	**1.317 V**
1.	Enkele werkzaamheden voor de Invoering Omgevingswet zijn doorgeschoven naar 2020. Dit maakt dat er in 2019 minder aan de reserve wordt onttrokken dan gepland. Deze uitgaven worden nu voorzien in 2020.	606 V		606 V
2.	Uitkoopregeling Groeneweg 177	67 N	128 V	61 V
3.	Uitkoopregeling Harteveldlaan 50	12 N	34 V	22 V
4.	Uitkoopregeling St. Jorispad 24B Van de subsidiegever RVO is veelal voor de Uitkoopregelingen de volledige subsidie (op basis van een begroting) i.p.v. een gedeeltelijk voorschot ontvangen. De werkelijke kosten zijn nog niet volledig gedaan. Indien de werkelijke kosten lager uitvallen zal na de definitieve vaststelling terug betaald moeten worden.	6 N	193 V	187 V
5.	Doorverdeling personeelskosten.	90 V		90 V
6.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.	338 V	13 V	351 V
A20	**Milieu**	**731 V**	**486 V**	**1.217 V**
1.	Voor de totstandkoming van het Westlands Energie Akkoord zijn er minder externe diensten ingekocht maar zijn de werkzaamheden meer met eigen personeel gedaan. Hierdoor zijn de uitgaven lager dan begroot.	227 V		227 V
2.	Het beleid voor Klimaat Adaptatie was in 2019 nog in de studiefase. Kennisontwikkeling en kaders voor klimaat adaptieve nieuwbouw waren in 2019 landelijk nog in ontwikkeling. Concretisering naar een pilot heeft in het 4e kwartaal plaatsgevonden. De eerste klimaat adaptieve pilot (renovatie Prins Willem III Plein, Ter Heijde) wordt in 2020 uitgevoerd.	259 V	24 V	283 V
3.	In 2019 zijn er minder aanvragen voor de Subsidieregeling Duurzame Energie afgehandeld. Een deel van de in 2019 ingediende aanvragen worden in 2020 afgehandeld.	113 V		113 V
4.	Eind 2019 heeft de afhandeling van de garantiestelling met HVC Geothermie BV plaatsgevonden. De uitgaaf betreft de vergoeding voor de tekorten over 2017 en 2018 en de inkomst betreft de opbrengst van de vervreemding van de aandelen C. Deze bedragen waren niet geraamd.	184 N	400 V	216 V
5.	In 2019 heeft de voorbereiding voor de Isolatiemaatregelen geluidsbelasting Maasdijk plaatsgevonden. In 2020 zal de uitvoering plaatsvinden.	225 V		225 V
6.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.	91 V	62 V	153 V

A25	**Wonen**	**3.817 V**	**266 N**	**3.551 V**
1.	De stagnatie bij de realisatie van grootschalige tijdelijke huisvesting voor arbeidsmigranten (Ontwikkelkader) heeft ervoor gezorgd dat de beschikbare middelen slechts zeer beperkt zijn aangesproken. Bij het bestemmen van het jaarrekeningresultaat 2019 wordt voorgesteld om de activiteit en het budget over te hevelen van 2019 naar 2020.	321 V		321 V
2.	De voorbereiding voor de pilot Woningmarkt (Huisvesting Arbeidsmigranten) heeft in 2019 plaatsgevonden, De uitvoering volgt in 2020. In januari 2020 is het met het Rijk en provincie afgesproken bedrag van € 350.000 overgemaakt naar de provincie Zuid Holland.	400 V		400 V
3.	Voor de Innovatieve woonvormen zijn met de corporaties in 2019 mondeling afspraken gemaakt in het kader van Bouwbesluit^{+}. De inventarisatie van de complexen neemt langere tijd in beslag en geprobeerd wordt de aanpassingen aan te laten sluiten op de planning van de meerjaren onderhoudsplannen van de corporaties. In de loop van 2020 worden op complex niveau concrete (werk)afspraken gemaakt.	294 V		294 V
4.	In juli 2019 is de startnotitie voor de Creatieve maatregelen wonen vastgesteld waarbij ingezet wordt op het realiseren van 150 tijdelijke flexwoningen in Westland. De verkenningsfase en het haalbaarheidsonderzoek zijn afgerond. In 2020 zullen de eerste projecten gerealiseerd worden zoals de ISW-school Madeweg.	961 V		961 V
5.	Voor het nog vast te stellen Uitvoeringsprogramma wonen is minimaal € 1 miljoen nodig voor de realisatie van 100 sociale huurwoningen per jaar. Het streven is om in de loop van 2020 het Uitvoeringsprogramma klaar te hebben zodat de uitvoering kan starten.	1.229 V		1.229 V
6.	Bij de Subsidieregeling verplaatsing woningen zijn de gemiddelde subsidiebedragen per aanvraag bijna € 20.000 lager dan de begrote uitgaaf (€ 77.500). Daarnaast blijft het aantal subsidieaanvragen achter bij de prognose.	434 V	220 N	214 V
7.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.	178 V	46 N	132 V
A30	**Bouwgrondexploitatie**	**7.680 V**	**8.672 N**	**992 N**
1.	Product A 30 bouwgrondexploitatie sluit ten opzichte van de begroting met een nadelig resultaat van € 1 mln. Voor het bepalen van het resultaat dient het verschil in de mutaties in de reserves, die aan dit product gekoppeld zijn te worden meegenomen. Inclusief deze mutaties bedraagt het resultaat voor dit product € 1,4 mln. nadelig. Op dit moment heeft de gemeente Westland 13 grondexploitaties. Dat is inclusief de gemeentelijke grondbanken voor de drie deelnemingen. De grondexploitaties van de CPDL- locatie voormalig gemeentekantoor (De Lier) en de Chrysantenstraat (Naaldwijk) zijn per 31 december 2019 afgesloten. De andere grondexploitaties lopen nog één of meerdere jaren door . De grondverkopen binnen de grondexploitatie bedragen in 2019 € 29,9 mln. en hebben betrekking op de projecten Westlandse Zoom € 13 mln. (incl. € 6,8 mln. aan vooruit ontvangen bedragen	7.680 V	8.672 N	992 N

	voor grondafname in 2020), ONW € 9,3 mln., Juliahof € 7,5 mln. (verrekening openbaar gebied - kasrondje) en Hoogeland € 0,1. Geraamd na wijziging was een opbrengst van € 33,1 mln. Het verschil van € 3,2 mln. wordt onder meer veroorzaakt door uitstel verrekening openbaar gebied Juliahof (€ 2 mln. kasrondje, wordt 2020) en uitstel grondverkoop ONW (€ 1, 4 mln. wordt 2020). De grondaankopen binnen de grondexploitatie bedragen in 2019 € 11,2 mln. en hebben betrekking op de projecten Westlandse Zoom € 3 mln., ONW € 0,7 mln. en Juliahof € 7,5 mln.(verrekening openbaar gebied.) Geraamd na wijziging was een aankoop van € 17,6 mln. Het verschil wordt veroorzaakt door uitgestelde aankopen binnen het project Westlandse Zoom (€ 4,4 mln.) en uitstel verrekening openbaar gebied Juliahof (€ 2 mln. klasrondje). De kosten van bouw- en woonrijpmaken bedragen in 2019 € 2,3 mln., € 1,9 mln. lager dan geraamd. Door de uitgestelde grondaankopen binnen de Westlandse zoom zijn, met name de sloopkosten, niet uitgegeven. (€ 1 mln.). De in 2019 geraamde convenantsbijdrage aan OBWZ (€ 5 mln.) die gekoppeld is aan de grondverkopen binnen de Westlande Zoom, is niet uitbetaald. Met OBWZ is de verdere uitvoering van de convenantsprojecten besproken. De hieraan gekoppelde bijdrage zal in 2020 worden verrekend. De kosten en opbrengsten binnen de grondexploitatie worden geactiveerd en hebben, behoudens de winstnemingen en mutaties in de voorziening, geen invloed op het rekeningresultaat. Het resultaat op het product A30 bedraagt inclusief de reserve mutaties € 1,4 mln. nadelig. Dit nadeel bestaat voornamelijk uit: - € 0,4 mln. (V) bijstelling van de getroffen voorzieningen gemeentelijke grexen. In het MPG 2020 -2023 is een voordeel vermeld van € 0,6 mln. In de raadsvergadering van 18.02.2020 is besloten om het resultaat van de grondexploitatie brandweerlocatie met circa € 0,2 mln. naar beneden bij te stellen en dit resultaat in de jaarrekening 2019 te verwerken. - € 0,1 mln. (V) tussentijdse winstneming 2019. In het MPG 2020-2023 is melding gemaakt van een tussentijdse winstneming van € 1,8 mln. waarvan € 1,7 mln., is geraamd. - € 0,2 mln. (V) afsluiting projecten. Zoals in het MPG bij het project Chrysantenstraat is aangegeven dient bij de besluitvorming van de jaarrekening ten laste van dit voordeel een bedrag van € 60.000 te worden teruggestort in de bestemmingsreserve volkshuisvesting. - € 1,6 mln. (N) bijstelling van de getroffen Voorzieningen deelnemingen. Bij vaststelling van het MPG 2020-2023 was melding gemaakt van € 1,5 mln. Het verschil van € 0,1 mln. heeft betrekking op een nadere bijstelling van			

	de verwachte kosten woonrijpmaken binnen de voorziening Juliahof. - € 0,3 mln. (N) bijstelling voorziening Participatiemaatschappij De Westlandse Zoom. Voornamelijk als gevolg van de ingediende vpb aangiften 2016 t/m 2018 (€ 0,09 mln.) en de voorschot vpb aangifte 2019 € 0,2 mln.). - Het verschil in de reserves mutatie van € 0,3 mln. wordt voornamelijk veroorzaakt door een hogere storting in de reserve bovenwijkse voorzieningen van € 0,1 mln. (Honderdland € 0,2 mln. en uitstel afdracht Maasdijk Z-O € 0,1 mln.), en storting in de reserve faciliterende ontwikkeling € 0,2.			
A35	**Vastgoedexploitatie**	**270 N**	**1.124 V**	**854 V**
1.	Voor de bodemsanering terrein Zuidgeestlaan te Naaldwijk is bij de vaststelling van de jaarrekening 2018 een budget van € 0,46 mln. naar 2019 overgeheveld. Voorbereidingen voor het opstellen van een bestek voor de sanering en het voorbereiden van de aanbesteding zijn in de tweede helft van 2019 opgestart. De afronding van het bestek en de aanbesteding moeten nog plaatsvinden. Hierdoor kan de uitvoering niet eerder plaatsvinden dan 2020. De geraamde besteding van het budget heeft in 2019 dan ook niet plaatsgevonden.	460 V		460 V
2.	Er is afstemming geweest met de belastinginspecteur over de aftrek van btw op diverse investeringen en exploitatielasten ten aanzien van sport. Hieruit is naar voren gekomen dat de belastinginspecteur niet gaat heffen over de eerder in aftrek gebrachte btw. De hiervoor in 2018 gevormde voorziening van € 1,05 mln. kan derhalve vrijvallen. In de raadsvergadering van 10 december 2019 bent u hierover geïnformeerd.		1.045 V	1.045 V
3.	De gemeente is als gevolg van het aflopen van een erfpachtconstructie (per 2016) eigenaar geworden van Sporthal De Pijl en hiermee is het juridische eigendom overgegaan naar de gemeente. Stichting Sporthal Naaldwijk had nog leningen openstaan, waarvoor de gemeente Westland garant stond. Per 31 december 2019 heeft de gemeente deze leningen met een restant leningsbedrag van € 1 mln. overgenomen. Omdat de gemeente al in 2016 eigenaar was van de sporthal is een waardering op de balans van het gebouw niet mogelijk. Er zou dan sprake zijn van herwaardering van een object wat niet is toegestaan.	1.028 N		1.028 N
4.	In 2019 is een budget van € 189.000 budget toegekend voor de vervanging van afgekeurde gymtoestellen. In 2019 zijn de voorbereidingen voor de aanbesteding gestart. Deze werkzaamheden konden niet tijdig voor het einde van 2019 worden afgerond en lopen door in 2020. Bij het bestemmen van het jaarrekeningresultaat 2019 wordt voorgesteld om de activiteit en het budget over te hevelen van 2019 naar 2020.	189 V		189 V
5.	Ontwikkelingen vastgoedportefeuille: in 2019 is één pand verkocht (Emmastraat 1 te Monster) en een tweetal strookjes grond. In de ProRap 2019 is melding gemaakt de levering van perceel Zuideinde te Naaldwijk in 2019 zal plaatsvinden. De totale opbrengst bedraag in 2019 € 0,5 mln. Verkoopkosten en extra afschrijvingen hebben geleid tot € 0,4 mln. aan kosten. Doordat de geraamde verkoop van het perceel aan de Burg. Hoogenboomstraat te Naaldwijk in 2020 plaatsvinden is er op	7 V	127 N	120 N

	het product A35 per saldo een netto minder opbrengst gerealiseerd.			
6.	Op meerdere sportcomplexen is afgelopen jaar in de droge periodes meer beregend. Verder is in het nieuwe sportveldenonderhoudscontract ook het groenonderhoud op de complexen ondergebracht en is ingespeeld op het chemievrije onkruidbeheersing.	106 N		106 N
7,	Aan groot onderhoud zwembaden is in 2019 € 0,059 mln. minder uitgegeven en de exploitatielasten zijn lager uitgevallen. Een deel van de kosten wordt gedekt uit de reserves. Hierdoor is er € 0,075 mln. minder aan de reserves onttrokken.	71 V	33 V	104 V
8.	Overige uitgaven en inkomsten vastgoedobjecten: door mutaties in de vastgoedportefeuille zijn minder uitgaven gedaan voor tijdelijk beheer en energielasten en zijn onderhoudsmaatregelen uitgesteld. Daarnaast zijn er meer inkomsten uit de contracten met de exploitanten van benzinepomplocaties.	137 V	173 V	310 V
Saldo programma A voor verrekening met reserves		**13.972 V**	**6.058 N**	**7.914 V**
Stortingen reserves		**415 N**		**415 N**
1.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000	415 N		
Onttrekkingen reserves			**6.209 N**	**6.209 N**
1.	Regionale verkeersprojecten		140 N	
2.	MKB Fonds		350 N	
3.	Learning community		118 N	
4.	Kennis en Innovatiefonds		150 N	
5.	Subsidieregeling duurzame energie		113 N	
6.	Volkshuisvesting		1.229 N	
7.	Creatieve maatregelen wonen		961 N	
8.	Subsidie verplaatsen woningen		216 N	
9.	Invoering Omgevingswet		593 N	
10.	Isolatiemaatregelen geluidsbelasting Maasdijk		225 N	
11.	Westlands Energieakkoord		427 N	
12.	Huisvesting tijdelijke arbeidsmigranten		125 N	
13.	Innovatieve woonvormen		294 N	
14.	Pilot Woningmarkt		400 N	
15.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000		868 N	
Saldo programma A na verrekening met reserves		**13.557 V**	**12.267 N**	**1.290 V**
Stortingen voorzieningen				
Onttrekkingen voorzieningen				

2.1.2. Sterke Samenleving

Programma **Sterke Samenleving**

Thema **Sociale Kracht**

Accent **Participatiemaatschappij met goede basisfuncties dichtbij**

Doel Het vergroten van de eigen kracht van inwoners en de samenleving

Activiteiten

1. Versterken van preventie
2. Afronden en uitvoeren accommodatiebeleid

1. Versterken van preventie

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Wij zetten in op preventieve maatregelen en interventies in het normale leven om de kans dat mensen in dure eerste- of tweedelijnszorg terechtkomen te verkleinen. Bewezen preventieve oplossingen worden ingezet en afhankelijk van het resultaat verder uitgewerkt. Sociaal makelaars en zorgregisseurs gaan extra ondersteuning geven in het onderwijs en de kinderopvang. Zo versterken we de signalerende kracht van (voor)scholen, komen kinderen eerder in beeld als ze hulp of ondersteuning nodig hebben en kunnen we sneller en eenvoudiger hulp bieden. We verbreden de inzet van respijtzorg om mantelzorgers te ontlasten.

Waar staan wij nu?

- We investeren in Vitis Welzijn waarmee we inzetten op het tijdig signaleren van problemen, op het vergroten van de zelfredzaamheid van mensen en hun netwerk, op het stimuleren en activeren van Westlanders zich in te zetten voor de samenleving en op vrij toegankelijke hulp en ondersteuning, waardoor er minder specialistische zorg nodig is.
- Het project ‘Erbij horen en meedoen’, als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Kernachtig Sociaal 2016-2020, wordt uitgevoerd.
- De pilot Vrijwillige Wooncoach is gestart ter ondersteuning van niet-zelfredzame en kwetsbare inwoners bij vraagstukken gericht op:
  - langer zelfstandig thuis kunnen wonen of
  - het vinden van een woning die meer passend is bij de persoonlijke gezinssituatie qua grootte, inkomen, levensfase of mobiliteitsbeperking.

  De dienst is bedoeld voor inwoners die niet zelfstandig of met hulp van hun netwerk gebruik kunnen maken van bestaande kanalen op de reguliere private- (makelaardij) of volkshuisvestelijke markt (aanmelding Woonnet). In 2019 hebben hiervan ruim 350 unieke bezoekers gebruik gemaakt. In 2020 vindt een uitgebreidere evaluatie plaats en wordt de raad geïnformeerd over het vervolg.
- Er worden steeds meer vragen bij de BuurtInformatiePunten gesteld en deze vragen zijn ook steeds complexer van aard. Hierdoor is het moeilijk om voldoende geschikte vrijwilligers te vinden en op te leiden, zodat de BIP’en juist kunnen worden bemenst. Gekozen is daarom om de BIP’en waar relatief weinig gebruik van werd gemaakt (Ter Heijde en Maasdijk) te sluiten, zodat de locaties, waar de vraag groot is, nog steeds goed kunnen worden bemenst.
- Er is een plan van aanpak Eenzaamheid opgesteld en in uitvoering gebracht. In dit plan is de aanpak beschreven waarbij twee fasen worden onderscheiden vanuit de strategie: duurzaam, samen en effectief. De eerste fase start met bewustwording en agendering van het onderwerp eenzaamheid en de fase voor de lange termijn zet in op een effectief netwerk met mensen en organisaties uit alle domeinen, dat samen keuzes maakt om eenzaamheid te voorkomen en tegen te gaan. Het plan bestrijkt een periode van 10 jaar.
- Met Vitis Welzijn en de bibliotheek is een traject in gang gezet om in verschillende

kernen te komen tot gezamenlijke huisvesting met als doel een laagdrempelige ontmoetingsplek voor een brede doelgroep. Verschillende mogelijkheden tot het realiseren van huizen van de buurt zijn verkend, waarbij Wateringen –vanwege gebrek aan financiële middelen- is afgevallen. Voor Honselersdijk wordt in 2020 verder gewerkt aan de voorbereidingen om daar een Huis van de buurt te realiseren.

- Per 2019 zijn de preventieve activiteiten die voorheen door het team 'Voor Westland' werden geboden elders ondergebracht. Dit geldt voor de 'waakvlamfunctie' en digitale ondersteuning, voor budget waarvoor onafhankelijke cliënt ondersteuning voor mensen met een licht verstandelijke beperking of niet-aangeboren-hersenletsel kan worden ingekocht, voor Integrale Vroeghulp en cursussen en trainingen. Het Sociaal Kernteam heeft afspraken gemaakt met het onderwijs om vroegtijdig de zorgbehoefte van gezinnen in beeld te krijgen.
- De zorg in Westland is verbreed door de realisatie van respijthuis Strandgoed Ter Heijde en Vita Vivet in 's Gravenzande. Daarnaast is de respijtzorg aan huis geïntensiveerd door uitbreiding van de Bezoekdienst dementie en Buddyzorg.
- Voor respijthuis Strandgoed heeft KPMG met subsidie van het ministerie van VWS onderzocht wat een fair share kostenverdeling is tussen gemeente, zorgverzekeraar en zorgkantoor en wat de omvang van de huidige en toekomstige (3-5 jaar) vraag naar logeerzorg binnen de H4-gemeenten is. In 2020 wordt hierover gerapporteerd.
- De mantelzorgwaardering heeft de afgelopen jaren geleid tot een toename van het aantal mantelzorgers dat in beeld is. In 2019 hebben 1400 mantelzorgers de waardering ontvangen. Daarnaast is extra geïnvesteerd in de samenwerking met organisaties rond de mantelzorger met Vitis Welzijn als expertisecentrum. De bestaande aanpak van Vitis Welzijn rond mantelzorg is breder georganiseerd door ondersteuning te verlenen aan burgerinitiatieven gericht op ondersteuning van mantelzorgers.
- Project preventieve inzet voor kinderen met opvallend gedrag is geëvalueerd en wordt vanuit de gemeente als afgerond beschouwd. Het project richtte zich op het ondersteunen van pedagogisch medewerkers en leerkrachten in het primair onderwijs. Dit vond plaats door middel van een professionaliseringstraject en diverse trainingen gericht op groepsdynamiek en communicatie met ouders. Borging van de geleerde lessen uit het project vindt plaats in de kinderopvang en het onderwijs zelf.
- De pilot Zelfstandig leren reizen in het leerlingenvervoer voor de zelfredzaamheid van de kinderen in het speciaal onderwijs is uitgevoerd. In totaal hebben 16 leerlingen de training met succes afgerond. Deze kinderen hoeven nu geen gebruik meer te maken van groepsvervoer.
- We zijn gestart met trajecten Voorzorg om kwetsbare zwangere vrouwen te ondersteunen vanaf de zwangerschap tot het kind twee jaar is.
- Sinds mei 2017 biedt het Kenniscentrum Kind en Scheiding consultatie en advies aan ouders, kinderen en professionals in een scheidingssituatie.
  In 2019 is uit gesprekken gebleken dat dit spreekuur niet dusdanig van het echtscheidingsspreekuur van Vitis Welzijn verschilde. De vrijwilligers die bij Vitis Welzijn werkzaam waren, zijn door het Kenniscentrum Kind en Scheiding overgenomen en de opgedane expertise wordt hierdoor behouden. Per 2020 zal Vitis Welzijn het echtscheidingsspreekuur overdragen aan het Kenniscentrum Kind en Scheiding.

Specifieke activiteiten in 2019

- Voor de voorziening GGZ inloop met drie locaties in Westland zijn nieuwe contractafspraken voorbereid. De GGZ inloop vindt plaats in 's-Gravenzande: Larixstraat 4 en Maasdijk 43 en Naaldwijk: Verhagenplein 1.
- Op basis van de uitkomsten van een onderzoek dat in het najaar 2018 is afgerond, zijn er acties op het gebied van versterken samenwerking/netwerk en ondersteuning van werkende mantelzorgers geformuleerd en uitgezet. Deze acties worden uitgevoerd door het steunpunt Mantelzorg van Vitis Welzijn.
- De samenwerking tussen kinderopvang en zorg is versterkt door het maken van samenwerkingsafspraken en periodieke gezamenlijke themabijeenkomsten.

Uitvoeringsprogramma Sociaal beleidskader (SBK)	Structureel	Incidenteel 2019
Voorkomen is beter dan genezen		
Aanbod collectieve voorzieningen en e-health	250	75
Waakvlamfunctie en onafhankelijke cliëntondersteuning	350	
Financiële zelfredzaamheid	50	
Ondersteunen vrijwilligers en mantelzorgers	60	
Westland Gezond (handhaving en beleid)	205	280
Totaal	**915**	**355**
Erbij horen en meedoen		
Van ontmoeting tot participatie (incl. Vereeniging)	330	
Nieuwe vormen daginvulling kwetsbare senioren		
Burgerinitiatieven	40	
Van ontmoeting tot participatie		
Verbreden opdracht partners sport en cultuur		50
Amateurkunsten		30
Totaal	**370**	**80**

Verbonden partijen

Gemeentelijke Gezondheidsdienst en Veilig Thuis Haaglanden

In januari 2018 is de Gemeenschappelijke Regeling GGD en Veilig Thuis Haaglanden ingegaan. De GGD bewaakt en monitort de publieke gezondheid in de regio Haaglanden. Zij bevordert de gezondheid en beschermt tegen natuurlijke en/of opzettelijke bedreigingen van de volksgezondheid door toezicht of actief ingrijpen. Veilig Thuis Haaglanden draagt bij aan het voorkomen en bestrijden van huiselijk geweld en kindermishandeling. Verwacht wordt dat de bijdrage van de gemeente Westland ten opzichte van de bijdrage in 2019, voor met name Veilig Thuis, zal toenemen.

2. Afronden en uitvoeren accommodatiebeleid

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Wij stellen een breed accommodatiebeleid op voor de dorpen in aansluiting op de ontwikkelingen in het sociaal domein. Kernvraag is welke functies nodig zijn per dorp en hoe deze functies moeten worden gehuisvest. Initiatieven vanuit de samenleving die de eigen kracht en sociale samenhang vergroten, worden hierin meegenomen.

Waar staan wij nu?

In 2018 is besloten dat het accommodatiebeleid praktijkgericht vorm krijgt. Gekeken wordt naar het feitelijk gebruik van gebouwen, de kosten en de mogelijkheden voor multifunctioneel gebruik. In 2019 is een deelvisie Voorzieningen opgesteld. Deze deelvisie biedt inzicht in het huidige voorzieningenniveau, met een doorkijk naar de behoefte aan voorzieningen en de daarbij behorende accommodaties op middellange termijn.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Voor de Hofboerderij is een nieuw programma van eisen opgesteld, dat ruimte moet gaan bieden aan o.a. kleinschalige horeca.	Niet gerealiseerd. Er zijn veelvuldig gesprekken gevoerd met betrokken partijen. Planning is gericht op het tweede kwartaal 2020.
Voor het centrum van Poeldijk is een stedenbouwkundige visie uitgewerkt. Er is een start gemaakt met het participatietraject om te komen tot een centrumplan.	Het participatietraject is gestart en de visie wordt gerealiseerd.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Hoewel de afgelopen jaren veel is geïnvesteerd in preventie lopen de kosten in de zorg nog steeds op.

Programma **Sterke Samenleving**

Thema **Sociale Kracht**

Accent **Goed onderwijs en adequate onderwijsvoorzieningen**

Doel

Optimale ontwikkelingskansen en passende ondersteuning voor de Westlandse jeugd

Activiteiten

1. Ondersteuning brede schoolontwikkeling

1. Ondersteuning brede schoolontwikkeling

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Er wordt uitvoering gegeven aan het Masterplan 2016-2019 waarin uitbreidingsplannen en plannen voor (vervangende) nieuwbouw en brede school- en IKC-vorming in diverse kernen zijn opgenomen.

Waar staan wij nu?

De voor 2019 in het masterplan opgenomen plannen zijn gerealiseerd. Daarnaast is een geactualiseerd Integraal Huisvestingsplan voor het primair onderwijs opgesteld. De brede school- en IKC-ontwikkeling maakt onderdeel uit van dit plan.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2018	Wat hebben we gedaan?
In 2019 wordt een aantal urgente onderwijshuisvestingvraagstukken opgepakt. Het gaat hierbij om vervangende nieuwbouw voor school Molensloot, uitbreiding bij de Pieter van der Plasschool en tijdelijke huisvesting Dijckerwaal.	Voor de vervangende nieuwbouwprojecten Molensloot en Achtsprong zijn de voorbereidingskredieten beschikbaar gesteld en zijn de voorbereidingen gestart. De tijdelijke huisvesting Dijckerwaal is gerealiseerd. De uitbreiding van basisschool de Wegwijzer met lokaal 10 is gerealiseerd. Diverse aanvragen subsidie binnenklimaat zijn afgehandeld en de subsidies zijn verstrekt. De uitbreiding bij de Pieter van der Plasschool is niet gerealiseerd. Er wordt kritisch onderzocht of het binnen de bestaande capaciteit van alle scholen in Wateringen kan worden opgevangen.

Uitvoeringsprogramma SBK	Structureel	Incidenteel 2019
Talenten ontwikkelen		
Talentontwikkeling	100	
Peuteropvang	50	
Taal, lezen, talentontwikkeling, uitval (RMC)		255
Totaal	**150**	**255**

Externe Ontwikkelingen & risico's

Door intensivering van woningbouwprogramma's groeit het aantal leerlingen in de kernen, 's-Gravenzande, Monster en Naaldwijk.

Gerelateerd links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Sociaal Beleidskader Kernachtig Sociaal	2016	Onbepaald
Uitvoeringsprogramma 2016-2020 Kernachtig Sociaal	2016	2016-2020

Programma **Sterke Samenleving**

Thema **Sociale Kracht**

Accent **Sociale Westland Agenda**

Doel

Een sociaal sterk Westland, waarin inwoners in hun kracht worden gezet en de samenleving haar verantwoordelijkheid pakt.

Activiteiten

1. Opstellen Sociale Westland Agenda

1. Opstellen Sociale Westland Agenda

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Samen met maatschappelijke instellingen en bedrijven gaat de gemeente een Sociale Westland Agenda opstellen. Dit is een programma waarin innovatieve projecten en diensten zijn opgenomen die de omslag die binnen het sociaal domein gemaakt moet worden, ondersteunen. De agenda draagt bij aan de uitvoering van de nieuwe taken van de gemeente en maatschappelijke partners op het terrein van Opgroeien Meedoen en Werken. Hierbij brengen we verbinding aan met de bestaande taken.

Waar staan wij nu?

- Een subsidieregeling is opgesteld voor innovatieve initiatieven van inwoners en maatschappelijke partners.
- Een evaluatie is uitgevoerd naar de resultaten van het innovatiefonds. Uit de evaluatie is gebleken dat veel initiatieven worden voortgezet na afloop van de subsidieregeling.
- Er is een werkconferentie Eén tegen eenzaamheid georganiseerd, waarbij partners actief betrokken worden bij de organisatie en invulling.
- Als gemeente werken wij samen met andere gemeenten (bijv. met de H4, H5 en H10) en zorgverzekeraar/zorgkantoor DSW.
- De 'Intentieovereenkomst herontwikkeling terrein de Naaldhorst te Naaldwijk' met zorgorganisatie Pieter van Foreest is ondertekend. Samen met Pieter van Foreest is een eerste Programma van Eisen en een voorlopige volumestudie opgesteld.
- Ook zijn we betrokken bij de plannen voor revitalisering van 'De Ark' in Wateringen. In 2019 zijn acht extra verpleeghuisplaatsen in De Ark gerealiseerd.

Specifieke activiteiten in 2019

Uitvoeringsprogramma SBK	Structureel	Incidenteel 2019
Samen komen we verder		
Sociale Westland Agenda		100
Betrekken van partners bij transformatie		25
Continueren van het innovatiefonds		
Organiseren van werkconferenties		
Subtotaal SBK		**125**

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Subsidieregeling innovatiefonds Sociaal domein	2016	2017-2020
Kadernota Kunst en Cultuur vanuit de kern	2009	Onbepaald
Sociaal Beleidskader Kernachtig Sociaal	2016	Onbepaald
Uitvoeringsprogramma 2016-2020 Kernachtig Sociaal	2016	2016-2020
Algemene subsidie-verordening Westland 2016	2016	Onbepaald

Programma **Sterke Samenleving**

Continuïteit van de bedrijfsuitoefening (going concern) en overige intensiveringen niet toe te delen aan accenten

Doel

Een Westlandse samenleving waaraan zoveel mogelijk mensen kunnen meedoen.

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
• Geven van publieksinformatie en persoonlijke informatie om inwoners en gebruikers van zorg te informeren over ondersteuning en de wijze van toegang. In samenwerking met maatschappelijke partners (GGD, GGZ Delfland, Brijder (verslavingszorg), Vitis Welzijn etc.) worden preventieve interventies bij specifieke doelgroepen uitgevoerd.
• Er wordt uitvoering gegeven aan integraal uitvoeringsplan preventie en handhaving alcohol en drugs.
• Evaluatie en actualisatie Lokale educatieve agenda is gestart en wordt afgerond in het tweede kwartaal 2020
• De gemeente neemt deel aan Regenboogsteden 2019-2022 waarbij samen met andere gemeenten en het ministerie van OCW gewerkt wordt aan het LHBT-beleid (lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender inwoners).
• De uitvoering van het topsportbeleid Westland is gerealiseerd
• De gemeente stimuleert gezonde sportkantines en gezonde scholen, zoals bij de Bernadetteschool, Rehoboth en Floracollege. De 25%-regeling voor sportverenigingen wordt gecontinueerd.
• In 2019 is de exploitatie van zwembad de Hoge Bomen in Naaldwijk voortgezet.
• Het verbeteren van bereikbaarheid, veiligheid en parkeren op de sportparken de Hoge Bomen in Naaldwijk en het Julianasportpark in 's-Gravenzande is gerealiseerd
• Er zijn twee kunstgrasvelden bij LYRA vervangen.
• Cultuurweb heeft zijn opdracht uitgevoerd en culturele activiteiten gefaciliteerd
• Regeling cultuureducatie met kwaliteit is uitgevoerd
• Faciliteren maatwerk bibliotheekaanbod in de kernen en op scholen is gerealiseerd
• Stimuleren van cultuureducatie is uitgevoerd
• Ondersteuning kleine culturele activiteiten is gerealiseerd
• In het kader van de jongerenparticipatie is het jaarlijkse jongerenlintje 'De Uitblinker' uitgereikt.
• De kwaliteit van voor- en vroegschoolse educatie is verder verbeterd door optimalisering van het bestaand beleid en het opnemen van ouderbetrokkenheid als speerpunt voor de komende jaren. Het uitbreiden van het aanbod van aantal uur VVE van 10 uur per week per kind naar 16 uur per week per kind is bij de meeste VVE-aanbieders gerealiseerd. De wettelijke eis om dit te doen gaat in per 1 augustus a.s. en per die datum zal de uitbreiding volledig gerealiseerd zijn.

Waar staan wij nu?

- Website Sociaal Plein Westland is het portaal dat wordt ingezet om de informatievoorziening aan inwoners en professionals te verbeteren. Deze is in ontwikkeling.

Specifieke activiteiten in 2019

Uitvoeringsprogramma SBK	Structureel	Incidenteel 2019
Programma organisatie		
Monitoring en verantwoording	65	10
Programma/procesleiding en alg. ondersteuning		
Communicatie		
Totaal	**65**	**10**
Samen komen we verder		
Calamiteiten GGD	15	15
Totaal	**15**	**15**

Beleids-indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron
Absoluut verzuim	0,51	Ingrado

Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 inwoners leeftijd 5-18 jaar.
De cijfers van Ingrado hebben betrekking op schooljaren. De periode-aanduiding “2017” staat voor schooljaar “2016/2017”.

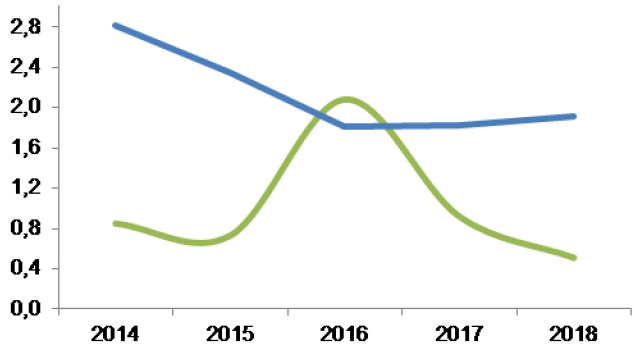

Jaar	Westland	Nederland
2014	0,85	2,82
2015	0,73	2,34
2016	2,08	1,81
2017	0,92	1,82
2018	0,51	1,91

Naam indicator	Resultaat	Bron
Relatief verzuim	26,1	Ingrado

Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 inwoners leeftijd. 5-18 jaar.
De cijfers van Ingrado hebben betrekking op schooljaren. De periodeaanduiding “2017” staat voor schooljaar “2016/2017”.

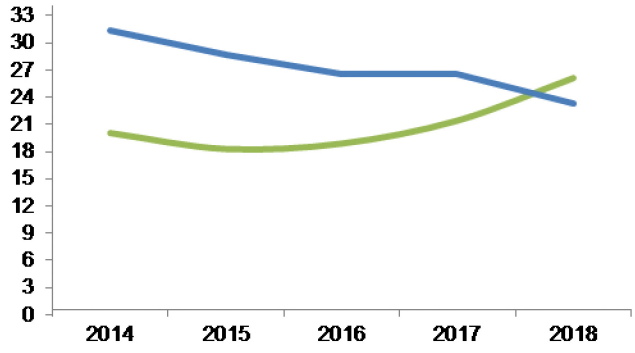

Jaar	Westland	Nederland
2014	20,1	31,3
2015	18,3	28,7
2016	18,9	26,6
2017	21,4	26,6
2018	26,1	23,3

Beleids-indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron
Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)	1,4 %	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs

Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.
De cijfers van DUO hebben betrekking op schooljaren. De periodeaanduiding "2017" staat voor schooljaar "2017/2".

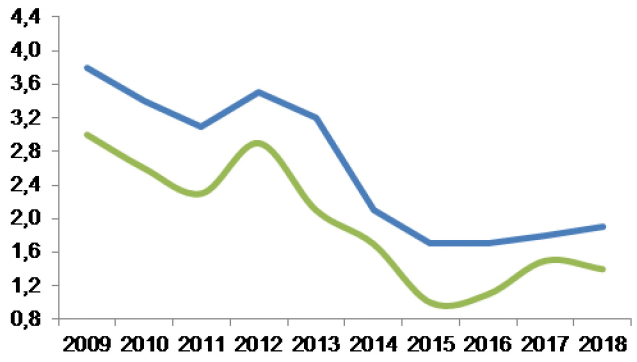

Jaar	Westland	Nederland
2009	3,0%	3,8%
2010	2,6%	3,4%
2011	2,3%	3,1%
2012	2,9%	3,5%
2013	2,1%	3,2%
2014	1,7%	2,1%
2015	1,0%	1,7%
2016	1,1%	1,7%
2017	1,5%	1,8%
2018	1,4%	1,9%

De indicator "niet sporters" wordt landelijk niet meer bijgehouden en wordt om die reden niet meer opgenomen in de jaarstukken.

Facultatieve indicatoren

Effectindicator	Actueel cijfer (2015)	
Waardering algehele persoonlijke Gezondheid	0 - 11 jr.	96%
	12 - 18 jr.	90%
	19 - 64 jr.	85%
	65 jaar en ouder	64%

Externe Ontwikkelingen & risico's

<u>Wmo</u>
De vraag naar ondersteuning neemt toe door vergrijzing en doordat mensen langer gebruik maken van Wmo-voorzieningen. Ook inwoners die thuis zorg ontvangen vanuit de Wet langdurige zorg (Wlz) zullen een beroep doen op de Wmo voor woonvoorzieningen.

<u>Invoering abonnementstarief per 1 januari 2019</u>
De invoering van het abonnementstarief betekent dat cliënten een vast bedrag van € 17,50 per 4 weken aan eigen bijdrage wordt gerekend. Dit is ongeacht het inkomen, ongeacht de hoeveelheid zorg, ongeacht de gezinssituatie. De belangrijkste risico's zijn: meer mensen die gebruik zullen maken van Wmo-voorzieningen vanwege de lage eigen bijdrage (met name bij hulp bij het huishouden), waardoor de kosten stijgen; stimulering eigen verantwoordelijkheid, eigen kracht en inzet netwerk vervalt. De aanzuigende werking heeft zich in 2019 ook daadwerkelijk voorgedaan. We zien een trend in een toename van hogere inkomens die gebruik maken van Wmo-voorzieningen.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Sociaal Beleidskader Kernachtig Sociaal	2016	Onbepaald
Uitvoeringsprogramma 2016-2020 Kernachtig Sociaal	2016	2016-2020

Programma **Sterke Samenleving**

Wat heeft het gekost in 2019?

(x € 1.000)

Programma-totaal					
Omschrijving		**Realisatie 2018**	**Begroting 2019 voor wijziging**	**Begroting 2019 na wijziging**	**Realisatie 2019**
Lasten					
B05	Algemene voorzieningen	26.339	24.173	27.374	24.180
B10	Preventie	3.748	3.355	6.022	4.040
Totaal lasten		30.088	27.527	33.396	28.220
Baten					
B05	Algemene voorzieningen	1.674	1.254	1.448	1.529
B10	Preventie	673	142	1.354	1.065
Totaal baten		2.347	1.396	2.802	2.594
Saldo van baten en lasten		-27.741	-26.131	-30.594	-25.626

Reserves en voorzieningen				
Omschrijving	**Realisatie 2018**	**Begroting 2019 voor wijziging**	**Begroting 2019 na wijziging**	**Realisatie 2019**
Stortingen reserves	-328	0	0	0
Onttrekkingen reserves	2.446	795	3.790	956
Totaal mutaties reserves	2.117	795	3.790	956
Het resultaat Programma Sterke Samenleving	-25.624	-25.336	-26.804	-24.671

Stortingen voorzieningen	-100	-100	-100	-100
Onttrekkingen voorzieningen	0	0	0	0
Totaal mutaties voorzieningen	-100	-100	-100	-100

Cijfermatige analyse tussen programmabegroting en – verantwoording 2019.

Deze cijfermatige analyse maakt onderdeel uit van de jaarstukken.

De totale afwijking binnen programma B bedraagt voordelig € 4.968.000 voor verrekening met reserves en voordelig € 2.133.000 na verrekening met reserves. De belangrijkste afwijkingen bestaan uit:

(bedragen x € 1.000)

B. Sterke samenleving		Lasten	Baten	Saldo
B05	**Algemene voorzieningen**	**3.194 V**	**81 V**	**3.275 V**
1.	Integraal huisvestingsplan voortgezet onderwijs: in 2019 is vanwege de vele huisvestingsvraagstukken prioriteit gegeven aan het IHP voor het primair- en speciaal onderwijs. De opdracht voor het IHP voortgezet onderwijs en de daaraan gerelateerd opdracht praktijkonderwijs zijn pas eind 2019 uitgezet.	25 V		25 V
2.	Onderwijskundige vernieuwing: alle scholen, hebben hun plannen gerealiseerd, op één school na. De Kameleon, Eikenlaan te 's-Gravenzande heeft nog geen kans gezien om een definitief bouwplan te ontwikkelen. Dit wil de school in samenhang doen met de uitbreidingsplannen. Deze werkzaamheden zullen naar verwachting in 2020 plaatsvinden.	344 V		344 V
3.	Subsidie binnenklimaat scholen: er is nog één school die nog moet declareren. Zonder dit bedrag over te hevelen kan deze school de plannen niet realiseren.	63 V		63 V
3.	Statushouders: in 2019 hebben we de laatste Rijksbijdrage voor verhoogde instroom ontvangen. De maatschappelijk ondersteuning is in 2019 gegeven maar deze doelgroep statushouders is nog niet allemaal voldoende ondersteund op taal en begeleiding naar werk en/of maatschappelijke participatie. In 2020 ontvangen we geen middelen meer. Daarom willen we ter overbrugging tot de nieuwe wet inburgering per 1-1-2021 (wanneer er weer bijdragen van het Rijk komen) het restant budget overhevelen en hiervoor inzetten. Daarnaast gebruiken we deze middelen ook om extra impuls te geven aan de groep van ca. 370 statushouders die nog niet ingeburgerd c.q. geïntegreerd is. Bij het bestemmen van het jaarrekeningresultaat 2019 wordt voorgesteld om de activiteit en het budget over te hevelen van 2019 naar 2020.	254 V		254 V
4.	Maatschappelijke begeleiding statushouders: dit bedrag is voor de reguliere begeleiding van statushouders door vluchtelingenwerk, de zgn. maatschappelijke ondersteuning Het niet benutte bedrag ten behoeve van statushouders is geld wat later toegevoegd is vanuit de meicirculaire 2019. Het betreft geld dat bedoelt is als vergoeding voor trajecten maatschappelijk ondersteuning. Deze trajecten zijn deels in 2018 en deels in 2019 uitgevoerd en betaald. De trajecten lopen door in 2020. Bij het bestemmen van het jaarrekeningresultaat 2019 wordt voorgesteld om de activiteit en het budget over te hevelen van 2019 naar 2020.	228 V		228 V
5.	Visie cultureel erfgoed: de cultuurvisie/nota is afgerond en vastgesteld door het college. Het restantbudget wordt ingezet voor de kosten van de in december 2019 verstrekte opdracht	27 V		27 V

	aan Erfgoedhuis Zuid-Holland om een afstootplan op te stellen (actiepunt cultuurnota). Erfgoedhuis is in januari 2020 gestart met de werkzaamheden. Afronding staat gepland in juni 2020.			
6.	Innovatiefonds: het budget was ruim voldoende voor de ingediende aanvragen voor het Innovatiefonds.	111 V		111 V
7.	Onderwijshuisvesting: diverse afwijkingen binnen het budget van totaal € 7,7 miljoen. De grootste afwijkingen zijn lagere huur van sportaccommodaties voor gymnastiekonderwijs van € 58.715 en geen kosten meer in 2019 voor tijdelijke huisvesting in Wateringen € 51.820.	197 V	55 V	252 V
8.	Onderwijshuisvesting noodfonds: in 2019 is besloten om het gehele bedrag van het noodfonds ter beschikking van het SOOW te stellen. Het SOOW heeft voor het Huisvestingsprogramma van 2020 een officiële aanvraag gedaan om het noodfonds in te zetten voor een aantal projecten.	500 V		500 V
9.	Sociaal beleidskader: op de incidentele projecten van het sociaal beleidskader is € 826.000 minder uitgegeven. De inzet van het beschikbare personeel is voor een belangrijk deel gericht geweest op actuele vraagstukken binnen Wmo en jeugdzorg. Daarnaast is vanwege verwachte structurele tekorten terughoudend omgegaan met de beschikbare middelen.	826 V		826 V
10.	Verbeteren ketensamenwerking en bewustwordingscampagne mantelzorger: bewustwordingscampagne wordt doorgeschoven naar 2020 en de kosten voor verbetering ketensamenwerking vielen lager uit dan begroot.	71 V		71 V
11.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.	548 V	26 V	574 V
B10	**Preventie**	**1.982 V**	**289 N**	**1.693 V**
1.	Onderwijsachterstandenbeleid: onderwijsachterstandenbeleid betreft een specifieke uitkering van het rijk. Op deze post is meer uitgeven en meer ontvangen dan begroot. Per saldo is het resultaat neutraal.	289 V	289 N	0
2.	Schakelklassen primair onderwijs: overschot van € 128.000 omdat de lasten voor schakelklassen gedekt konden worden door de specifieke uitkering onderwijs achterstandenbeleid.	128 V		128 V
3.	Peuterspeelzalen: overschot van € 318.000 ontstaat omdat deel van de lasten gedekt kon worden door de specifieke uitkering onderwijs achterstandenbeleid.	318 V		318 V
4.	Sociaal beleidskader: op de incidentele projecten van het sociaal beleidskader is € 784.000 minder uitgegeven en op het structurele deel € 365.000. De inzet van het beschikbare personeel is voor een belangrijk deel gericht geweest op actuele vraagstukken binnen Wmo en jeugdzorg. Daarnaast is vanwege verwachte structurele tekorten terughoudend omgegaan met de beschikbare middelen.	1.149 V		1.149 V
5.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.	98 V		98 V
Saldo programma B voor verrekening met reserves		**5.176 V**	**208 N**	**4.968 V**
Stortingen reserves				
Onttrekkingen reserves			**2.835 N**	**2.835 N**
1.	Lagere onttrekking aan reserve noodfonds huisvesting primair onderwijs als gevolg van uitstel latere aanvraag SOOW.		500 N	
2.	Lagere onttrekking aan reserve sociaal domein door inzet van personeel op actuele vraagstukken Wmo en jeugdzorg en		1.782 N	

	terughoudend omgegaan met middelen als gevolg van verwachtte tekorten.			
3.	Lagere onttrekking uit algemene reserve wegens verschuiving werkzaamheden naar 2020 op gebied van onderwijskundige vernieuwing.		344 N	
4.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.		209 N	
Saldo programma B na verrekening met reserves		**5.176 N**	**3.043 N**	**2.133 V**

2.1.3. Ondersteuning, zorg en participatie

Programma **Ondersteuning, zorg en participatie**

Thema **Sociale Kracht**

Accent **Participatiemaatschappij met goede basisfuncties dichtbij**

Doel

Het vergroten van de eigen kracht van inwoners en de samenleving

Activiteiten

1. Samenhang aanbrengen in basisfuncties
2. Organiseren van zorg dichtbij
3. Uitbouw aanbod voorzieningen brede doelgroep minima

1. Samenhang aanbrengen in basisfuncties

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Het dienstverleningsconcept wordt geïmplementeerd. Per kern worden netwerken gevormd van professionele en vrijwilligersorganisaties die samenwerken om de eigen kracht van inwoners te vergroten. Als gemeente regisseren en faciliteren we dit. De sociaal makelaars werken samen met zorgregisseurs van het Sociaal Kernteam om formele oplossingen te vervangen of aan te vullen met informele oplossingen. De sociaal makelaars werken aan gebiedsprofielen die na analyse de basis vormen voor actieplannen op het gebied van preventie, participatie en versterking van sociale structuren.

Waar staan wij nu?

De ketenpartners SKT, Vitis Welzijn en Patijnenburg hebben samen met de gemeente in 2019 de werkprocessen beter op elkaar afgestemd met als doel om samen de integrale toegang beter vorm te geven. Op deze manier wordt integraal en vanuit de behoefte van de cliënt naar een casus gekeken, waardoor er betere hulp geboden kan worden.

- Op regionaal niveau nemen de medewerkers Zorg en Veiligheid deel aan ambtelijke en bestuurlijke overleggen over onderwerpen die zorg en veiligheid raken. Deze overleggen vinden tweemaandelijks plaats.
- Per 2019 zijn na een Europese aanbesteding 35 zorgaanbieders voor Wmo begeleiding en ondersteuning en regie in het huishouden gecontracteerd.
- In 2019 is een digitaal platform voor professionals binnen het sociaal domein (Sociaal Plein Westland) gerealiseerd, waarop ze met elkaar kunnen communiceren en kennis met elkaar kunnen delen. Dit platform is ook bestemd voor burgers die vragen hebben op het gebied van het sociaal domein. Dit digitale platform is nog in ontwikkeling.
- In 2019 is de pilot integrale bureaudienst gestart. Deze dienst is voor cases waar diverse problemen spelen. Deze cases worden doorgeleid naar een team waarin alle disciplines vertegenwoordigd zijn, zodat er een integrale oplossing voor de cliënt wordt gezocht.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Regionale afspraken voor zorgveiligheidskringen worden opgezet.	Deelname aan periodiek ambtelijke en bestuurlijke regionale overleggen thematafel Veiligheid en Zorg

Uitvoeringsprogramma SBK	Structureel	Incidenteel 2019
Van denken naar doen		
Versterken gemeentelijke dienstverlening		
Totaal	**0**	**0**

Externe Ontwikkelingen & risico's

Te weinig of te laat signaleren kan tot gevolg hebben dat de situatie escaleert en inzet van zwaardere zorg noodzakelijk wordt. Daarom zetten we in op vroegsignalering.

2. Organiseren van zorg dichtbij

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
De gemeente zet samen met het Sociaal Kernteam (SKT) erop in dat mensen met een hulpvraag snel in beeld zijn. De zorgregisseurs, die werkzaam zijn bij het SKT, helpen bij het vinden van ondersteuning en zorg. Dit is een 'er-op-af-aanpak' in aanvulling op de rol die Vitis heeft in de kernen om ook samen met burgers informele zorg te organiseren.

Waar staan wij nu?

- Mensen moeten door verandering in het zorgstelsel steeds langer thuis blijven wonen. Dat kan als het verantwoord is. De gemeente heeft een ondersteunende rol.
- Na een ontwikkelperiode is sinds 1 januari 2017 in Westland het Sociaal Kernteam (SKT) in de vorm van een verbonden partij actief (overheids-BV met de gemeente Westland als enige aandeelhouder).
- Het SKT waarborgt toegang tot de jeugdzorg in het kader van de Jeugdwet en biedt zelf lichte ondersteuning.
- Het SKT faciliteert de toegang tot ondersteuning in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 voor volwassenen met multi-problematiek.
- Samenwerking met alle partijen die zorg en hulp bieden is essentieel. Daarom is vanuit het SKT verbinding gelegd met belangrijke netwerkpartners, zowel lokaal (onder meer Vitis, onderwijs, kinderopvang en politie) als regionaal (onder meer de jeugdhulpaanbieders).
- Het SKT levert ook 'bemoeizorg'. Dit is een vorm van zorg die zorgwekkende zorgmijders helpt bij het onderkennen en stellen van hun hulpvraag en hen actief uitnodigt zorg te accepteren.
- Met de inzet van het SKT beogen we op termijn een daling te bereiken in het beroep op (jeugd)zorgvoorzieningen. We bevinden ons op dit moment in de fase dat we door de nabijheid van het SKT bij de lokale gemeenschap hulpvragen sneller in beeld hebben.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Dementievriendelijke gemeente zal verder worden vormgegeven.	Nog niet gerealiseerd. Er is prioriteit gegeven aan resultaatsturing binnen de Wmo. Staat nu gepland voor 2020.
De activiteiten van het huidige team 'Voor Westland' worden opnieuw bezien en mogelijk elders belegd.	Per 2019 zijn de preventieve activiteiten die voorheen door het team 'Voor Westland' werden geboden elders ondergebracht. Dit geldt voor de 'waakvlamfunctie' en digitale ondersteuning, voor budget waarvoor onafhankelijke cliëntondersteuning voor mensen met een licht verstandelijke beperking of niet-aangeboren-hersenletsel kan worden ingekocht, voor Integrale Vroeghulp en cursussen en trainingen.
Implementatie resultaatgerichte inkoopstrategie 2020-2023.	De voorbereidingen voor de implementatie van resultaatsturing in de jeugdhulp zijn in 2019 voortvarend opgepakt. Als gevolg van de rechtszaak van de

	jeugdhulpaanbieders tegen de tien gemeenten is de implementatie een jaar uitgesteld, tot 1 januari 2021.

Verbonden partijen

Regionaal Inkoopbureau H10

Het inkoopbureau sluit de contracten met de aanbieders van jeugdhulp, voert het contractmanagement uit en ondersteunt de administratieve afhandeling. Door de inzet van het inkoopbureau wordt de administratieve last van partners en gemeenten beperkt. Gezamenlijk inkopen ondersteunt de kwaliteit en het behoud van de zorginfrastructuur. In 2019 zijn er voorbereidingen getroffen voor de verlenging van de gemeenschappelijke regeling voor onbepaalde tijd en is er gekozen voor een naamswijziging naar het servicebureau H10. Deze nieuwe regeling is in februari 2020 van kracht geworden.

Sociaal Kernteam

Het Sociaal Kernteam waarborgt de toegang tot jeugdhulp, biedt zelf lichte ondersteuning en faciliteert de toegang tot maatschappelijke ondersteuning in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 voor volwassenen met multi-problematiek.

Externe Ontwikkelingen & risico's

- De privacywetgeving is niet bevorderend voor het integraal werken. Zo komt het voor dat de samenwerking met andere partijen wordt belemmerd omdat informatie-uitwisseling, zelfs met toestemming van de cliënt, wettelijk gezien niet is toegestaan.
- Door het groeiend aanbod van cliënten is de juiste formatie voor het SKT een
- blijvend punt van aandacht.
- Het werven en behoud van medewerkers met de juiste competenties in zorg en ondersteuning (zoals regisseren, omgevingssensitiviteit, gespreksvaardigheden en benodigde kennis en ervaring) is door schaarste op de arbeidsmarkt complex.
- De overgang voor cliënten naar zwaardere 24-uurs zorg, die gefinancierd wordt door het zorgkantoor (op grond van de Wet langdurige zorg), verloopt niet soepel. De overgang wordt belemmerd door oplopen van de wachtlijsten voor een passende plek in een verpleeghuis binnen de gemeente.
- De druk op mantelzorgers neemt toe. Dit blijkt uit de signalen bij het mantelzorgsteunpunt. Vooral de periode voorafgaand aan opname voor 24-uurs zorg is zwaar voor mantelzorgers. Verbeteren ketensamenwerking en bewustwordingscampagne mantelzorger is doorgeschoven naar 2020.

3. Uitbouw aanbod voorzieningen brede doelgroep minima

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
De toegang tot de voorzieningen voor de brede doelgroep minima is verruimd. Ook gaan we armoedebeleid ontwikkelen en samenhang tot stand brengen in de bestrijding van armoede en preventie van schuldenproblematiek. Het aanbod voor kinderen wordt op een andere wijze ingericht. Op basis van het Sociaal Beleidskader zetten wij in op het vergroten van de doelgroep en toename van het gebruik van de voorzieningen.

Waar staan wij nu?

- Naar aanleiding van onderzoek van de rekenkamercommissie is het armoedeplatform opgericht. Hieruit is Financieel Fit Westland (FFW) ontstaan. Hiermee wordt de samenwerking met de partners in Westland rond armoede versterkt om samen financiële problemen van huishoudens te voorkomen, vroegtijdig te signaleren en op te lossen.
- FFW richt zich op drie aspecten: werknemers met financiële problemen, taal en vereenvoudiging communicatie passend bij de doelgroep en preventie.
- Het Kindpakket wordt vanaf 2019 uitgevoerd door de Stichting Westlandpas. Er is een aanbesteding uitgevoerd voor de uitvoering van het kindpakket vanaf 2020. Deze is gegund aan de Stichting Westlandpas.
- De regeling Zorgkosten en regeling Sociale participatie zijn verruimd.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Het actieplan armoede en schulden wordt uitgevoerd, waarvoor het Rijk extra middelen inzet.	Netwerk Financieel Fit Westland is opgezet Voorbereidingen zijn getroffen voor armoedemonitor

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Minimabeleid 2015: addendum op Nota minimabeleid 2013 e.v.	2014	Onbepaald
Sociaal Beleidskader Kernachtig Sociaal	2016	Onbepaald
Uitvoeringsprogramma 2016-2020 Kernachtig Sociaal	2016	2016-2020
Algemene subsidie-verordening Westland 2016	2016	Onbepaald

Programma **Ondersteuning, zorg en participatie**

Thema **Sociale Kracht**

Accent **Duurzame arbeidsmarkt**

Doel

Zoveel mogelijk mensen (inclusief mensen met een arbeidsbeperking) aan de slag bij reguliere werkgevers

Activiteiten

1. Uitvoering Participatiewet
2. Uitbouwen MVO Westland
3. Verbinden onderwijs en bedrijfsleven

1. Uitvoering Participatiewet

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
De gemeente werkt samen met Patijnenburg als uitvoeringsorganisatie aan de uitvoering van de Participatiewet. Er is een lokaal sociaal akkoord, het 'Westlands Actieplan Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen 2020', met afspraken tussen gemeente en werkgevers over een duurzame arbeidsmarkt. Als gemeente geven we het goede voorbeeld door ook zelf stage- en werkplekken en traineeships te creëren. De gemeente krijgt met de invoering van de Participatiewet de taak om mensen met een arbeidsbeperking en/of een afstand tot de arbeidsmarkt te ondersteunen naar werk bij reguliere werkgevers. De instroom in de Wsw wordt afgesloten. Binnen het op te richten regionaal werkbedrijf wordt in de arbeidsmarktregio Haaglanden afstemming gezocht over de inzet van instrumenten en worden afspraken gemaakt over de matching op de garantiebanen.

Waar staan wij nu?

- Het regionaal Werkbedrijf Haaglanden is in 2014 opgericht waarin de 5 regiogemeenten, werkgevers, werknemers, en UWV zijn vertegenwoordigd.
- De rijkstaakstelling op de realisatie van Beschut Werk wordt gehaald.
- De sluitende aanpak schoolverlaters VSO/PRO is in uitvoering.
- Voor statushouders, die zich in Westland vestigen is de aanpak 'Meetellen en Meedoen' ontwikkeld. Naast een traject naar werk is veel aandacht voor het aanleren van de Nederlandse taal. Deze aanpak is onderdeel geworden van het reguliere aanbod van re-integratietrajecten door Patijnenburg.
- Westlands Actieplan MVO 2020 is in uitvoering.
- In de arbeidsmarktregio Haaglanden is het projectplan Perspektief op Werk opgesteld en in uitvoering gebracht, Hiervoor zijn extra Rijksmiddelen beschikbaar in regionaal verband. Deze aanpak moet in de projectperiode (2019- 2020) leiden tot 400 matches boven op de huidige aanpak in de regio. Westland participeert in dit project.

Verbonden partijen

Patijnenburg BV

Patijnenburg is een overheids-BV. Patijnenburg is uitvoerder voor de gemeente Westland voor de Wsw (in afbouw) en de re-integratie voor de doelgroep Participatiewet.

Externe Ontwikkelingen & risico's

De uitstroom van het uitkeringsbestand is mede afhankelijk van de werkgelegenheid. De huidige economische groei heeft tot gevolg dat de groep die nu nog niet zelfstandig aan het werk komt, een (steeds grotere) afstand tot de arbeidsmarkt heeft en intensieve begeleiding nodig zal hebben. Hierdoor is er meer inspanning nodig om deze groep ook kansen op de arbeidsmarkt te bieden.
Indien de huidige economische ontwikkeling (groei) niet doorzet of er weer een terugval optreedt dan worden uitstroommogelijkheden verder beperkt en neemt de werkloosheid mogelijk ook weer toe.

In 2019 is het collegebesluit genomen om een onderzoek uit te laten voeren naar het

financieel meerjarenperspectief van Patijnenburg. Dit onderzoek staat gepland voor 2020.

2. Uitbouwen Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) Westland

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Wij spannen ons samen met Patijnenburg in om het aantal werkgevers dat is aangesloten bij MVO Westland uit te breiden. Hierbij worden o.a. de betrokken werkgevers gevraagd als ambassadeurs op te treden. Ook de gemeente Westland zelf is ambassadeur voor MVO Westland in haar contacten met werkgevers.

Waar staan wij nu?

- De ervaring is dat in de afgelopen jaren niet alle partners van MVO overgegaan zijn tot meer plaatsingen. Daarom wordt via events en accountmanagement maatschappelijk verantwoord ondernemen door Patijnenburg voortdurend onder de aandacht gebracht bij ondernemers,
- In 2019 is er door Patijnenburg een nieuwe re-integratievisie opgesteld waarbij één van de vier speerpunten gericht is op uitbreiding van de groep werkgevers die mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans bieden om hen aan het werk te helpen.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Het resultaat is afhankelijk van de bereidheid van ondernemers om mensen met een arbeidsbeperking en/of afstand tot de arbeidsmarkt in dienst te nemen. De economische situatie speelt hierbij een rol.

3. Verbinden onderwijs en bedrijfsleven

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
We maken afspraken met het onderwijs en bedrijfsleven over voldoende reguliere arbeidsplaatsen, stage- en leerwerkplekken voor leerlingen uit het praktijk- en voortgezet speciaal onderwijs. Daarnaast zetten we in op betere aansluiting van het praktijk- en voortgezet (speciaal) onderwijs op de vraag vanuit de arbeidsmarkt.

Waar staan wij nu?

- In samenwerking met de scholen voeren we de in regionaal verband ontwikkelde aanpak Voortgezet Speciaal Onderwijs en Praktijkonderwijs (VSO/PRO) uit.
- De resultaten van de sluitende aanpak zijn positief. Er is samen met de lokale en regionale partners een ontwikkelagenda opgesteld. Aandachtspunten zijn onder andere het intensiveren van de werkgeversaanpak en monitoring tot 23 jaar.
- De monitor voor jongeren tot 23 jaar is ingericht en in gebruik.
- Entreeonderwijs is ingevoerd in Westland. Een entreeopleiding bereidt jongeren voor op de arbeidsmarkt of op doorstroming naar een mbo-2-opleiding. Er zijn inmiddels twee groepen gestart.
- We zijn in gesprek met het onderwijsveld om de verbinding "onderwijs en arbeidsmarkt" te borgen in de nieuwe op te stellen Lokale Educatieve Agenda (LEA).
- Er is een start gemaakt met het opstellen van de LEA. Deze wordt afgerond in het tweede kwartaal 2020.
- Onderzoek naar aansluiting van onderwijs naar de arbeidsmarkt voor een duurzame uitstroom van leerlingen praktijkonderwijs is eind 2019 gestart. Hierin wordt samengewerkt met het onderwijs (ISW) en het Westlandse bedrijfsleven. De uitkomsten worden in 2020 verwacht.
- Regionaal wordt aansluiting gevonden om de beroepsgerichte scholing van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in de kwaliteitsagenda MBO op te nemen.
- Westland participeert in een aanvraag gericht op het regionaal investeringsfonds samen met ROC Mondriaan, regiogemeenten en werkgevers om o.a. studenten uit de entreeopleiding een vloeiende overgang naar de arbeidsmarkt te bieden.

Externe Ontwikkelingen & risico's

De beschikbaarheid van voldoende en geschikte plekken is uiteindelijk afhankelijk van de bereidheid van ondernemers om deze categorie leerlingen (VSO/PRO) werk te bieden. De huidige economische situatie maakt dat de kansen voor deze doelgroep toenemen.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Sociaal Beleidskader Kernachtig Sociaal	2016	Onbepaald
Uitvoeringsprogramma 2016-2020 Kernachtig Sociaal	2016	2016-2020
Algemene subsidie-verordening Westland 2016	2016	Onbepaald

Programma **Ondersteuning, zorg en participatie**

Thema **Sociale Kracht**

Accent **Goed onderwijs en adequate onderwijsvoorzieningen**

Doel

Optimale ontwikkelingskansen en passende ondersteuning voor de Westlandse jeugd

Activiteiten

1. Faciliteren passend onderwijs
2. Versterken WNME en SOB Westland

1. Faciliteren passend onderwijs

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
De gemeente zorgt voor ondersteuning van de scholen vanuit de zorgstructuren. Aanpassingen aan schoolgebouwen voor mindervalide leerlingen in het kader van passend onderwijs worden betrokken in het integraal huisvestingsplan onderwijs.

Waar staan wij nu?

Hier gaat het enerzijds om de toegankelijkheid in verband met lichamelijke beperkingen en anderzijds om de inrichting van een schoolgebouw in het kader van passend onderwijs.

- Bouwkundige aanpassingen in het kader van toegankelijkheid nemen we mee bij nieuw- en verbouw. Als er knelpunten zijn in bestaande gebouwen, worden ze zo snel mogelijk opgelost.
- Er is een nieuw Integraal huisvestingsplan primair onderwijs 2019-2028 opgesteld. Naast een scenario voor de wettelijke taken (scenario 0) zijn er ambitiescenario's geformuleerd waarvan onderwijskundige aanpassing er één is. Voor de uitvoering van scenario 0 zijn er voor de jaren 2022 en 2023 middelen in het MIP opgenomen. Hiermee zijn de financiële gevolgen van scenario 0 voor deze jaren opgenomen in de meerjarenbegroting 2020-2023. Voor de ambitiescenario's zijn geen middelen opgenomen.
  In het voorjaar van 2020 is ook het integraal huisvestingplan voortgezet onderwijs 2020 afgerond. De financiële gevolgen van dit plan en van de ambitiescenario's worden betrokken bij de integrale afweging over de begroting 2021-2024.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
In 2019 wordt uitvoering gegeven aan de noodzakelijke aanpassingen van gebouwen, die opgenomen zijn in het Integraal Huisvestingsplan.	Is gerealiseerd

2. Versterken WNME en SOB Westland

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
We stimuleren dat nog meer scholen aansluiten bij het programma Westlandse Natuur- en Milieueducatie (WNME). WNME en Samenwerking Onderwijs en Bedrijfsleven (SOB) Westland worden programmatisch samengevoegd. Techniek is een nieuw thema binnen het programma WNME. Hiervoor wordt een pilot uitgevoerd.

Waar staan wij nu?

- Alle basisscholen in Westland en Hoek van Holland zijn aangesloten bij het programma voor Westlandse Natuur- en Milieueducatie (WNME). Er is een breed techniekaanbod ontwikkeld. Ook is een nieuwe website gelanceerd: Westland Natuur en Techniek Web (WNT), met het actuele aanbod en bredere mogelijkheden dan voorheen.
  In maart 2018 was de fusie tussen WNME en SOB Westland een feit, met extra inzet op techniek. Ook de nieuwbouw van de leslocatie in het Prinsenbos in Naaldwijk is gereed.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Tijdgebrek bij de scholen en medewerking van het bedrijfsleven vormen een mogelijk risico voor het implementeren van techniekeducatie.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Evaluatie en plan van aanpak Westlandse Natuur- en Milieu Educatie (WNME)	2013	2014-2018
Westland Natuur- en Techniek Web	2018	2018-2022

Programma **Ondersteuning, zorg en participatie**

Thema **Sociale Kracht**

Accent **Innovatieve woon- en vervoersconcepten**

Doel

Innovatieve woon- en vervoersconcepten gericht op het vergroten van de zelfredzaamheid van inwoners.

Activiteiten

1. Uitvoeren pilot innovatief woonconcept
2. Ontwikkelen innovatieve vervoersconcepten

1. Uitvoeren pilot innovatief woonconcept

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Faciliteren van een pilot om mensen te ondersteunen zodat zij langer zelfstandig kunnen blijven wonen. Daarbij gaat het om een combinatie van technologische toepassingen, levensloopbestendige woningen en de organisatie van zorg en welzijn.

Waar staan wij nu?

- Herontwikkeling Naaldhorst (terrein): vaststellen visiedocument en intentieovereenkomst en start Programma van Eisen is gerealiseerd.
- Uitwerking Bouwbesluit+: participatieve bijeenkomst gehouden, besluitvorming volgt. Beleid is in ontwikkeling; aanpassing 55+wooncomplexen ten aanzien van brandveiligheid, levensloopgeschiktheid en duurzaamheid is gestart. Eerste complexen zijn aangepast.
- Ontwikkeling woongroepen op brandweerlocatie te Naaldwijk en op voormalige gemeentehuislocatie in De Lier. Eerste woongroep in De Lier is gerealiseerd. Ontwikkeling woongroep op brandweerlocatie blijkt financieel haalbaar. Brede aanpak voor Groepswonen en meer-generatie-wonen in Westland, in samenwerking met de Seniorenraad, is in 2019 gestart. Voor de vijf grootste dorpen in Westland worden bijeenkomsten georganiseerd voor mensen die geïnteresseerd zijn in Groepswonen.
- Herontwikkeling De Ark Wateringen: verbouwing gestart, verkenning ontwikkeling aanpak horeca/ontmoetingsconcept en gezondheidscluster in voorbereiding. In 2019 zijn extra verpleeghuisplaatsen in de Ark gerealiseerd.
- Kleinschalige woonzorg initiatieven en projecten:
  - Realisatie medio 2018 GZ woonconcept Nederhorst te Honselersdijk.
  - Aloysiusschoolgebouw te Monster: intentieovereenkomst gesloten, afronding haalbaarheidsfase najaar 2018. Samen met Wonen Wateringen en betrokken woongroepen is in 2019 de haalbaarheid van de herontwikkeling van de locatie Aloysiusschool voor woonzorginitiatieven nader verkend.
  - Zuyt Brugge: intentieovereenkomst gesloten. Is 2019 is een anterieure overeenkomst gesloten. Daarnaast is gestart met de uitwerking van de studiefase.
  - Zorginitiatief Maasdijk: bouwfase gestart. Het GZ-wooninitiatief in het voormalige bankgebouw is gerealiseerd.
  - GZ wooninitiatief ‘Iris’ te Naaldwijk: ontwerpfase afgerond. In het najaar van 2019 is gestart met de bouw van de nieuwe ‘Iris’.
  - GZ wooninitiatief Zonneberg te Wateringen: aanbesteed. Start van de bouw in 2019 is door ecologische redenen (aanwezigheid vleermuizen) vertraagd.
  - Wooncoachprogramma gestart, uitvoering door Vitis.
  - Herontwikkeling locatie Westerhonk (’s Heerenloo): gebiedsvisie in
  - voorbereiding. De gebiedsvisie is door ’s Heerenloo i.s.m. de gemeente opgewerkt en afgerond. Op dit moment wordt door de gemeente verkend hoe de gebiedsvisie input kan geven voor wijziging van het bestemmingsplan.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Vanaf 2019 uitvoering Bouwbesluit+.	In samenwerking met Arcade, Veiligheidsregio en gemeentelijke diensten is gestart is om de 55+ wooncomplexen van Arcade te screenen en aan te passen qua brandveiligheid, levensloop-geschiktheid en duurzaamheid. Voor woningbouwontwikkelingen op centrale inbreidingslocaties in de Westlandse dorpen zijn eisen t.a.v. levensloopgeschiktheid meegegeven aan ontwikkelende partijen en/of vastgelegd in een anterieure overeenkomst (Woonkeur).

Uitvoeringsprogramma SBK	Structureel	Incidenteel 2019
Gewoon thuis		
Zorg en samenwerking	30	
Wonen (geschikt en beschikbaar maken)	55	
Samenwerken zorg voor thuis wonen		80
Welzijn op recept & maatschappelijk werk nieuwe stijl		95
Outreachende hulp voor jong en oud		90
Geschikte woningen sociale huur (cofinanciering ROV)		300
Aanpassingen woningen (cofinanciering ROV)		100
Subtotaal SBK	**85**	**665**

Externe Ontwikkelingen & risico's

- De financiering rondom Wlz, Zvw en Wmo is veranderd en het is onzeker of de huidige vorm behouden blijft.
- Gemeenten moeten anticiperen op de bevolkingsontwikkeling. Dit heeft een zekere mate van onzekerheid in zich. Door de financiële scheiding van wonen en zorg zal een grotere vraag naar zelfstandig wonen en zorg aan huis ontstaan.

2. Ontwikkelen innovatieve vervoersconcepten

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Wij zoeken naar combinaties tussen vervoersvormen. De diverse vormen van Wmo-doelgroepenvervoer bekijken we in onderlinge samenhang en in samenhang met het reguliere openbaar vervoer en leerlingenvervoer.

Waar staan wij nu?

- De nieuwe concessie voor het Openbaar Vervoer Haaglanden Streek per 25 augustus 2019 biedt meer ruimte voor combinaties van doelgroepenvervoer, leerlingenvervoer en openbaar vervoer. Samen met onze stakeholders waaronder KOM Maasdijk, Seniorenraad Westland, Hint, MRDH en de vervoerders worden de mogelijkheden in beeld gebracht.
- Het Programma Doelgroepenvervoer Haaglanden is herijkt en is in 2019 vastgesteld. De herijking zet meer in op kwaliteit van dienstverlening binnen het doelgroepenvervoer.
- Er is een inventarisatie opgeleverd waarin alle 'witte vlekken' in Haaglanden staan vermeld: plekken waar momenteel geen of geen geschikte vervoersmogelijkheden beschikbaar zijn. Deze inventarisatie laat zien waar het mogelijk is om oplossingen voor kleinschalig vervoer in te zetten en slimme vervoerscombinaties te maken. Deze inventarisatie wordt gebruikt voor een lokaal projectplan met oplossingen voor de 'witte vlekken'.

- De mogelijkheden voor maatwerkvervoer en de haalbaarheid hiervan zijn voor de nieuwe concessie in kaart gebracht. Dat geldt ook voor het regionaal doelgroepenvervoer.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Onderzoeken en uitwerken van haalbare mogelijkheden van maatwerkvervoer in samenwerking met het openbaar vervoer, het regionale vervoer, vervoer in het kader van de Wmo, de MRDH en belangenverenigingen en organisaties.	Is gestart. Afronding vindt in de loop van 2020 plaats.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Na in bedrijfstelling van de Hoekse Lijn is de nieuwe dienstregeling ingegaan. Dit betekent dat het aantal 'witte vlekken' in Westland toeneemt, die met haalbaar maatwerkvervoer en innovatieve vervoersconcepten mogelijk ingevuld kunnen gaan worden.

Beleidskaders

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Woonvisie	2008	2020
Visie Openbaar Vervoer onderdeel van de Mobiliteitsvisie	2014	2019
Implementatieplan doelgroepenvervoer Haaglanden	2016	2019
Uitvoeringsprogramma 2016-2020 Kernachtig Sociaal	2016	2016-2020
Mobiliteitsvisie Westland 2040	2019	2023

Programma **Ondersteuning, zorg en participatie**

Continuïteit van de bedrijfsuitoefening (going concern) en overige intensiveringen niet toe te delen aan accenten

Doel

Voorzieningen aanbieden in het kader van wettelijke taken.

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Wij bieden informatie, advies en ondersteuning waar nodig.

Waar staan wij nu?

- De Wmo ondersteuning is in 2018 opnieuw aanbesteed bij de zorgaanbieders. Het uitgangspunt voor de toekenning en de levering van ondersteuning is resultaatgerichtheid. Voor cliënten en zorgaanbieders zijn 2019 en 2020 een overgangsjaar.
- De onafhankelijke cliëntondersteuner is een duidelijk onderdeel van het adviestraject.
- Wmo trapliften zijn in 2019 aanbesteed bij een nieuwe aanbieder.
- Toezichthouder rechtmatigheid Wmo is aangesteld. In 2019 heeft zij –in geval van twijfel of resultaten kunnen worden behaald- bezoeken aan huis of zorglocaties gedaan.
- Het PGB Portaal is beschikbaar voor PGB-houders en gemeente om digitaal werken te bevorderen en controles vooraf uit te voeren.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Wmo-ondersteuning: 2019 is een overgangsjaar omdat dan alle cliënten een indicatie voor resultaatgerichte ondersteuning gaan krijgen. In de begeleiding van cliënten zouden cliëntondersteuners een rol kunnen spelen.	Sinds 1 januari 2019 wordt er via resultaatsturing geïndiceerd in de Wmo. Dat betekent dat de gemeente met de cliënt en de zorgaanbieder resultaten afspreekt. Voor alle betrokkenen was dit wennen. In april 2019 is het herindicatieproces “on hold” gezet. De aanbevelingen uit het Radar-rapport Resultaatgericht (her)indiceren Hulp bij het Huishouden (HbH) gemeente Westland dat in september 2019 gereed was, zijn door het college opgevolgd en het proces van herindicatie werd eind 2019 weer opgepakt.
Jeugdhulp: de inkoop voor 2020 en verder wordt voorbereid. Uitgangspunt hierbij is resultaatsturing.	De voorbereidingen voor de implementatie van resultaatsturing in de jeugdhulp zijn in 2019 voortvarend opgepakt. Als gevolg van de rechtszaak van de jeugdhulpaanbieders tegen de tien gemeenten is de implementatie een jaar uitgesteld, tot 1 januari 2021.

Beleids-indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron
Banen	897,7	LISA

Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.

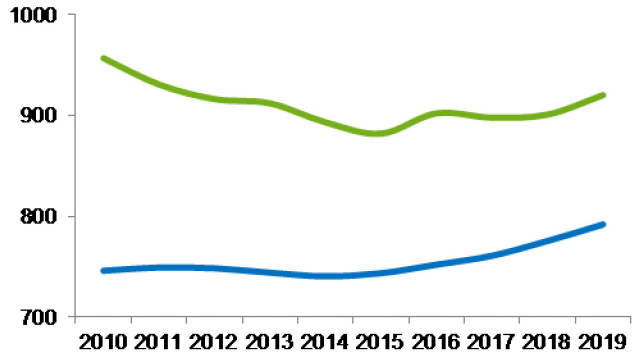

Jaar	Westland	Nederland
2010	957,0	746,2
2011	931,0	749,4
2012	916,5	748,6
2013	912,3	744,3
2014	893,4	740,7
2015	882,2	743,8
2016	902,4	752,3
2017	898,1	761,1
2018	901,1	775,8
2019	920,4	792,1

Naam indicator	Resultaat	Bron
Jongeren met een delict voor de rechter	0%	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel

Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen

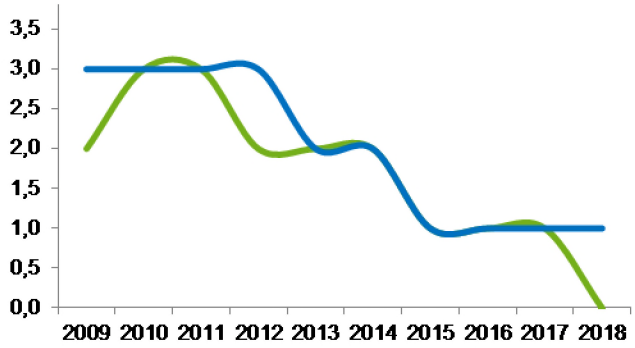

Jaar	Westland	Nederland
2009	2%	3%
2010	3%	3%
2011	3%	3%
2012	2%	3%
2013	2%	2%
2014	2%	2%
2015	1%	1%
2016	1%	1%
2017	1%	1%
2018	0%	1%

Naam indicator	Resultaat	Bron
Kinderen opgroeiend in armoede	4%	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel, waar staat je gemeente?

Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.

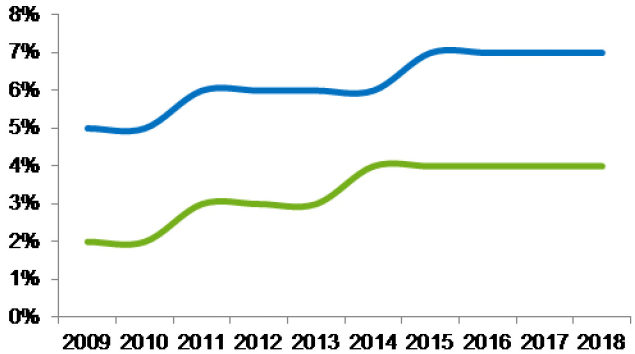

Jaar	Westland	Nederland
2009	2%	5%
2010	2%	5%
2011	3%	6%
2012	3%	6%
2013	3%	6%
2014	4%	6%
2015	4%	7%
2016	4%	7%
2017	4%	7%
2018	4%	7%

Beleids-indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron
Netto arbeidsparticipatie	72,8%	CBS - Arbeidsdeelname

Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.

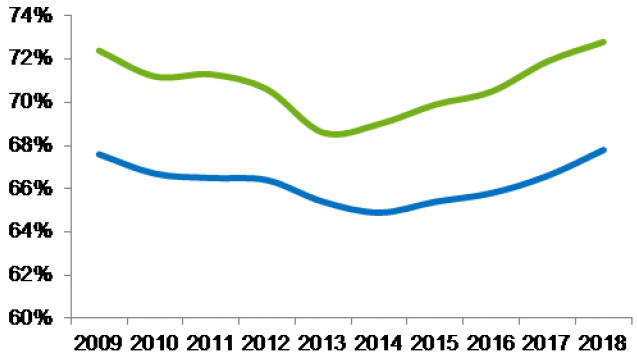

Jaar	Westland	Nederland
2009	72,4%	67,6%
2010	71,2%	66,7%
2011	71,3%	66,5%
2012	70,6%	66,4%
2013	68,6%	65,4%
2014	69,0%	64,9%
2015	69,9%	65,4%
2016	70,5%	65,8%
2017	71,9%	66,6%
2018	72,8%	67,8%

Naam indicator	Resultaat	Bron
Werkloze jongeren	1%	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel

Het percentage werkeloze jongeren (16-22 jaar).

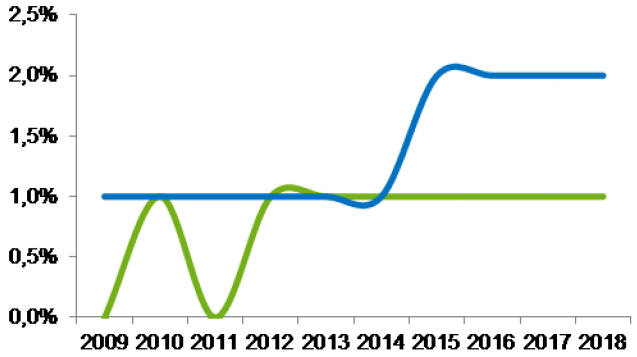

Jaar	Westland	Nederland
2009	0%	1%
2010	1%	1%
2011	0%	1%
2012	1%	1%
2013	1%	1%
2014	1%	1%
2015	1%	2%
2016	1%	2%
2017	1%	2%
2018	1%	2%

Naam indicator	Resultaat	Bron
Bijstandsuitkeringen	191,70	CBS - Participatie Wet

Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 10.000 inwoners.

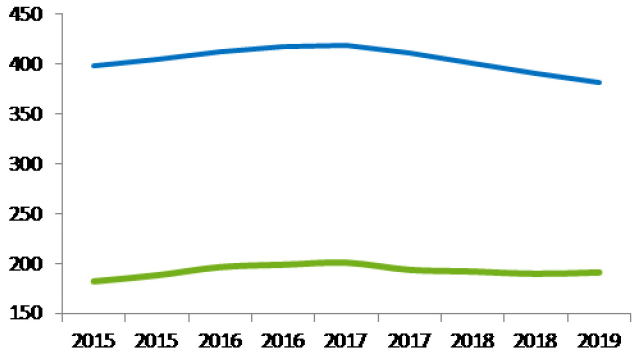

Jaar	Westland	Nederland
2015	182,70	398,70
2015	188,80	404,80
2016	197,00	412,80
2016	199,40	418,10
2017	201,40	418,60
2017	194,30	411,30
2018	192,60	401,40
2018	190,30	390,40
2019	191,70	381,70

Er worden twee verschillende aantallen gegeven voor 2015 tot en met 2018. Het eerste aantal betreft het aantal in het eerste half jaar. Het tweede aantal het aantal in het tweede half jaar. Het aantal voor 2019 betreft het aantal van het eerste half jaar.

Beleids-indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron
Aantal re-integratievoorzieningen	92,2	CBS - Participatie Wet

Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar

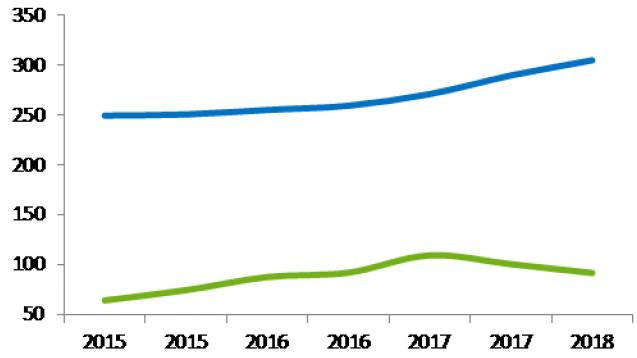

Jaar	Westland	Nederland
2015	64,7	249,8
2015	74,9	251,0
2016	88,1	255,5
2016	92,5	259,7
2017	109,8	271,3
2017	101,0	290,0
2018	92,2	305,2

Er worden twee verschillende aantallen gegeven voor 2015 tot en met 2017. Het eerste aantal betreft het aantal in het eerste half jaar. Het tweede aantal het aantal in het tweede half jaar. Het aantal voor 2018 betreft het aantal van het eerste half jaar.

Naam indicator	Resultaat	Bron
Jongeren met jeugdhulp	9,4%	CBS - Beleidsinformatie Jeugd

Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.

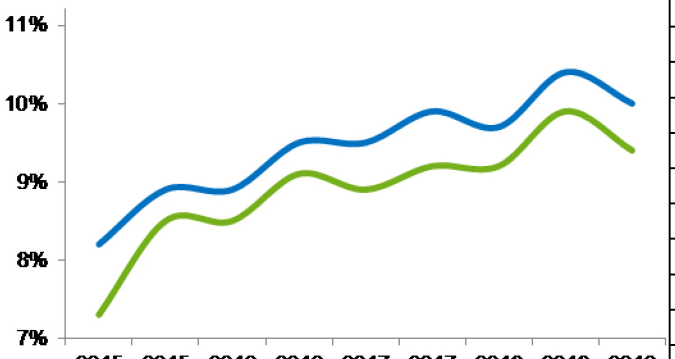

Jaar	Westland	Nederland
2015	7,3%	8,2%
2015	8,5%	8,9%
2016	8,5%	8,9%
2016	9,1%	9,5%
2017	8,9%	9,5%
2017	9,2%	9,9%
2018	9,2%	9,7%
2018	9,9%	10,4%
2019	9,4%	10,0%

Er worden twee verschillende aantallen gegeven voor 2015 tot en met 2018. Het eerste aantal betreft het aantal in het eerste half jaar. Het tweede aantal het aantal in het tweede half jaar. Het aantal voor 2019 betreft het aantal van het eerste half jaar.

Naam indicator	Resultaat	Bron
Jongeren met jeugdbescherming	0,6%	CBS - Beleidsinformatie Jeugd

Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.

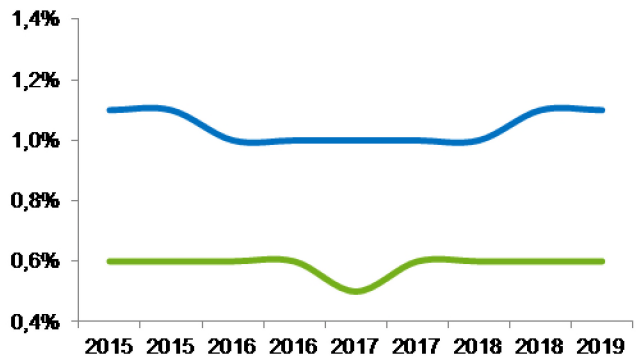

Jaar	Westland	Nederland
2015	0,6%	1,1%
2015	0,6%	1,1%
2016	0,6%	1,0%
2016	0,6%	1,0%
2017	0,5%	1,0%
2017	0,6%	1,0%
2018	0,6%	1,0%
2018	0,6%	1,1%
2019	0,6%	1,1%

Er worden twee verschillende aantallen gegeven voor 2015 tot en met 2018. Het eerste aantal betreft het aantal in het eerste half jaar. Het tweede aantal het aantal in het tweede half jaar. Het aantal voor 2019 betreft het aantal van het eerste half jaar.

Beleids-indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron
Jongeren met jeugdreclassering	0,2%	CBS - Beleidsinformatie Jeugd

Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).

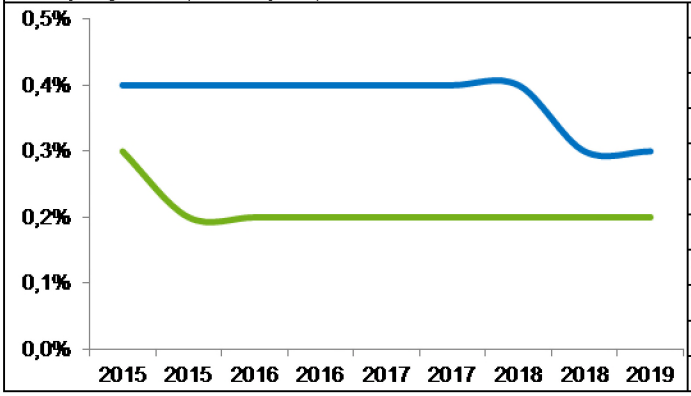

Jaar	Westland	Nederland
2015	0,3%	0,4%
2015	0,2%	0,4%
2016	0,2%	0,4%
2016	0,2%	0,4%
2017	0,2%	0,4%
2017	0,2%	0,4%
2018	0,2%	0,4%
2018	0,2%	0,3%
2019	0,2%	0,3%

Naam indicator	Resultaat	Bron
Wmo cliënten met een maatwerkarrangement	440	CBS - Monitor Sociaal Domein WMO

Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten.

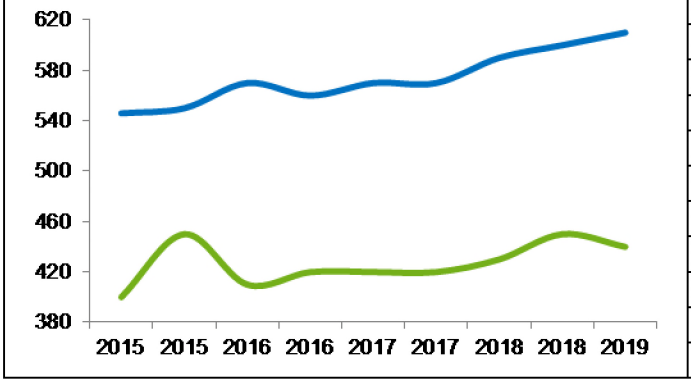

Jaar	Westland	Nederland
2015	400	546
2015	450	550
2016	410	570
2016	420	560
2017	420	570
2017	420	570
2018	430	590
2018	450	600
2019	440	610

De indicator melding kindermishandeling wordt landelijk niet meer bijgehouden en wordt op die reden niet meer opgenomen in de jaarstukken.

Externe Ontwikkelingen & risico's

- Voor jeugdhulp en Wmo geldt dat de gemeente tegemoet moet komen aan de vraag. Budgetten, contracten of begrotingen mogen dit niet inperken. Een toename van zorggebruik is zichtbaar. Voor jeugdhulp is dit naar verwachting het "boeggolfeffect", dat te verklaren is doordat meer op lichtere hulp wordt ingezet, opdat uiteindelijk zwaardere hulp voorkomen kan worden. De beweging van zware naar lichtere hulp is onderdeel van de monitor Sociaal Domein.
- Wmo: de vraag naar ondersteuning neemt toe doordat er meer ouderen zijn en doordat mensen langer thuis wonen en dus langer gebruik maken van Wmo-voorzieningen.
- Invoering abonnementstarief per 1 januari 2019: het abonnementstarief betekent een vast bedrag van € 17,50 per 4 weken aan eigen bijdrage. Ongeacht het inkomen, ongeacht de hoeveelheid zorg, ongeacht de gezinssituatie. De belangrijke risico's zijn: aanzuigende werking (met name bij hulp bij het huishouden), waardoor de kosten stijgen, stimulatie eigen verantwoordelijkheid, eigen kracht en inzet netwerk vervalt. We zien daadwerkelijk een aanzuigende werking in het aantal aanvragen. We zien een trend in een toename van hogere inkomens die gebruik maken van Wmo-voorzieningen.
- Veilig Thuis: deze voorziening draagt bij aan het voorkomen en bestrijden van huiselijk geweld en kindermishandeling. De voorziening maakt sinds 2018 onderdeel uit van de Gemeenschappelijke Regeling GGD en Veilig Thuis Haaglanden. In de afgelopen jaren hebben er grote veranderingen plaatsgevonden in het stelsel en werkwijze van en rondom Veilig Thuis (decentralisaties, vorming van Veilig Thuis-organisaties, vraagstukken op de arbeidsmarkt, nieuwe werkwijzen en handelingsprotocol) waarvan de uitwerking in de uitvoering op onderdelen pas aan het begin staat en verder vorm moet krijgen.

Beleidskaders

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Visie van de gemeente Westland op de Wet sociale werkvoorziening en de uitvoering door Patijnenburg.	2008	Onbepaalde tijd
Uitvoeringsplan schuldhulpverlening	2017	2017-2020
Sociaal Beleidskader Kernachtig Sociaal	2016	Onbepaald
Uitvoeringsprogramma 2016-2020 Kernachtig Sociaal.	2016	2016-2020
Algemene subsidie-verordening Westland 2016.	2016	Onbepaald
H4 Inkoopvisie Ondersteuning Volwassenen	2018	2019-2022
Inkoopstrategie Jeugdhulp	2018	2020-2023
Uitvoeringsplan Transformatie Maatschappelijke opvang en Beschermd Wonen	2018	Onbepaald

Programma **Ondersteuning, zorg en participatie**

Wat heeft het gekost in 2019?

(x € 1.000)

Programma-totaal					
Omschrijving		**Realisatie 2018**	**Begroting 2019 voor wijziging**	**Begroting 2019 na wijziging**	**Realisatie 2019**
Lasten					
C05	Toegang en toeleiding	9.044	8.986	10.221	9.140
C10	Ondersteuning	42.269	33.744	46.793	46.816
C15	Financiële zelfredzaamheid	34.661	36.645	38.451	35.961
Totaal lasten		85.974	79.375	95.465	91.917
Baten					
C05	Toegang en toeleiding	93	93	423	207
C10	Ondersteuning	1.764	1.725	766	860
C15	Financiële zelfredzaamheid	20.223	18.963	20.500	20.515
Totaal baten		22.080	20.781	21.689	21.582
Saldo van baten en lasten		-63.894	-58.595	-73.776	-70.335

Reserves en voorzieningen				
Omschrijving	**Realisatie 2018**	**Begroting 2019 voor wijziging**	**Begroting 2019 na wijziging**	**Realisatie 2019**
Stortingen reserves	-3.861	0	-808	-2.802
Onttrekkingen reserves	9.970	292	6.322	3.441
Totaal mutaties reserves	6.109	292	5.514	640
Het resultaat Programma Ondersteuning, zorg en participatie	-57.785	-58.303	-68.262	-69.696

Stortingen voorzieningen	0	0	0	0
Onttrekkingen voorzieningen	0	0	0	0
Totaal mutaties voorzieningen	0	0	0	0

Cijfermatige analyse tussen programmabegroting en – verantwoording 2019.

Deze cijfermatige analyse maakt onderdeel uit van de jaarstukken.

De totale afwijking binnen programma C bedraagt voordelig € 3.441.000 voor verrekening met reserves en nadelig € 1.434.000 na verrekening met reserves. De belangrijkste afwijkingen bestaan uit:

(bedragen x € 1.000)

C. Ondersteuning, zorg en participatie		Lasten	Baten	Saldo
C05	**Toegang en toeleiding**	**1.081 V**	**216 N**	**865 V**
1.	Sociaal kernteam: het SKT heeft in 2019 het overschot 2018 van € 329.775) teruggestort naar de gemeente. Dit was als baat begroot maar is als negatieve last verwerkt. Met als gevolg een nadeel bij de baten en een voordeel bij de lasten, per saldo neutraal. Verder is er in 2019 een bijdrage ontvangen voor Beter Samenspel van € 113.471. Het resterende voordeel wordt veroorzaakt door lagere lasten op preventieve taken (waakvlamfunctie, e-health en onafhankelijke cliëntondersteuning). De daadwerkelijke uitgaven op deze taken lagen lager dan van te voren ingeschat.	449 V	216 N	233 V
2.	Aanpassing CJG-locaties: de lasten voor aanpassing van locatie SKT (bekostigd uit reserve) is € 100.296 lager dan begroot. De werkzaamheden zijn in 2019 afgerond.	100 V		100 V
3.	Jeugd en gezin: een voordeel van € 188.000 als gevolg van een lager aantal activiteiten.	188 V		188 V
4.	Invoering resultaatsturing jeugdhulp: de voorbereidingen voor de implementatie van resultaatsturing in de jeugdhulp zijn in 2019 voortvarend opgepakt. Als gevolg van de rechtszaak van de jeugdhulpaanbieders tegen de tien gemeenten is de implementatie een jaar uitgesteld, tot 1 januari 2021. Waardoor de kosten in 2019 zijn achtergebleven. Bijvoorbeeld opleidingskosten voor het leren omgaan met resultaatsturing zijn niet gemaakt als mede ICT kosten voor aanpassing administratie zijn lager uitgevallen.	318 V		318 V
5.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.	26 V		26 V
C10	**Ondersteuning**	**23 N**	**93 V**	**70 V**
1.	Collectief vervoer: de bijdrage van de vervoersregio voor collectief vervoer is lager dan verwacht. Waardoor de lasten voor de gemeente Westland hoger zijn komen te liggen dan begroot.	173 N		173 N
2.	Versterking jeugdhulp in gezinsvormen: het project liep eigenlijk ten einde op 31 december 2019, maar in regionaal verband (H10) is besloten het project nog voor twee jaar door te zetten in 2020 en 2021 voor de verdere implementatie van de maatregelen.	58 V	143 V	201 V
3.	Pilot logeerzorg: in 2019 is een onderzoek in dit kader uitgevoerd door KPMG; het definitieve rapport wordt het eerste kwartaal 2020 verwacht. Hierna zal afronding van de pilot plaatsvinden.	37 V		37 V
4.	Jeugd: De totale financiële lasten Jeugd 2019 komen uit op € 26,0 mln. op een begroting van € 25,1 mln. Het aandeel ZIN 2019 ingekocht binnen H10 verband is € 21,5 mln. (ZIN 2018 € 18,6 mln.). Regionaal zien wij de volgende belangrijkste oorzaken van deze kostenstijging, gerangschikt op mate van	915 N		915 N

	impact: 1. Toename van de intensiteit van zorg (meer uren, dagdelen, etmalen per kind per maand); 2. Verschuiving van lichte naar zware zorg (complexere zorg); 3. Kinderen zitten langer in zorg (trajecten duren langer). 4. Stijging van het aantal jongeren in zorg.			
5.	Leerlingenvervoer: als gevolg van faillissement van taxi de Roo heeft nieuwe vervoerder tegen hogere lasten de taken overgenomen.	127 N	2 V	125 N
6.	Invoering resultaatsturing jeugdhulp: de voorbereidingen voor de implementatie van resultaatsturing in de jeugdhulp zijn in 2019 voortvarend opgepakt. Als gevolg van de rechtszaak van de jeugdhulpaanbieders tegen de tien gemeenten is de implementatie een jaar uitgesteld, tot 1 januari 2021. Waardoor de kosten in 2019 zijn achtergebleven.	1.493 V	72 V	1.565 V
7.	Wmo: het tekort wordt met name veroorzaakt door meer en duurdere woningaanpassingen. Daarnaast zijn de kosten van Wmo-hulpmiddelen gestegen, omdat het aantal depotverstrekkingen is afgenomen. Hierdoor zijn meer nieuwe hulpmiddelen aangeschaft. Verder is er een stijging van het gebruik van hulp bij het huishouden als gevolg van het abonnementstarief. Het nadeel aan de batenkant heeft ook als oorzaak de invoering van het abonnementstarief, hierdoor zijn de baten sterker gedaald dan begroot.	796 N	128 N	923 N
8.	Herindicatie Wmo: de lasten voor de herindicatie Wmo blijven achter bij de raming omdat het lastig bleek om voldoende Wmo consulenten aan te trekken voor het herindicatie team.	240 V		240 V
9.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.	160 V	4 V	164 V
C15	**Financiële zelfredzaamheid**	**2.491 V**	**15 V**	**2.506 V**
1.	Impuls armoede en schulden: via de meicirculaire 2018 zijn er voor de periode 2018-2020 middelen beschikbaar gesteld voor een impuls Armoede en Schulden 2018-2020. Er is nog een bedrag van € 210.213 beschikbaar in 2019 In een plan van aanpak van juli 2019 hebben wij uw raad geïnformeerd dat voor de resterende gelden in het eerst kwartaal van 2020 een voorstel zal worden gedaan. Bij het bestemmen van het jaarrekeningresultaat 2019 wordt voorgesteld om de activiteit en het budget over te hevelen van 2019 naar 2020.	210 V		210 V
2.	Bijstand: het positieve saldo van bijna € 2 miljoen wordt primair veroorzaakt door lagere dan geraamde uitgaven (deze zijn in de meerjarenbegroting zekerheidshalve vrijwel constant gehouden, terwijl het uitkeringsbestand in het Westland in 2019 licht is gedaald. Hiermee volgt gemeente Westland met een vertraging van bijna twee jaar alsnog de landelijke trend). Daarnaast blijkt het toegekende budget in 2019 zo'n € 171.000 hoger te liggen dan was geraamd (deze hoogte is de resultante van een complexe berekening en wordt jaarlijks pas tijdens het lopende boekjaar definitief vastgesteld door het Rijk).	1.549 V	445 V	1.994 V
3	Bijstandsbesluit zelfstandigen: door de aantrekkende economie in de afgelopen jaren neemt het gebruik van deze regeling af. Doordat van de leningen die tijdens de vorige economische crisis zijn verstrekt, een steeds groter deel inmiddels is afgelost, dalen de inkomsten uit aflossingen op deze leningen. De begroting is hier in 2019 niet op	490 V	700 N	211 N

	aangepast, wat ondanks een dalend gebruik van de Bbz per saldo resulteert in een nadeel van € 210.000.			
4.	Schuldhulpverlening: de btw betaald binnen het product schuldhulpverlening is de afgelopen jaren onterecht verrekend met het btw compensatiefonds. Schuldhulpverlening is echter kostprijsverhogend. De onterecht verrekende btw is alsnog betaald, wat voor een extra last van € 103.000 zorgt.	103 N		103 N
5.	Jeugdwerkloosheid: de extra ontvangen ESF middelen worden in 2020 ingezet bij de bestrijding van jeugdwerkloosheid van de statushouders.	63 V		63 V
6.	WSW: Patijnenburg heeft voor de uitvoering van de WSW € 6,6 mln. ontvangen. Dit is gelijk aan het bedrag dat de gemeente middels een integratie uitkering voor deze taak ontvangt van het Rijk. Per saldo ontstaat er dan een voordeel in de gemeentelijke begroting omdat er reeds meer geraamd is om toekomstige tekorten op de WSW op te vangen.	513 V		513 V
7.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.	231 N	271 V	39 V
Saldo programma C voor verrekening met reserves		**3.549 V**	**108 N**	**3.441 V**
Stortingen reserves		**1.994 N**		**1.994 N**
1.	Storting in de reserve Werk en Inkomen betreft het positieve resultaat op de BUIG.	1.994 N		1.994 N
Onttrekkingen reserves			**2.881 N**	**2.881 N**
1.	Lagere onttrekking uit reserve sociaal domein ten behoeve van invoering resultaatsturing.		1.924 N	
2.	Lager onttrekking uit reserve sociaal maatschappelijke visie, de lasten voor verbouwing locatie SKT vielen lager uit dan begroot.		100 N	
3.	Lagere onttrekking reserve flankerend beleid door het niet ten lasten brengen van de reserve van de extra kosten herindicaties. De dekking voor deze extra lasten is gevonden binnen de ruimte in het P budget. Voor een toelichting op het P budget zie de paragraaf bedrijfsvoering.		400 N	
4.	Lagere onttrekking algemene reserve door onder uitputting op project jeugdhulp in gezinsvormen.		200 N	
5.	Lagere onttrekking algemene reserve door onder uitputting op armoede en schulden projecten.		161 N	
4.	Diverse afwijkingen kleiner van € 100.000.		96 N	
Saldo programma C na verrekening met reserves		**1.555 V**	**2.989 N**	**1.434 N**

2.1.4. Fysieke Leefomgeving

Programma **Fysieke Leefomgeving**

Thema **Sterke economie**
Accent **Goede bereikbaarheid en verkeersveiligheid**

Doel

Het vergroten van de bereikbaarheid en het verbeteren van de verkeersveiligheid in Westland.

Activiteiten

1. Verbeteren infrastructuur
2. Verbeteren openbaar vervoer
3. Verbeteren verkeersveiligheid

1. Verbeteren infrastructuur

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Samen met de provincie worden de volgende infrastructurele projecten uitgevoerd: • 3-in-1 project (Westerlee-Maasdijk en Verlengde Veilingroute) • N223 - Duurzaam Veilig • Verbreding N213 tussen Middel Broekweg en Dijkweg • Verbreding N222 tussen Lange Broekweg en Middel Broekweg (inclusief aanpassing aansluiting Flora Holland) • Verbeteren doorstroming en verkeersveiligheid N211 Wippolderlaan door een verdiepte ligging van de N211 ter plaatse van de aansluiting N222 (Veilingroute) en aanbrengen van een viaduct ter ontsluiting van Laan van Wateringse Veld. Als gemeente voeren we de volgende projecten uit: • Verbindingsweg Honderdland-Maasdijk • Ontsluiting bedrijventerrein Teylingen in ‘s-Gravenzande • Oostelijke Randweg De Lier De gemeente en het bedrijfsleven voeren daarnaast een gezamenlijke lobby voor het verbeteren van de infrastructuur in de toekomst.

Waar staan wij nu?

Projecten in samenwerking met provincie Zuid-Holland:

- 3-in-1 project, verbreding veilingroute N222, ontsluiting Greenport Horti Campus en aanpassing ingang terrein FloraHolland bij Middel Broekweg zijn gerealiseerd in 2019.
- N223 – Duurzaam veilig is gerealiseerd in 2019.
- De werkzaamheden voor verbreding N213 tussen Middel Broekweg en Dijkweg zijn in 2019 gestart. Naar verwachting wordt het project gerealiseerd in 2020.
- Voor het project verbeteren van de doorstroming en verkeersveiligheid van de N211 Wippolderlaan is in 2019 de uitvoeringsovereenkomst getekend. De provincie Zuid-Holland is gestart met het maken van een juridische afweging voor de bestemmingsplanprocedure. De verwachte realisatie is conform de planning van de Provincie Zuid-Holland in 2025.

Gemeentelijke projecten:

- We hebben in 2019 het eerste deel van de verbindingsweg Honderdland-Maasdijk aangelegd. Dit is de aansluiting op het Maasdijk-plein tot de rotonde ter hoogte van Blauwhek. Voor het tweede deel van de weg, realisatie van de aantakking op de Maasdijk (N220) zijn de procedures voor verkrijging van het eigendom in 2019 afgerond. We zijn inmiddels gestart met de voorbereidende werkzaamheden hiervoor.

- Door de slechte ondergrond zijn de geotechnische onderzoeken uitgebreid om te komen tot een duurzame uitvoeringsvariant om de effecten van toekomstige grondverzakking op te vangen en vervolgschade te voorkomen. Dit heeft geleid tot vertraging van de geplande uitvoering. Naar verwachting wordt er in het najaar van 2020 gestart met de voorbereidende werkzaamheden voor realisatie van de aansluiting op de Maasdijk (N220).
- De ontsluiting van het bedrijventerrein Teylingen in 's-Gravenzande is in 2019 gerealiseerd.
- Voor de Oostelijke Randweg De Lier zijn in 2019 voorbereidende werkzaamheden opgestart zoals grondwerken en de aanleg van kabels en leidingen. Na de zomer 2020 wordt gestart met de realisatie van de Oostelijke Randweg De Lier.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
De verbreding van de N213 Middelbroekweg-Dijkweg.	De realisatie is gestart en het werk wordt in 2020 afgerond.
De integrale gebiedsuitwerking Greenport 3.0 naar het BO MIRT (najaar 2019), waarna na een positief besluit met de MIRT-verkenning kan worden gestart.	Het BO-MIRT van het najaar 2019 heeft op grond van de voorgelegde resultaten positief besloten en gevraagd om concretisering van de onderzoek varianten en maatregelen. Deze concretisering wordt in het najaar 2020 in het BO-MIRT ter besluitvorming voorgelegd.
De voorbereiding van de reconstructie van de N211-Wippolderlaan.	De uitvoeringsovereenkomst is in 2019 getekend. De provincie Zuid-Holland is gestart met het maken van een juridische afweging voor de bestemmingsplanprocedure.
Het afronden van de verbindingsweg in Honderdland en aansluiten op de provinciale wegenstructuur.	De procedures voor verkrijging van het eigendom zijn afgerond. In 2019 is gestart met de voorbereidende werkzaamheden. Door de slechte ondergrond heeft er meer onderzoek moeten plaatsvinden om tot een definitieve uitvoeringsvariant te komen. Dit heeft geleid tot vertraging in de geplande uitvoering. De werkzaamheden voor de aantakking worden naar verwachting in het najaar van 2020 gestart.
Het starten van de aanleg van de Oostelijke Randweg De Lier.	In 2019 is gestart met de voorbereidende werkzaamheden zoals grondwerken en kabels & leidingen). De planning is om na de zomer van 2020 te starten met de uitvoering.
Het starten van de voorbereidende werkzaamheden ten behoeve van de verdubbeling van de rotonde Zwethlaan/Veilingroute.	De werkzaamheden zijn vertraagd door de benodigde grondverwerving en andere geplande uitvoeringsprojecten in dit gebied. Naar verwachting wordt in 2022 gestart met de uitvoering van het project.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Om de bereikbaarheid en de doorstroming zoveel mogelijk te borgen worden grootschalige activiteiten in het kader van beheer en onderhoud en de planning van onze activiteiten afgestemd met die van andere partijen (zoals nutsbedrijven, provincie Zuid-Holland en Hoogheemraadschap). Omgevingsmanagement, afstemming met direct betrokken omwonenden, bedrijven en instellingen, is inherent aan de nieuwe manier van werken met programmatisch beheer en onderhoud. Deze afstemming vraagt zorgvuldigheid en tijd wat kan zorgen voor vertraging van de realisatie. Daarnaast zorgen maatschappelijke ontwikkelingen zoals toename van het aantal inwoners en de bedrijfsactiviteiten in Westland voor steeds meer druk op de infrastructuur.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Structuurvisie Westland	2013	2025 met perspectief naar 2040

2. Verbeteren openbaar vervoer

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Het voornemen is om samen met de provincie Zuid-Holland en de Vervoersautoriteit een onderzoek uit te voeren naar de realisatie van een hoogwaardige busverbinding tussen de Haagse en Rotterdamse regio via Westland. Daarin wordt ook de ambitie ten aanzien van een light-railverbinding meegenomen.

Waar staan wij nu?

Op grond van de nieuwe mobiliteitsvisie wordt samen met regiogemeenten (o.a. Den Haag) in 2020 de haalbaarheid van een lightrailverbinding en OV-schaalsprong verkent. Bij de start van de nieuwe concessie in augustus 2019 is de frequentie voor de lijnen 31, 32 en 36. opgevoerd van 4 naar 6 keer in de ochtend- en avondspits. Lijn 36 is met ingang van de nieuwe concessie tot R-net verbinding lijn 456 omgevormd.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
De R-net verbinding lijn 36 start in de zomer van 2019, gelijktijdig met de nieuwe MRDH-bus concessie Haaglanden streek.	De R-net verbinding lijn 36 is na de zomer van 2019 gerealiseerd.
Onderzoek naar directe OV-verbinding Wateringen-Haga ziekenhuis Leyweg.	De resultaten van het onderzoek zijn opgenomen in de Visie Wateringen.

Externe Ontwikkelingen & risico's

- In 2019 is het busvervoer in MRDH-verband opnieuw gegund. Het onderzoek HOV-studie Westland is een onderlegger voor het programma van eisen.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Mobiliteitsvisie	2019	2040

3. Verbeteren verkeersveiligheid

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Naast het afronden van het school-thuisrouteproject richten wij ons op het beïnvloeden van het gedrag van verkeersdeelnemers via educatieprogramma's en campagnes. Zo ondersteunen wij actief de programma's SCHOOL op SEEF (basisonderwijs) en De kunst van veilig fietsen (voortgezet onderwijs).

Waar staan wij nu?

- Project school-thuisroutes in samenwerking met het voortgezet onderwijs zijn afgerond.
- Er wordt structureel aandacht besteed aan de verkeersveiligheid met SCHOOL-op-SEEF certificaat. Inmiddels hebben acht basisscholen in Westland het School-op SEEF certificaat gekregen.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
In het schooljaar 2018-2019 wordt voor SCHOOL-op-SEEF ingezet op communicatie naar ouders van de basisschoolleerlingen en overige weggebruikers.	Er is ingezet op bewustwording via de gemeentelijke communicatiekanalen als sociale media, website, de lokale kranten en WOStv. Door gebruik van aansprekende en duidelijke filmpjes, tweets, themapagina's met relevante verkeersveiligheidsonderwerpen. Vooral onze filmpjes op sociale media worden zeer goed bekeken.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Het behalen van het SCHOOL-op-SEEF certificaat is een proces waar scholen minimaal drie jaar voor nodig hebben. Scholen moeten aan kunnen tonen dat zij de ambitie hebben om aan de voorwaarden van de certificering te voldoen. Als gemeente stimuleren en faciliteren we dit. De scholen gaan hier zelf mee aan de slag.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Westlands Verkeer en Vervoerplan	2006	2015
Permanente Verkeerseducatie	2007	-
Verkeersplannen per kern: • 's-Gravenzande • Monster • De Lier	2006	-

Programma **Fysieke Leefomgeving**

Thema **Aantrekkelijk Westland**

Accent **Droge voeten en schoon water**

Doel

Een waterproof Westland, zonder wateroverlast, met veilige boezemkades, schoon en helder water en efficiënte afvalwaterafvoeren. Dit tegen zo laag mogelijke kosten en met behoud van zo veel mogelijk glastuinbouwgrond.

Activiteiten

1. Veilige boezemkades
2. Samenwerking afvalwaterketen

1. Veilige boezemkades

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Het Hoogheemraadschap van Delfland en de gemeente verhogen en versterken de boezemkades. Bij de projecten van het Hoogheemraadschap van Delfland zorgt de gemeente voor een goede ruimtelijke inpassing en afstemming.

Waar staan wij nu?

- Het verleggen van de Lee-oeverkade in De Lier is in 2019 gerealiseerd.
- Het project Kijckerweg in De Lier is in 2019 afgerond.
- Het project Lange Wateringkade-Zuid in Kwintsheul is in de voorbereidingsfase.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Afronden van het verleggen van de Lee-oeverkade in De Lier.	De verlegging van de Lee-oeverkade in De Lier is in 2019 gerealiseerd. Er is een nieuwe waterkering gemaakt langs de oever ter hoogte van het evenemententerrein (Bleijenburg). Dit is fysiek uitgevoerd. De legger dient nog wel te worden aangepast. Dit wordt naar verwachting in 2020 gerealiseerd.
Verdere afstemming met het Hoogheemraadschap van Delfland over de aanpak van nieuwe dijkvakken.	We hebben jaarlijks afstemming met het HHD over de planning en aanpak van waterkeringen.
Opnemen nieuwe kadeprojectwerkzaamheden in de uitvoeringsprogramma's openbare ruimte voor de periode 2019 tot 2024.	De relevante kaderprojectwerkzaamheden zijn opgenomen in het GGP en UP Waterklimaatplan en worden jaarlijks geactualiseerd.

Externe Ontwikkelingen & risico's

De evaluatie naar aanleiding van het convenant 'Beheer en onderhoud Watergangen' waaronder hoe om te gaan met wegen op kades, hebben we afgerond. De evaluatie vormt het uitgangspunt voor toekomstige beheer- en onderhoudskaders voor en tussen de gemeente en het waterschap.

2. Samenwerking afvalwaterketen

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Wij werken aan een goedkoper en effectiever beheer van de afvalwaterketen door samenwerking met het hoogheemraadschap en omliggende gemeenten. De koepelorganisaties Unie van Waterschappen (UvW) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) hebben in hun notitie “Gezamenlijke doelgerichte aanpak Afvalwaterketen” een ombuiging van de landelijke kosten met € 380 mln. (“minder meer”) in 2020 afgesproken. Vertaling hiervan naar gemeenten afzonderlijk, waaronder Westland, vindt in de komende jaren plaats.

Waar staan wij nu?

- Wij nemen deel aan het Netwerk Afvalwater Delfland (NAD). De Delflandse regio stond begin 2014 aan de lat om in 2020 een kostenstijging met € 10 mln. te beperken bij het transporteren en zuiveren van afvalwater. De voortgang van deze opgave is door een landelijke commissie als goed beoordeeld.
- Om de afgesproken doelen uit de bestuursovereenkomst Afvalwaterketen Delfland te bereiken zijn in 2019 opties voor efficiëntere sturing en samenwerking geïdentificeerd en gerealiseerd. Het gaat om onder andere kennisdeling en -ontwikkeling, gezamenlijke projectsturing, inkoop en modellering.
- De campagne Niet-in-het-riool keert jaarlijks terug. Ook is in 2019 de waterstresstest in samenwerking met de omliggende gemeenten aangevuld. Voor 2019 is dit voor gemeente Westland aangevuld met de overige onderdelen van de stresstest droogte, hitte en veiligheid.
- Samen met regiogemeenten hebben we het beheerkader Afvalwater, hemelwater en grondwater ingevoerd, waardoor onderlinge vergelijking makkelijker wordt.
- In het vastgestelde Waterklimaatplan komt de integrale samenhang van de opgaven van Delfland en Westland inclusief de gezamenlijke aanpak tot zijn recht.
- Het vastgestelde Gebiedsgericht Plan Westland vervangt per 2019 het Beheerplan Waterhuishouding.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
De modellering van de waterstresstest wordt in samenwerking verder doorontwikkeld.	In samenwerking met omliggende gemeenten is in 2019 de waterstresstest aangevuld met de overige onderdelen droogte, hitte en veiligheid. Op basis daarvan wordt nu beleid ontwikkeld.

Externe Ontwikkelingen & risico’s

Regionale samenwerking is een intensief proces dat de nodige tijd vergt. Het gebiedsgericht en integraal werken vormt een belangrijke opgave, waarbij systeemoptimalisatie en klimaatontwikkelingen belangrijke aandachtspunten zijn.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota’s	Jaar van vaststelling	Looptijd
Waterklimaatplanplan Westland	2019	2024
Beheerplan Openbare Ruimte Waterhuishouding – 2015-2018	2019	2019 (vervalt met inwerkingtreding Gebiedsgericht Plan)
Beheerkader Afvalwater, Hemelwater en Grondwater (vGRP) Westland	2018	2022
Gebiedsgericht Plan Ruimte	2019	2023

Programma **Fysieke Leefomgeving**

Thema **Aantrekkelijk Westland**

Accent **Kwaliteit in toerisme en recreatie**

Doel

Versterking van de kwaliteit en het imago van toerisme en recreatie in Westland.

Activiteiten

1. Bieden platform voor toerisme en recreatie
2. Uitbreiden mogelijkheden vaarrecreatie
3. Uitbreiden mogelijkheden verblijfsrecreatie
4. Uitbreiden ruiterpaden
5. Onderzoek skatenetwerk
6. Leefomgevingsfonds

1. Bieden platform voor toerisme en recreatie

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Om recreatieve activiteiten met elkaar te verbinden bieden we een platform voor ondernemers in de toerisme- en recreatiesector. Op deze wijze faciliteren we dat ondernemers elkaar versterken. Gedacht kan worden aan de speerpunten arrangementen en promotie.

Waar staan wij nu?

- Het platform voor toerisme en recreatie (‘Bezoek Westland’) is in 2019 gegroeid en heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan het op de kaart zetten van Westland door middel van een website, toeristische plattegrond, flyers, themacampagnes en sociale media.
- In 2019 is de Stichting Bezoek Westland tot ruim 108 partners gegroeid.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Uitbreiden van arrangementen, inzet van gerichte marketing- en pr-instrumenten in samenwerking met andere marketingpartijen en regiopartners. Daarnaast wordt er elk jaar een activiteitenplan vastgesteld waarin een keuze wordt gemaakt voor diverse projecten afhankelijk van de ambities voor Westland. Het plan voor 2019 moet nog worden opgesteld.	In 2019 heeft de Stichting de voorliggende activiteiten gerealiseerd. We dragen hier aan bij door middel van een jaarlijkse subsidie.

Externe Ontwikkelingen & risico’s

De Stichting Bezoek Westland heeft momenteel ruim 108 partners en alle partners betalen een partner fee. De stichting wordt verder gefinancierd door subsidies en sponsoren. Om de betaalde ondersteuning van het platform te garanderen en om Westlandse producten te promoten en ontwikkelen is het nodig de activiteiten voorlopig financieel te blijven ondersteunen.

2. Uitbreiden mogelijkheden vaarrecreatie

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
In regionaal verband wordt een vaarroutenetwerk aangelegd: via handige knooppunten wordt Westland makkelijk toegankelijk. Ook realiseren we een aantal kleinschalige vaarrecreatieve voorzieningen, zoals aanmeerpalen en aanlegsteigers.

Waar staan wij nu?

- Door aanpassing van de doorvaarhoogte van bruggen en recente de Galgebrug hebben we in 2019 de bereikbaarheid van Westland voor de vaarrecreatie verbeterd.
- De vaarverbinding Strijp-Reijnerwatering is voor een tweejarige proef opengesteld voor gemotoriseerd vaarverkeer. De proef was succesvol en is verlengd met twee jaar.

- Voor de Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio (GHOR) zijn in 2018/2019 in samenwerking met verenigingen 40 in overnameplaatsen voor de hulpdiensten gedefinieerd. Deze locaties krijgen zoveel mogelijk een dubbelfunctie.
- We werken aan een vaarroute erfgoedlijn Atlantikwall en bijhorende stellingen met subsidie van de Provincie door stichting Stelling 33.
- De Erasmusvaart voor waterbeheermanagement wordt verkend. Met als extra een mogelijkheid voor een vaarverbinding tussen Westland en Den Haag.
- Er is gewerkt aan de inpassing van de Jachthaven De Malle Heul van WSVW in De Lier. In 2020 wordt een keuze gemaakt welke mogelijkheid wordt uitgevoerd.
- De ophoging van de Zwaansheulbrug wordt in 2020 gerealiseerd. De brug bij Plas van alle Winden is in 2019 gerealiseerd.
- In plannen ONW Poelpolder zijn in 2018/2019 diverse nieuwe bruggen opgenomen met doorvaarthoogte volgens de nieuwe criteria.
- Er zijn in 2019 aanlegvoorzieningen bij kadeverbetering Vredebestlaan aangebracht. De Kerstanjewetering in Rijswijk is aangepast naar aanleiding van bezwaarschriften uit de regio. Verder is het onderzoek Juridische borging vaarwegen afgerond. De mogelijkheden voor het opstellen van een overkoepelend bestemmingsplan zijn onderzocht.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
In 2019 wordt ingezet op het realiseren van de eerste overnameplaatsen ten behoeve van calamiteiten op het water. Om de kosten beperkt te houden, vindt dit plaats door middel van werk met werk maken (bijv. in samenhang met beschoeiingswerkzaamheden) en in samenwerking met andere partijen (Hoogheemraadschap van Delfland, watersportverenigingen en visverenigingen).	Voor deze werkzaamheden wordt ingezet op werk met werk maken. Er zijn in 2019 geen projecten uitgevoerd. Bij enkele projecten is in de voorbereidingsfase wel al rekening gehouden met een voorziening.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Bij invoering van de Omgevingswet wordt een optimalisatie doorgevoerd voor behouden van doorvaarbaarheid van het vaarnetwerk in Westland. Tot die tijd zijn de criteria zoals opgenomen in de vigerende (conserverende) bestemmingsplannen van toepassing.

3. Uitbreiden mogelijkheden verblijfsrecreatie

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Er wordt geïnventariseerd of het mogelijk is ruimte te creëren voor nieuwe initiatieven van toeristische ondernemers, zoals recreatieparken, campings en strandhuizen (verblijfstoerisme).

Waar staan wij nu?

De kansen en mogelijkheden voor verblijfsrecreatie in Westland zijn zowel ruimtelijk als economisch verkend. Daarnaast is een onderzoek naar financiering DMO's door Haute Equipe gedaan en is een nulmeting vrijetijdseconomie uitgevoerd.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Onderzoek naar uitbreidingsmogelijkheden voor verblijfsrecreatie. Aan welk type verblijfsaccommodaties is er behoefte en op welke locaties liggen er mogelijkheden?	Er is in 2019 een start gemaakt met een vitaliteitsscan van twee recreatieparken.
Opleveren rapport dat kan dienen als toetsingskader voor nieuwe initiatieven.	Niet gerealiseerd in 2019. Gelet op de gestelde bestuurlijke prioriteiten wordt dit in 2020 ook niet opgesteld.

Verbonden partijen

Coöperatie Beheer Groengebieden Midden-Delfland UA

De gemeente Westland is lid van de gemeenschappelijke regeling van Coöperatie Beheer Groengebieden Midden-Delfland UA. De doelstelling van de coöperatie is het behartigen van de belangen van de openluchtrecreatie en het beheer van recreatiegebieden in Midden-Delfland. Een klein gebied bij het Kraaiennest ligt in de gemeente Westland. De beheerstaken van het Hoogheemraadschap worden voor een periode van twee jaar overgenomen door Staatsbosbeheer.

4. Uitbreiden ruiterpaden

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Er wordt een onderzoek uitgevoerd naar de wenselijkheid en mogelijkheden van extra ruiterpaden in Westland. Als dit onderzoek uitwijst dat er mogelijkheden zijn die beantwoorden aan de behoefte van de doelgroep, zullen deze plannen worden uitgewerkt. Ook het creëren van ruiterroutes wordt onderzocht.

Waar staan wij nu?

Samen met de doelgroep is in 2019 onderzoek uitgevoerd naar de wenselijkheid en mogelijkheid van ruiterpaden en –routes in Westland. De bestaande routes, gewenste paden die relatief eenvoudig gerealiseerd kunnen worden (quickwins), paden die mee kunnen liften in andere ontwikkelingen en nog nader uit te werken paden hebben we in beeld gebracht. Voor realisatie van de eerste quickwins wordt voor de financiering gebruik gemaakt van het Leefomgevingsfonds.

- Er is een ruiterpad opgenomen in het project Oostelijke Randweg, Langebroekweg, Kasteelweg, en N211 in Zwethzone
- Er zijn in de afgelopen jaren ruiterpaden gerealiseerd in het grensgebied van Westland en Midden-Delfland, Strandweg 's Gravenzande en groenzone Van Luyklaan Kwintsheul onder programma Integrale Ontwikkeling tussen Delft en Schiedam (IODS).
- Het volledige Westlandse ruiternetwerk is opgenomen in project Provinciaal Ruiter- en Menpadenplan met uitvoeringsprogramma en subsidieregeling in 2 fasen. De 1e fase van het Westlands ruiternetwerk, de bestaande ruiterpaden, de ingesleten ruitersporen en een nieuw prioritair verbindingspad door de duinen, zijn uitgewerkt en ingediend bij Provincie Zuid-Holland. Dit voor het verkrijgen van 100% subsidie voor de aanleg van de paden.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Met de inzet van het voor ruiterpaden gereserveerde geld uit het Leefomgevings-fonds worden nieuwe ruiterpaden gerealiseerd.	Met de beschikbare middelen is een 100% uitvoeringsubsidie aangevraagd bij de Provincie Zuid-Holland.
Er wordt ingezet op het realiseren van ruiterroutes in projecten, zoals gebiedsontwikkelingen en bij de aanleg of reconstructie van infrastructuur.	De ruiterroutes zijn opgenomen in de plannen Oostelijke Randweg De Lier, Kasteelweg De Lier, Langebroekweg, N211 Zwethzone.

Externe Ontwikkelingen & risico's

- Een deel van de gewenste ruiterpaden loopt door het grensgebied van Westland of op eigendommen van derden. Daardoor is uitvoering afhankelijk van samenwerking met andere (semi) overheidsinstanties en organisaties.
- De realisatie van een deel van de gewenste ruiterpaden is afhankelijk van de reconstructie van wegprofielen en inpassing in lopende projecten en daarmee afhankelijk van de planning in deze projecten.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Beleidsvisie "Beleef Westland"	2012	2030

5. Onderzoek skatenetwerk

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
We gaan een onderzoek uitvoeren naar de mogelijkheden van realisatie van een skatenetwerk.

Waar staan wij nu?

In overleg met gebruikers in Westland is een skateroutenetwerk in beeld gebracht dat gebruik maakt van bestaande wegen en fietspaden. Dit netwerk sluit aan op routes in omliggende gemeente. Voor dit netwerk is een bebordingsplan opgesteld. Het bebordingsplan is de basis voor toekomstige uitvoering van het bewegwijzeren van de routes. Daarnaast wordt bij wegaanpassingen en onderhoud zoveel als mogelijk rekening gehouden met ruimte voor skaters en het comfort van het wegdek voor skaters.

- Skaten is o.b.v. inventarisatie meegenomen bij projectplan Kasteelweg.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Uitwerken en realiseren van het bebordingsplan.	We hebben het plan in 2019 uitgewerkt en wordt naar verwachting in 2020 uitgevoerd.
Afstemming met onderhoudsprojecten van wegen en fietspaden.	Afstemming heeft plaatsgevonden. De resultaten zijn meegenomen in uitvoeringsprojecten zoals onder andere de reconstructie van de Kasteelweg, Oostelijke randweg en aanleg fietspad Poelzone..

Externe Ontwikkelingen & risico's

- De aanleg van een skatenetwerk moet over verkeersluwe asfaltwegen/brede fietspaden gerealiseerd worden. De delen van het gewenste netwerk die hier niet aan voldoen moeten aangepast worden. Deze aanpassingen koppelen we aan het regulier onderhoud van wegen om zo de kosten te beperken. Dit kan effect hebben op de realisatie.
- Een deel van de gewenste paden loopt over eigendommen van derden. Daardoor is uitvoering afhankelijk van een samenwerking hierin.

6. Leefomgevingsfonds

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Wij stellen een Leefomgevingsfonds in om projecten te financieren die bijdragen aan de versterking van de leefomgeving. De omvang van het fonds bedraagt € 3,75 mln.

Waar staan wij nu?

- Het overgrote deel van 3,75 mln. van het Leefomgevingsfonds is inmiddels besteed. We hebben de middenbermen in Naaldwijk, Honselersdijk en 's-Gravenzande voorzien van bollen. Het groen in de Eikenhof in De Lier aangepakt, op verschillende plekken hebben we de groeiomstandigheden voor de bomen verbeterd. Er is een nieuwe skatebaan in Poeldijk gerealiseerd en er zijn nieuwe speelplekken gerealiseerd bij de voormalige Wilhelminaschool in 's-Gravenzande.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
In 2019 vindt de afronding van het merendeel van de resterende projecten plaats.	In 2019 zijn de volgende projecten afgerond: vergroening openbaar gebied Ter Heijde en herinrichting van meerdere skatebanen. Daarnaast zijn nog 10 projecten in uitvoering. Naar verwachting worden deze projecten afgerond in 2020.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Het Leefomgevingsfonds komt in 2020 tot een afronding. De tien lopende projecten zullen in 2020 worden afgerond. Het resterende budget uit het fonds valt vrij en wordt opnieuw bestemd.

Programma **Fysieke Leefomgeving**

Thema **Aantrekkelijk Westland**

Accent **Duurzame leefomgeving**

Doel

Verduurzaming van de leefomgeving in Westland

Activiteiten

1. Verduurzamen wagenpark en openbare verlichting
2. Ontwikkeling ecologische zones
3. Subsidieregeling Duurzame Energie Westland (SDEW)

1. Verduurzamen wagenpark en openbare verlichting

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Het gemeentelijk wagenpark en de openbare verlichting worden zoveel mogelijk verduurzaamd. Daarbij wordt de functionaliteit niet uit het oog verloren. Bij aankoop van de nieuwe voertuigen worden, door het Agentschap opgestelde, duurzaamheidseisen toegepast. Waar mogelijk worden voertuigen met alternatieve aandrijving ingekocht.

Waar staan wij nu?

- De voorbereiding voor de inkoop van het gemeentelijk wagenpark is in 2019 gestart.
- De voorbereiding voor de vervanging van de openbare verlichting is in 2019 afgerond en heeft geleid tot een programmatisch vervangingsplan 'slimme' verlichting.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Afronden van de inkoop van het gemeentelijk wagenpark.	Het programma van eisen is opgesteld. De Europese aanbesteding voor levering en onderhoud van bedrijfswagens is op 7 januari 2020 gepubliceerd.
Programmatisch vervangen van de openbare verlichting.	De opgave voor 2019 is gerealiseerd. Betreft een continue proces tot en met 2030.

Externe Ontwikkelingen & risico's

- In het kader van efficiëntie wordt het vervangen van openbare verlichting zowel solitair als in integrale grootschalige projecten gerealiseerd. De afstemming met integrale grootschalige projecten levert mogelijk een temporisatie van de realisatie op.
- Voor een aantal voertuigen zijn de opties voor verduurzaming moeilijk. Bij voorbeeld de strooiwagens en de vrachtwagens. Gezien de snelheid van de ontwikkelingen bestaan hiertoe mogelijk over een aantal jaren wel kansen.
- Aardgasvoertuigen zijn in aanschaf duurder dan de traditionele voertuigen. In het gebruik zijn ze echter aanzienlijk goedkoper omdat aardgas goedkoper is dan de traditionele brandstoffen. Het aantal tankstations met aardgas is in de regio nog beperkt.

2. Ontwikkeling ecologische zones

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
De gemeente werkt via verschillende projecten aan behoud en ontwikkeling van ruimte voor groen, natuur en recreatie. De grote ecologische verbindingen tussen de kust en het achterland en de dwarsverbindingen daartussen worden gerealiseerd via de Poelzone, Zwethzone, Westlandse Zoom, de Gantel en de Blakervaart.

Waar staan wij nu?

De afgelopen jaren zijn verschillende ecologische zones gerealiseerd, zoals de Zwethzone en de Poelzone. Er lopen verschillende bestemmingsplanprocedures ter realisatie van delen van de ecologische zones in ONW en OBWZ (o.a. Rijnvaart, Waelplas, De Kreken, De Gouw en Westmade).

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Voorbereiding en start van de aanleg van de ecologische zones in de gebieden: Rijnvaart, Waelplas, De Kreken, De Gouw en Westmade.	De ecologische zone De Gouw is in uitvoering. De overige gebieden lopen parallel met de woningbouw en zijn nog niet gestart. Naar verwachting starten de uitvoeringswerkzaamheden in 2020.
Start van de aanleg van de ecologische zones: Wenzone en Blakervaart.	We zijn in 2019 gestart met de voorbereiding van de ecologische zone Blakervaart en Wenzone.

Ontwikkelingen & risico's

- Eventuele stagnatie van woningbouwontwikkelingen zorgt mogelijk ook voor stagnatie van de aanleg van de ecologische zones.
- De exploitatie van woningbouwgebieden zorgt voor druk op de omvang en inrichting van ecologische verbindingszones.
- De aanleg van de ecologische zones wordt voor een deel gezamenlijk met marktpartijen voorbereid en uitgevoerd. Dit vergt intensieve afstemming.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Duurzaamheidsagenda	2013	2020
Structuurvisie Westland	2013	2025 met perspectief naar 2040

3. Subsidieregeling Duurzame Energie Westland (SDEW)

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
We verlenen subsidie voor zonnepanelen, kleine windturbines, bio-wkk swko-systemen en energiebesparingsmaatregelen in de vorm van LED, ten behoeve van instellingen met maatschappelijke doelen.

Waar staan wij nu?

- In 2018 is als gevolg van het raadsbesluit eind 2017 het bedrag van €250.000 (uit het duurzaamheidsfonds) extra beschikbaar gekomen voor de subsidieregeling. Daarbij is het subsidiepercentage voor sportverenigingen, die LED verlichting willen toepassen verhoogt van 25% naar 50% van het totale investeringsbedrag. Alle andere aanvragen voor duurzaamheidmaatregelen komen in aanmerking voor een subsidiebijdrage van 25% van het totale investeringsbedrag.
- In 2019 zijn er 12 nieuwe aanvragen ingediend, waarvan we er nog 8 in behandeling hebben en er 4 zijn goedgekeurd. Het gaat hier om subsidie voor zonnepanelen en LED verlichting met een totaal subsidiebedrag van €111.825.
- Vanaf 2014 tot en met 2019 hebben 47 verenigingen, 8 kerk gemeenschappen en 2 schoolgemeenschappen gebruik gemaakt van SDEW-regeling. De meest voorkomende aanvragen hebben betrekking tot het plaatsen van zonnepanelen. Tot nu toe is € 535.155,20 aan subsidie verstrekt en is er tot 1 januari 2021 nog € 214.844,80 beschikbaar. De regeling loopt namelijk tot en met het eind van het jaar 2020 (voor zolang er geld beschikbaar is).

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
In behandeling nemen van nieuwe aanvragen.	In 2019 hebben we 12 aanvragen ontvangen, waarvan we er 4 hebben kunnen goedkeuren en er nog 8 in behandeling zijn.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Het Rijk heeft in 2019 verschillende subsidiefondsen voor verduurzaming voor onder andere sportverenigingen geïntroduceerd. Hierdoor wordt het voor verenigingen nog interessanter om te verduurzamen. Het fonds zal in 2020 tot een einde komen vanwege het opraken van het subsidiebudget.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Duurzaamheidsagenda 2012-2020	2012	2020

Programma **Fysieke Leefomgeving**

Continuïteit van de bedrijfsuitoefening (going concern) en overige intensiveringen niet toe te delen aan accenten

Activiteiten

1. Beheerplannen Openbare Ruimte 2015-2018
2. Oplossingsrichtingen verzakkingen bodem De Lier

1. Beheerplannen Openbare Ruimte 2015-2018

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect

Omschrijving

In 2019 is door de gemeenteraad het gebiedsgericht plan tot en met 2022 vastgesteld en financieel meerjarig door vertaald in de begroting. Daarmee zijn beheerplannen Openbare Ruimte 2015-2018 komen te vervallen.

Gebiedsgericht Plan en kernwaarden

Het Gebiedsgericht Plan (GGP) beschrijft de kaders voor het beheer en onderhoud van al onze kapitaalgoederen (inclusief gebouwen) en vormt de basis voor de uitvoeringsmaatregelen en inzet van middelen. Het doel van het GGP is om de uitvoeringsmaatregelen en opgaven gebiedsgericht en integraal te benaderen. Bij complexe opgaven wordt de samenhang in beeld gebracht, worden uitvoeringsmaatregelen en ontwikkelprojecten verbonden, wordt slim omgegaan met de beschikbare financiële middelen en wordt samengewerkt met andere partners en overheden. Hiermee wordt ervoor gezorgd dat opgaven integraal worden aangepakt en uitvoerbaar zijn.

Accenten in de uitvoering worden door de Raad gelegd door het benoemen van kernwaarden. Aan de kernwaarden zijn doelen en kwaliteitsniveaus gekoppeld die worden gemonitord. Ook vindt differentiatie in beheer en onderhoud per functiegebied plaats op basis van de toegekende kwaliteitsniveaus.
Het GGP richt zich op:

- De ruimtelijke gebieden woonwijken, dorpscentra, bedrijventerreinen, glastuinbouwgebieden, recreatiegebieden en begraafplaatsen;
- De civieltechnische onderdelen wegen en waterhuishouding;
- De onderdelen vastgoed en grond en handhaving & toezicht.

De wettelijke basis voor het opstellen van het GGP (gelijknamig aan beheerplannen) wordt gevormd door het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Uitvoeringsprogramma's

Het GGP heeft een strategisch karakter. Dat wil zeggen dat hierin de Westlandse kernwaarden en doelen voor de openbare ruimte zijn vastgelegd. De concrete vertaling naar activiteiten en uitvoeringsmaatregelen wordt gemaakt in jaarlijkse uitvoeringsprogramma's. Met behulp van programmatisch beheer en onderhoud worden de werkzaamheden in de openbare ruimte gepland en uitgevoerd binnen de financiële kaders. Dit alles op basis van regievoering en in lijn met één van de uitgangspunten van de organisatieontwikkeling die luidt: zelf doen waar nodig, uitbesteden waar het kan. De (grootschalige) activiteiten in de openbare ruimte worden gepland op basis van de kwaliteit van de openbare ruimte, kernwaarden, ambities, beschikbare middelen en waar we werk met werk kunnen maken (prioritering).

Beheerkaders begraven, riolering en afvalinzameling

In 2017 zijn beheerkaders opgesteld voor begraven, riolering en afvalinzameling. Deze beheerkaders vormen samen met het GGP en de uitvoeringsprogramma's de kaders en uitgangspunten voor het onderhoud van de kapitaalgoederen. Ze zijn zowel inhoudelijk als procedureel van aard en onderbouwen de (investerings-)beslissingen die ten aanzien van de kapitaalgoederen nu en de komende jaren worden genomen.

Waar staan wij nu?

De effecten van het werken met gebiedsgerichte plannen en uitvoeringsprogramma's hebben geleid tot duidelijke prioritering van projecten en bijbehorende inspanningen. De grootschalige activiteiten en het dagelijkse beheer en onderhoud worden volgens afgesproken kwaliteitsniveaus integraal en gebiedsgericht gerealiseerd. Door gebruik te maken van de beschikbare geografische-, object- en financiële informatie kunnen we steeds beter transparant en meervoudige data ontsluiten.

De vastgestelde beheerkaders voor afval, begraven en waterbeheer geven verder sturing aan de inhoudelijke programmering van beheer en onderhoud.

In 2019 is het Gebiedsgerichte Plan door de gemeenteraad vastgesteld. Hierin zijn naast de bestaande programma's vastgoed, cultuurhistorisch erfgoed, grond en omgeving & toezicht toegevoegd.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Implementeren van beheerkaders riolering, begraven en afvalinzameling in uitvoeringsprogramma's openbare ruimte.	Is gerealiseerd in 2019.
Realisatie eerste jaarschijf uitvoeringsprogramma's 2019-2024.	Dit is een continu proces. Het uitvoeringsprogramma 2020 is in december 2019 vastgesteld voor 2020.
Implementeren Gebiedsgericht Plan 2019-2022.	De implementatie van het Gebiedsgericht Plan 2019-2022 is gerealiseerd in 2019.

Externe Ontwikkelingen & risico's

- Gebiedsgericht en integraal werken kan leiden tot een toename van de complexiteit in projecten met als gevolg een langere doorlooptijd.
- Wijzigingen in beleid en regelgeving, areaaluitbreiding en indexatie kunnen leiden tot een gewijzigde budgetbehoefte. Daarnaast zien we dat door het aantrekken van de economie aanbiedingen in de aanbestedingsprocedures van uitvoerende partijen zijn gestegen.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Beheerplan Openbare Ruimte – Wegen	2015	2018 (vervalt met inwerkingtreding Gebiedsgericht Plan)
Beheerplan Openbare Ruimte – Waterhuishouding	2015	2018 (vervalt met inwerkingtreding Gebiedsgericht Plan)
Beheerplan Openbare Ruimte – Woonwijken en Dorpscentra	2015	2018 (vervalt met inwerkingtreding Gebiedsgericht Plan)
Beheerplan Openbare Ruimte – Bedrijventerreinen	2015	2018 (vervalt met inwerkingtreding Gebiedsgericht Plan)
Beheerplan Openbare Ruimte – Recreatiegebieden en Begraafplaatsen	2015	2018 (vervalt met inwerkingtreding Gebiedsgericht Plan)
Gebiedsgericht Plan Ruimte	2019	2023

2. Oplossingsrichtingen verzakkingen bodem De Lier

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
De Bomen- en Druivenbuurt in De Lier hebben te maken met ernstige verzakkingen van de openbare ruimte als gevolg van bodemdaling. Er zijn oplossingsrichtingen in beeld gebracht. Afhankelijk van de technische uitvoerbaarheid worden de oplossingsrichtingen fasegewijs per deelgebied uitgewerkt in een uitvoeringsplan in combinatie met de integrale reguliere opgave voor riolering, verharding etc. Tevens wordt een meerjarige monitoring opgezet voor verdere kennisopbouw en het bepalen van de effectiviteit van (genomen) maatregelen. Voor de verkenning van de deelgebieden en monitoring heeft de gemeente in de Midterm review additioneel geld gereserveerd.

Waar staan wij nu?

- De uitvoering door middel van ophoging voor de fasegewijze aanpak van het deelgebied Eikenhof in De Lier hebben we afgerond in 2019. Fase 2, de Meidoornhof is nagenoeg afgerond. In fase 3 de Esdoornstraat zijn we bezig met de voorbereidende werkzaamheden. Naar verwachting start de uitvoering van de werkzaamheden in 2020.
- Met de provincie Zuid-Holland en het Hoogheemraadschap van Delfland hebben we het onderzoek naar de oorzaak afgerond. De mogelijkheden voor aanvullende monitoring wordt in samenwerking met de Provincie Zuid-Holland verder uitgewerkt.
- Het (technische) monitoringssysteem, dat zich voornamelijk richt op verzakking en grondwater, is van start gegaan. De gegevens worden verzameld voor analyse.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Voortzetting gegevensverzameling en monitoring.	We hebben de gegevensverzamelingen en monitoring voortgezet. Dit is een continu proces
De gemeente blijft ervaringen opbouwen met betrekking tot de zettings-problematiek. Toepasbare ervaringen voor Westland van elders worden vanzelfsprekend meegenomen.	Dit is een continu proces. We leggen meetgegevens vast. Daarnaast delen en participeren wij in nationale kennisnetwerken. Hierdoor zijn wij steeds op de hoogte van de actuele informatie.
Voortzetting fasegewijze aanpak verzakkingen van buurten in De Lier.	Deelgebied Eikenhof in De Lier hebben we in 2019 afgerond. Fase 2, de Meidoornhof is nagenoeg afgerond. In fase 3 de Esdoornstraat zijn we bezig met de voorbereidende werkzaamheden. De aanpak loopt volgens planning/schema.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Een aantal woonwijken is gebouwd op slappe bodems. We verwachten dat delen van de openbare ruimte (wegen, riolering en openbaar groen) gaan verzakken. Dit betekent dat deze objecten extra onderhoud vergen of eerder vervangen moeten worden, waarvoor extra investeringen nodig zijn. Deze investeringen (€ 5 à 10 mln. zoals aangegeven bij de jaarrekening 2016) kunnen we niet uit het huidige beheerbudget halen, zoals gemeld. In de nieuwe cyclus van beheerplannen wordt de financiële doorwerking nader bepaald op basis van de nieuwe kennis en ervaringen. In het nieuwe GGP is geen extra budget opgenomen voor nieuwe verzakkingen. We werken aan het verminderen van nieuwe verzakkingen en met bijvoorbeeld een meer klimaatadaptieve inrichting van de straten zetten we in op vermindering van (water) overlast. Tevens zijn we gestart met een verkennend onderzoek naar funderingen en vergroten we de bewustwording bij de burger door middel van communicatie en projecten.

Programma **Fysieke Leefomgeving**

Wat heeft het gekost in 2019?

(x € 1.000)

Programma-totaal					
Omschrijving		**Realisatie 2018**	**Begroting 2019 voor wijziging**	**Begroting 2019 na wijziging**	**Realisatie 2019**
Lasten					
E05	Wegen en verkeer	13.320	15.807	14.122	14.128
E10	Parkeren	299	365	405	385
E15	Openbare verlichting	1.967	1.854	1.827	1.908
E20	Water	1.317	1.475	1.437	1.430
E25	Groen en recreatie	7.234	7.657	8.063	7.372
E30	Riolering	10.357	10.324	10.752	10.838
E45	Vergunningen	2.852	2.376	2.844	2.852
Totaal lasten		37.345	39.858	39.450	38.913
Baten					
E05	Wegen en verkeer	1.088	556	573	721
E10	Parkeren	157	138	138	139
E15	Openbare verlichting	200	169	169	219
E20	Water	2	0	0	4
E25	Groen en recreatie	171	131	403	262
E30	Riolering	104	129	104	152
E45	Vergunningen	4.828	3.477	4.537	4.384
Totaal baten		6.550	4.600	5.924	5.881
Saldo van baten en lasten		-30.795	-35.258	-33.526	-33.032

Reserves en voorzieningen				
Omschrijving	**Realisatie 2018**	**Begroting 2019 voor wijziging**	**Begroting 2019 na wijziging**	**Realisatie 2019**
Stortingen reserves	-960	0	0	0
Onttrekkingen reserves	1.556	1.552	741	563
Totaal mutaties reserves	595	1.552	741	563
Het resultaat Programma Fysieke Leefomgeving	-30.199	-33.706	-32.785	-32.469

Stortingen voorzieningen	-1.036	-628	- 2.533	- 2.533
Onttrekkingen voorzieningen	0	3	1.633	1.804
Totaal mutaties voorzieningen	-1.036	- 624	- 900	- 729

Cijfermatige analyse tussen programmabegroting en –verantwoording 2019.

Deze cijfermatige analyse maakt onderdeel uit van de jaarstukken.

De totale afwijking binnen programma E bedraagt voordelig € 494.000 voor verrekening met reserves en voordelig € 316.000 na verrekening met reserves. De belangrijkste afwijkingen bestaan uit:

(bedragen x € 1.000)

E. Fysieke leefomgeving		Lasten	Baten	Saldo
E05	**Wegen en verkeer**	**5 N**	**148 V**	**143 V**
1.	Ten opzichte van de raming laat de post kapitaallasten van het product wegen en verkeer een voordeel zien van € 290.000. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door besparing in de kapitaallasten als gevolg van lagere aankoopkosten en geen kosten bodemverontreiniging voor project aankoop woningen Laarweg in De Lier voor € 217.000. Het overige verschil betreft meerdere investeringen.	290 V		290 V
2.	De versnelde slijtage van de stenen wordt gericht aangepakt door deze in twee jaar te vervangen. In 2019 waren werkzaamheden geprogrammeerd/begroot voor een bedrag van € 124.000 in werkelijkheid is in totaal € 78.000 gerealiseerd. Door een discussie met de aannemer over de afrekening vindt betaling op een later tijdstip plaats en zijn de geplande activiteiten uitgesteld naar maart 2020. Bij het bestemmen van het jaarrekeningresultaat 2019 wordt voorgesteld om de activiteit en het budget over te hevelen van 2019 naar 2020.	46 V		46 V
3.	Betreft geplande werkzaamheden Kerkplein in Ter Heijde welke in 2020 zullen worden gerealiseerd.	74 V		74 V
4.	In 2019 heeft een inhaalslag plaatsgevonden in het kader van de aanpak zwerfvuil. In 2019 is geen subsidie ontvangen voor zwerfvuil, omdat de werkzaamheden in 2019 betrekking hadden op eerder verkregen subsidie in 2018.		123 N	123 N
5.	De werkzaamheden voor onkruid op verhardingen zijn uitgebreid naar de schelpenpaden en goten van regenwaterafvoeren en dit heeft tot een nadeel geleid.	205 N		205 N
6.	Bij controle bleek dat een groot aantal graafwerkbonnen uit 2018 niet ingeleverd waren. Door een software aanpassing in het programma, zijn deze niet ingeleverde bonnen alsnog zichtbaar geworden en de aanmaningen verstuurd en dit heeft gezorgd voor een voordeel.		125 V	125 V
7.	Als gevolg van frictie in de organisatie was inzet van externe capaciteit en kennis noodzakelijk, dit heeft tot een nadeel geleid van € 0,3 mln. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de uitgaven van ingeleend personeel, veelal niet bovenop, maar in plaats van de personeelskosten (begrote salarislasten) komen. Bij salarissen en sociale lasten heeft dit dan ook geleid tot een voordeel van € 0,175 mln. Voor uitgebreide toelichting wordt dan ook verwezen naar de paragraaf bedrijfsvoering.	125 N		125 N
8.	Administratieve verrekening voor werkzaamheden derden.	94 N	86 V	8 N
9.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.	9 V	60 V	69 V
E10	**Parkeren**	**20 V**		**20 V**
	Geen afwijkingen groter dan € 100.000.			
E15	**Openbare verlichting**	**82 N**	**50 V**	**32 N**
	Geen afwijkingen groter dan € 100.000.			N

E20	**Water**	**6 V**	**4 V**	**12 V**
	Geen afwijkingen groter dan € 100.000.			
E25	**Groen en recreatie**	**691 V**	**141 N**	**550 V**
1.	Voor de boomveiligheidscontrole zijn minder maatregelen genomen dan gepland. Vanwege beperkte capaciteit zullen verschillende projecten pas in 2020 geconcretiseerd en gecontinueerd worden.	135 V		135 V
2.	Het project voor de compensatie en herplanting van bomen op voormalig Schefferkamp aan de Hoefweg in De Lier is nog niet in uitvoering genomen. Hierdoor is het budget van het Rijksvastgoedbedrijf voor de compensatie van de bomenkap nog niet uitgegeven.	206 V	206 N	0
3.	Het budget voor strandreiniging is niet volledig gebruikt doordat er minder zeewier is aangespoeld.	80 V		80 V
4.	Het budget voor recreatiegebieden is niet het volledig gebruikt doordat niet alle projecten in uitvoering zijn gebracht	103 V		103 V
5.	In 2019 is een start gemaakt met de voorbereidende werkzaamheden voor de viering van het 75-jarig jubileum van de vrijheid. Bij het bestemmen van het jaarrekeningresultaat 2019 wordt voorgesteld om de activiteit en het budget over te hevelen van 2019 naar 2020.	151 V		151 V
6.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.	16 V	65 V	81 V
E30	**Riolering**	**85 N**	**48 V**	**37 N**
	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.			
E45	**Vergunningen**	**8 N**	**152 N**	**160 N**
1.	In verband met de regelgeving van PAS en PFAS is er sprake van een afname van het aantal projecten/aanvragen. Hierdoor zijn de opbrengsten van vergunningen lager dan geraamd.		152 N	152 N
2.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.	8 N		8 N
Saldo programma E voor verrekening met reserves		**537 V**	**43 N**	**494 V**
Stortingen reserves				
Onttrekkingen reserves			**178 N**	**178 N**
1.	De versnelde slijtage van de stenen wordt gericht aangepakt door deze in twee jaar te vervangen. In 2019 waren werkzaamheden geprogrammeerd/begroot voor een bedrag van € 124.000 in werkelijkheid is in totaal € 78.000 gerealiseerd. Door een discussie met de aannemer over de afrekening vindt betaling op een later tijdstip plaats en zijn de geplande activiteiten uitgesteld naar maart 2020.		46 N	46 N
2.	Betreft geplande werkzaamheden Kerkplein in Ter Heijde welke in 2020 zullen worden gerealiseerd.		74 N	74 N
3.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.		58 N	58 N
Saldo programma E na verrekening met reserves		**537 V**	**221 N**	**316 V**
Stortingen voorzieningen				
Onttrekkingen voorzieningen			**171 N**	**171 N**
1.	Doordat investeringen zijn afgesloten en doordat de uitgaven op die investeringen kleiner zijn dan € 50.000 zijn deze kosten in de exploitatie terecht gekomen.		71 N	71 N
2.	In ProRap abusievelijk niet verrekend met voorziening.		45 N	45 N
3.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.		55 N	55 N

2.1.5. Dienstverlening en Belastingen

Programma **Dienstverlening en Belastingen**

Thema **Eigentijdse dienstverlening**
Accent **Digitaal aanbod van producten en diensten**

Doel

Het verbeteren van de externe dienstverlening en het realiseren van een betrouwbare en vooral digitale overheid.

Activiteiten

1. Inrichten basisinfrastructuur voor de e-overheid: I-NUP
2. Digitaliseren van de informatievoorziening
3. Digitaal ontsluiten van gemeentelijke informatie
4. Digitaal zaken doen
5. Uitbouwen Klant Contact Centrum (KCC)

1. Inrichten basisinfrastructuur voor de e-overheid: I-NUP

Wat zouden we daarvoor doen volgens bestaand beleid?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Het overheidsbrede programma I-NUP (Implementatieagenda voor het Nationaal Uitvoeringsprogramma Dienstverlening en E-overheid) omvat de implementatie van meer dan 20 ICT-bouwstenen. Deze bouwstenen zijn noodzakelijk om de basisinfrastructuur op orde te brengen en de dienstverlening aan burgers en ondernemers sneller, beter en efficiënter te maken.

Waar staan wij nu?

Alle voor de gemeente Westland benodigde I-NUP bouwstenen zijn gerealiseerd.
Het I-NUP is opgegaan in het programma Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering (GGU, beter bekend als Samen organiseren) van VNG (Realisatie).

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Uitvoeren van de punten voorkomend uit de ICT-impactanalyse met betrekking tot de Omgevingswet.	Punten zijn binnen het programma Omgevingswet opgepakt. Voorbeelden digitale ontwikkelingen: • Voorbereiding van aansluiting op Digitaal Stelsel Omgevingswet • Voorbereiding van implementatie nieuwe procesondersteunende applicaties • Digitaal op de kaart ontsluiten van ruimtelijke plannen. De planning voorziet er in dat we op tijd de technische voorwaarden hebben gerealiseerd voor de overgang naar de Omgevingswet.
Breder inzetten van de Basisregistratie Grootschalig Topografie binnen de gemeente.	We hebben een koppeling gerealiseerd voor de gegevensuitwisseling tussen de (BGT) en Beheer Openbare Ruimte (BOR).
MijnOverheid Berichtenbox inzetten voor meer diensten en brede communicatie vanuit Dienstverlening.	We hebben een impactanalyse gemaakt voor het ontsluiten van de aanvragen voor vergunningen in de Berichtenbox.

Verdere uitrol van e Herkenning.	We hebben een impactanalyse gemaakt zodat bedrijven door middel van e-Herkenning vergunningen aan kunnen vragen.
Start implementatie van Internet Protocol v6.	Er is een verkenning gedaan naar de implementatie van IPv6. De implementatie wordt in samenhang met andere securitymaatregelen opgepakt (deadline 31-12-2021).
Meewerken aan GGI-Veilig en aansluiten bij Govroam. Govroam geeft medewerkers in de publieke sector veilig toegang tot wifi-netwerken.	De gemeente is aangesloten op de door de VNG uitgevoerde gezamenlijke aanbesteding van GGI Veilig (GGI = Gemeentelijke Gemeenschappelijke Infrastructuur), waarmee een reeks aan beveiligingsproducten beschikbaar is gekomen. In 2019 is de Firewall van de gemeente vervangen. De aansluiting op Govroam is nog niet gerealiseerd.
Common Ground architectuur wijziging voor Application Programming Interface (API). API's worden de nieuwe technologische standaard om data conform wetgeving te hergebruiken in de applicatie ongeacht waar deze applicaties staan. Voor 2019 willen we een voorziening treffen om het gebruik van API's organisatiebreed mogelijk te maken.	Na de organisatorische versterking van de ICT architectuurfunctie van de gemeente is gestart met het uitwerken van een nieuwe architectuur waar Common Ground een belangrijke plaats in heeft. Common Ground is een door gemeenten gestarte landelijke beweging voor het stapsgewijs ontwikkelen van een nieuwe toekomstbestendige ICT infrastructuur. Common Ground wordt door de VNG Taskforce Samen Organiseren ondersteund. De Common Ground architectuur is opgenomen in de nieuwe visie op Informatiemanagement en – architectuur die is opgesteld in 2019.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Bij de Omgevingswet hoort een goede digitale ondersteuning. Dat is het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO). Aansluiting op het (DSO) vindt plaats in 2019-2020, uitgaande van de huidige planning van zowel het wetgevings- als het technische traject.

2. Digitaliseren van de informatievoorziening

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Om volledig digitaal te kunnen werken, richten wij ons op het digitaliseren van de informatie in de klantprocessen. Enerzijds door het digitaal maken van alle inkomende en uitgaande documenten en het digitaliseren van de processen. Anderzijds door aan te sluiten bij een nieuwe technische infrastructuur waarbij e-diensten, automatische opslag in het Document Management System (DMS) en het verkrijgen van status-informatie onderdeel zijn van de inrichting van informatiemanagement binnen de gemeente. In het Masterplan 'Digitaliseren' zijn projecten opgenomen om verschillende klantprocessen van de gemeente digitaal in te richten.

Waar staan wij nu?

In de afgelopen periode is een stevige impuls gegeven aan het digitaliseren van de informatievoorziening. Zo is een groot aantal processen gedigitaliseerd, waarbij de prioriteit lag bij het digitaliseren van de klantprocessen en zijn alle gemeentelijke processen papierarm gemaakt.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Uitvoering geven aan de heroriëntatie digitale transformatie.	Er is een visie opgesteld op de informatievoorziening van de gemeente waarmee de basis is gelegd om digitale transformatie vorm te geven. Organisatorisch wordt de basis op orde gebracht voor de digitale transformatie.
Het volgen van en het aanhaken op het dienstverleningsconcept op basis van de common ground gedachte.	We volgen de Common Ground ontwikkelingen actief door deelname aan diverse landelijke werkgroepen. In 2019 is er een start gemaakt met het ontwikkelen van een nieuw dienstverleningsconcept met daarin opgenomen de Common Ground gedachte

Externe Ontwikkelingen & risico's

Vanuit VNG Realisatie is de landelijke standaard voor Zaak Gericht Werken herijkt en een set Application Programming Interface (API's) opgeleverd die voldoen aan de Common Ground. Deze worden nog niet door applicatieleveranciers ondersteund en kunnen nog niet gebruikt worden binnen de gemeente Westland.

3. Digitaal ontsluiten van gemeentelijke informatie

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Via de gemeentelijke website wordt alle gemeentelijke informatie toegankelijk gemaakt. De website wordt vraaggericht ingericht en van goede zoekmogelijkheden voorzien. Ook is een centraal gestuurde contentbeheersorganisatie ingericht. De website wordt ingericht op basis van zogenaamde 'toptaken': biedt content en functionaliteit die de meeste toegevoegde waarde biedt aan de klanten en stelt de klant centraal.

Waar staan wij nu?

- De gemeentelijke website is voorzien van de gemeentelijke informatie die relevant is voor de bezoekers van de website.
- Er zijn structurele processen geïmplementeerd voor het content beheer.
- De website blijft door ontwikkelen, zodat gemeentelijke dienstverlening met externe ontwikkelingen meegroeit (Digitaal waar nuttig).
- De persoonlijke internetpagina (Mijn Westland) is in ontwikkeling.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Toegankelijk maken gepubliceerde documenten.	In 2019 is een impactanalyse gemaakt voor de verbetering van de toegankelijkheid van documenten op de gemeentelijke website. Uit deze impactanalyse kwam als advies om hiervoor een project op te starten In december is de voorbereiding van het project gestart. Het waarmerk drempelvrij kunnen we aanvragen nadat het project is afgerond. De motie die in de raadsvergadering van 6 november is aangenomen, is meegenomen in de projectopzet. Op de gemeentelijke website is conform de overheidsbrede afspraken een Toegankelijkheidsverklaring gepubliceerd die geregeld wordt geüpdatet, afhankelijk van de stand van zaken. De trainingen Toegankelijke Documenten over de vereisten van digitale toegankelijkheid voor medewerkers (via Westlandse School), opgezet in 2018, zijn in 2019 afgerond.
Persoonlijke internetpagina 'Mijn Westland' door ontwikkelen.	In 2019 is er een impactanalyse gemaakt voor het verder ontwikkelen van "Mijn Westland"
Start Implementatie Omgevingswet (2019-2021).	In 2020 wordt content aangeleverd tbv implementatie omgevingswet.
Implementatie Brede toegang.	Een Integraal Team, met medewerkers van het SKT en de gemeente, hebben een start gemaakt met het integraal benaderen van de sociale problematiek van inwoners.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Vanaf 23 september 2020 moeten alle websites aan de wet Digitale Overheid voldoen. De wet stelt dat websites digitaal toegankelijk moeten zijn, zodat ook mensen met een beperking de website kunnen raadplegen en goed gebruiken.

4. Digitaal zaken doen

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
De gemeente Westland heeft een centrale webredactie, die ervoor zorgt dat de website beter toegankelijk wordt voor het digitaal zaken doen, met als effect een toegenomen aantal digitale aanvragen. We maken het mogelijk dat inwoners en bedrijven volledig digitaal zaken kunnen doen met de gemeente. Via een eigen persoonlijke pagina op overheid.nl wordt steeds meer informatie ontsloten. Inwoners en bedrijven hebben toegang tot de eigen gegevens en inzage in bijvoorbeeld gemeentelijke belastingen.

Waar staan wij nu?

- Het aantal processen waarin inwoners digitaal zaken kunnen doen met de gemeente is fors uitgebreid. Het gaat hierbij onder andere om processen binnen het domein Burgerzaken, Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), Inkomen en Gemeentelijke belastingen.
- De Rijksoverheid heeft een aantal wijzigingen aangekondigd, waardoor het door ontwikkelen van de dienstverlening aan bedrijven niet verder kan worden opgepakt. Daar waar mogelijk nemen wij zelf initiatief om de dienstverlening verder door te ontwikkelen.
- De persoonlijke internetpagina ‘Mijn Westland’ is in ontwikkeling.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Uitvoering heroriëntatie digitaal zaken doen.	In 2019 is er een impactanalysegemaakt. Met “Mijn Westland.nl” kunnen nu aanvragen van vergunningen gedaan worden
Archivering multimedia berichten (logging).	Deze berichten worden gelogd in een specifieke applicatie
Persoonlijke internetpagina ‘Mijn Westland’ door ontwikkelen.	Met de impactanalyse die in 2019 gemaakt is, is het ontsluiten van informatie voor inwoners op Mijn Westland.nl mogelijk.

Externe Ontwikkelingen & risico’s

- De gemeente is afhankelijk van het Rijk voor de tijdige oplevering van de landelijke voorzieningen die nodig zijn om integraal digitaal zaken te kunnen doen met onze inwoners en ondernemers.
- De gemeente is afhankelijk van ICT-leveranciers om ook lokaal de digitale dienstverlening tijdig te kunnen implementeren.
- Digitale dienstverlening leidt pas tot hoogwaardige dienstverlening wanneer van begin tot eind alle dienstverleningsprocessen in de organisatie optimaal zijn gestroomlijnd en kunnen worden gemonitord. Digitale dienstverlening is dus niet alleen de techniek, maar ook het inrichten van digitale werkprocessen.

5. Uitbouwen Klant Contact Centrum (KCC)

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Het KCC wordt verder geprofessionaliseerd. Hiertoe worden de medewerkers getraind en gecoacht, wordt de ondersteunende ICT kwalitatief verbeterd en worden ondersteunende processen geïmplementeerd.

Waar staan wij nu?

- De webcare is ingericht in een eerste en tweede lijn. Eerste lijn is het KCC en tweede lijn de webredactie.
- Sinds 2016 maakt de gemeente voor de dienstverlening ook gebruik van het kanaal Whatsapp. Wij ontvangen hierover van inwoners veel positieve reacties.
- Met het oog op verdere professionalisering van het KCC zijn medewerkers getraind en gecoacht, om op meerdere werkgebieden te kunnen worden ingezet. Ook is er een leerwerktraject opgezet met inwoners uit de bijstand. Deze worden opgeleid richting een betaalde baan.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
De afname van paspoort-aanvragen per 2019 zal er toe leiden dat we minder balies voor Burgerzaken bemensen. De medewerkers zullen dan voor RNI worden ingezet.	Consequenties zijn verwerkt in de formatie.
Verdere doorontwikkeling het KCC op het gebied van opleiding en kwaliteit.	In 2019 is de verbetering van de kwaliteit van het KCC aan de hand van concrete plannen vormgegeven, zoals het implementeren van een roostertool. Ook is er een start gemaakt met het verbeteren van de kennisbank.
Servicelevels bereikbaarheid conform norm krijgen.	

Facultatieve indicatoren

Effectindicator	0-meting	Actueel cijfer	Streefwaarde				Bron
			2019	2020	2021	2022	
Servicelevel bereikbaarheid	1-7-2014	55% binnen 30 sec.	80%	80%	80%	80%	Telefooncentrale
In één keer afdoen of goed doorgeleiden	1-7-2014	niet meetbaar	80%	80%	80%	80%	Klantcontactsysteem
Digitalisering van de inkomende post	1-9-2013	85%	95%	95%	95%	95%	Rapportage Postkamer

Externe Ontwikkelingen & risico's

- Er is een toename van het aantal poststukken te zien, waarbij het aantal fysieke poststukken stabiliseert en het aantal digitale poststukken toeneemt.
- Er is geen afname te zien van het telefoonverkeer, ondanks toename van het aanbod van digitale producten en diensten.
- De streefwaarde wordt niet gehaald vanwege ziekte verzuim en andere personele aangelegenheden zoals het niet op volle sterkte zijn.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Visie "Dienstverlening dichtbij"	2009	doorlopend

Programma **Dienstverlening en Belastingen**

Thema **Eigentijdse dienstverlening**

Accent **Aantrekkelijke dienstverlening voor ondernemers**

Doel

Een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor ondernemers door goede en snelle dienstverlening.

Activiteiten

1. Uitbreiden Ondernemingsdossier
2. Verminderen regeldruk

1. Uitbreiden Ondernemingsdossier

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Het Ondernemingsdossier wordt voor meer branches ingevoerd. Hierbij leggen ondernemers hun informatie eenmalig vast om vervolgens beschikbaar te stellen aan verschillende overheden. Dit levert een bijdrage aan een meer klantgerichte dienstverlening en brengt voor de overheid ook efficiencywinst met zich mee. De brancheorganisaties NRK (Federatie Nederlandse Rubber- en Kunststofindustrie) en LTO Glaskracht gaan de samenwerkingsovereenkomst met de gemeente sluiten. Vanuit programmabureau ondernemingsdossier Nederland lopen er gesprekken met LTO.

Waar staan wij nu?

- Het ondernemingsdossier is per 7 augustus 2017 stopgezet. Dit in opdracht van de Ministerie van EZ.
- De samenwerkingsovereenkomst tussen de brancheorganisaties en de gemeente is per 7 augustus 2017 komen te vervallen.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Het succes van de overgang naar het alternatief voor het ondernemingsdossier is afhankelijk van de implementatie van MijnOverheid voor Ondernemers door het ministerie, medeoverheden en de technische mogelijkheden.

2. Verminderen regeldruk

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Binnen het project Herontwikkeling gemeentehuislocatie De Lier wordt geëxperimenteerd met 'ontslakken'. Daarbij werken we met minder regels. Om meer ervaring op te doen, wordt 'ontslakken' ook bij andere projecten toegepast. Het is de bedoeling om bij de herontwikkeling van de gemeentehuislocaties Wateringen en 's Gravenzande of ander gebruik hiervan, ook op een 'ontslakte manier' vorm te geven. Ook nemen we als gemeente deel aan de landelijke beweging 'Doorbraak in dienstverlening', die projecten start waarin wordt geëxperimenteerd met eenvoudiger en meer op de bedrijven en burgers toegesneden dienstverlening. Door verdergaande digitalisering worden steeds meer beschikbare gegevens van ondernemers hergebruikt, waardoor de administratieve lasten verminderen. Wij blijven actief luisteren naar belemmeringen die ondernemers ondervinden bij regelgeving en administratieve verplichtingen, o.a. via onze website (meldpunt regelgeving), onze contacten met ondernemers vanuit accountmanagement en onze overleggen en samenwerkingsverbanden met brancheorganisaties. Te vereenvoudigen hogere regelgeving brengen wij onder de aandacht van provincie en Rijk.

Waar staan wij nu?

Het verminderen van de regeldruk is zoveel mogelijk geïntegreerd in de inhoudelijke processen. Zoals bij de nieuwe omgevingswet en het sociaal domein.

Facultatieve indicatoren

Effectindicator	Actueel cijfer	
Waardering ondernemers algehele gemeentelijke dienstverlening	Alle bedrijven	6,4
	Land- & tuinbouw en visserij	6,2

Effectindicator	Actueel cijfer
Waardering ondernemingsklimaat gemeente	6,7

Programma **Dienstverlening en Belastingen**

Thema **Eigentijdse dienstverlening**

Accent **Maatwerk in dienstverlening in sociaal domein**

Doel

Realisatie dienstverleningsaanpak Sociaal domein
Tussenevaluatie kernnetwerken (rol Vitis)

Activiteiten

1. Dienstverleningsaanpak sociaal domein

1. Dienstverleningsaanpak sociaal domein

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
De gemeente hanteert het 'no wrong door'-principe. Het maakt niet uit waar de inwoner met een zorg- of ondersteuningsvraag bij de gemeente aanklopt: hij komt altijd op de juiste plek terecht. De inwoner wordt snel en effectief doorgeleid naar de juiste zorgoplossing. We volgen daarbij de weg van de burger: voor de burger herkenbare en laagdrempelige instanties zoals scholen en consultatiebureaus vervullen een belangrijke rol in signalering en doorgeleiding als er een zorgvraag is. Er wordt geïnvesteerd in versterking van de preventie en brede basisvoorzieningen waarvan alle inwoners van Westland profiteren. Belangrijke aandachtspunten daarbij zijn de waakvlamfunctie, versterking van de cliëntondersteuning en uitbreiding van de digitale dienstverlening/zelfhulp. Het groepswerk gaat vanuit het Sociaal kernteam (SKT) naar het voorveld en wordt meer laagdrempelig toegankelijk. Zorgregisseurs en consulenten werken intensief samen met Vitis en dit zorgt voor een aanpak op maat voor iedere cliënt. Uitgangspunt daarbij blijft informeel waar dat kan en formeel als het moet (één gezin/huishouden-één plan-één regisseur).

Waar staan wij nu?

- Het dienstverleningsconcept is geëvalueerd. Doel van de evaluatie was bepalen welke dienstverleningsaanpak het beste is voor de Westlandse burger. Een oordeel over effectiviteit van genomen maatregelen is nog niet goed mogelijk omdat er te weinig kwantitatieve data beschikbaar zijn. Uit de kwalitatieve data blijkt dat het dienstverleningsconcept positief gewaardeerd wordt.
- Er is een start gemaakt met de clustering van de ondersteunende administraties.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
In 2019 wordt de resultaatgerichte sturing voor de maatwerkvoorzieningen Wmo en Jeugdhulp geïmplementeerd.	Sinds 1 januari 2019 wordt er via resultaatsturing geïndiceerd in de WMO. Dat betekent dat de gemeente met de cliënt en de zorgaanbieder resultaten afspreekt. In april 2019 is het herindicatieproces “on hold” gezet. De aanbevelingen uit het rapport Resultaatgericht (her)indiceren Hulp bij het Huishouden (HbH) gemeente Westland dat in september 2019 gereed was zijn door het college opgevolgd en het proces van herindicatie werd eind 2019 weer opgepakt. De voorbereidingen voor de implementatie van resultaatsturing in de jeugdhulp zijn in 2019 voortvarend opgepakt. Als gevolg van de rechtszaak van de jeugdhulpaanbieders tegen de tien gemeenten is de implementatie een jaar uitgesteld, tot 1 januari 2021.

Externe Ontwikkelingen & risico’s

Bij aanvang van de decentralisaties hielden we rekening met tijdelijke financiële tekorten tijdens het transformatieproces die we wilden opvangen met de reserve Sociaal Domein. Inmiddels begint de omvang van dit tekort zich af te tekenen en is met name het tekort op het jeugddomein groter dan verwacht. Dat betekent dat de bodem van de reserve Sociaal Domein eerder in zicht komt dan verwacht. Acties hiervoor worden beschreven in het WestlandProgramma.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota’s	Jaar van vaststelling	Looptijd
De weg van de burger Uitgangspunten nieuwe werkwijze dienstverlening sociaal domein	2014	2014 - 2017
Sociaal Beleidskader Kernachtig Sociaal	2016	Onbepaald
Uitvoeringsprogramma 2016-2020 Kernachtig Sociaal	2016	2016-2020

Programma **Dienstverlening en Belastingen**

Thema **Eigentijdse dienstverlening**

Accent **Naar buiten gerichte en slagvaardige organisatie**

Doel

Makkelijke, snelle en goede dienstverlening aan burgers, ondernemers en organisaties

Activiteiten

1. Procesgericht werken en procesmanagement
2. Uitbouwen accountmanagement
3. Inzetten klantpanels

1. Procesgericht werken en procesmanagement

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Alle dienstverleningsprocessen zijn opnieuw ingericht en worden stuk voor stuk gedigitaliseerd. Vanuit het KCC wordt gemonitord of processen goed lopen en of wordt voldaan aan de geldende servicenormen. Waar nodig worden processen bijgesteld/verbeterd. De herontworpen dienstverleningsprocessen worden geleidelijk geïmplementeerd en gedigitaliseerd. Dit is een complexe ontwikkeling, waarbij verbeteringen worden doorgevoerd in zowel processen en systemen als in organisatie en medewerkers. Processturing waarborgt een integrale en procesgerichte organisatie op alle onderdelen van de gemeentelijke dienstverlening, ook in het persoonlijke contact. Wij willen alle (keten-)dienstverleningsprocessen tot op individueel niveau kunnen volgen (en ook ontsluiten naar burgers en ondernemers). Daartoe moet per proces én over alle processen heen managementinformatie worden gestructureerd en geïmplementeerd.

Waar staan wij nu?

Wij voeren projecten uit om de klantprocessen in het sociaal domein te optimaliseren vanaf het eerste klantcontact (KCC) tot en met de uitvoering van ondersteuningstrajecten door externe partners. Denk hierbij aan de “Brede Toegang”, “Sociaalplein Westland” en “Ketensamenwerking”.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Operationeel maken van een deel van het herontwerp van processen (Brede Toegang).	In 2019 is verder gegaan met de optimalisering van de processen en de daarbij horende ondersteuningstrajecten. Project “Integrale samenwerking”. Dit is het vervolg van het project “Brede Toegang”. Hier wordt verder gegaan met de optimalisering van de integrale processen.
Uitvoering geven aan de afspraken voor ketensamenwerking in het sociaal domein.	De ketensamenwerkingsstructuur is ontwikkeld. De uitvoering hiervan is een continu proces dat ondersteund wordt door de ketenpartners.
Het optimaal houden van de website voor de toegang tot het sociaal domein.	De website “Het Sociaal Plein Westland” is van start gegaan en het optimaliseren hiervan is een continue proces.

Externe Ontwikkelingen & risico's

- Ontwikkelingen in het sociaal domein, zowel landelijk als regionaal en lokaal, kunnen van invloed zijn op de inhoud, vormgeving en snelheid van realisatie van de plannen.
- Voor de digitale dienstverlening en de digitale ondersteuning van de uitvoering zijn we afhankelijk van ICT-leveranciers met een – bijna – monopoliepositie. Dit werkt vertragend en soms belemmerend om de gewenste oplossingen voor onze dienstverlening te realiseren.

2. Uitbouwen accountmanagement

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
We gaan accountmanagement uitbouwen. Onder accountmanagement verstaan we het structureel onderhouden van ambtelijk en bestuurlijk contact met onze maatschappelijke partners en het bedrijfsleven (brancheorganisaties, bedrijventerreinverenigingen, detailhandelsverenigingen en individuele ondernemers). In het kader van de onderwerpen verdiencapaciteit en participatiemaatschappij gaan wij de sturing op de ontwikkelingen van de gemeentelijke dienstverlening binnen de economische en maatschappelijke taakvelden versterken. Dit doen we onder andere door het voortzetten van interactieve overleggen met bedrijven, brancheorganisaties, detailhandel, horeca, marktcommissies en maatschappelijke instellingen.

Waar staan wij nu?

Voor het accountmanagement ruimtelijk en economisch taakveld 'vestigingsklimaat' is er een strategisch accountmanager aangesteld.

- Er is een strategisch accountmanagementplan opgesteld.
- Accountmanagement van 85 geselecteerde en gevestigde topbedrijven is gerealiseerd, accountplannen zijn opgesteld en vragen van bedrijven zijn beantwoord.
- Zeven internationale bedrijven hebben zich in Westland gevestigd in samenwerking met Innovation Quarter.
- Vijf Westlandse bedrijven hebben uitbreiding gerealiseerd (aanvraag en coördinatie vanuit het accountmanagement).
- Een "PP Rode Loper Team" is ingericht met communicatiemiddelen om accounts optimaal te verbinden met (internationale en) innovatieve bedrijven en om vestiging van nieuwe bedrijven op bedrijventerreinen te faciliteren.
- Voor het accountmanagement sociaal domein en economie zijn accountmanagers (met interne teams) aangesteld als eerste aanspreekpunt voor de verbonden partijen
- De uitbreiding van ABC Westland op basis van relevante marktinformatie wordt uitgewerkt.

<u>Marketing/communicatie</u>

- De samenwerkingsovereenkomst met Stichting Westland Marketing is per 1 januari 2019 afgerond. De eindrapportage is op tijd ingediend en de vaststelling door het College zal in februari 2020 plaatsvinden.

<u>Accountmanagement/innovatie/verbinding</u>

- Innovatieve publiek-private projecten op het gebied van branding/innovatie (De Innovatiekaarten, Dutch Greenhouse Delta), het aantrekken en faciliteren van start ups en talenten (Horti Heroes) en cross over projecten (Vers Plus/gezondheid en inhoudsstoffen en Toepassing aardobservatie) met het bedrijfsleven en kennis-instellingen zijn afgerond en vastgesteld.

Specifieke activiteiten in 2019

- 5 nieuwe bedrijven zijn bezocht en 5 andere bedrijven zijn wederom bezocht i.s.m. IQ.
- 4 bedrijven zijn begeleid in vestiging i.s.m. IQ en 2 zijn geland in Westland.
- De accountteams IQ, GPWH en MRDH zijn vormgegeven, training accountmanagement gevolgd door alle betrokken ambtenaren.
- Vaststelling van Innovatieve publiek-private projecten uit 2018/2019.

Externe Ontwikkelingen & risico's

- Wanneer de regierol (opdracht en verantwoording) niet helder is, bestaat het risico dat de regierol hierdoor negatief wordt beïnvloed.
- Het is van belang om in contact te blijven met de Westlandse bedrijven om gewenste ontwikkelingen te kunnen volgen.

3. Inzetten klantpanels

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Inwonerparticipatie krijgt vorm door onder andere het structureel inzetten van klantpanels en het inzetten van social media. Ook gaan we gericht bepaalde doelgroepen betrekken bij specifieke dienstverleningsvraagstukken. Digitale informatieverstrekking, dienstverlening en onderzoek maken het mogelijk om direct betrokken burgers en ondernemers sneller, gemakkelijker en gerichter feedback te vragen op onze dienstverlening en tips en klachten door te geven. Naast het luisteren naar onze eigen klanten, leren en ontwikkelen wij ook samen met externe organisaties, regiogemeenten en landelijke netwerken.

Waar staan wij nu?

- Het inwonerdeel van het klantpanel (Westlandpanel) is gerealiseerd. Het Westlandpanel telt nu ongeveer 1.700 leden. Er is al meerder malen om hun mening gevraagd door middel van een enquête.
- De andere onderdelen van het klantenpanel zoals het ondernemerspanel en een jongerenpanel zijn nog niet gerealiseerd.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Verzamelen van onderwerpen voor de jaaragenda van het Westlandpanel.	Het klantenpanelconcept is in ontwikkeling en wordt nu voornamelijk gebruikt voor de omgevingswet.
Het professionaliseren en optimaliseren van het Westlandpanel.	Het klantenpanel is ingezet voor onder andere participatie bij de nieuwe omgevingswet.
Uitzoeken hoe een ondernemerspanel en jongerenpanel opgezet kunnen worden.	Voorbereidingen zijn nog niet gestart. Bestuurlijke afstemming moet nog plaatsvinden.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Een succesvol Westlandpanel moet een meerwaarde hebben en voelen. Om deze meerwaarde te kunnen realiseren moeten er voldoende relevante onderzoeken zijn waarvan de uitkomsten gebruikt worden voor de gemeentelijke (beleids)ontwikkeling. Hierop moet intensief gestuurd worden vanuit de gemeente.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Visie "Dienstverlening Dichtbij"	2009	n.v.t.
Accountmanagement	2011	n.v.t.

Programma **Dienstverlening en Belastingen**

Continuïteit van de bedrijfsuitoefening (going concern) en overige intensiveringen niet toe te delen aan accenten

Activiteiten

1. Stimuleren gebruik digitaal dienstverleningskanaal
2. Bieden maatwerk inschrijving arbeidsmigranten
3. Het voeren van een maatschappelijk verantwoord tarievenbeleid
4. Overige activiteiten (o.a. Historisch Archief Westland)

1. Stimuleren gebruik digitaal dienstverleningskanaal

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Voor een snellere dienstverlening wordt het gebruik van de digitale dienstverlening gestimuleerd. De toegang via de website moet kwalitatief goed zijn en inwoners en ondernemers worden zoveel mogelijk op de voordelen van het gebruik van de website gewezen. Ondernemers in de glastuinbouw en uitzenders zullen proactief worden geïnformeerd over het Westlandse RNI-loket (Registratie niet ingezetenen), ter bevordering van het gebruik van dit loket.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Frontoffice-BZ: • Uitbreiden van de mogelijkheden van de digitale dienstverlening, waarbij wordt aangehaakt bij de uitkomsten van de landelijke pilots van de digitale identiteit vaststelling. • Promoten gebruik Mijn Overheid als communicatiemiddel voor het verlengen van paspoorten, identiteitskaarten en/of rijbewijzen.	Voorbereidingen zijn gestart voor het project E-diensten Burgerzaken.
KCC: • Het meten van de klanttevredenheid d.m.v. een enquête.	Vanwege werkdruk is het uitvoeren van een klanttevredenheids-onderzoek vertraagd.

Facultatieve indicatoren

Effectindicator	0-meting	Actueel cijfer	Streefwaarde				Bron
			2018	2019	2020	2021	
Klanttevredenheid centrale balie	>7	Is niet gemeten	>7	>7	>7	>7	(Digitaal) klant-tevredenheids-onderzoek
Gemiddelde wachttijd aan de centrale balie (op afspraak)	>5 minuten	6 minuten en 20 seconden	<5 minuten	<5 minuten	>5 minuten	<5 minuten	Burgerzaken

Externe Ontwikkelingen & risico's

Frontoffice-BZ:
Door de landelijk aangepaste geldigheidsduur van reisdocumenten is in 2019, in vergelijking tot voorgaande jaren, een lager aantal reisdocumenten aangevraagd. Tuinders en uitzenders weten het RNI-loket goed te vinden. Op basis van de bezoekersaantallen in 2019 (13.794) wordt er een structurele stroom van 14.000 baliebezoeken verwacht. De afhankelijkheid van de economische omstandigheden is groot.

KCC:
Er is geen afname te zien van het telefoonverkeer, ondanks toename van het aanbod van digitale producten en diensten

2. Bieden maatwerk inschrijving arbeidsmigranten

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
• In samenwerking met de uitzendbranche en werkgevers bieden wij maatwerk. • Inschrijfavonden voor arbeidsmigranten in de Basisregistratie personen (BRP). • Continuering van het op 1 januari 2016 in Westland geopende 19de RNI (Registratie niet ingezetenen)-loket.

Waar staan wij nu?

Het RNI loket heeft in 2019 een meerwaarde gehad voor de Westlandse tuinders en uitzenders. In 2019 hebben 13.794 personen het Westlandse RNI-loket bezocht.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Ondernemers worden actief betrokken bij het door ontwikkelen van het RNI-loket ten behoeve van de verstrekking van het BSN aan de buitenlandse medewerkers.	Tuinders en uitzendbureaus zijn actief uitgenodigd om gebruik te maken van het Westlandse RNI loket. Dit heeft een stijgend aantal bezoekers van het RNI loket ten gevolg heeft gehad.

Facultatieve indicatoren

Effectindicator	0-meting	Actueel cijfer	Streefwaarde				Bron
			2019	2020	2021	2022	
Bieden van maatwerk inschrijfavonden voor arbeidsmigranten wonend in Westland	2.000 actuele inschrijvingen in de Brp	4.122	4.000	4.000	4.000	4.000	Brp

Externe Ontwikkelingen & risico's

De ontwikkeling van de landelijke economie en van de tuinbouw in het bijzonder kan het aantal bezoekers van het RNI-loket sterk beïnvloeden.

3. Het voeren van een maatschappelijk verantwoord tarievenbeleid

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Wij stellen kostendekkende tarieven vast voor Wabo-gerelateerde leges, afvalstoffen- en rioolheffingen en maatschappelijk aanvaardbare tarieven voor overige leges, marktgelden en lijkbezorgingsrechten.

Waar staan wij nu?

In overleg met een raadswerkgroep is nieuw beleid (o.b.v. een beheerkader) opgesteld voor:

- De afvalinzameling: het nieuwe beleid is conform landelijk beleid meer gericht op de inzameling van grondstoffen;
- Een nieuw beheerkader 'afvalwater, hemelwater en grondwater' voor de verwerking van water is geïmplementeerd.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Geen specifieke benoemde activiteiten in 2019	Het implementeren van het beheerkader afvalwater, hemelwater en grondwater' in maatregelen en werkwijze.
	Het implementeren van de voorgestelde maatregelen uit het beheerkader begraven, o.a. het renoveren van de begraafplaatsen.
	Het implementeren van de voorgestelde maatregelen uit het beheerkader afvalstoffen.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Afvalstoffeninzameling

- De vergoedingen vanuit de Raamovereenkomst verpakkingen dalen de komende jaren, waardoor de inkomsten onder druk komen te staan. Onzekerheid in de ontwikkeling van de vergoeding op door de markt op gescheiden grondstoffen vormt een bedreiging voor de hoogte van de inkomsten.
- De kostendekkendheid via de afvalstoffenheffing staat onder druk. Ook na implementatie van het nieuwe beheerkader zal voor kostendekkendheid gezorgd moeten worden.

Lijkbezorging

- De leges voor de lijkbezorgingsrechten zijn niet kostendekkend. De kostendekkendheid van de leges blijft in de komende jaren onder druk staan. De reden hiervoor is een stijging van de kosten die gemaakt worden voor het beheer van begraafplaatsen (conform de uitgangspunten uit het beheerplan Recreatiegebieden en begraafplaatsen 2015-2018) in combinatie met een verwachte daling van het aantal begrafenissen.

Rioolheffing

- Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van klimaat en kostentoedeling leiden en hebben geleid tot nieuwe inzichten en wellicht versnelde maatregelen. Dit heeft de kostendekkendheid van rioolheffing beïnvloed en de tarieven zijn gestegen.

4. Overige activiteiten

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Digitale bronnen worden steeds gangbaarder binnen de overheid. Het Historisch Archief Westland heeft beleid ontwikkeld om de komende jaren meer digitale bronnen te kunnen aanbieden.

Waar staan wij nu?

Het Historisch Archief Westland
Het online aanbod van beschikbare digitale bronnen is uitgebreid met de bibliotheek catalogus en de zogenaamde blauwe bronnen.

Het aanbieden van digitale bronnen is belangrijk; het beheren van digitale bronnen wordt steeds belangrijker. Om het belang van het gemeentelijk digitaal informatiebeheer te onderstrepen is de kwartiermaker informatiebeheer begonnen met het slaan van een brug tussen het bedrijfsbelang van informatie in de dynamische fase en de statische fase waarin informatie beschikbaar is voor hergebruik en duurzaam bewaard moet worden tot het moment dat het voor vernietiging of blijvende bewaring in aanmerking komt.

Naast de werkzaamheden aan de digitale archieven is er een start gemaakt met het project wegwerken van de achterstanden in het, grotendeels papieren, archief.

Beleids-indicatoren

De indicator fijn huishoudelijk restafval wordt landelijk niet meer bijgehouden en wordt om die reden niet meer opgenomen in de jaarstukken.

Naam indicator	Resultaat	Bron
Hernieuwbare elektriciteit	2,3	Rijkswaterstaat Klimaatmonitor

Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.

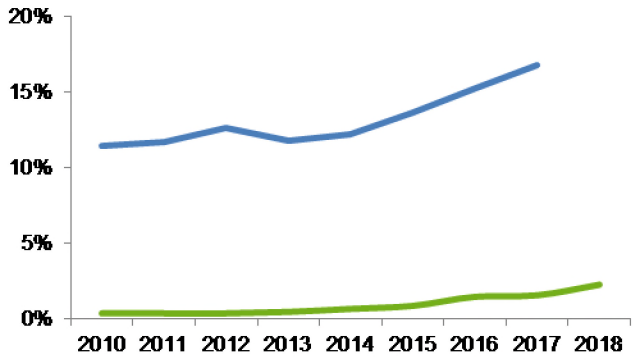

Jaar	Westland	Nederland
2010	0,4%	11,5%
2011	0,4%	11,7%
2012	0,4%	12,7%
2013	0,5%	11,8%
2014	0,7%	12,2%
2015	0,9%	13,7%
2016	1,5%	15,3%
2017	1,6%	16,8%
2018	2,3%	

Verbonden partijen

NV Huisvuilcentrale Noord-Holland

Vanuit een publieke verantwoordelijkheid is het belangrijk controle te houden op de integrale keten van afvalbeheer. Op die manier kunnen de maatschappelijke belangen het beste worden gediend door bijvoorbeeld minimalisering van milieurisico's, verduurzaming van het afvalbeheer en daarnaast een hoge kwaliteit van dienstverlening tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. In opdracht van de deelnemende overheden (aandeelhouders) werkt HVC aan het realiseren van de doelstellingen op het gebied van grondstoffen, afvalbeheer en duurzame energie.

Gerelateerde links

Beheersverordeningen decentrale wet-/regelgeving	Jaar van vaststelling	Looptijd
Algemene Plaatselijke verordening Westland 2016	2016	
Beheersverordening begraafplaatsen gemeente Westland 2013	2013	doorlopend
Verordening op de heffing en invordering van	2015	doorlopend
lijkbezorgingsrechten 2016	2011	doorlopend
Afvalstoffenverordening 2012 gemeente Westland	2015	doorlopend
Verordening afvalstoffenheffing 2016	2014	doorlopend
Verordening Afvalwaterverwerking	2014	2019

Kaderstellende beleidsnota's	Jaar van vaststelling	Looptijd
Visie "Dienstverlening Dichtbij"	2009	n.v.t.
Beheerplan Openbare Ruimte – Waterhuishouding	2015	2018
Beheerplan Openbare Ruimte – Woonwijken en Dorpscentra	2015	2018
Beheerplan Openbare Ruimte – Recreatiegebieden en Begraafplaatsen	2015	2018

Programma **Dienstverlening en Belastingen**

Wat heeft het gekost in 2019?

(x € 1.000)

Programma-totaal					
Omschrijving		**Realisatie 2018**	**Begroting 2019 voor wijziging**	**Begroting 2019 na wijziging**	**Realisatie 2019**
Lasten					
F05	Persoonsdocumenten	4.792	3.485	4.544	4.632
F20	Afvalinzameling	7.889	7.175	8.720	10.022
F25	Begraafplaatsen	2.038	1.524	2.051	2.099
F30	Milieuheffingen	78	115	118	93
F35	Heffing en invordering gem. belastingen en heffingen	1.278	1.426	1.515	1.543
Totaal lasten		16.074	13.724	16.948	18.389
Baten					
F05	Persoonsdocumenten	2.508	1.440	1.837	1.982
F20	Afvalinzameling	613	683	383	622
F25	Begraafplaatsen	1.071	1.104	1.078	1.074
F30	Milieuheffingen	20.174	20.087	21.286	21.340
F35	Heffing en invordering gem. belastingen en heffingen	195	142	142	180
Totaal baten		24.561	23.457	24.726	25.197
Saldo van baten en lasten		8.487	9.732	7.778	6.808

Reserves en voorzieningen				
Omschrijving	**Realisatie 2018**	**Begroting 2019 voor wijziging**	**Begroting 2019 na wijziging**	**Realisatie 2019**
Stortingen reserves	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	980	530	270	0
Totaal mutaties reserves	980	530	270	0
Het resultaat Programma Dienstverlening en Belastingen	9.467	10.263	8.048	6.808

Stortingen voorzieningen	-489	-196	- 522	- 575
Onttrekkingen voorzieningen	248	50	320	320
Totaal mutaties voorzieningen	-241	-146	- 202	- 256

Cijfermatige analyse tussen programmabegroting en –verantwoording 2019.

Deze cijfermatige analyse maakt onderdeel uit van de jaarstukken.

De totale afwijking binnen programma F bedraagt nadelig € 970.000 voor verrekening met reserves en nadelig € 1.240.000 na verrekening met reserves. De belangrijkste afwijkingen bestaan uit:

(bedragen x € 1.000)

F. Dienstverlening en belastingen		Lasten	Baten	Saldo
F05	**Persoonsdocumenten**	**88 N**	**145 V**	**57 V**
1.	Inhuur KCC en FOB Bij het Klantcontactcentrum en de Frontofficebalie is meer ingehuurd om de kwaliteit van de dienstverlening te borgen. De extra uitgaven aan inhuur passen binnen de beschikbare ruimte in het P-budget.	261 N		261 N
2.	Doorverdeling personeelskosten.	114 V		114 V
3.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.	59 V	145 V	204 V
F20	**Afvalinzameling**	**1.302 N**	**239 V**	**1.063 N**
1.	Inzameling huisvuil In februari 2019 is de gemeente Westland een nieuw (duurder) contract aangegaan voor de inzameling van huisvuil. Bij de eerste begrotingswijziging is met deze kostenontwikkeling rekening gehouden. Een deel van de hogere kosten wordt veroorzaakt doordat overslag- en transportkosten zowel door de inzamelaar als verwerker van afval in rekening worden gebracht. Pas na de begrotingswijziging is duidelijk geworden dat deze 'dubbele' kosten in de contractonderhandeling niet volledig zijn verevend. Hierdoor is een nadeel ontstaan van € 178.000. Daarnaast zorgen de begeleidingskosten van Patijnenburg voor een nadeel van € 36.000. Patijnenburg heeft deze kosten zowel voor 2019 als met terugwerkende kracht voor 2018 in rekening gebracht. Tot slot zijn er toegenomen kosten voor glas en klein chemisch afval (€ 156.000) en exploitatie (service en reparaties) van de milieustraten (€ 160.000).	530 N		530 N
2.	Afvalverwerking en verbrandingsbelasting In 2019 is de verbrandingsbelasting voor restafval flink gestegen (van €13,21 naar € 32,12 per ton). Dit is verwerkt in de 1e Actualisatie. Door de gunstige economische ontwikkelingen en vooruitzichten die er in 2019 nog waren, is er toch meer afval door inwoners geproduceerd dan geraamd. De tonnages namen t.o.v. 2018 toe met 14% (12.832 ton meer). De kosten voor verwerking en verbrandingsbelasting namen daardoor toe met € 403.000. Daarnaast zijn de tarieven van NV HVC zijn met 1,5% geïndexeerd (€ 46.000). Tot slot zorgden de verwerking van PBD en contractueel afgesproken ketenvergoeding voor HVC tot extra lasten van € 291.000.	740 N		740 N
3.	Inkomsten kunststof In 2019 is de administratieve verwerking van inkomsten uit de ingezamelde PBD en subsidie van stichting Afvalfonds (Nedvang) van voorgaande kwartalen in 2018 uitgevoerd. Hierdoor zijn de inkomsten hoger dan geraamd.		181 V	181 V
4.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.	32 N	58 V	26 V
F25	**Begraafplaatsen**	**48 N**	**4 N**	**52 N**
	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.			

F30	**Milieuheffingen**	**26 V**	**53 V**	**79 V**
	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.			
F35	**Heffing en invordering gem. belastingen en heffingen**	**29 N**	**38 V**	**9 V**
	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.			
Saldo programma F voor verrekening met reserves		**1.441 N**	**471 V**	**970 N**
Stortingen reserves				
Onttrekkingen reserves			**270 N**	**270 N**
1.	Lagere onttrekking reserve flankerend beleid door het niet ten lasten brengen van de reserve van de extra kosten t.b.v. burgerzaken. De dekking voor deze extra lasten is gevonden binnen de ruimte in het P budget. Voor een toelichting op het P budget zie de paragraaf bedrijfsvoering.		270 N	270 N
Saldo programma F na verrekening met reserves		**1.441 N**	**201 V**	**1.240 N**
Stortingen voorzieningen				
Onttrekkingen voorzieningen				

:

2.1.6. Bestuur en Veiligheid

Programma **Bestuur en Veiligheid**

Thema **Aantrekkelijk Westland**

Accent **Veilig Westland**

Doel

Het vergroten van de veiligheid in Westland

Activiteiten

1. Opstellen Westlands Veiligheidsbeleid
2. Betrekken inwoners en bedrijven (burgerparticipatie)
3. Inzet op preventie

1. Opstellen Westlands Veiligheidsbeleid

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Op het gebied van veiligheid willen we de burgers en ondernemers meer eigen verantwoordelijkheid laten nemen door hen goed te informeren, bij plannen te betrekken en een rol te geven. Samen met onze ketenpartners voeren we het Westlands Veiligheidsbeleid uit. Onderdeel van het veiligheidsbeleid is de handhaving. Daarbij gaat het om de handhavingsstrategie voor het toezicht openbare ruimte en het handhavingsbeleid voor de horeca.

Waar staan wij nu?

- Het opstellen van een nieuw Westlands Veiligheidsbeleid is gerealiseerd.
- Westlands Veiligheidsbeleid wordt uitgevoerd volgens planning.
- Aanpak ondermijning opgesteld en gestart met de uitvoering.
- Het Bibob beleid is herzien
- APV Westland is herzien.

Beleids-indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron
Misdrijven	0,8	CBS - Geregistreerde criminaliteit/Diefstallen

Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.

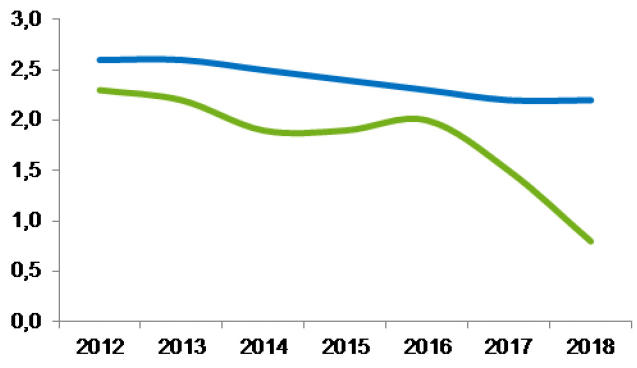

Jaar	Westland	Nederland
2012	2,3	2,6
2013	2,2	2,6
2014	1,9	2,5
2015	1,9	2,4
2016	2,0	2,3
2017	1,5	2,2
2018	0,8	2,2

Beleids-indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron
Misdrijven	2,7	CBS - Geregistreerde criminaliteit/Diefstallen

Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.

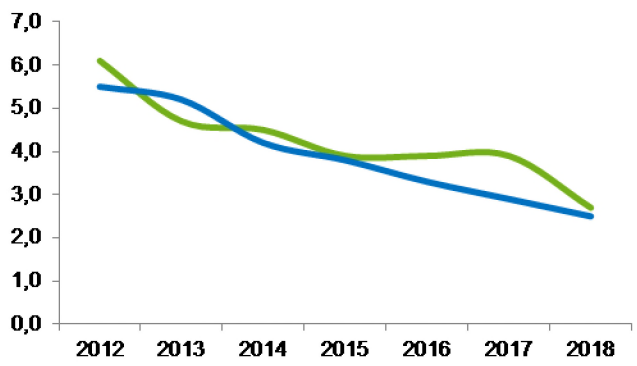

Jaar	Westland	Nederland
2012	6,1	5,5
2013	4,7	5,2
2014	4,5	4,2
2015	3,9	3,8
2016	3,9	3,3
2017	3,9	2,9
2018	2,7	2,5

Naam indicator	Resultaat	Bron
Misdrijven	3,3	CBS - Geregistreerde criminaliteit/Diefstallen

Het aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).

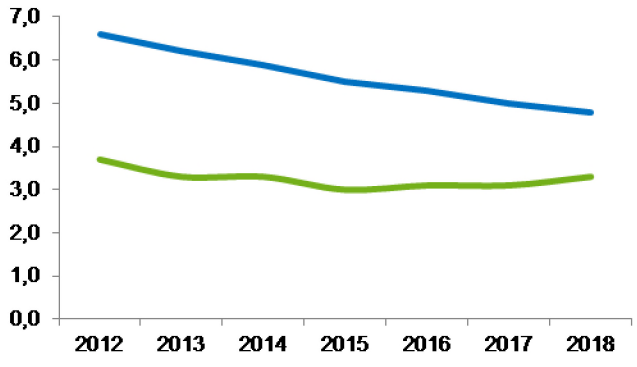

Jaar	Westland	Nederland
2012	3,7	6,6
2013	3,3	6,2
2014	3,3	5,9
2015	3,0	5,5
2016	3,1	5,3
2017	3,1	5,0
2018	3,3	4,8

Naam indicator	Resultaat	Bron
Misdrijven	3,9	CBS - Geregistreerde criminaliteit/Diefstallen

Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.

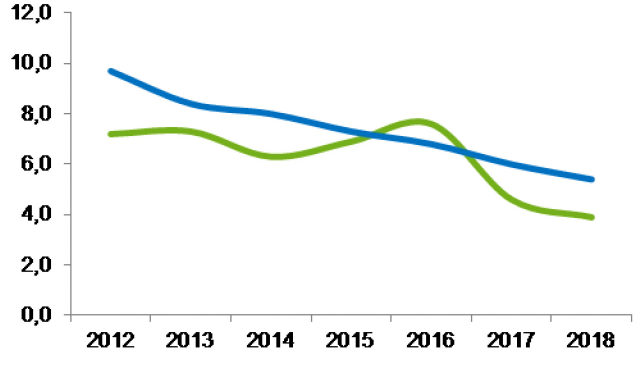

Jaar	Westland	Nederland
2012	7,2	9,7
2013	7,3	8,4
2014	6,3	8,0
2015	6,9	7,3
2016	7,6	6,8
2017	4,6	6,0
2018	3,9	5,4

Beleids-indicatoren

De indicator “Harde kern jongeren”” wordt landelijk niet meer bijgehouden en wordt om die reden niet opgenomen in de jaarstukken.

Naam indicator	Resultaat	Bron
Verwijzingen Halt	51	Bureau Halt

Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12-17 jaar

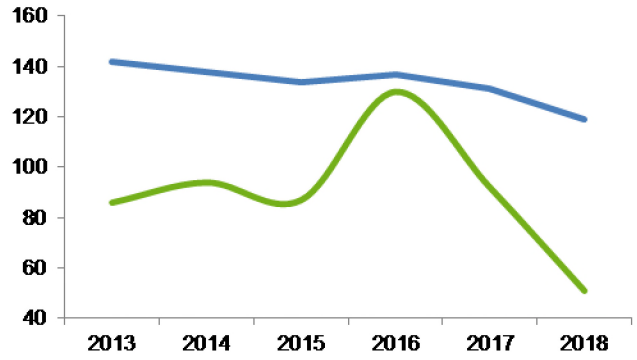

Jaar	Westland	Nederland
2013	86	142
2014	94	138
2015	87	134
2016	130	137
2017	92	131
2018	51	119

Facultatieve Indicatoren

Effectindicator	0-meting	Actueel cijfer	Streefwaarde 2019	Streefwaarde 2020	Streefwaarde 2021	Streefwaarde 2022	Bron
Het rapportcijfer dat de Westlandse burger toekent aan de veiligheid		7,4 (2017)		7,6		7,6	Integrale Veiligheidsmonitor (tweejaarlijks) Dit cijfer wordt achteraf gemeten en kan dus pas achteraf gecommuniceerd worden.

Effectindicator	Actueel cijfer (2017)
Aandeel dat zich wel eens onveilig voelt in de buurt	11,6%

Effectindicator	Actueel cijfer (2015)	
	Westland	**Nederland**
Mate van overlast van buurtbewoners (fysieke verloedering, sociaal en verkeer)	41%	48,6%

2. Betrekken inwoners en bedrijven (burgerparticipatie)

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Om onze inwoners en bedrijven meer te betrekken bij een veilige leefomgeving stimuleren wij de deelname aan Buurtpreventie, telefooncirkels, WhatsApp-groepen en Burgernet door de inzet van wervingscampagnes en onze reguliere communicatiekanalen.

Waar staan wij nu?

- 10 buurtpreventieteams met ca. 400 buurtpreventen actief.
- Meer dan 10.000 deelnemers aan Burgernet.
- Tijdens landelijke “week van de veiligheid” diverse activiteiten uitgevoerd waaronder “boef in de wijk”-actie
- Veiligheidsdag georganiseerd waarbij alle betrokken (vrijwillige) veiligheidspartijen aanwezig waren, ongeveer 15.000 bezoekers.
- Aansluiting bij bureau Bemiddeling en Mediation is voortgezet.

3. Inzet op preventie

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Wij gaan inzetten op preventie-activiteiten, zoals voorlichtingsbijeenkomsten en overvaltrainingen voor winkeliers/bedrijven.

Waar staan wij nu?

Deze trainingen (zoals ondermijning, overvalpreventie, cybercrime) en bijeenkomsten worden jaarlijks aangeboden aan winkeliers en ondernemers op bedrijventerreinen.

Gerelateerde links

Kaderstellende beleidsnota’s	Jaar van vaststelling	Looptijd
Handhavingsstrategie Toezicht Openbare Ruimte gemeente Westland 2013	2013	Onbepaalde tijd
Westlands Veiligheidsbeleid	2019	2019-2022

Programma **Bestuur en Veiligheid**

Continuïteit van de bedrijfsuitoefening (going concern) en overige intensiveringen niet toe te delen aan accenten

Activiteiten

1. Handhaving Wabo-taken
2. Griffie
3. Prioritaire handhavingsdossiers glastuinbouwgebied bestuurlijk verwerkt

1. Handhaving Wabo-taken

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Elke vier jaar wordt het “Handhavingsbeleid Integrale Handhaving Wabo-taken” geëvalueerd. Het hebben van handhavingsbeleid is een wettelijke verplichting. Dit beleid geeft de kaders voor het uitvoeren van de werkzaamheden op het gebied van milieuhandhaving en bouw- en woningtoezicht (Wabo-taken). Wij willen een prettige woon-, werk- en leefomgeving voor onze burgers en ondernemers. Dat willen wij bereiken door de duurzaamheid, veiligheid en leefbaarheid in Westland te vergroten en te waarborgen. Handhaving is hierbij één van de middelen die worden ingezet. Handhaving is dus geen doel op zich, maar een onderdeel van de reguleringsketen (ontwikkeling wet- en regelgeving – normstelling – vergunningverlening – uitvoering – toezicht - handhaving). Uitgangspunt is dat de huidige aanpak (kern: modern toezicht) wordt voortgezet.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Uitvoering van activiteiten die staan vermeld in het “Handhavingsbeleid Integrale Handhaving Wabo-taken” en het handhavingsuitvoeringsprogramma 2018.	Is gerealiseerd

Verbonden partijen

<u>Omgevingsdienst Haaglanden (ODH):</u>
Het doel van de ODH is het uitvoeren van de wettelijke milieutaken. Hierbij wordt voldaan aan landelijke kwaliteitscriteria, wordt gezorgd voor specialismevorming op inhoud en wordt een bijdrage geleverd aan een constante en eenduidige taakuitvoering in de regio.

<u>Veiligheidsregio Haaglanden (VRH):</u>
De Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) is ontstaan op basis van de Wet veiligheidsregio’s die gemeenten verplicht een gemeenschappelijke regeling aan te gaan voor het organiseren van de samenwerking op het gebied van brandweerzorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing en geneeskundige hulpverlening.

Externe Ontwikkelingen & risico's

- De wet VTH (Vergunningverlening Toezicht en Handhaving) is per april 2016 in werking getreden. Gemeenten zijn verplicht om een verordening kwaliteit VTH te hebben. De raad van Westland heeft deze verordening vastgesteld. Gemeenten bepalen zelf het kwaliteitsniveau van de VTH-taken. Jaarlijks wordt hierover verantwoording afgelegd aan de raad. De provincie controleert, in het kader van interbestuurlijk toezicht, of de gemeente een vastgestelde verordening heeft en hoe er uitvoering aan gegeven wordt. De zorg voor de toekomst is dat het meer en meer een uitdaging gaat worden om gekwalificeerd technisch personeel aan te trekken om de medebewindtaken uit te voeren.
- De Eerste Kamer heeft het wetsvoorstel Kwaliteitsborging voor het bouwen op 14 mei 2019 aangenomen. Dit wetsvoorstel regelt dat voor gebouwen de technische toets en toezichtstaken van de gemeente verschuiven naar de markt. De wet treedt naar verwachting, tegelijk met de Omgevingswet, op 1 januari 2021 in werking. De wet treedt daarnaast gefaseerd in werking, dit betekent dat er eerst gestart wordt met de lage risicoklassen en daarna volgen de meer complexe risicoklassen.
- Met de Omgevingswet, die naar verwachting op 1 januari 2021 in werking treedt, wil het kabinet het omgevingsrecht makkelijker maken. Veel marktpartijen en gemeenten vinden de regels voor ruimtelijke plannen nu ingewikkeld en onduidelijk. Door regels te vereenvoudigen en samen te voegen is het straks de bedoeling dat bouwprojecten makkelijker gestart kunnen worden. De Crisis- en herstelwet (Chw) maakt dit nu al mogelijk door bijvoorbeeld bestaande regels aan te passen. Uiteindelijk zal de Chw opgaan in de Omgevingswet.
- In het milieudomein gaan steeds meer branches onder algemene regels vallen. Dat betekent dat er meer mogelijkheden komen voor lokaal maatwerk. De gemeente bepaalt de kaders. Algemene trend is dat er een verschuiving in werkzaamheden plaatsvindt van de voorkant (vergunningverlening) naar de achterkant (toezicht en handhaving).

2. Griffie

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
De toegankelijkheid voor de raadsleden en de burgers van Westland van informatiebronnen en de volledig gedigitaliseerde stukkenstroom in het besluitvormingsproces zijn blijvende aandachtspunten voor de griffie.

Facultatieve Indicatoren

Effectindicator		Actueel cijfer (2016)
Belevingsonderzoek Motivaction		**Westland**
Vertrouwen in de manier waarop de gemeente wordt bestuurd	Zeer weinig vertrouwen	8%
	Tamelijk weinig vertrouwen	16%
	Niet veel, maar ook niet weinig	40%
	Tamelijk veel vertrouwen	20%
	Zeer veel vertrouwen	1%
	Ik volg het onvoldoende	15%

3. Prioritaire handhavingsdossiers bestuurlijk verwerkt

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Met behulp van ons ruimtelijk instrumentarium wordt bijgedragen aan het verminderen van obstakels in het glastuinbouwgebied. Dit is een belangrijke randvoorwaarde voor de modernisering van het teeltareaal in Westland.

Waar staan wij nu?

In 2019 zijn 104 glastuinbouwdossiers in behandeling genomen uiteenlopend van oplossingen zonder 'bestuurlijke inmenging' tot het handhavend optreden middels het opleggen van een last onder dwangsom. Het gaat hierbij om overtredingen in de glastuinbouwgebieden die na 1 januari 2015 zijn geconstateerd. Dit is conform de vigerende handhavingsstrategie.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Wij zijn bezig met het aanpakken van strijdig gebruik van glastuinbouwgrond op basis van de prioritering in de reconstructie. Wij zullen ervaringscijfers opbouwen voor de juridische afwikkeling van deze dossiers. Door de lange (meerjarige) juridische doorlooptijden kan de volledige afwikkeling praktisch gezien niet worden afgebakend. Afhankelijk van de ervaringscijfers en het beschikbare budget, vindt nadere bepaling plaats van het aantal te behandelen dossiers. Daarnaast is begin 2017 een start gemaakt met het oplossen van een aantal zaken door gebruikmaking van een koopoptie in combinatie met een tijdelijke omgevingsvergunning. Op deze wijze wordt het strijdige gebruik tijdelijk opgeheven. In een aantal dossiers is deze mogelijkheid geboden en naar verwachting worden in het derde kwartaal van 2017 de eerste zaken ook op deze wijze bestuurlijk verwerkt.	In 2019 zijn 71 "prioritaire" dossiers in behandeling genomen. Daarvan zijn 34 SGG dossiers (dossiers uit het voormalige project GTB) afgesloten.

Externe Ontwikkelingen & risico's

De wens is de inzet op handhaving in het glastuinbouwgebied te vergroten om met een duidelijke doelstelling en een passend tempo zaken af te wikkelen. Met extra inzet kan een deel van de werkvoorraad worden opgepakt. De verwachting is dat de inzet effectief is door hoofdzakelijk te handhaven in de prioritaire gebieden Boomawatering en Poelzone en in ander potentieel kansrijke gebieden voor reconstructie en waar nodig in te zetten op tijdelijke legalisering van de geconstateerde strijdigheden.

Programma **Bestuur en Veiligheid**

Wat heeft het gekost in 2019?

(x € 1.000)

Programma-totaal

Omschrijving		Realisatie 2018	Begroting 2019 voor wijziging	Begroting 2019 na wijziging	Realisatie 2019
Lasten					
G05	Gemeenteraad	2.211	2.233	2.454	2.367
G10	Burgemeester en Wethouders	2.990	1.764	1.966	3.162
G15	Bestuurlijke samenwerking	365	365	377	377
G20	Verkiezingen	339	390	571	573
G25	Algemene voorlichting	243	275	275	259
G35	Brandweer	149	241	183	177
G40	Integrale veiligheid	2.593	2.413	3.530	2.644
G45	Fysieke veiligheid	6.774	6.847	7.093	7.052
G50	Integrale handhaving	4.857	4.366	5.089	4.983
Totaal lasten		20.521	18.893	21.538	21.593
Baten					
G05	Gemeenteraad	0	0	0	17
G10	Burgemeester en Wethouders	7	15	7	9
G15	Bestuurlijke samenwerking	0	0	0	0
G20	Verkiezingen	0	0	0	0
G25	Algemene voorlichting	0	0	0	0
G35	Brandweer	603	445	446	453
G40	Integrale veiligheid	-821	33	326	369
G45	Fysieke veiligheid	17	85	89	308
G50	Integrale handhaving	239	230	231	210
Totaal baten		44	808	1.099	1.367
Saldo van baten en lasten		-20.477	-18.085	-20.439	-20.226

Reserves en voorzieningen

Omschrijving	Realisatie 2018	Begroting 2019 voor wijziging	Begroting 2019 na wijziging	Realisatie 2019
Stortingen reserves	-2.474	0	0	0
Onttrekkingen reserves	293	8	600	94
Totaal mutaties reserves	-2.181	8	600	94
Het resultaat Programma Bestuur en Veiligheid	-22.658	-18.077	-19.839	-20.132

Stortingen voorzieningen	-1.453	- 200	- 390	- 1.512
Onttrekkingen voorzieningen	595	491	681	675
Totaal mutaties voorzieningen	-858	291	291	-837

Cijfermatige analyse tussen programmabegroting en –verantwoording 2019.

Deze cijfermatige analyse maakt onderdeel uit van de jaarstukken.

De totale afwijking binnen programma G bedraagt voordelig € 213.000 voor verrekening met reserves en nadelig € 294.000 na verrekening met reserves. De belangrijkste afwijkingen bestaan uit:

(bedragen x € 1.000)

G. Bestuur en veiligheid		Lasten	Baten	Saldo
G05	**Gemeenteraad**	**87 V**	**17 V**	**104 V**
	Geen afwijkingen groter dan € 100.000.			
G10	**Burgemeester en wethouders**	**1.195 N**	**2 V**	**1.193 N**
1.	Door aanpassingen van de rekenrente was de stand van de Voorziening Wethouder pensioenen te laag. Om de voorziening op peil te houden is in de ProRap € 150.000 extra gestort. In verband met de nog veel grotere daling van de rekenrente dan verwacht is eind 2019 een storting gedaan van € 974.000.	974 N		974 N
2.	De Voorziening wachtgelden wethouders was ook te laag als gevolg van lagere rekenrente. Om aan toekomstige wachtgeldverplichtingen te kunnen voldoen moest incidenteel € 148.000 toegevoegd worden.	148 N		148 N
3.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.	73 N	2 V	71 N
G15	**Bestuurlijke samenwerking**			
	Geen afwijkingen.			
G20	**Verkiezingen**	**3 N**		**3 N**
	Geen afwijkingen groter dan € 100.000.			
G25	**Algemene voorlichting**	**17 V**		**17 V**
	Geen afwijkingen groter dan € 100.000.			
G35	**Brandweer**	**5 V**	**8 V**	**13 V**
	Geen afwijkingen groter dan € 100.000.			
G40	**Integrale veiligheid**	**886 V**	**43 V**	**929 V**
1.	Omdat het programma van het Project weerbare bloemenveiling in september van start is gegaan en tot en met 2021 loopt, zijn de middelen nog niet volledig ingezet. Bij het bestemmen van het jaarrekeningresultaat 2019 wordt voorgesteld om de activiteit en het budget over te hevelen van 2019 naar 2020. Indien de middelen niet voor deze doeleinden worden ingezet moeten deze terugbetaald worden aan het Rijk.	226 V		226 V
2.	Het incidentele budget voor Aanpak ondermijning is in 2019 niet volledig uitgeven omdat de gehele aanpak van ondermijning binnen een jaar niet realistisch is. In 2019 is vooral ingezet op het op orde brengen van de basis en het versterken van de informatiepositie. Daarnaast zijn er veel activiteiten in 2019 opgestart die doorlopen in 2020 en verder, zoals het onderzoek arbeidsmigranten. Ook zijn er activiteiten nog niet opgestart (maatschappelijke weerbaarheid) of aangekocht (iBase), waar we in 2020 verder aan willen werken. Bij het bestemmen van het jaarrekeningresultaat 2019 wordt voorgesteld om de activiteit en het budget over te hevelen van 2019 naar 2020.	297 V		297 V
3.	Van het beschikbare budget voor Westlands veiligheidsbeleid van € 100.000 is € 30.000 besteed omdat afgezien is van een breed opgezet participatietraject rondom totstandkoming van	70 V		70 V

	het veiligheidsbeleid.			
4.	Doorverdeling personeelskosten.	150 V		150 V
5.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.	143 V	43 V	186 V
G45	**Fysieke veiligheid**	**42 V**	**219 V**	**261 V**
1.	Door de definitieve beschikking en afrekening van de subsidie zandmotor over 2017 is er een voordeel in 2019.	68 N	217 V	149 V
2.	Door de verrekening van het saldo 2018 van de Veiligheidsregio Haaglanden is er een voordelig saldo in 2019	83 V		83 V
3.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.	27 V	2 V	29 V
G50	**Integrale handhaving**	**107 V**	**22 N**	**85 V**
	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000.			
Saldo programma G voor verrekening met reserves		**55 N**	**268 V**	**213 V**
Stortingen reserves				
Onttrekkingen reserves			**507 N**	**507 N**
1.	Aanpak ondermijning		297 N	
2.	Westlands veiligheidsbeleid		70 N	
3.	Diverse afwijkingen kleiner dan € 100.000		140 N	
Saldo programma G na verrekening met reserves		**55 N**	**239 N**	**294 N**
Stortingen voorzieningen				
Onttrekkingen voorzieningen				

2.1.7. Overzicht Algemene Dekkingsmiddelen

Thema Financiën

Accent Beperken woonlasten

Doel

De gemeentelijke woonlasten stijgen gemiddeld niet meer dan met het inflatiepercentage.

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Tarieven van ozb, afvalstoffen- en rioolheffing (samen de gemeentelijke woonlasten) stijgen gezamenlijk maximaal met de inflatie.

Waar staan wij nu?

Naast een correctie voor de waardeontwikkeling is het tarief van de OZB woningen met 2% verlaagd. De tarieven voor de afvalstoffenheffing zijn in 2019 met 5,75% gestegen en de tarieven van de rioolheffing zijn met 2,4% gestegen.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Uitgangspunt is om de woonlasten voor onze inwoners gemiddeld genomen niet meer te laten stijgen dan met de inflatiecorrectie.	De woonlasten bestaan uit de som van de aanslagbedragen van de OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing. De stijging van de gemeentelijke woonlasten met 1,43% bleef in 2019 ruim onder de inflatie van 2,4%.

Beleids-indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron
Gemiddelde WOZ-waarde	282	CBS - Waarde Onroerende Zaken

De gemiddelde WOZ waarde van woningen x € 1.000.

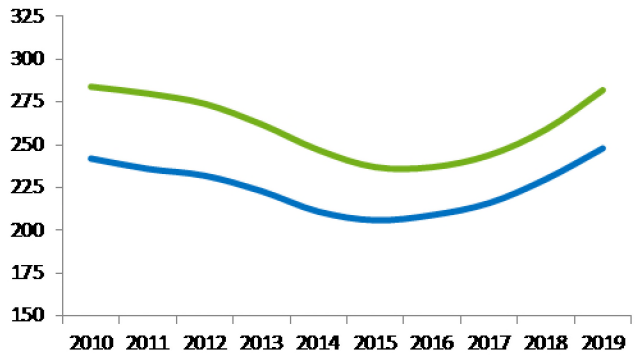

Jaar	Westland	Nederland
2010	284	242
2011	280	236
2012	274	232
2013	262	223
2014	247	211
2015	237	206
2016	237	209
2017	244	216
2018	259	230
2019	282	248

Naam indicator	Resultaat	Bron
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	€ 688	COELO, Groningen

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

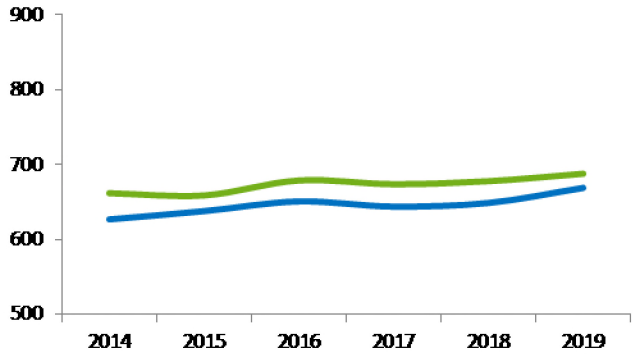

Jaar	Westland	Nederland
2014	662	627
2015	659	637
2016	679	651
2017	674	644
2018	678	649
2019	688	669

Naam indicator	Resultaat	Bron
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	€ 771	COELO, Groningen

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

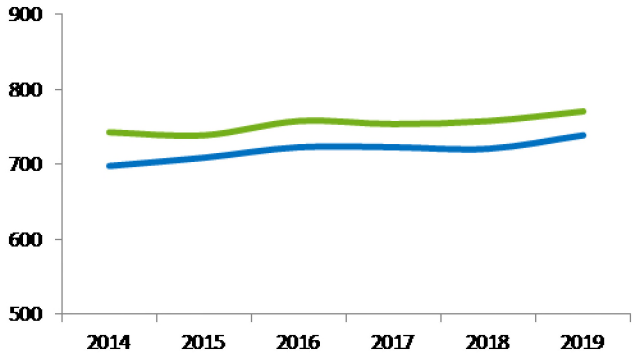

Jaar	Westland	Nederland
2014	743	698
2015	739	709
2016	758	723
2017	754	723
2018	758	721
2019	771	739

Externe Ontwikkelingen & risico's

Afvalstoffenheffing

De kostenstijging voor afvalinzameling, afvalverwerking en daling van de opbrengsten van de deelstromen hebben ertoe geleid dat de reserve afval eind 2019 volledig is uitgeput. In de begroting 2020 zijn dekkingsmaatregelen getroffen.

Rioolheffing

Vanaf 2019 worden de kosten van de watertaken toegerekend aan de rioolheffing.

Algemene dekkingsmiddelen

Thema **Financiën**

Accent **Financiële duurzaamheid**

Doel

Een financieel duurzaam beleid dat zorgt voor solide gemeentefinanciën

Activiteiten

1. Structureel sluitende meerjarenbegroting
2. Geen nieuwe belastingen
3. Voldoende weerstandsvermogen
4. Kostendekkende tarieven
5. Verkleinen grondpositie en rentelast
6. Minimaliseren gemeentelijke vastgoedportefeuille
7. Kengetal sociaal domein

1. Structureel sluitende meerjarenbegroting

Waar staan wij nu?

Gedurende de periode 2014-2018 is de raad steeds een structureel sluitende meerjarenbegroting aangeboden.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Een structureel sluitende meerjarenbegroting blijft ook in 2019 een leidend principe voor ons college.	In november 2019 is aan de raad een structureel sluitende meerjarenbegroting 2020-2023 aangeboden. De provincie heeft onder meer aangegeven dat een door de gemeente opgenomen taakstelling binnen het sociaal domein niet als structurele dekking wordt beschouwd. In de Rapportage Interbestuurlijk Toezicht (elders in deze jaarstukken) gaan wij hier nader op in.

2. Geen nieuwe belastingen

Waar staan wij nu?

Er zijn in 2019 geen nieuwe belastingen ingevoerd.

Externe Ontwikkelingen & risico's

Het kabinet heeft op 24 juni 2016 in een brief aan de Tweede Kamer bouwstenen gegeven voor een hervorming van het lokaal belastinggebied. Verschuiving van Rijks- naar gemeentebelastingen zou op de agenda van het volgende kabinet moeten staan.
In het regeerakkoord tussen VVD, CDA, D66 en CU zijn echter geen afspraken gemaakt over een andere invulling van het lokaal belastinggebied. Wel is een initiatiefwetsvoorstel in behandeling bij de Tweede Kamer van het lid Veldman (VVD). Dit voorstel kan leiden tot een wijziging van de Gemeentewet en van de Wet milieubeheer om gemeenten te kunnen verplichten de riool- en de afvalstoffenheffing te laten betalen door de daadwerkelijke gebruiker en niet door de eigenaren van onroerende zaken of uit algemene middelen.
In een brief aan de Tweede Kamer van 15 april 2019 deelt staatssecretaris Snel mee dat begin 2020 de bouwstenen voor een beter belastingstelsel klaar zullen liggen. Het gaat om een 'technisch ambtelijke verkenning van een breed palet'.
'Naast schuiven tussen grondslagen en tarieven op rijksniveau behoort een verschuiving naar een ruimer gemeentelijk belastinggebied tot de mogelijkheden. In samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties worden eerder uitgewerkte plannen voor een herziening van het gemeentelijke belastinggebied opnieuw doordacht', aldus de brief.

3. Voldoende weerstandsvermogen

Waar staan wij nu?

In de loop van 2019 is bij een actualisatie van het risicoregister gebleken dat de algemene reserve niet geheel toereikend is als weerstandscapaciteit. Indien nodig zal bij de eerste actualisatie 2020 de raad worden voorgesteld een deel van de soliditeitsreserve te oormerken als (aanvullend) weerstandsvermogen, dit in lijn met het bestaande beleid.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Een ratio van minimaal 1,0 voor het weerstandsvermogen is en blijft het uitgangspunt.	Twee maal per jaar wordt het risicoregister geactualiseerd en afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit

4. Kostendekkende tarieven

Waar staan wij nu?

Het uitgangspunt is dat de tarieven stijgen met maximaal de inflatiecorrectie. Hierbij houden wij rekening met de wettelijke maxima voor een aantal secretarieleges en de bestuurlijke wens om maatschappelijk aanvaardbare tarieven te hanteren.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Door de aantrekkende economie wordt er meer gebouwd, waardoor de opbrengst van Wabo-gerelateerde leges aanzienlijk stijgt. De kostendekkendheid voor dit onderdeel is 100%. Wij monitoren daarbij dat het percentage de geldende normen niet overschrijdt.	Met uitzondering van de tarieven met een wettelijk maximum zijn de tarieven in 2019 ongewijzigd gebleven.

5. Verkleinen grondpositie en rentelast

Waar staan wij nu?

De nog steeds substantiële grondpositie van de gemeente Westland heeft vooral te maken met de grondbanken voor de deelnemingen ONW en OBWZ. Dit hangt daardoor ook samen met de rentelasten. De rentelasten worden daarnaast ook vooral bepaald door het gemeentelijk investeringsvolume.

De lange schuldpositie van de gemeente is het afgelopen jaar toegenomen als gevolg van de gedane investeringen, alsmede doordat voor het einde van het jaar een lange lening is aangetrokken, omdat de tarieven nog steeds erg laag waren. De lange leningen zijn in 2019 ver onder het omslagpercentage aangetrokken en de kasgeldleningen kennen een negatieve rente, waardoor wij daarop geld ontvangen. Hierdoor daalde de gemiddelde rente.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Wij blijven ons inzetten om de grondpositie en daarmee de schuldpositie verder te verlagen.	In 2019 heeft ONW de 2e tranche gronden afgenomen voor € 9,3 miljoen. OBWZ heeft voor € 6,3 miljoen gronden afgenomen.

Externe Ontwikkelingen & risico's

De risico's betreffen met name de kostenstijgingen en externe ontwikkelingen, zoals stikstof en PFAS. Daarnaast worden de ruimtelijke trajecten steeds complexer, waardoor risico's van vertraging bij bestemmingsplannen groot is. De invoering van de nieuwe omgevingswet per 1 januari 2021 is daarin ook een complicerende factor.
De woningbouwmarkt is en blijft voorlopig naar verwachting goed.

6. Minimaliseren gemeentelijke vastgoedportefeuille

Wat zouden we daarvoor doen?

Activiteiten die hebben bijgedragen aan het gewenste effect
Omschrijving
Van vrijkomend maatschappelijk vastgoed zoals schoolgebouwen wordt bepaald of een maatschappelijke herbestemming noodzakelijk is. Bij het ontbreken van de noodzaak wordt de accommodatie afgestoten. De aanpak is kerngericht.

Waar staan wij nu?

Het afstoten van overtollig vastgoed is een doorlopende activiteit. Ook in 2019 zijn vastgoedobjecten verkocht. Het vastgoedobject aan de Emmastraat 1 in Monster en een tweetal percelen zijn verkocht.

7. Kengetal sociaal domein

Waar staan wij nu?

Het bereiken van financiële duurzaamheid is onderdeel van een meerjarig transformatieproces sociaal domein.. Binnen het sociaal beleidskader “Kernachtig Sociaal” hebben we de eerste stappen op weg naar financiële duurzaamheid gezet door de inzet op preventie en een integrale aanpak te versterken.

Het is – zoals indertijd ook de verwachting was – niet gelukt een juiste voorspelling van de budgettaire ontwikkelingen te geven. Dit komt enerzijds door de informatiepositie die we hadden bij het opstellen van het sociaal beleidskader ‘Kernachtig Sociaal’. We hadden geen enkel inzicht in de zorgconsumptie, omdat er in het oude zorgstelsel geen registratie per gemeente was. Anderzijds hebben veranderingen in budgetten en regelgeving door het Rijk en onvoorspelbare ontwikkelingen in het gebruik van hulp en ondersteuning en jeugd het lastig gemaakt de kosten juist in te schatten.

Specifieke activiteiten in 2019

Begroting 2019	Wat hebben we gedaan?
Met ingang van 2019 verandert de inkoopsystematiek en gaan we over op sturing op resultaat met betrekking tot de Wmo. Voor de Jeugdzorg zal deze inkoopsystematiek met ingang van 2020 worden ingevoerd.	Sinds 1 januari 2019 wordt er via resultaatsturing geïndiceerd in de WMO. Dat betekent dat de gemeente met de cliënt en de zorgaanbieder resultaten afspreekt. Voor alle betrokkenen was dit wennen. In april 2019 is het herindicatieproces “on hold” gezet. De aanbevelingen uit het rapport Resultaatgericht (her)indiceren Hulp bij het Huishouden (HbH) gemeente Westland dat in september 2019 gereed was zijn door het college opgevolgd en het proces van herindicatie werd eind 2019 weer opgepakt. De voorbereidingen voor de implementatie van resultaatsturing in de jeugdhulp zijn in 2019 voortvarend opgepakt. Als gevolg van de rechtszaak van de jeugdhulpaanbieders tegen de tien gemeenten is de implementatie een jaar uitgesteld, tot 1 januari 2021.

Beleids-indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron
Demografische druk	72,0	CBS – Bevolkingsstatistiek

De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.

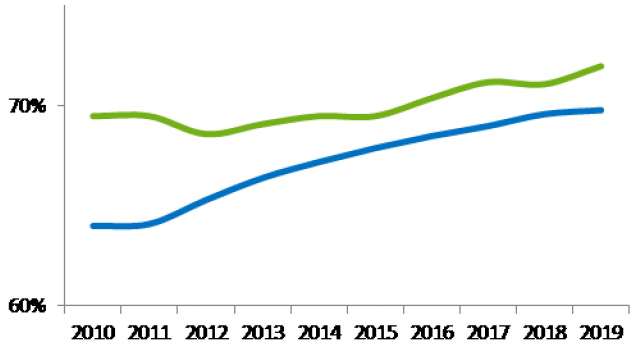

Jaar	Westland	Nederland
2010	69,5	64,0
2011	69,5	64,1
2012	68,6	65,3
2013	69,1	66,4
2014	69,5	67,2
2015	69,5	67,9
2016	70,4	68,5
2017	71,2	69,0
2018	71,1	69,6
2019	72,0	69,8

Facultatieve indicatoren

Effectindicator	0-meting	Begroting	Werkelijk
	2015	2019	2019
Uitputting budget: WMO	100	90	101
Uitputting budget Jeugd	100	123	127
Uitputting Participatie	100	94	88
Totaal	300	306	316
Kengetal 2015=100	100		

Externe Ontwikkelingen & risico's

Risico:
Vanaf 2019 is er sprake van onduidelijkheden over de definiëring en meting van het resultaat van de gewijzigde inkoopsystematiek. We beogen het risico te beperken door de ervaring te benutten die is opgedaan in andere regio's, die al op deze inkoopsystematiek zijn overgestapt.

Programma **Algemene dekkingsmiddelen**

Continuïteit van de bedrijfsuitoefening (going concern) en overige intensiveringen niet toe te delen aan accenten

Beleids-indicatoren **Beleidsindicatoren niet toe te delen aan accenten**

Naam indicator	Resultaat	Bron
Formatie	6,57	Gegevens gemeente Westland

Formatie (Fte) per 1.000 inwoners in fte

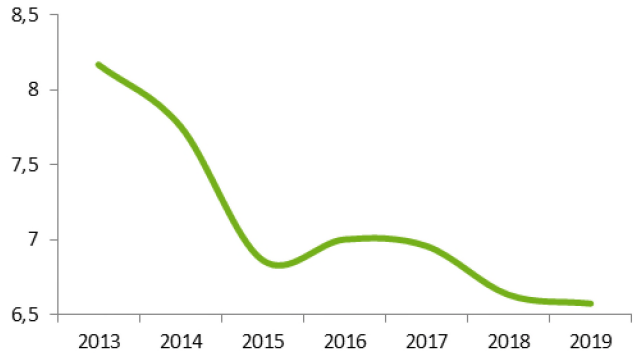

Jaar	Westland	Nederland
2013	8,17	-
2014	7,76	-
2015	6,86	-
2016	7,00	-
2017	6,96	-
2018	6,63	-
2019	6,57	-

Naam indicator	Resultaat	Bron
Bezetting	6,64	Gegevens gemeente Westland

Bezetting (Fte) per 1.000 inwoners in fte

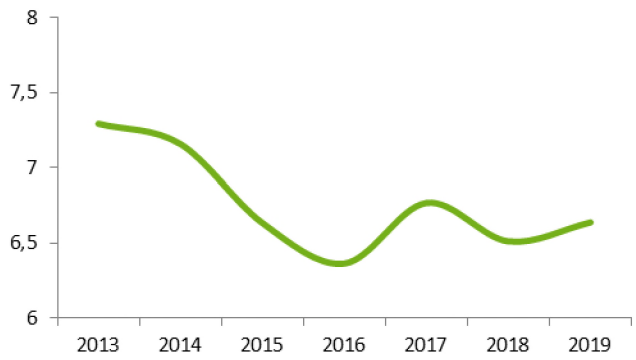

Jaar	Westland	Nederland
2013	7,29	-
2014	7,16	-
2015	6,63	-
2016	6,36	-
2017	6,77	-
2018	6,51	-
2019	6,64	

Toelichting bij de beleidsindicatoren Formatie en Bezetting:
Prestatie-indicator Formatie: formatie is gebaseerd op de formatiebegroting voor begrotingsjaar 2019.
Prestatie-indicator Bezetting: dit betreft het gemiddelde van de werkelijke bezetting in 2019 (bezetting in fte per 1 januari + bezetting in fte per 31 december gedeeld door 2). In de loop van 2019 is zowel de formatie (+ 73 fte) als de bezetting (+ 17 fte) toegenomen. Aangezien de toename van de formatie niet doorwerkt in de betreffende prestatie-indicator en de toename wel gedeeltelijk meetelt in de bezetting komt de prestatie-indicator Bezetting dit jaar hoger uit dan de prestatie-indicator Formatie.

Naam indicator	Resultaat	Bron
Apparaatskosten per inwoner	€ 603	Gegevens gemeente Westland

De totale apparaatskosten gedeeld door het aantal inwoners.

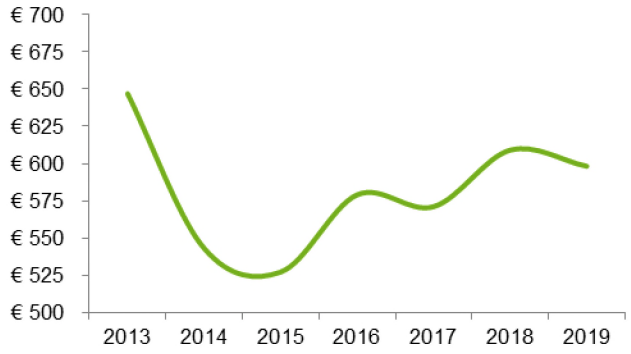

Jaar	Westland	Nederland
2013	€ 647	
2014	€ 543	
2015	€ 527	
2016	€ 579	
2017	€ 571	
2018	€ 609	
2019	€ 598	

Beleids-indicatoren

Naam indicator	Resultaat	Bron
Externe inhuur	15,2%	Gegevens gemeente Westland

Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen

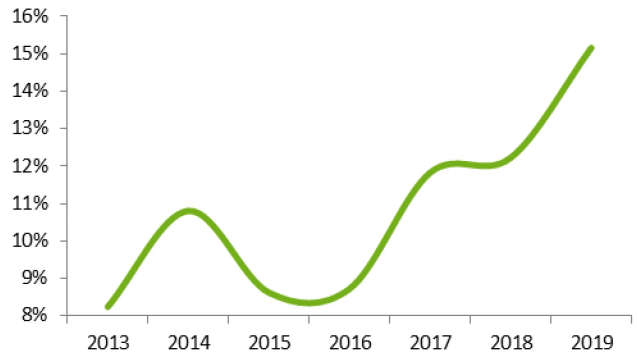

Jaar	Westland	Nederland
2013	8,2%	
2014	10,8%	
2015	8,6%	
2016	8,7%	
2017	11,8%	
2018	12,2%	
2019	15,2%	

Toelichting op de beleidsindicator Externe inhuur:
Naast de bovenstaande verplichte beleidsindicator is in de paragraaf Bedrijfsvoering een beleidsindicator voor de maximale inhuur opgenomen. De beide beleidsindicatoren worden op een andere wijze berekend, waardoor de percentages afwijken.
De formule voor de beleidsindicator voor maximale inhuur is als volgt:
Kosten externe inhuur als % van de loonsom.

Naam indicator	Resultaat	Bron
Overhead	10,05 %	Gegevens gemeente Westland

De kosten van overhead gedeeld door de totale lasten.

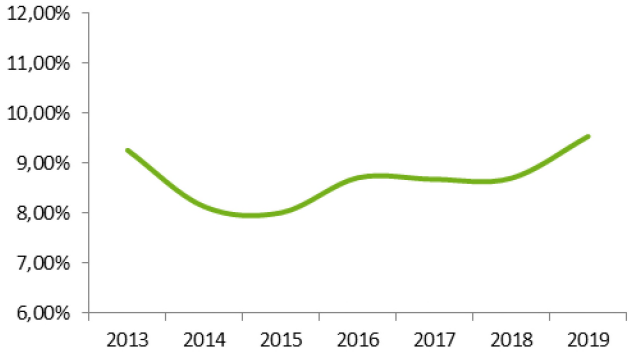

Jaar	Westland	Nederland
2013	9,26 %	
2014	8,13 %	
2015	8,01 %	
2016	8,71 %	
2017	8,68 %	
2018	8,70 %	
2019	9,54 %	

Verbonden partijen

NV Bank Nederlandse Gemeenten

De BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. Het dienen van het maatschappelijk belang bindt de bank met de gemeente Westland.

NV Holding JUVA

De gemeente Westland ziet het houden van aandelen in NV Holding JUVA als belangrijk onderdeel van haar maatschappelijke taak: het gaat om het transporteren van energie en daaraan gerelateerde producten en diensten binnen met name de gemeenten Westland en Midden-Delfland.

Evides

De gemeente Westland ziet het houden van haar 118.904 aandelen in Evides als onderdeel van haar maatschappelijke taak. Het doel van Evides is het altijd kunnen leveren van schoon en hoogwaardig drinkwater en het continu beschikbaar hebben van industriewater dat aan strenge normen voldoet.

Voor de drie bovenstaande partijen geldt dat de jaarlijkse winstuitkeringen van de bedrijven een relevante inkomstenpost vormen voor Westland.

7.1 Algemene dekkingsmiddelen

Als dekkingsmiddel voor de programma's dienen de algemene dekkingsmiddelen. De belangrijkste onderdelen hiervan zijn:

- Lokale belastingen (onroerende zaakbelasting, toeristen- en forensenbelasting)
- Algemene uitkering uit het gemeentefonds
- Rente en dividend van geldleningen en deelnemingen

Ook de concernstelposten vormen een onderdeel van de algemene dekkingsmiddelen, bijvoorbeeld de in de begroting opgenomen stelposten ten behoeve van nader te stellen beleidsprioriteiten of als taakstelling voor nog te concretiseren bezuinigingen.
In onderstaande tabel zijn de ramingen opgenomen van hierboven genoemde algemene dekkingsmiddelen.

Overzicht algemene dekkingsmiddelen	Begroting 2019	Begroting incl. wijz.	Rekening 2019	Saldo
Concernstelposten	**4.175**	**344**	**0**	**344 V**
Geldleningen en deelnemingen	**12.541**	**13.054**	**13.356**	**302 V**
Dividend nutsbedrijven	12.272	12.332	12.370	38 V
Beleggingen/deelnemingen	1.112	1.710	1.809	99 V
Renteresultaat	411	295	401	106 V
Reservemutaties	-1.254	-1.283	-1.224	59 V
Algemene uitkering uit het gemeentefonds	**127.250**	**131.099**	**130.672**	**427 N**
Onroerendezaakbelastingen	**27.126**	**27.255**	**27.300**	**45 V**
OZB eigenaren niet-woning	8.152	8.105	8.056	49 N
OZB eigenaren woning	13.937	13.945	14.014	69 V
OZB gebruikers niet-woning	5.037	5.205	5.230	25 V
Overige belastingen	**361**	**385**	**463**	**78 V**
Toeristenbelasting	253	270	354	84 V
Forensenbelasting	108	115	109	6 N

7.1.1 Concernstelposten

Een overzicht van het verloop van de stelposten in 2019 is opgenomen in de volgende tabel:

Overzicht concernstelposten	Begroting 2019	Begroting incl. wijz.	Rekening 2019	Saldo
Algemeen en bedrijfsvoering	**5.387**	**344**	**0**	**344 V**
Post onvoorzien	100	100	0	100 V
Loon- en prijscompensatie	3.017	0	0	0 V
Stelpost m.b.t. salarissen	200	127	0	127 V
Stelpost rente-afhankelijkheid	125	0	0	0 V
Stelpost garantiebanen	240	117	0	117 V
Stelpost uitkering plafond BCF	-/- 625	0	0	0 N
Stelpost uitvoeren IBP	2.330	0	0	0 N
Bezuiniging / ombuigingen	**-/- 1.212**	**0**	**0**	**0 N**
Taakstelling organisatie	-/- 612	0	0	0 N
Sturen op kapitaallasten	-/- 600	0	0	0 N
Totaal concernstelposten	**4.175**	**344**	**0**	**344 V**

De post onvoorzien is in 2019 niet aangewend.
De in de begroting opgenomen stelposten voor loon- en prijscompensatie zijn in de 1e Actualisatie 2019 en ProRap 2019 aangewend voor de doelen waarvoor zij gevormd waren.
De stelpost garantiebanen wordt ingezet als dekking voor het creëren van garantiebanen.
In het Uitvoeringsprogramma 2019 van het WestlandProgramma is de taakstelling op de organisatie afgevoerd. Voor een toelichting op de post Sturen op kapitaallasten wordt kortheidshalve verwezen naar het hoofdstuk investeringen in de financiële begroting.

7.1.2 Geldleningen en deelnemingen

De baten uit hoofde van geldleningen en deelnemingen bestaan uit de het renteresultaat en uit dividenden/premies garantstellingen.
De dividendopbrengst van de nutsbedrijven bedraagt in 2019 € 12,37 mln. Een belangrijke component daarbinnen vormt het dividend van Juva (voorheen Westland Infra). Medio 2019 is meer inzicht ontstaan in de verwachtingen ten aanzien van het dividend vanaf 2020.
De opbrengst van de beleggingen en deelnemingen bedraagt in 2019 € 1,81 mln. Voor het renteresultaat verwijzen wij u naar de paragraaf Financiering.

De opbrengst van de winstuitkeringen en rente-effecten was in 2019 € x hoger/lager dan geraamd (na wijziging):

Specificatie (* € 1.000)		Raming na wijz.	Werkelijk	Saldo
2a	**Dividend Nutsbedrijven**	**12.332**	**12.370**	**38 V**
	NV JUVA	11.232	11.232	0
	Gemeenschappelijk Bezit Evides NV	1.100	1.138	38 V
2b	**Beleggingen / deelnemingen**	**1.710**	**1.809**	**99 V**
	BNG (dividend)	860	860	0
	HVC (premie garantstellingen)	250	443	193 V
	Premies garantstellingen OBWZ/ONW	600	506	94 N
2c	**Renteresultaat**	**295**	**401**	**106 V**
2d	**Reservemutaties**	**-1.283**	**-1.224**	**59 V**
	Reserve Provisie garantstelling OWBZ/ONW	-428	-377	51 V
	Egalisatiereserve rente grondbanken	-855	-847	8 V
Totaal		**13.054**	**13.356**	**302 V**

Toelichting:
2a Dividend Nutsbedrijven: het dividend van Evides is licht hoger dan geraamd.
2b Beleggingen / deelnemingen:
De gemeente staat garant voor door de ONW en OBWZ afgesloten kredietfaciliteiten en wij ontvangen daar een garantstellingsprovisie voor. De provisie wordt jaarlijks achteraf in rekening gebracht. In de begroting wordt uitgegaan van de maximum-kredietfaciliteit terwijl die in de praktijk niet volledig wordt gebruikt door ONW en OBWZ.
De garantstellingsprovisie van HVC is ca. € 193.000 hoger dan geraamd, voornamelijk als gevolg van het niet-geraamde deel in relatie tot de Triasboring (HVC Geothermie).
2c Renteresultaat
Voor een toelichting op dit nadelige resultaat wordt verwezen naar de paragraaf financiering.
2d Reservemutaties
Er is sprake van een lagere storting in de reserve provisie garantstelling (zie ook 2b).

7.1.3 Algemene uitkering uit het gemeentefonds

De raming van de algemene uitkering uit het gemeentefonds in de primitieve begroting is gebaseerd op de meicirculaire 2018. In de 1e actualisatie 2019 en in de ProRap 2019 zijn de mutaties verwerkt tot en met de septembercirculaire 2019. De begrote stand inclusief wijzigingen is hierop gebaseerd. De werkelijk verantwoorde uitkering is op basis van de decembercirculaire in 2019 € 427.000 lager dan deze raming.

De raad is eind januari 2020 per brief reeds geïnformeerd over de effecten van deze circulaire. De nadelige afwijking is een gevolg van:

•	De landelijke bijstelling van enkele maatstaven (in het bijzonder de maatstaf medicijngebruik). Als de landelijke volumina van een aantal maatstaven stijgen dan is het logisch dat de lokale hoeveelheden ook (in een bepaalde mate) meestijgen. Echter, de stijging in Westland is minder dan de landelijke ontwikkeling. Aangezien de totale omvang van het gemeentefonds niet wijzigt, heeft dit voor Westland een structureel nadelig effect van	€ 279.000 N
•	De genoemde actualisatie van de maatstaf medicijngebruik heeft ook effect op de suppletie-uitkering 'overheveling sociaal domein' voor het jaar 2019 (die namelijk berekend was op de "oude" landelijke cijfers). Dit geeft voor 2019 een incidenteel nadeel van	€ 441.000 N
	Ad 6 Klimaatmiddelen (taakmutaties)	
•	In de decembercirculaire zijn incidentele middelen beschikbaar gesteld voor:	
	a) Klimaatmiddelen Transitievisie warmte € 202.101	
	b) Klimaatmiddelen Energieloketten € 74.000	
	c) Klimaatmiddelen Wijkaanpak € 9.997	
	Deze klimaatmiddelen vallen in 2019 toe aan de algemene middelen.	
Totaal		€ 286.098 V
•	Overige kleinere afwijkingen	€ 6.902 V
	Totaal	€ 427.000 N

7.1.4 Lokale heffingen (Onroerende zaakbelastingen en overige belastingen)

Voor een toelichting bij de lokale heffingen verwijzen wij u naar de paragraaf lokale heffingen.

Overhead

Onder de term *overhead* verstaan we alle ondersteunende activiteiten die nodig zijn om gemeentelijke producten en diensten te leveren (de verstrekking van een uitkering, de aanleg van wegen et cetera).

In de beleidsprogramma's nemen we alleen kosten op die betrekking hebben op het primaire proces. Alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van het primaire proces nemen we op in het taakveld 'Overhead' conform de definitie van het BBV.

Nacalculatie

Vanaf 2017 worden op grond van het BBV de personele en overige organisatiekosten gesplitst in 2 delen:

1. Personele kosten die direct aan programma's zijn toe te rekenen
2. Personele- en organisatiekosten die volgens het BBV tot de ondersteunende diensten behoren (de overhead).

Bij beide onderdelen moeten de werkelijke kosten in de jaarrekening worden nagecalculeerd:

Ad 1. De direct aan de programma's toe te rekenen personele kosten zijn in de begroting 2019 op basis van een urenraming aan de programma's toegedeeld. De commissie BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) heeft bepaald dat de werkelijke kosten op basis van de geraamde urenverdeling over de verschillende programma's moeten worden verdeeld. Het vorenstaande houdt in dat op dit onderdeel in de jaarrekening afwijkingen ontstaan tussen de geraamde doorbelasting en de werkelijke doorbelasting.

In de jaarstukken wordt een rapportagegrens gehanteerd. De afwijkingen tussen de werkelijk direct toe te rekenen personele kosten en de ramingen ter zake zullen de rapportagegrens veelal niet

overstijgen. Bij doorbelastingen van grotere omvang zal de afwijking evenredig groter zijn en in die gevallen kan de rapportagegrens worden overstegen. Bij die onderdelen zal naar deze toelichting worden verwezen.
Ad 2. In de onderstaande tabel zijn de kosten van ondersteunende diensten opgenomen. De centrale presentatie heeft als neveneffect dat het zicht op de integrale kostprijs in de programma's verloren gaat (alleen bij bouwgrondexploitatie en bij de investeringen wordt op grond van de begrotingsvoorschriften de toegerekende overhead begroot en nagecalculeerd).

Het opnemen van het totaalbedrag aan ondersteunende activiteiten zegt weinig zonder de relatie met het primaire proces te leggen / kennen. In dat verband houden wij extra-comptabel ook nog zicht op de integrale kostprijs en vindt op die wijze ook nacalculatie plaats.

(bedragen x € 1.000)

Taakveld Overhead Omschrijving rubriek	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting na wijz.	Realisatie 2019
Personeelskosten				
- Loonkosten	24.329	22.627	26.635	23.697
- Materiële kosten	2.221	5.428	3.874	3.673
Huisvesting				
- Kapitaallasten	1.941	1.113	1.039	1.039
- Materiële kosten	2.563	2.776	2.790	2.778
Facilitair	361	390	503	368
ICT				
- Kapitaallasten	1.527	1.653	1.288	1.263
- Materiële kosten	2.063	2.359	2.585	2.071
Overige inkomens overdrachten	0	0	0	
Bijdragen van derden	-/- 3.418	-/- 2.143	-/- 2.168	-/- 2.423
Reservemutaties / garantiebanen	-/- 2.562	-/- 2.877	-/- 2.925	-/- 2.206
Totaal overhead	**29.025**	**31.326**	**33.621**	**30.260**
Doorbelasting overhead aan grondexploitaties	-/- 868	-/- 713	-/- 713	-/- 712
Doorbelasting overhead aan investeringen	-/- 1.686	-/- 2.013	-/- 2.013	-/- 1.716
Saldo taakveld overhead	**26.471**	**28.600**	**30.895**	**27.832**

Toelichting op de tabel
De totale kosten voor de ondersteunende activiteiten zijn in 2019 uiteindelijk ca. € 3,0 mln. lager uitgevallen dan geraamd. De relevante afwijkingen worden hieronder toegelicht.

Lonen en inhuur
Deze kosten maken deel uit van het zogenoemde P-budget van de organisatie, zoals dit ook aan de orde komt in de paragraaf bedrijfsvoering. De werkelijke uitgaven op het P-budget (inclusief ingehuurde krachten) zijn in zijn totaliteit in 2019 binnen de raming gebleven. Voor een overzicht van het P-budget in 2019 wordt u verwezen naar de paragraaf bedrijfsvoering.

Materiële lasten
De materiële kosten zijn rekening houdend met de baten en onttrekkingen aan de reserves ca. € 0,7 mln. lager dan geraamd.
Er zijn minder uitgaven gedaan voor de Westlandse School, Werving en selectie en de Invoering wet normalisatie rechtspositie ambtenaren (samen € 0,2 mln.). De facilitaire/ICT lasten zijn € 0,5 mln. lager dan geraamd, onder meer doordat het budget is opgehoogd ten behoeve van het project "Versterken Organisatie". De daadwerkelijke invulling hiervan is ultimo 2019 nog niet volledig gerealiseerd.

Toe te rekenen ondersteunende activiteiten aan Investeringen en grondexploitaties en projecten
Aan de investeringen en grondexploitaties is op basis van tijdschrijven per saldo € 0,3 mln. minder aan ondersteunende kosten doorbelast.

Programma **Algemene dekkingsmiddelen**

Wat heeft het gekost in 2019?

(x € 1.000)

Programma-totaal					
Omschrijving		**Realisatie 2018**	**Begroting 2019 voor wijziging**	**Begroting 2019 na wijziging**	**Realisatie 2019**
Lasten					
H05	Concernstelposten	422	6.139	- 4.754	319
H10	Geldleningen en deelnemingen	-296	- 1.395	- 1.266	-1.478
H15	Algemene uitkering	0	0	0	0
H20	Onroerende-zaakbelastingen	159	178	181	161
H25	Overige belastingen	0	0	0	0
H30	Overhead	32.451	33.620	35.987	32.484
Totaal lasten		32.736	38.542	30.148	31.487
Baten					
H05	Concernstelposten	1.915	625	139	155
H10	Geldleningen en deelnemingen	19.215	18.050	19.001	19.067
H15	Algemene uitkering	122.212	127.250	131.099	130.672
H20	Onroerende-zaakbelastingen	27.336	27.126	27.255	27.300
H25	Overige belastingen	382	361	385	462
H30	Overhead	3.419	2.143	2.168	2.423
Totaal baten		174.479	175.555	180.047	180.080
Saldo van baten en lasten		141.743	137.013	149.899	148.594

Reserves en voorzieningen				
Omschrijving	**Realisatie 2018**	**Begroting 2019 voor wijziging**	**Begroting 2019 na wijziging**	**Realisatie 2019**
Stortingen reserves	-9.641	-7.475	- 14.853	-14.844
Onttrekkingen reserves	6.708	6.282	15.665	14.628
Totaal mutaties reserves	2.933	1.193	812	217
Het resultaat Algemene dekkingsmiddelen	138.809	135.820	150.711	148.377

Stortingen voorzieningen	0	-137	- 214	- 214
Onttrekkingen voorzieningen	260	70	100	100
Totaal mutaties voorzieningen	260	67	- 114	- 114

Voor een toelichting bij de cijfers wordt voor de producten H05, H10, H15 en H30 verwezen naar de toelichting hiervoor en voor de producten H20 en H25 naar de paragraaf lokale heffingen.

2.2. Investeringen

Inleiding
In de investeringsrapportage bij de jaarrekening 2018 c.q. bij de 1e actualisatie 2019 en vervolgens bij de ProRap 2019 bent u onder meer geïnformeerd over de benodigde bijstellingen op de lopende investeringskredieten en het verwachte resultaat op de kapitaallasten. Deze investeringsrapportage geeft u inzicht in de (fysieke) investeringen die in de Westlandse maatschappij worden gedaan. Het investeringsprogramma kent ambitie en is gebaseerd op uitvoering van besluiten zoals door de raad genomen. In dit hoofdstuk geven we u op hoofdlijnen inzicht in de werkelijke cijfers en achtergronden in relatie tot de bijgestelde begroting 2019.

2.2.1 Kapitaallasten

De kapitaallasten ultimo 2019 geven het volgende resultaat voor verrekening met reserves en na verrekening met reserves:

Begrote kapitaallasten 2019	€ 37,489 mln.		+
Bijstelling begrote kapitaallasten	€ 2,792 mln.		-
Bijgestelde begrote kapitaallasten 2019		**€ 34,697 mln.**	+
Definitieve werkelijke kapitaallasten 2019		€ 34,228 mln.	-
Resultaat kapitaallasten 2019 voor verrekening met reserves		**€ 0,469 mln.**	+
Dekking kapitaallasten via reserves		€ 0,255 mln.	
Resultaat kapitaallasten 2019 na verrekening met reserves		**€ 0,214 mln.**	-

Het in de tabel opgenomen voordelig resultaat na bestemming op de kapitaallasten ad € 0,214 mln. wordt veroorzaakt door:

1.	Aankoop en sloop woningen J v.d. Laarweg	€ 217.000	V
2.	Afboeken boekwaarde Hoeksteen naar 2020	€ 60.000	V
3.	Vervroegd afgeschreven activa beneden de investeringsgrens	€ 72.000	N
4.	Diverse kleine verschillen, per saldo	€ 9.000	V
Totaal		€ 214.000	V

Ad 1. De kosten voor aankoop en sloop J. v.d. Laarweg moeten op grond van het BBV direct in het dienstjaar worden afgeschreven. In 2019 zijn door verkoop van bouwgrond per saldo meer inkomsten dan uitgaven gerealiseerd, hetgeen resulteert in een negatieve afschrijving. Dit betekent een voordeel in de exploitatie.

Ad 2. De sloop van bestaande opstallen in het kader van het centrumplan Honselersdijk (basisschool De Hoeksteen) verschuiven naar 2020. Hierdoor zal de extra afschrijving op de bestaande boekwaarde vanwege de sloopactiviteiten ook doorschuiven naar 2020.

Ad 3. In de financiële verordening van de gemeente Westland is opgenomen dat alleen investeringen groter dan € 50.000 worden geactiveerd. In 2019 zijn enkele investeringen afgesloten die beneden deze grens blijven. Deze investeringen zijn derhalve in 2019 volledig en in een keer afgeschreven.

2.2.2 Omvang investeringsportefeuille

De omvang van de restkredieten van de lopende investeringsportefeuille (circa 245 investeringen) bedraagt ultimo 2019 per saldo € 63.548.946. Het saldo van de restantkredieten is als volgt over de programma's in te delen:

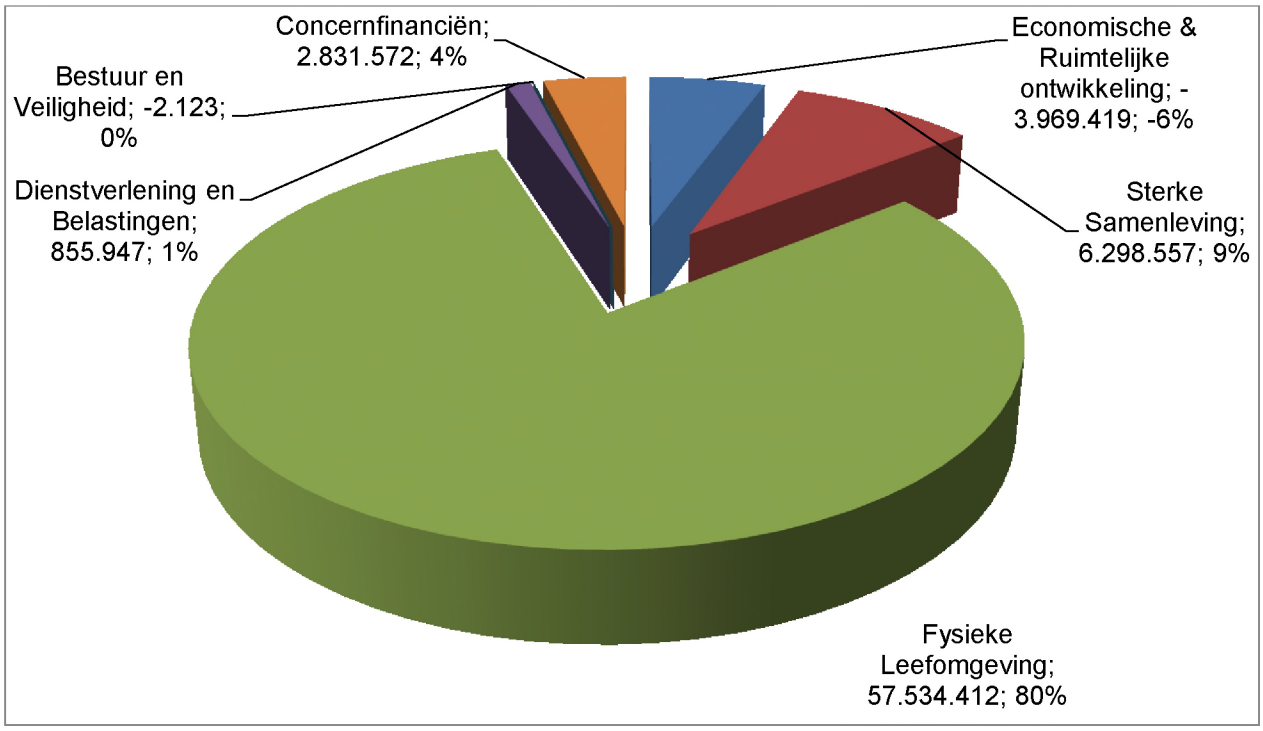

In 2019 zijn er de volgende lopende kredieten (investeringen waarvoor het krediet is gevoteerd en onderhanden zijn):

Lopende investeringen per programma	Krediet (uitgaven)	Krediet (inkomsten)	Uitgaven t/m 2019	Inkomsten t/m 2019	Saldo	Restant krediet
Gebiedsontwikkeling Boomawatering BCF	24.651.661	13.795.624	24.673.317	9.843.232	-3.974.048	-3.974.048
Gebiedsontwikkeling Boomawatering rente	786.371	0	786.371	0	0	0
Gebiedsontwikkeling Boomawatering BTW	365.165	4.546.573	385.118	3.937.526	-629.000	-629.000
Asbestsanering en herstel Leuningjes Poeldijk	427.877	0	427.878	0	-1	Afgesloten
Ingebruikgeving Leuningjes (P) E-nut 4021	814.000	0	801.295	7	12.711	12.711
fruitmuur Poeldijkseweg Wateringen	0	0	5.465	0	-5.465	-5.465
Investering gebruiksklaar maken De Leuningjes	1.197.000	0	731.244	0	465.756	465.756
Nieuwbouw Huis v.d. Buurt - Bibliotheek H. dijk	388.850	0	0	0	388.850	388.850
Brandveiligheid De Noviteit Monster	91.000	0	83.770	0	7.230	7.230
Nieuwbouw Huis v.d. Buurt - Vitis H. dijk	838.300	0	0	0	838.300	838.300
Nieuwbouw Huis v.d. Buurt - Kwest H. dijk	113.120	0	0	0	113.120	113.120
Nieuwbouw Huis v.d. Buurt - grond H. dijk	130.613	0	0	0	130.613	130.613
Plaberum (stelpost)	131.275	0	1	0	131.274	131.274
Plaberum gemeentelocatie 's Gravenzande	355.720	20	295.749	126	60.078	60.078
Voorbereidingskosten Centrumlocatie Monster	583.248	0	43.227	30	540.051	540.051
Voorbereidingskosten doorontwikkeling GHC	25.000	0	18.479	2	6.522	6.522
Herontwikkeling de Schakel Maasdijk	37.500	0	54.012	81	-16.431	Afgesloten
Onteigening gronden Honderdland fase 2	15.500.000	15.500.000	0	0	0	0
Vervangingsoftware omgevingswet 2019	111.500	0	22.286	0	89.214	89.214
Plaberum Voorbereidingskosten Tuin van der Lely	92.003	3	38.174	7	53.833	53.833
Aankoop, sloop en inrichting Kerklaan 7 (W)	690.000	0	611.701	0	78.300	78.300
Aankoop en sloop woning Fazantlaan 8 (H)	500.000	0	442.108	0	57.892	57.892
Aankoop gebouw Rozemarijn 1 Wateringen	425.634	317.000	413.284	0	-304.650	-304.650
Aankoop grond Rozemarijn 1 Wateringen	480.000	480.000	480.000	0	-480.000	-480.000
Strategisch, De Lier, gronden Molensloot	3.107.136	1.550.000	3.107.136	0	-1.550.000	-1.550.000
Rotonde Emmastraat Monster Aan- en verkoop grond	380.000	380.000	0	0	0	0
Totaal Economische & Ruimtelijke ontwikkeling	52.222.973	36.569.220	33.420.614	13.781.010	-3.985.851	-3.969.419

Lopende investeringen per programma	Krediet (uitgaven)	Krediet (inkomsten)	Uitgaven t/m 2019	Inkomsten t/m 2019	Saldo	Restant krediet
W Pieter vd Plasschool	5.460.100	0	5.412.746	0	47.354	Afgesloten
Nieuwbouw Pius X (W)	5.490.643	3	5.469.769	3	20.874	Afgesloten
M Nieuwbouw Ichtus/Immanuel	4.740.312	2	4.740.312	2	-1	Afgesloten
W Renovatie gymzaal Pius X	380.000	0	380.000	0	0	Afgesloten
G Uitbreiding Kameleon	900.000	0	5.356	13	894.657	894.657
Nieuwbouw Achtsprong (DL)	2.800.000	0	353.117	41	2.446.923	2.446.923
G Uitbreiding De Wegwijzer	475.000	0	475.000	0	0	Afgesloten
dl Nieuwbouw Prins Willem Alexanderschool	264.000	0	285.014	49	-20.966	-20.966
N Uitbreiding Diamand	150.700	0	0	0	150.700	150.700
Tijd.huisvest.Godfried Bomansschl.Waalcampus (s-G)	1.920.000	250.000	1.698.453	29	-28.425	-28.425
Gebouw De hoeksteen H. dijk, grond	21.479	0	0	0	21.479	21.479
Gebouw De Hoeksteen H. dijk nieuwbouw	754.066	0	0	0	754.066	754.066
Gebouw De hoeksteen H. dijk, renovatie	614.379	0	0	0	614.379	614.379
Gebouw De hoeksteen H. dijk, renovatie	628.521	0	0	0	628.521	628.521
Bijdrage revitalisering Westlands Museum	1.019.365	0	939.365	0	80.000	80.000
Vervroegde vervanging kunstgrasvelden 2018	1.800.000	0	1.804.500	15	-4.485	Afgesloten
Aanleg kunstgrasveld voetbalveld KMD (W)	650.000	0	489.674	0	160.326	Afgesloten
Renovatie sportvelden 2018	146.370	0	96.237	0	50.133	Afgesloten
Vervanging Kunstgrasvelden 2018 (Lyra)	1.230.000	0	1.061.887	146.596	314.709	314.709
Renovatie sportvelden 2019	695.000	0	293.228	40.742	442.513	442.513
Totaal Sterke Samenleving	30.139.935	250.005	23.504.660	187.488	6.572.758	6.298.557
Groenrehabilitatie 2016	930.344	5	852.880	20	77.479	Afgesloten
reconstructie groenvoorziening 2017	290.433	4	256.503	26	33.953	Afgesloten
Effectuering speelplaatsenplan 2018	329.000	0	253.264	12	75.748	75.748
Reconstructie groenvoorziening 2018	664.571	25.000	536.120	25.022	128.474	128.474
Reconstructie groenvoorziening 2019	325.000	0	980	15.000	339.020	339.020
Effectuering speelplaatsenplan jaarplan 2019	314.150	0	98.254	57	215.953	215.953
Uitbreiding Prinsenbos, aankoop grond	650.000	0	4.712	5	645.293	645.293
Uitbreiding Prinsenbos inrichting	0	0	4.461	3	-4.458	-4.458
Investeringen uit Afvalplan 2019-2022	2.800.000	0	0	0	2.800.000	2.800.000
Rioleringsplan bloemenbuurt (Mo)	831.714	15.020	684.277	15.013	147.430	Afgesloten
DL - Riolering Kerklaan/Rijnstraat	1.142.273	702.274	487.649	487.779	440.129	440.129
Riolering Sportlaan – De Lier (GRP vervang.2014)	745.001	1	724.241	2	20.761	Afgesloten
Operationeel programma waterplan 2014	491.800	0	415.284	0	76.516	Afgesloten
Rioolvervanging Gantellaan Monster (2014 -A)	728.530	5	648.115	7	80.417	Afgesloten
Riolering Kijckerweg / Hondert Margen	704.119	1	743.398	10	-39.270	-39.270
Riolering Emmaplein	175.003	3	129.181	3	45.822	Afgesloten
Riolering buitengebied	300.002	2	287.380	17	12.637	Afgesloten
Aansluiten persleiding LT/RT/Waalblok, geb GD11(GZ	630.001	1	595.919	2	34.083	34.083
Aansluiten restant Dijckerwaal (Gz) VGRP	86.000	0	22.613	3	63.390	Afgesloten
Ombouwen vacuümriool Bloemenln/v Berckrln (Gz)	300.000	0	6.576	0	293.424	Afgesloten
Riolering Bomenbuurt (fase Eikenhof) (DL) VGRP	625.002	2	651.337	24	-26.313	Afgesloten
Riolering Kerklaan (Po) VGRP	125.002	2	133.437	83	-8.354	Afgesloten
Riolering Lierweg oost (DL) VGRP	200.000	0	59.574	0	140.426	140.426
Riolering Suydervelt noord (W) VGRP	75.000	0	42.730	0	32.270	Afgesloten
Spoelleiding de Lee / Kralingerpolder (DL) VGRP	54.939	1	54.913	2	27	Afgesloten
Riolering buitengebied 2016	300.001	1	332.239	34.000	1.761	1.761
Vrij verval riolering 2017	1.150.002	2	1.086.600	66	63.466	63.466
Drukriolering buitengebied 2017	1.450.001	1	980.664	21	469.357	469.357
Reline werkzaamheden 2017	325.001	1	300.260	1	24.741	Afgesloten
Vervanging Riolering vrijval 2018	5.280.000	0	2.055.782	333	3.224.551	3.224.551
Vervanging drukriolering / relining 2018	589.000	0	441.899	112	147.214	147.214
Vervanging gemalen 2018	508.654	0	369.071	20	139.603	139.603

Lopende investeringen per programma	Krediet (uitgaven)	Krediet (inkomsten)	Uitgaven t/m 2019	Inkomsten t/m 2019	Saldo	Restant krediet
Gemalen-data inwinning 2018	50.000	0	2.834	4	47.170	47.170
Zettingsproblematiek- riolering - fase 1	1.219.000	0	810.943	1.084	409.141	409.141
Zettingsproblematiek - riolering - fase 2	556.000	0	34.067	49	521.982	521.982
Zettingsproblematiek - riolering - fase 3	884.000	0	0	0	884.000	884.000
Zettingsproblematiek - riolering - fase 4	1.208.000	0	0	0	1.208.000	1.208.000
Riolering vrij verval 2019	2.781.000	0	78.002	13	2.703.011	2.703.011
Drukriolering / relining 2019	960.000	0	177.669	9	782.340	782.340
Gemalen 2019	380.000	0	152.096	18	227.923	227.923
Operationeel programma waterplan- jaarschijf 2019	1.968.000	0	215.664	79	1.752.415	1.752.415
G: (ig) Maasdijk-Naaldwijkseweg grondverwerving	3.748.690	4.652.115	3.746.334	4.610.166	-39.593	Afgesloten
IRG Reconstructiegebied Wateringveldse Polder	30.852.662	18.209.839	30.695.245	18.265.059	212.637	212.637
RG Reconstructie Wat. Polder verkoop gronden	268.000	268.000	268.000	0	-268.000	-268.000
IRG De Baak verkoop gronden	443.000	350.000	413.429	82.197	-238.231	-238.231
Aanleg Oostelijke Randweg De Lier	21.150.038	2.610.036	8.065.331	480.042	10.954.713	10.954.713
Aanleg oostelijke randweg (DL), bijdrage RBV	3.000.000	0	3.000.000	0	0	0
Aanleg Oostelijke Randweg De Lier (BTW)	0	0	18.075	0	-18.075	-18.075
Waterkering De Lier centrum (M-nut)	1.930.754	530.570	1.917.216	530.608	13.576	Afgesloten
Scope uitbreidingen 3-in-1 project	7.909.184	5.309.194	7.695.672	5.370.225	274.543	274.543
Scope uitbreidingen 3-in-1 project, dek. M-nut	550.302	0	0	0	550.302	550.302
Ontsluiting Teylingen BCF	8.678.598	2.715.445	8.122.811	2.454.643	294.984	294.984
Ontsluiting Teylingen KvH	100.139	0	139	0	100.000	100.000
Ontsluiting Teylingen BTW	455.232	299.574	455.832	649.103	348.929	348.929
Dir.verbind.tussen Maasdijk (N220) en Honderdland	19.138.907	9.878.907	12.730.964	4.727.709	1.256.745	1.256.745
Verbreding N213 incl. reconstructie. N213-Dijkweg	1.829.517	104.175	953.792	160	771.709	771.709
Verbreding N213 bijdrage Elsenbosch (M-nut)	200.000	0	14.292	0	185.708	185.708
Verbreding N213 inc. reconstr. N213-Dijkw M-3026	1.009.042	0	0	0	1.009.042	1.009.042
Aanleg rotonde Patijnenburg / Secr.Verhoeffw (M-nut)	415.000	0	144.200	9	270.809	270.809
Aanleg rotonde Patijnenburg / Secr.Verhoeffweg	412.500	0	4.627	0	407.873	407.873
Herinrichting Graaf Florisplein e.o. 's Gravenzande	1.087.505	1.087.505	1.007.437	1.007.437	0	Afgesloten
Herinr. parkeerterrein Sand Ambachtstr ('s-G)	967.000	442.000	222.530	181.527	483.997	483.997
Herinr. parkeerterrein Sand Ambachtstr (s-G) M-nut	178.000	0	0	0	178.000	178.000
Tijdelijke verkorte verbinding Maasdijk-Oranjesluis	300.001	1	179.899	1	120.102	120.102
Poeldijk centrum (bijdr.herinr.Voorstraat)	245.001	1	186.762	60	58.298	58.298
Sc 3 in 1: Koop en sloop woningen J. v.d. Laarweg	1.550.002	267.502	1.332.670	267.682	217.512	Afgesloten
Bijdr. aanleg parkeerplaats en ontsl. Sonnehoeck	115.000	0	0	0	115.000	115.000
Hellingbaan strandopgang Molenslag (M)	84.302	0	0	0	84.302	Afgesloten
3 in 1 Pr.Aanp.Snelbinder, PietStr.w. en Leeweg	152.500	0	101.650	0	50.850	Afgesloten
Verbreding N211 Wippolderlaan	554.626	52	107.871	4.353	451.056	451.056
Fietsverbinding Tuinveld / De Groene Schakel	480.001	1	75.333	26	404.693	404.693
Calamiteitenberging Westland locatie glas 8a	2.810.500	0	103.249	7.081	2.714.331	2.714.331
Calamiteitenberging Westland locatie glas 3	1.501.500	0	7.744	16	1.493.772	1.493.772
Aanleg rotonde Coldenhovelaan	1.500.000	454.500	1.291.474	452.057	206.083	206.083
Verkeerssituatie Kerkstraat-Vorkotterstraat Kw. BCF	282.826	0	278.304	1	4.523	Afgesloten
Verkeerssituatie Kerkstraat-Verkotterstraat.Kw.BTW	173.013	0	175.443	0	-2.430	Afgesloten
Aanleg voetpad en bushalte Middelbroekweg (N)	222.000	0	118.964	0	103.036	103.036
2e oprit De Tuinen (N)(M-nut)	86.953	0	0	0	86.953	86.953
Aanleg geluidscherm Vogelaer (H) M-nut 3030	145.000	0	28.137	1	116.863	116.863
Geluidscherm Leeweg M-nut	600.000	0	73.161	4	526.842	526.842
Aankoop grond M.dijk Twee Pleinenweg- H.land BCF	870.000	423.825	831.709	413.850	28.317	28.317
Aankoop grond M.dijk Twee Pleinenweg- H. land BTW	100.000	26.175	116.238	123.358	80.945	80.945
Isolatiemaatregelen geluidbelasting Maasdijk	250.000	0	25.049	0	224.951	224.951
Herinrichting terrein vm gem.locatie(Nw) M-nut3036	150.000	0	95.017	43	55.025	Afgesloten
WL: N223	1.418.338	22.073	1.422.460	22.075	-4.120	Afgesloten
L: Ophogen boezemkades totaal	510.306	0	504.468	0	5.839	Afgesloten
Vervanging Damwanden 2011	1.880.002	83.002	1.814.494	83.003	65.509	Afgesloten
Wateroverlast van Rijnstraat DL (dekk.mnut)	626.432	3	620.364	11	6.076	6.076

Lopende investeringen per programma	Krediet (uitgaven)	Krediet (inkomsten)	Uitgaven t/m 2019	Inkomsten t/m 2019	Saldo	Restant krediet
Tractie - jaarplan 2010	182.000	0	165.819	0	16.181	Afgesloten
Bruggen en kunstwerken, jaarplan 2012	1.476.734	617.297	1.469.825	617.297	6.909	Afgesloten
Fietsvoorzieningen Lange Kruisweg	918.473	465.917	915.403	465.914	3.067	Afgesloten
Reconstructie Kwaklaan	1.118.668	1	1.104.065	83	14.685	14.685
Rotonde Emmastraat Zwartendijk	132.254	2	99.536	37	32.754	32.754
Vervanging damwanden 2012-2013	1.000.300	0	918.834	2	81.468	81.468
Bruggen (hout) en kunstwerken - jaarplan 2013	305.534	0	295.563	10	9.981	Afgesloten
Vaar recreatieve voorzieningen	150.000	0	119.736	0	30.264	30.264
Vervangen VRI's – jaarschijf 2012	248.000	0	249.130	10	-1.120	Afgesloten
Vervangen VRI's – jaarschijf 2013	248.000	0	98.810	11	149.201	149.201
Straatwerkzaamheden - jaarplan 2014	2.621.263	16.323	2.623.412	4	-18.467	Afgesloten
Vervanging damwanden 2014	500.643	0	410.127	1	90.516	Afgesloten
School-thuis routes, jaarschijf 2014	1.628.509	602.811	1.618.066	634.478	42.109	Afgesloten
Straatwerkzaamheden - jaarplan 2015	1.847.331	52	1.835.004	26	12.301	Afgesloten
Aanpassing kruising Haagweg-Molenweg	220.002	114.002	219.731	49.812	-63.919	-63.919
Aanleg VRI Haagweg – Molenweg	300.000	126.000	239.826	55.127	-10.699	-10.699
Aanpassing Noord Lierweg	650.000	325.000	480.259	325.035	169.776	169.776
Reconstructie Sportlaan	1.800.004	85.209	1.833.293	99.280	-19.219	-19.219
Vergroten rotonde Zwethlaan	100.001	1	18.485	2	81.517	81.517
Grootschalige activiteiten verkeersveiligheid 2016	449.035	1	445.804	22	3.252	Afgesloten
Verharding 2016	4.045.994	381.778	3.977.880	381.848	68.184	68.184
Vervanging Damwanden 2016	335.083	0	325.046	3	10.040	Afgesloten
Bruggen en Kunstwerken 2016	698.242	1	148.758	55	549.539	549.539
Vervanging Openbare Verlichting 2016	873.504	4	907.364	10	-33.854	Afgesloten
Aansch/vervanging gladheidsbestr-Jaarschrijf 2016	59.141	0	58.141	0	1.000	Afgesloten
Aanbrengen beschoeiingen 2016	851.762	2	803.856	12	47.916	47.916
Herinrichting Wilhelminaplein Naaldwijk	1.283.017	60.017	1.339.464	58.888	-57.577	Afgesloten
Herinrichting Marktplein 's-Gravenzande	1.245.012	40.012	1.338.596	25.015	-108.581	-108.581
Verharding 2017	2.411.645	110.140	2.393.524	110.173	18.154	18.154
Grootschalige activiteiten verkeersveiligheid 2017	797.488	83.516	722.748	83.524	74.748	74.748
Rotonde N223 Noordlierweg/Oostbuurtseweg	915.001	315.001	919.818	315.001	-4.818	Afgesloten
Vervanging Damwanden 2017	374.955	0	389.679	9	-14.715	Afgesloten
Vervanging Openbare Verlichting 2017	470.776	2	386.696	5	84.083	Afgesloten
Aanbrengen beschoeiing 2017	395.602	2	301.613	187	94.174	94.174
Bruggen en kunstwerken 2017, Hout	200.000	0	162.321	37	37.716	37.716
Fietsverbinding Kerkstraat-Heulweg	950.000	290.000	1.020.904	293.131	-67.773	Afgesloten
Herinrichting Havenplein Naaldwijk	597.000	0	430.110	20	166.910	Afgesloten
Verbeteren verkeersveiligheid Opstalweg (N)	950.004	221.004	646.421	221.005	303.583	Afgesloten
Vervanging Verhardingen - jaarplan 2018	5.848.651	464.600	4.678.229	308.110	1.013.932	1.013.932
Vervanging damwanden 2018 (beton/staal)	513.000	0	457.084	19	55.934	Afgesloten
Vervanging damwanden 2018 (hout)	688.000	0	63.212	2	624.790	624.790
Vervanging bruggen en kunstwerken 2018 (B/S)	161.323	0	1.394	3	159.931	159.931
Vervanging bruggen en kunstwerken 2018 (hout)	503.000	0	56.643	10	446.367	446.367
Vervanging openbare verlichting-jaarplan 2018	639.000	15.000	695.538	15.035	-56.504	-56.504
Aanbrengen beschoeiingen 2018	350.000	0	0	0	350.000	350.000
Grootschalige activiteiten verkeersveiligheid 2018	785.000	0	373.516	45	411.530	411.530
Aanschaf/vervanging gladheidsbestrijding 2018	91.050	0	32.819	0	58.231	58.231
Vervangen duikers 2018	404.398	0	0	0	404.398	404.398
Fietsenstalling Naaldwijk M-nut 3033	210.000	50.000	192.040	38.575	6.535	Afgesloten
Vervangen straatmeubilair 2018	60.000	0	7.571	0	52.430	52.430
Aanleg parkeerplaatsen LTC Naaldwijk	150.000	0	226.999	0	-76.999	Afgesloten
Kustvisie herinrichting strandslagen	400.000	0	68.566	24	331.458	331.458
Kustvisie kwaliteitsimpuls parkeerplaatsen	50.000	0	23.694	0	26.306	26.306
Kustvisie vervanging parkeerinstallaties	500.000	0	52.137	62	447.925	447.925
Verhardingen - jaarplan 2019	4.560.000	260.000	1.306.956	194.605	3.187.649	3.187.649
Zettingsproblematiek - verhardingen - fase 1	656.000	0	153.184	0	502.816	502.816

Lopende investeringen per programma	Krediet (uitgaven)	Krediet (inkomsten)	Uitgaven t/m 2019	Inkomsten t/m 2019	Saldo	Restant krediet
Zettingsproblematiek - verhardingen - fase 2	299.000	0	0	0	299.000	299.000
Fietspad optim. bij Gantel De Baak (M.3028)	70.000	0	0	0	70.000	70.000
Grootschalige activiteiten verkeersveiligheid 2019	337.000	0	74.015	0	262.985	262.985
Rotonde Zijtwende (M.nut 3040)	100.000	0	0	0	100.000	100.000
Verbeteren verkeersveiligheid Kasteelweg (M. nut)	750.000	0	35.227	31	714.805	714.805
Voorzieningen R-net lijn 36	500.000	250.000	15.851	1	234.150	234.150
Bruggen en kunstwerken - jaarplan 2019 (b/s)	265.000	0	0	0	265.000	265.000
Bruggen en kunstwerken - jaarplan 2019 (hout)	200.000	0	1.906	3	198.098	198.098
Vervanging damwanden 2019 (B/S)	325.000	0	309.896	0	15.104	15.104
Vervanging damwanden 2019 (hout)	300.000	0	0	0	300.000	300.000
Vervanging geluidschermen 2019	380.000	0	14.956	27	365.071	365.071
Vervanging openbare verlichting - jaarplan 2019	791.000	0	0	0	791.000	Afgesloten
Aanschaf/verv. gladheidsbestrijding - jaarsch.2019	90.000	0	0	0	90.000	90.000
Openb.geb.kluswoningen vm PWA parkeerp (s-G)	75.000	0	8.284	15	66.731	66.731
Aanbrengen beschoeiingen - jaarplan 2019	350.000	0	0	0	350.000	350.000
Vervangen duikers 2019	150.000	0	0	0	150.000	150.000
Geluidsscherm 't Perron	660.000	660.000	32.052	32.052	0	0
Geluid reducerende maatregelen Heulweg te Kw	172.000	172.000	172.003	172.003	0	Afgesloten
Geluidred. maatr. Heulweg Kw (dekking M.nut)	128.000	0	37.371	30	90.659	90.659
Gebiedsontwikkeling Poelzone BCF	33.212.249	29.566.586	31.287.145	30.158.669	2.517.187	2.517.187
Gebiedsontwikkeling Poelzone (gem. deel) BCF	6.288.004	40.004	6.288.002	74.189	34.187	34.187
Gebiedsontwikkeling Poelzone BTW	1.530.645	5.976.308	1.030.644	5.479.182	2.874	2.874
LOF Groene kernen Groenvoorziening	1.240.003	3	871.862	40	368.178	368.178
LOF Groene entrees Westland Groenvoorziening	425.001	1	86.793	20	338.227	338.227
LOF Openbare ruimte speelvoorziening	850.002	2	514.393	66	335.673	335.673
LOF Levendige kernen Groenvoorziening	200.000	0	166.774	22	33.248	33.248
LOF Recreatie Groenvoorziening	435.001	1	181.040	5	253.964	253.964
Totaal Fysieke Leefomgeving	254.102.220	89.785.421	184.649.437	80.520.322	60.187.684	57.534.412
Begraafplaatsen 2016	115.000	0	121.232	6	-6.225	Afgesloten
Vervangen inzamelmiddelen 2017	404.406	6	370.338	6	34.068	Afgesloten
Begraafplaatsen 2017	57.500	0	66.958	0	-9.458	Afgesloten
Afvalpreventie 2018	280.000	0	29.126	0	250.874	250.874
Vervangen inzamelmiddelen jaarplan 2018	250.000	0	237.163	213	13.050	Afgesloten
Begraafplaatsen 2018	657.500	0	255.406	13	402.107	402.107
Aanbrengen inzamelmiddelen 2019	70.000	0	0	0	70.000	70.000
Vervangen inzamelmiddelen jaarplan 2019	75.000	0	0	0	75.000	75.000
Begraafplaatsen 2019	58.000	0	34	0	57.966	57.966
Totaal Dienstverlening en Belastingen	1.967.406	6	1.080.256	238	887.382	855.947
Brandweerkazerne Naaldwijk	785.850	0	787.973	0	-2.123	-2.123
Brandweerkazerne Naaldwijk dekk. Ec.nut	119.900	0	119.900	0	0	Afgesloten
Totaal Bestuur en Veiligheid	905.750	0	907.873	0	-2.123	-2.123
Vervanging materieel milieustraat	190.000	0	84.941	1	105.059	105.059
Gemeentehuis Monster waardevermindering Act.2149	0	0	-234.590	0	234.590	Afgesloten
Nieuwbouw gemeentewerf terrein	100.000	0	221	1	99.780	99.780
Tractie - jaarplan 2011	125.000	0	106.810	0	18.190	Afgesloten
Tractieplan 2018-2019, jaarschijf 2018	155.000	0	12.264	0	142.736	142.736
Tractieplan 2018-2019, jaarschijf 2019	1.119.600	0	23.972	30	1.095.658	1.095.658
Tractieplan 2018-2019, jaarschijf 2020	125.400	0	0	0	125.400	125.400
Vervanging primaire softwarepakketten 2015-2018	909.566	0	858.761	0	50.806	50.806
Vervanging centrale infrastructuur 2016-2018	1.026.291	0	878.941	0	147.350	147.350
Vervanging netwerkcomponenten 2015-2018	650.812	0	427.239	0	223.573	223.573
Vervanging primaire softwarepakketten 2017-2018	475.000	0	369.270	0	105.730	105.730
Administratieve werkstations 2018	125.000	0	96.685	0	28.315	28.315

Lopende investeringen per programma	Krediet (uitgaven)	Krediet (inkomsten)	Uitgaven t/m 2019	Inkomsten t/m 2019	Saldo	Restant krediet
Printers 2018	110.000	0	7.144	0	102.856	102.856
Mobiele telefoons 2018	380.000	0	75.691	0	304.309	304.309
Netwerkcomponenten 2019	100.000	0	0	0	100.000	100.000
Vervanging primaire softwarepakketten 2019	200.000	0	0	0	200.000	200.000
Aanschaf Clickshare (tbv huisvesting)	0	0	0	0	0	0
Totaal concernfinanciën	5.791.669	0	2.707.348	31	3.084.352	2.831.572
Totaal Generaal	**345.129.953**	**126.604.652**	**246.270.188**	**94.489.089**	**66.744.203**	**63.548.946**

Ten aanzien van de (restant)kredieten met een negatief saldo ultimo 2019 (> € 100.000) wordt het volgende vermeld:

Voor de volgende investeringen geldt dat het negatieve restantkrediet ermee verband houdt dat er op netto-basis (uitgaven -/- inkomsten) meer is uitgegeven dan het netto-krediet zou toestaan. Echter, in deze gevallen lopen de uitgaven op de geraamde inkomsten vooruit en dienen er nog inkomsten te worden gerealiseerd. Veelal betreft het hier (grond)verkopen binnen een project of gesubsidieerde projecten waarvoor de subsidie of bijdrage pas kan worden gedeclareerd bij afronding van het project. Bij deze investeringen is derhalve geen sprake van reële overschrijdingen:

Economische en ruimtelijke ontwikkelingen
- Gebiedsontwikkeling Boomawatering
- Aankoop gebouw Rozemarijn 1 Wateringen
- Aankoop grond Rozemarijn 1 Wateringen
- Strategisch, De Lier, gronden Molensloot

Fysieke leefomgeving
- Infrastructuur Regeling Glastuinbouw (IRG) Wateringveldse Polder verkoop gronden
- IRG De Baak verkoop gronden

Herinrichting Marktplein 's-Gravenzande
De kostenoverschrijding van € 108.000 voor de aanleg van verharding wordt in 2020 opgevangen door enerzijds een nog te ontvangen bijdrage BIZ centrum 's-Gravenzande ad € 15.000 en anderzijds inzet van het voordeel op het krediet verhardingen 2019. Dat krediet (verhardingen 2019) is verlaagd met € 338.000 en komt deels (€ 93.000) ten gunste van de herinrichting Marktplein 's-Gravenzande.

2.2.3 Afgesloten Investeringen / in gebruik genomen investeringen

De ingebruikname van een investering is van belang, aangezien de ingebruikname bepalend is voor het starten van de afschrijving op de investering. In de meeste gevallen wordt met de ingebruikname ook de investering afgesloten.
In het onderdeel 2.2.2 is aangegeven welke lopende investeringen ultimo 2019 zijn afgesloten (zie kolom restant kredieten).

In de hierna volgende lijst is een overzicht opgenomen van investeringen die gedurende 2019 in gebruik zijn genomen, maar waarvan het krediet in een later jaar formeel wordt afgesloten aangezien de financiële afwikkeling van de investering op dat moment pas wordt afgerond.

In gebruik genomen investeringen per programma	Jaar 1e investering
Economische & Ruimtelijke ontwikkeling	
Brandveiligheid De Noviteit Monster	2019
Aankoop, sloop en inrichting Kerklaan 7 (W)	2018
Sterke Samenleving	
Tijdelijke huisvesting Godfried Bomansschool Waalcampus (s-G)	2019
Vervanging Kunstgrasvelden 2018 (Lyra)	2018
Fysieke leefomgeving	
Aanpassing kruising Haagweg-Molenweg	2016
Reconstructie Sportlaan	2016
Poeldijk centrum (bijdrage herinrinchting Voorstraat)	2015
Verharding 2016	2016
Vervanging openbare verlichting-jaarplan 2018	2018
Vervanging damwanden 2019	2019
Wateroverlast van Rijnstraat De Lier	2016
Riolering Kijckerweg / Hondert Margen	2015
Riolering buitengebied 2016	2016
Vrij verval riolering 2017	2016
Vervanging gemalen 2018	2018
Gemalen 2019	2019
Gebiedsontwikkeling Poelzone	2011
Leefomgevingsfonds: Groene kernen Groenvoorziening	2017
Bestuur en veiligheid	
Brandweerkazerne Naaldwijk	2018
Concernfinanciën en Algemene Dekkingsmiddelen	
Vervanging primaire softwarepakketten 2017-2018	2017
Administratieve werkstations 2018	2018
Netwerkcomponenten 2019	2018

2.2.4 Bijstelling lopende investeringen

Sinds 2011 maakt de eerste Investeringsrapportage deel uit van de jaarrekening. De informatie is opgenomen in deze paragraaf. Hiermee kunnen de meerjarige effecten van de kapitaallasten bij de jaarrekening tegelijk met de jaarrekening zelf aan uw raad worden voorgelegd en meegenomen worden in het Financieel Meerjaren Perspectief 2020-2024 (FMP). Tevens wordt uw raad op deze wijze in een vroeg stadium geïnformeerd over de noodzakelijke bijstelling van investeringen en de daarmee verband houdende liquiditeiten.

In het kader van het budgetrecht van de raad (de begrotingsrechtmatigheid) moet bij (verwachte) overschrijdingen van beschikbaar gestelde kredieten een formele bijstelling van het krediet plaatsvinden. Deze bijstellingen van kredieten hebben wel consequenties voor de uit de investeringen voortvloeiende kapitaallasten vanaf 2021.

Bij deze jaarrekening is bij nadelige bijstellingen onderzocht of dekking mogelijk is door het aframen van beschikbaar gestelde kredieten als gevolg van gerealiseerde onderschrijdingen of door bijraming van de verwachte c.q. reeds gerealiseerde inkomsten.

De bijstelling op de uitgaven en inkomsten van de lopende investeringsportefeuille als gevolg van de aanpassingen door de hierboven genoemde componenten (over- en onderschrijding van het krediet, liquiditeitenplanningen en afsluitdata) geeft het volgende beeld:

Bedragen in € mln. Programma	Bijstelling uitgaven		Bijstelling inkomsten		Bijstelling per saldo	
Economische en Ruimtelijke ontwikkelingen	5,910	V	4,450	N	1,460	V
Sterke Samenleving	0,070	V	0,188	V	0,258	V
Ondersteuning, zorg en participatie	0		0		0	
Fysieke Leefomgeving	0,961	N	0,685	N	1,646	N
Dienstverlening en Belastingen	0,047	N	0		0,047	N
Bestuur en Veiligheid	0,015	N	0		0,015	N
Concernfinanciën	0,056	V	0		0,056	N
Totaal	4,901	V	4,947	N	0,046	N

Op basis van de bijgestelde liquiditeitenplanning vanaf 2020 worden voor enkele investeringen aanpassingen verwacht ná 2019 (de overschrijdingen ultimo 2019 zijn reeds toegelicht bij 2.2.2). De substantiële afwijkingen (> € 100.000) op kredieten (zowel uitgaven als op inkomsten) worden hieronder toegelicht:

Programma Economische en Ruimtelijke ontwikkelingen:

Gebiedsontwikkeling Boomawatering

De kostenraming voor het woonrijp maken van de woonkavels aan de Casembrootlaan is geactualiseerd. De kosten vallen € 152.000 hoger uit vanwege hogere kosten door het plaatsen van verlichting, kosten voor materialen, VAT kosten en een toegevoegde post onvoorzien. De verwachting is dat de grondverkoop 1 jaar later dan verwacht (2021) zal plaatsvinden.

Onteigening gronden Honderdland fase 2

Zowel de kosten als de opbrengsten worden budgettair neutraal neerwaarts bijgesteld met € 6 mln.

Strategisch, De Lier, gronden Molensloot

De totale baten worden geraamd op € 3,1 mln. Dit is € 1,550 mln. hoger dan tot op heden geraamd (met name in 2024 worden inkomsten geraamd).

Programma Sterke Samenleving:

Tijdelijke huisvesting Godfried Bomansschool Waalcampus (s-G)

De kosten voor de tijdelijke huisvesting vallen € 221.000 lager uit dan verwacht. In 2024 volgt nog de opbrengst van de verkoop.

Vervanging Kunstgrasvelden 2018 (Lyra)

Verhoging geraamde kosten ad € 80.000 vanwege risico verhoogde afvoerkosten in het kader van PFAS. De baten worden verhoogd met € 146.000 in verband met de Specifieke Uitkering Gemeenten (SPUK) als gevolg van de wijziging van de btw-sportvrijstelling voor de exploitatie van (gemeentelijke) sportaccommodaties.

Programma Fysieke Leefomgeving:

Directe verbinding tussen de Maasdijk (N220) en Honderdland

Als gevolg van minder verwervingen worden zowel de kosten als de opbrengsten budgettair neutraal neerwaarts met € 1.000.000.

Verhardingen - jaarplan 2019

Door de verkregen bijdragen van het Hoogheemraadschap Van Delfland voor de Lange Wateringkade en van een ontwikkelaar voor het project Herinrichting Maximastraat worden de geraamde inkomsten met afgerond € 100.000 verhoogd. De geraamd kosten worden afgeraamd met € 238.000 en deels overgeheveld naar het krediet Reconstructie Sportlaan (€ 40.000) en de herinrichting van het markplein te 's-Gravenzande (afgerond € 94.000)

Grootschalige activiteiten verkeersveiligheid 2019

Als gevolg van het invulling geven aan de wegcategorisering worden extra kosten gemaakt ad

€ 304.000. Deze kosten kunnen worden opgevangen door gebruik te maken van het restant van € 304.000 van het in 2019 afgesloten krediet Verbeteren verkeersveiligheid Opstalweg (Naaldwijk).

Vervanging damwanden 2019
Het krediet Damwanden 2019 wordt versterkt met € 135.000 door gebruik te maken van de restanten van de in 2019 afgesloten kredieten Damwanden 2011, 2016 en 2018.

Riolering vrijverval 2019
Per saldo wordt het krediet vrijverval riolering 2019 verhoogd met € 1,549 mln. Hierbij wordt binnen het gesloten circuit riolering de voordelig restanten van een fors aantal in 2019 afgesloten rioleringskredieten gebruikt voor de dekking van deze verhoging:
Restant van krediet riolering Bloemenbuurt, Sportlaan, Gantellaan, Emmaplein, Bomenbuurt, Suyderveldt Noord, Kerklaan, alsmede het restant van het ombouwen van het vacuümriool Bloemenbuurt/van Berckenrodelaan en het aansluiten restant Dijckerwaal.
Ook worden enkele lopende kredieten afgeraamd en toegevoegd aan dit krediet (zie hieronder).

Gemalen 2018/2019
De kredieten Gemalen 2018 / 2019 worden afgeraamd met respectievelijk € 130.000 en € 220.000 (afschrijving in 15 jaar) en toegevoegd aan het krediet riolering vrijverval 2019 (toevoeging respectievelijk € 290.000 en € 490.000 vanwege afschrijving in 50 jaar). Dit is analoog aan de werkwijze bij het gesloten circuit bij riolering.

Reconstructie groenvoorziening 2019
Het krediet wordt verhoogd met een bijraming van € 110.000, die gedekt wordt door een bijdrage van € 30.000 van een ontwikkelaar in verband met het project Herinrichting Maximastraat en de aanwending van het restant van het in 2019 afgesloten krediet Groenrehabilitatie 2016.

2.2.5 Overzicht subsidies

Onderstaand is een totaaloverzicht van subsidies opgenomen. Het overzicht is in 2 delen gesplitst:

Een overzicht van subsidies met betrekking tot projecten, niet zijnde investeringen.

Projectnaam	Subsidieregeling	Datum Beschikking	Beschikking	Datum Vaststelling	Bedrag Vaststelling	Voorschotten
Verkenning van een herstructurering van bedrijventerrein Lierweg	Provincie Zuid Holland	18-11-2019	€ 7.331,00	18-11-2019	€ 7.331,00	€ -
Bewaking (zwem)veiligheid zandmotor 2019	Provincie Zuid Holland	19-12-2019	€ 124.000,00		€ -	€ -
Projectsubsidie Investering Zandmotor	Provincie Zuid Holland	19-12-2019	€ 124.000,00			
Learning Community	MRDH		€ -		€ -	€ -
Nefertiti	Europa	23-06-2017	€ 43.210,00		€ -	€ 20.884,83
Benutten restwarmte Handelscentrum Westerlee	Provincie Zuid Holland	11-12-2019	€ 7.200,00	11-12-2019	€ 7.200,00	€ -
BioBoost - PZH	Provincie Zuid Holland	05-11-2015	€ 141.514,50		€ -	€ 50.000,00
Bioboost - europa	Europa	28-10-2016	€ 566.058,10		€ -	€ 186.759,57
Projectsubsidie "Instandhouding 2013 - 2018 molen De Vier Winden te Monster"	Provincie Zuid Holland	19-3-2013	€ 24.450,00			€ 22.005,00
Projectsubsidie "Instandhouding 2019 - 2024 molen De Vier Winden te Monster"	Provincie Zuid Holland	11-01-2019	€ 24.600,00		€ -	
Haalbaarheid opslag energie Wateringse Veld	Provincie Zuid Holland	10-01-2019	€ 7.500,00	10-01-2019	€ 7.500,00	€ 7.500,00
Uitkoop woningen onder hoogspanningsmasten	Provincie Zuid Holland	11-7-2017	€ 52.500,00		€ -	€ 52.500,00
Uitplaatsen van woningen in glastuinbouwgebied	Provincie Zuid Holland	23-11-2017	€ 3.800.000,00		€ -	€ 3.800.000,00

Een overzicht van subsidies met betrekking tot de in dit hoofdstuk behandelde investeringen:

Projectnaam	Subsidieregeling	Datum Beschikking	Beschikking	Datum Vaststelling	Bedrag Vaststelling	Voorschotten
Geluidsarm asfalt Sportlaan	Min. van Infrastructuur en Milieu	02-04-2019	€ 13.950,00		€ -	€ 13.950,00
Sponge (kleinschalige adaptiemaatregelen)	Europa	27-07-2016	€ 247.968,00		€ -	€ 2.495,33
Bewaking zandmotor 2019	Provincie Zuid Holland	28-03-2019	€ 124.000,00		€ -	€ 99.200,00
Rotonde Coldenhovelaan/ Herenlaan	MRDH	21-08-2018	€ 454.500,00		€ -	€ -
Groene Schakel, woonrijpmaken fietspaden	MRDH	06-06-2017	€ 34.185,00	17-2-2020	€ 34.185,00	€ -
Verbetering ruiter- en menpaden	Provincie Zuid Holland		€ -		€ -	€ -
Fietspad langs de Oostelijke Randweg	MRDH	22-01-2019	€ 695.500,00		€ -	€ -
School- thuisroute 4e fase - "Van Lennepstraat"	MRDH	23-02-2018	€ 47.000,00	4-3-2020	€ 33.000,00	€ -
Kruising Haagweg/ Molenlaan	MRDH	06-07-2018	€ 500.000,00		€ -	€ -
Aanpassingen kruispunt Kruisbroekweg/ Kruisweg	MRDH	08-03-2018	€ 165.000,00		€ -	€ -
Aanpassingen kruispunt Kruisbroekweg/ Kruisweg - sanering verkeerslawaai	Min. van Infrastructuur en Milieu	24-04-2018	€ 39.600,00	23-07-2019	€ 39.600,00	€ 26.400,00
Aanpassingen kruispunt Kruisbroekweg/ Kruisweg - sanering verkeerslawaai	Min. van Infrastructuur en Milieu	18-10-2019	€ 7.875,00		€ -	€ -
Bewaakte fietsenstalling verdilaan te Naaldwijk	MRDH	22-01-2019	€ 59.000,00	14-01-2020	€ 38.500,00	€ -
Boomawatering - fase 4	MRDH	08-09-2017	€ 315.445,00	23-09-2019	€ 315.445,00	
N223/ Noord Lierweg	MRDH	25-09-2017	€ 315.000,00	13-11-2019	€ 315.000,00	
School- thuisroute 4e fase - Sportlaan te De Lier	MRDH	02-05-2018	€ 85.201,00	18-02-2019	€ 85.201,00	
Snelfietspad Naaldwijk - Rijswijk	MRDH	08-08-2017	€ 293.118,00	11-03-2019	€ 293.118,00	

2.2.6 Bijstelling kapitaallasten 2020-2023

De bijstellingen van de lopende investeringskredieten door het aanpassen van afsluitdata, liquiditeitenplanning en bij- en aframingen zijn van invloed op de uit deze investeringen voortvloeiende meerjarige kapitaallasten. Dit geldt eveneens voor de actualisatie van het MIP.

Om een juist effect van de mutaties in de kapitaallasten weer te geven moeten de kapitaallasten wel gecorrigeerd worden voor de "gesloten circuits"; afvalverwerking, riolering of bouwgrondexploitatie. Mutaties bij deze onderdelen leiden namelijk niet tot een wijziging van het begrotingsresultaat, aangezien alle wijzigingen bij deze onderdelen worden gecorrigeerd door een mutatie in de reserve tariefegalisatie afvalstoffenheffing c.q. rioolrecht of door activering bij bouwgrondexploitaties. Eveneens geldt dat in de bijstelling van investeringen met een maatschappelijk nut met een (gedeeltelijke) dekking vanuit de reserve maatschappelijk nut de netto bedragen zijn opgenomen (dus dat deel wat niet via de reserve loopt).

In de Voorjaarsnota 2019 is een stelpost sturen op kapitaallasten opgenomen.
Achtergrond bij de stelpost is, dat sommige investeringen vanwege externe factoren uitlopen of achter blijven in de planning ondanks de sturing op de financiële planning.

Op basis van de actualisatie van het MIP en de doorrekening van de lopende investeringen bij deze jaarrekening kan nu de volgende meerjarige bijstelling van de stelpost over de periode 2020-2023 worden gemaakt:

Effect (bedragen in mln.)	2020	2021	2022	2023
Opgenomen stelpost (c.q. nog in te vullen)	0,500 N	1,000 N	1,500 N	2,000 N
Invulling stelpost a.g.v. jaarrekening	1,700 V	1,815 V	0,114 N	1,941 V
Resterende stelpost na jaarrekening	0,00 V	0,00 V	1,614 N	0,059 N

Het vorenstaande resulteert uiteindelijk in het volgende voorstel zoals dat terugkomt in het bij deze jaarrekening behorende raadsvoorstel:
De lopende investeringen bij te stellen voor een bedrag van per saldo € 0,046 mln. (nadelig).
Zie voor dit bedrag overigens de tabel onder 2.2.4 van dit hoofdstuk.

2.3. Paragrafen

2.3.1. Paragraaf Lokale Heffingen

1.1 Inleiding

Een belangrijke bron van inkomsten voor de gemeente zijn de lokale heffingen. Bij lokale heffingen onderscheiden we belastingen, retributies en leges. De opbrengsten van de belastingen gaan naar de algemene middelen. Dit betekent dat de opbrengsten voor alle gemeentelijke taken en voorzieningen ingezet kunnen worden. Bij retributies en leges is sprake van een tegenprestatie van de gemeente. Hierbij mogen de totale geraamde opbrengsten niet hoger zijn dan de totale geraamde kosten van de gemeente voor uitoefening van de taak.

De paragraaf Lokale heffingen gaat over de gerealiseerde inkomsten, uitgaven en de lokale lastendruk en is als volgt opgebouwd:

a. De gerealiseerde inkomsten;
b. Het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
c. Een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen;
d. De lastendruk in 2019;
e. Een overzicht verstrekte kwijtschelding in 2019.

1.2 Gerealiseerde inkomsten

In de onderstaande tabel staan de gerealiseerd inkomsten uit belastingen, retributies en leges.

Inkomsten belastingen en heffingen	Geraamde inkomsten 2019[1]	Gerealiseerde inkomsten 2019
Onroerende-zaakbelastingen	27.255	27.300
Afvalstoffenheffing	8.683	8.702
Rioolheffing	12.138	12.162
Toeristenbelasting	270	354
Forensenbelasting	115	108
Leges		
- Titel 1 Algemene Leges	1.578	1.679
- Titel 2 Fysieke leefomgeving/Wabo	4.670	4.528
Marktgelden	83	97
Lijkbezorgingsrechten	1.078	1.074
Totaal:	**55.870**	**56.004**

Het merendeel van de inkomsten uit lokale heffingen bestaat in 2019 uit onroerendezaakbelastingen, afvalstoffenheffing, rioolheffing en leges. De te verlenen kwijtschelding van de afvalstoffenheffing en rioolheffing is in mindering gebracht op de opbrengst. De inkomsten van de lijkbezorgingsrechten zijn inclusief de onttrekking aan de voorzien ter dekking van de kosten.

[1] De geraamde inkomsten 2019 zijn gebaseerd op de ramingen van de inkomsten na de ProRap 2019

Figuur: opbouw lokale belastingen en heffingen 2019

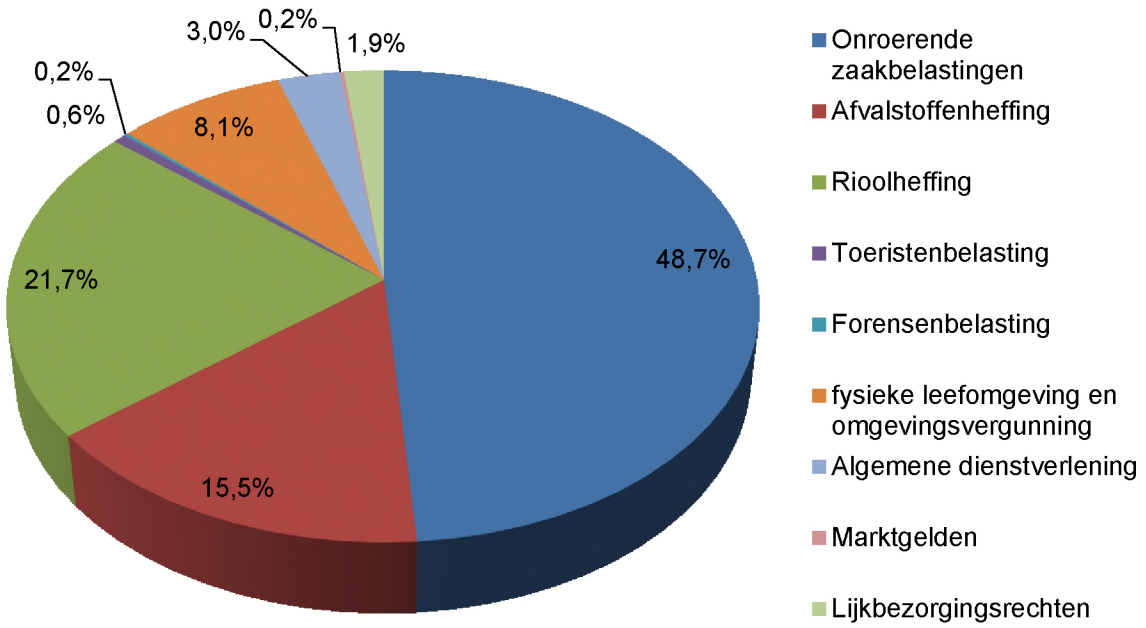

Prestatie-indicatoren

Prestatie-indicatoren Omschrijving prestatie indicator	Werkelijk Nulmeting	 2017	 2018	 2019	Prognose 2019
Aanvragen kwijtschelding binnen 12 weken afhandelen Nulmeting in jaar 2011.	100%	100%	90%	100%	100%
Tijdig opleggen gecombineerde aanslagen met WOZ-beschikking					
1 maart: > 95%	96,20%	96,3%	96%	95%	(1) 98%
1 juni: 100%	98,30%	99,4%	99%	98%	(1) 100%
Nulmeting in jaar 2011.					
Bezwaren afhandelen voor:					
1 oktober: > 80%	65%	71%	45%	84%	(2) 98%
31 december: 100%	86%	90%	90%	96%	(2) 100%
Nulmeting in jaar 2010.					
Reacties burgers binnen 1 werkdag beantwoorden: > 95% Nulmeting in jaar 2010.	93%	94%	95%	95%	96%
Automatische incasso uitbreiden tot: > 40% Nulmeting in jaar 2010.	40,15%	44%	44%	44%	48%
Saldo openstaande debiteuren over de laatste 6 jaar terugbrengen tot ≤ 0,50% Nulmeting in jaar 2010.	1,09%	0,44%	0,44%	0,42%	0,48%

(1) De prognoses per 1 maart en 1 juni zijn niet gerealiseerd door met name een ontstane achterstand op de waardering van niet-woningen (courante objecten).

(2) De prognoses per 1 oktober en 31 december zijn niet gerealiseerd door de omvang van het aantal ontvangen bezwaren en de complexiteit van een deel van de bezwaren (no-cure-no- pay bureaus).

1.3 Beleid lokale heffingen

In de gemeente Westland zijn in 2019 de overheadkosten volledig omgeslagen naar rato van op de taakvelden geraamde loonkosten. Voor alle op taakvelden toerekenbare uren geldt een algemene opslag overhead. Voor de medewerkers van Ruimte-Buiten is een uitzondering gemaakt met een lager opslag tarief overhead. Deze medewerkers zijn met name in de buitendienst werkzaam en maken minder gebruik van faciliteiten. De totale kosten van de overhead is zijn opgesplitst naar lasten met BTW en zonder BTW. Op basis van de verhouding is een berekening gemaakt hoeveel BTW over de overhead is toegerekend aan de lasten van de verschillende kostendekkende berekeningen.

De tarieven voor OZB en rioolheffing (eigenarendeel) zijn gebaseerd op de WOZ-waarde. De waardeontwikkeling van de onroerende zaken is gecompenseerd in de tarieven van de OZB en rioolheffing, zodat een waardestijging gemiddeld niet heeft geleid tot een lastenverzwaring. Het tarief van de OZB woningen is verlaagd met 2%, de tarieven voor niet-woningen zijn gelijk gebleven.
De tarieven van de afvalstoffenheffing zijn gestegen met 5,75%.

Daarnaast bleven de tarieven van de toeristenbelasting ongewijzigd. De leges waarop een wettelijk (maximum) tarief van toepassing is, stegen met de inflatiecorrectie. De overige legestarieven bleven eveneens ongewijzigd. De tarieven van de rioolheffing, forensenbelasting, marktgelden en lijkbezorgingsrechten stegen met de inflatiecorrectie van 2,4%.

1.4 Overzicht op hoofdlijnen van diverse heffingen

Tarieven belangrijkste lokale heffingen Omschrijving soort heffing	Tarieven 2018	Tarieven 2019
Onroerendezaakbelastingen (% WOZ-waarde)		
- eigenaar woning	0.1215%	0.1099%
- eigenaar niet-woning	0,2086%	0,1958%
- gebruiker niet-woning	0,1572%	0,1474%
Afvalstoffenheffing		
- eenpersoonshuishouden	€ 169,44	€ 179,16
- tweepersoonshuishouden	€ 191,52	€ 202,44
- meerpersoonshuishouden	€ 213,84	€ 226,08
Rioolheffing		
eigendom (% WOZ-waarde)		
- woning[3]	0,0226%	0,0214%
- niet-woning[3]	0,0394%	0,0363%
gebruik (per aansluiting)		
- eenpersoonshuishouden	€ 136,92	€ 140,16
- tweepersoonshuishouden	€ 154,56	€ 158,16
- meerpersoonshuishouden	€ 172,32	€ 176,40
- bedrijven	€ 177,48	€ 181,68

Onroerendezaakbelasting

De onroerendezaakbelasting (OZB) is een belasting voor:

- De eigenaar van een woning of bedrijfspand (object);
- De huurder of gebruiker van een bedrijfspand.

De gemeente Westland voert de waardering voor de Wet waardering onroerende zaken (WOZ) in eigen beheer uit. Het onroerend goed wordt elk jaar gewaardeerd voor de WOZ. Hierdoor volgt de WOZ-waarde jaarlijks de marktontwikkeling. De gemeente Westland hanteert bij herwaardering het uitgangspunt dat de tarieven conform de waardeontwikkelingen worden aangepast. De stijging van de gemiddelde WOZ-waarden is gecompenseerd door een gelijktijdige daling van de tarieven. Dit is gehanteerd om de waardeontwikkelingen van woningen en niet-woningen niet van invloed te laten zijn op de opbrengst.

Naar aanleiding van de unaniem aangenomen motie Verlagen OZB (motie 8-41) van 6 november 2018, is het tarief OZB-woningen met 2% verlaagd. De tarieven OZB-niet-woningen zijn behoudens een correctie op de waardeontwikkeling gelijk gebleven.

Gerealiseerde OZB

In 2019 is de werkelijke opbrengst € 27,3 mln. De werkelijk opbrengst is € 45.000 hoger dan de raming van de ProRap 2019. Ten opzichte van 2018 is de opbrengst in 2019 € 36.000 lager.

Afvalstoffenheffing

We leggen een afvalstoffenheffing op aan burgers voor het inzamelen van afval van huishoudens. Uitgangspunt voor de afvalstoffenheffing is dat we de inwoners de kosten laten betalen voor de inzameling van het huishoudelijk afval. Voor het bepalen van de tarieven hanteren we de grondslagen 100% kostendekkend tarief en gedifferentieerde tarieven per huishoudtype. Bewoners met een inkomen tot 100% van het wettelijk sociaal minimum kunnen kwijtschelding van de afvalstoffenheffing krijgen.

Afvalstoffenheffing	**Realisatie 2019**	
	Baten	**Lasten**
7.3 Afval kosten taakvelden incl. (omslag)rente		9.966.100
2.1 Verkeer en vervoer kosten taakveld incl. (omslag)rente		253.900
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen		-618.800
Netto kosten taakveld		**9.601.200**
Toe te rekenen kosten:		
0.4 Overhead incl. (omslagrente)		599.400
Btw		1.988.500
Opbrengst heffingen:		
7.3 Afval heffingen huishoudelijk afval	8.944.500	
7.3 Afval grofvuil	24.100	
6.3 Inkomstenregeling (kwijtschelding)	-266.300	
Totaal afvalstoffenheffing	**8.702.300**	**12.189.100**
Dekkingspercentage 2019		*71,4%*
Totaal ProRap 2019	8.682.800	10.822.600
Dekkingspercentage ProRap		80,2%

Toelichting berekening afvalstoffenheffing:

In 2019 bedroeg de werkelijke opbrengst € 8,7 mln. Dit is inclusief de opbrengsten grofvuil. Dit is nagenoeg gelijk aan de geraamde opbrengst.

De werkelijke kosten bedragen € 12,2 mln. Dit is € 1,4 mln. meer dan begroot. De stijging van de kosten met € 1,4 mln. is te verklaren door onder andere hogere lasten voor PDB-afval (Plastic, Blik en Drinkpakken), volumestijging en hogere kosten afvalbrengstations, hogere afvalstoffenbelasting a.g.v. hogere tonnage en hogere verwerkingskosten en de bijbehorende btw op de directe kosten.

Er zijn geen middelen meer beschikbaar in de reserve afval en hierdoor komen de meerkosten ten laste van de algemene middelen.

Rioolheffing

De opbrengst van de rioolheffing mag alleen worden gebruikt ter dekking van de kosten van:

- Het inzamelen en transporteren van huishoudelijk en bedrijfsafvalwater en het zuiveren van huishoudelijk afvalwater;
- Het inzamelen van afvloeiend hemelwater en het verwerken hiervan alsmede maatregelen om structureel nadelige gevolgen van de grondwaterstand te voorkomen of te beperken.

Rioolheffing wordt geheven van de eigenaar van een perceel (op basis van de WOZ-waarde) dat direct of indirect is aangesloten op de gemeentelijke riolering en van de gebruiker van een perceel waaruit afvalwater direct of indirect op de gemeentelijke riolering wordt afgevoerd. Voor het bepalen van de tarieven van de rioolheffing gelden uitgangspunten als 100% kostendekkend tarief en gedifferentieerde tarieven per huishoudtype. Bewoners met een inkomen tot 100% van het wettelijk sociaal minimum kunnen kwijtschelding van de rioolheffing krijgen.

Rioolheffing	Realisatie 2019	
	Baten	Lasten
7.2 Kosten taakveld Riolering incl. (omslag)rente		9.672.400
7.2 Dotatie vervangingsinvestering, artikel 44 lid 1		1.300.000
2.1 Verkeer en vervoer		23.100
2.4 Economische havens en waterwegen		915.900
Netto kosten taakveld		**11.911.400**
Toe te rekenen kosten:		
0.4 Overhead incl. (omslagrente)		896.900
Btw		1.158.600
Opbrengst heffingen:		
7.2 Riolering (plus areaaluitbreiding)	12.371.000	
6.3 Inkomstenregeling (kwijtschelding)	-208.600	
Totaal rioolheffing	**12.162.400**	**13.966.900**
Dekkingspercentage voor reservemutatie		87,1%
Onttrekking voorziening artikel 44 lid 2	1.804.400	
Dekkingspercentage 2019		100,0%
Totaal rioolheffing ProRap 2019	**12.137.500**	**13.851.600**
Onttrekking voorziening artikel 44 lid 2	1.633.500	
Dekkingspercentage 2019		99,4%

Toelichting:

In 2019 is de werkelijke opbrengst € 12,2 mln. en de kosten bedragen € 14,0 mln. Dit is nagenoeg gelijk aan de geraamde opbrengst. De werkelijke kosten zijn hoger dan begroot, dit komt doordat investeringen van € 50.000 of minder niet worden geactiveerd. Deze uitgaven zijn in 2019 ten laste van de exploitatie gebracht. De ondergrens is bepaald in de Financiële verordening 2019.

Voorziening toekomstige rioolvervangingsinvesteringen (voorziening artikel 44 lid 1d BBV)

In het tarief mogen spaarbedragen voor toekomstige vervangingsinvesteringen worden meegenomen. Deze worden als last genomen in de exploitatie en toegevoegd aan de voorziening. Met ingang van 1 januari 2017 is deze voorziening gevormd. De storting dit jaar was € 1,3 mln. In de begroting was de verwachting dat dit uitgegeven zou worden in 2019. De investeringen in 2019 zijn nog als kapitaallasten geboekt en vandaar dat de investeringen pas per 2020 ten laste van deze voorziening worden gebracht. De stand van de voorziening op 31 december 2019 is € 2,2 mln.

Voorziening artikel 44 lid 2
Opbrengsten uit de rioolheffing en gespaarde gelden als gevolg van uitgestelde werkzaamheden moeten uitsluitend én blijvend voor het rioleringsdoel worden bestemd en worden ondergebracht in een voorziening. De kosten voor de watertaken worden gecompenseerd door een dotatie aan de voorziening artikel 44 lid 2. Deze dotatie is € 1,23 mln. geweest. Door de onttrekking van € 1,7 mln. bedraagt op 31 december de voorziening € 10,0 mln.

Bestemmingsreserve Riolering
De reserve bedroeg op 31 december 2019 € 0,9 mln. Hieruit zijn de kosten van de handhaving op de riolering bekostigd.

Toeristenbelasting
Dit betreft een belasting, die wordt geheven voor het houden van verblijf met overnachting binnen de gemeente tegen vergoeding in welke vorm dan ook door personen die niet als ingezetene zijn opgenomen in de Basisregistratie Personen (BRP). Om een eerlijke verdeling te bewerkstelligen wordt de toeristenbelasting geheven op basis van een percentage van het "kale" overnachtingstarief. De hoogte van het tarief is een vast percentage van 5% van de overnachtingsprijs met een minimum van € 1,25 per persoon per overnachting. Het minimumbedrag dient als stimuleringsmaatregel voor de inschrijvingen van arbeidsmigranten en verzekert Westland van een basisopbrengst. Er worden geen jaarlijkse aanpassingen gedaan van het tarief, omdat de inflatie verdisconteerd is in de overnachtingsprijs. Door het heffen van een toeristenbelasting dragen ook niet-inwoners bij in de kosten van de algemene voorzieningen.

Realisatie Toeristenbelasting
In 2019 bedraagt de (nog te realiseren) opbrengst € 354.000. Dit is € 84.000 meer dan begroot. De meeropbrengst kan worden verklaard door twee aanslagen (2017 en 2018) die in 2019 zijn opgelegd aan een uitzendbureau voor arbeidsmigranten. Met uitzendbureaus die in Westland arbeidsmigranten huisvesten zijn afspraken gemaakt op welke wijze arbeidsmigranten efficiënt kunnen worden ingeschreven als ingezetenen. Indien niet wordt ingezet op inschrijving in de BRP dan kunnen aanslagen toeristenbelasting voor uitzendbureaus oplopen tot enkele tienduizenden euro's (of meer) per jaar. De toeristenbelasting dient als stok achter de deur voor de uitzendbureaus bij de inschrijving van arbeidsmigranten.

Forensenbelasting
Dit betreft een belasting die wordt geheven van degene die, zonder in de gemeente hoofdverblijf te hebben, op meer dan 90 dagen per jaar een gemeubileerde woning beschikbaar houdt.

Realisatie Forensenbelasting
In 2019 bedroeg de werkelijke opbrengst € 108.000. Dit is nagenoeg gelijk aan de geraamde opbrengst.

Leges Titel 1, 2 en 3
In de onderstaande tabel staan de gerealiseerde inkomsten van de leges Titel 1, 2 en 3. De tarieven van de leges zijn ten opzichte van 2018 ongewijzigd gebleven. Uitzondering zijn de tarieven waarvoor een wettelijk maximum geldt.

Overzicht leges Titel 1, 2 en 3		**Realisatie 2019**		
Titel	**Leges**	**Baten**	**Lasten**	**Dekking**
1	Algemene dienstverlening	1.678.700	3.129.100	53,7%
2	Fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning	4.528.000	4.119.400	109,9%
3	Europese dienstenrichtlijn	22.600	300.400	7,5%
Totaal inkomsten leges Titel 1, 2 en 3		**6.229.300**	**7.548.900**	**82,5%**

Leges Titel 1

In de onderstaande tabel staan de gerealiseerde inkomsten van de leges Titel 1.

Leges Titel 1 Algemene dienstverlening		Realisatie 2019		
Nummer	**Hoofdstuk**	**Baten**	**Lasten**	**Dekking**
1	Burgerlijke stand	177.700	444.600	40,0%
	gerealiseerd	200.100	469.700	42,6%
2	Reisdocumenten	471.900	667.700	70,7%
	gerealiseerd	526.700	693.900	75,9%
3	Rijbewijzen	625.000	757.700	82,5%
	gerealiseerd	609.800	719.700	84,7%
4	Verstrekkingen uit BRP	25.000	157.500	15,9%
	gerealiseerd	19.100	169.500	11,3%
9	Overige publiekszaken	75.000	418.200	17,9%
	gerealiseerd	57.200	380.400	15,0%
10	Gemeentearchief	2.000	310.100	0,6%
	gerealiseerd	900	304.000	0,3%
11	Huisvestingswet	39.500	69.000	57,3%
	gerealiseerd	61.800	69.600	88,8%
12	Leegstandwet	500	34.500	1,5%
	gerealiseerd	400	35.500	1,1%
16	Kansspelen	1.500	21.700	6,9%
	gerealiseerd	1.100	22.000	5,0%
17	Telecommunicatie	120.000	201.100	59,7%
	gerealiseerd	157.700	205.500	76,7%
18	Verkeer en vervoer	37.900	59.300	63,9%
	gerealiseerd	41.600	59.300	70,2%
19	Diversen	1.800	29.400	6,1%
	gerealiseerd	2.300	25.700	9,0%
Totaal inkomsten leges Titel 1 ProRap 2019		1.577.800	3.170.800	49,8%
Totaal inkomsten leges Titel 1 gerealiseerd 2019		**1.678.700**	**3.129.100**	**53,7%**

Toelichting leges Titel 1:

Hoofdstuk 2: vanaf 9 maart 2014 is het paspoort of de Nederlandse identiteitskaart voor personen vanaf 18 jaar 10 jaar in plaats van 5 jaar geldig. Er blijkt een vertraging in de verwachte afname van aanvragen van reisdocumenten.

Titel 2

In de onderstaande tabel staan de gerealiseerde inkomsten van de leges Titel 2.

Leges Titel 2: Dienstverlening vallend onder leefomgeving/omgevingsvergunning				
		Realisatie 2019		
Nummer	**Hoofdstuk**	**Baten**	**Lasten**	**Dekking**
2	Vooroverleg/beoordelen conceptaanvraag	44.000	171.500	25,7%
	gerealiseerd	28.100	169.000	16,6%
3	Omgevingsvergunning	4.514.100	3.501.500	128,2%
	gerealiseerd	4.368.100	3.439.200	127,0%
5	Teruggaaf	-5.000	362.500	n.v.t.
	gerealiseerd	-5.600	357.200	n.v.t.
7	Wijziging omgevingsvergunning o.g.v. wijziging project	2.500	26.100	9,6%
	gerealiseerd	5.100	26.300	19,5%
8	Bestemmingswijzigingen zonder activiteiten	113.800	82.200	138,5%
	gerealiseerd	132.300	127.700	103,6%
Totaal leges Titel 2 ProRap 2019		4.669.800	4.143.800	112,7%
Totaal leges Titel 2 gerealiseerd 2019		**4.528.000**	**4.119.400**	**109,9%**

Toelichting leges Titel 2:
De opbrengsten van vergunningen zijn € 0,16 mln. lager dan geraamd. Dit wordt veroorzaakt door een afname van het aantal projecten/aanvragen vanwege de regels omtrent PAS en PFAS.

Titel 3
In de onderstaande tabel staan de gerealiseerde inkomsten van de leges Titel 3.

Leges Titel 3: Europese dienstenrichtlijn		**Realisatie 2019**		
Nummer	**Hoofdstuk**	**Baten**	**Lasten**	**Dekking**
1	Horeca	12.000	44.200	27,2%
	gerealiseerd	9.500	42.000	22,6%
2	Organiseren evenementen of markten	13.000	261.600	5,0%
	gerealiseerd	11.100	248.700	4,5%
5	Marktstandplaatsen en standplaatsen	1.720	7.400	23,3
	gerealiseerd	2.000	9.700	20,6%
Totaal leges Titel 3 ProRap 2019		26.720	320.400	8,3%
Totaal leges Titel 3 gerealiseerd 2019		**22.600**	**300.400**	**7,5%**

Toelichting leges Titel 3:
- De producten of diensten uit Titel 3 mogen onderling niet worden verrekend (kruissubsidiëring), tenzij sprake is van een onderling verband. Hiervan is in de huidige legestabel echter geen sprake. Per product of dienst mag geen winst worden gemaakt;
- Hoofdstuk 2: voor een evenement waar minder dan 100 bezoekers aanwezig zijn kan een melding volstaan als het aan de vereisten voldoet van artikel 2.25 van de APV Westland. Een evenement wordt als 'groot' beschouwd indien er meer dan 600 bezoekers zijn, het twee of meer aaneengesloten dagen duurt of ernstige gevolgen kan hebben voor de openbare orde. Een evenement heeft tussen de 100 en 600 bezoekers en duurt maximaal één dag.

Marktgelden
Onder de naam marktgelden wordt in de gemeente Westland een recht geheven voor het innemen van een standplaats op het marktterrein op de dagen en uren dat er markt wordt gehouden zoals dit in de 'Marktverordening Westland' is vastgesteld. De heffingsmaatstaf is het aantal strekkende meters per dagdeel dat een vaste standplaatshouder, een dagplaatshouder of een standwerker op de markt in gebruik neemt. Voor het gebruik van (kracht)stroom wordt een toeslag gerekend. Er geldt een tarief per dag, kwartaal of jaar. Het tarief per kwartaal bedraagt 90% van het dagtarief. Het jaartarief bedraagt 90% van het kwartaaltarief. Dit kan worden beschouwd als een stimuleringsmaatregel met als doel de perceptiekosten te beperken.

Marktgelden	**Realisatie 2019**	
	Baten	**Lasten**
Kosten taakveld(en) incl. (omslag)rente		97.000
Inkomsten taakveld(en) excl. heffingen		-500
Netto kosten taakveld		**96.500**
Toe te rekenen kosten:		
0.4 Overhead incl. (omslagrente)		48.200
Btw		0
Totale kosten		**144.700**
Opbrengst heffingen	84.800	
Opbrengst energie	12.100	
Totaal	**96.900**	**144.700**
Dekkingspercentage 2019		*67,0%*

Toelichting marktgelden:
De veegkosten van de markt worden voor 50% toegerekend. Hierbij gaan we er vanuit dat niet al het vuil op het plein wordt veroorzaakt door de markten, maar dat ook sprake is van zwerfvuil.

Lijkbezorgingsrechten

Lijkbezorgingsrechten worden geheven voor het gebruik van de begraafplaatsen en door de gemeente te verlenen diensten betreffende de begraafplaatsen. In het WestlandProgramma 2018-2022 is vastgelegd dat de tarieven van de lijkbezorgingsrechten maatschappelijk aanvaardbaar moeten zijn.

Lijkbezorgingsrechten	**Realisatie 2019**	
	Baten	**Lasten**
Kosten taakveld(en) incl. (omslag)rente begraafplaatsen en crematoria		2.055.800
Netto kosten taakveld		**2.055.800**
Toe te rekenen kosten:		
0.4 Overhead incl. (omslagrente)		573.000
Btw		25.200
Totale kosten		**2.654.000**
Opbrengst heffingen:		
Begraafplaatsen en crematoria	754.100	
Onttrekking voorziening ter dekking kosten	319.600	
Totaal	**1.073.700**	**2.654.000**
Dekkingspercentage 2019		40,5%

Toelichting lijkbezorgingsrechten:

- Voorziening afkoopsommen onderhoud begraafplaatsen: op grond van het BBV is een voorziening gevormd, waarin de ontvangen afkoopsommen worden opgenomen en van waaruit slechts een deel van de onderhoudskosten kunnen vrijvallen. De voorziening voor afkoopsommen onderhoud begraafplaatsen bedraagt per 31 december 2019 € 700.000.
- Voorziening Grafrechten: naast de voorziening afkoopsommen onderhoud begraafplaatsen is ook een voorziening grafrechten gevormd. De grafrechten hebben betrekking op meerdere jaren en moeten worden toegerekend aan de betreffende jaren. De stand van de voorziening Grafrechten bedraagt per 31 december 2019 € 5,2 mln.

1.5 Lokale lastendruk

Voor de bepaling van de lokale lastendruk hanteren we de ontwikkeling van de woning gebonden belastingen. Dit zijn de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. In de onderstaande tabel is de opbouw opgenomen van de lokale lastendruk in Westland voor de jaren 2017, 2018 en 2019.

Figuur Lokale lastendruk gemiddelde woning

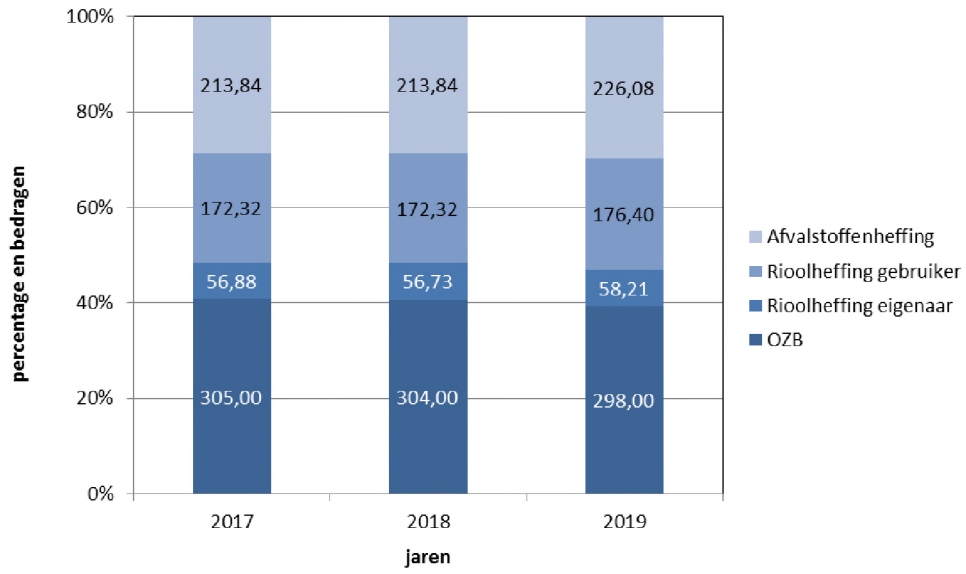

De ontwikkeling van de lokale lasten is gebaseerd op een gemiddelde en de feitelijke lastenontwikkeling voor een individuele burger kan hiervan afwijken. Een mogelijke afwijking kan beïnvloed worden door de feitelijke waarde - en de waardeontwikkeling - van de woning.

Voor de berekening van de lokale lastendruk bedraagt de gemiddelde waarde van een woning van € 238.000 in 2017, € 251.000 in 2018 en van € 272.000 in 2019. Deze gemiddelde waarde is gebaseerd op een eigenaar van een koopwoning met een meerpersoonshuishouden. De lokale lastendruk voor een eigenaar van een woning met een meerpersoonshuishouden bedroeg in 2017 € 748,04, in 2018 € 746,89 en in 2019 € 758,69.

1.6 Kwijtscheldingsbeleid

De wettelijke regels gaan ervan uit dat een belastingplichtige een ontvangen aanslag moet betalen. Alleen in een beperkt aantal uitzonderlijke situaties kan kwijtschelding worden verleend. Deze kwijtschelding kan alleen worden verleend als de gemeenteraad die mogelijkheid heeft vastgesteld. De raad doet dat in het gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid. Dit beleid bepaalt de belastingen waarvan kwijtschelding mogelijk is en de voorwaarden waaronder de kwijtscheldingsprocedure plaatsvindt. De gemeenteraad is hierbij gebonden aan landelijk voorgeschreven regels van de staatssecretaris van Financiën. Deze regels komen erop neer dat alleen burgers met een inkomen tot ongeveer bijstandsniveau en zonder vermogen voor kwijtschelding in aanmerking komen.

De gemeente Westland hanteert ten aanzien van de normbedragen een kwijtscheldingspercentage van 100%. Voor meer informatie wordt verwezen naar de Leidraad Invordering gemeentelijke belastingen Westland.

De gemeente Westland verleent kwijtschelding voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing voor het gebruik van een perceel door een particulier huishouden. De gemeente maakt sinds een aantal jaren naar tevredenheid gebruik van de diensten van Stichting Inlichtingenbureau. Waar mogelijk wordt dit uitgebreid. Voor een deel van de kwijtscheldingsverzoeken zal altijd een schriftelijke aanvraag moeten worden ingediend. De gemeente blijft zoeken naar mogelijkheden om de efficiency te vergroten en de administratieve lasten te verminderen.

Omschrijving		2015	2016	2017	2018	2019
Aantal aanvragen		1.602	1.759	1.604	1.564	1.536
Waarvan:	-toegewezen	1.319	1.195	1.332	1.220	1.245
	-gedeeltelijk toegewezen	43	44	42	49	41
	-afgewezen	185	343	136	181	163
	-buiten behandeling gesteld	55	177	94	114	87

2.3.2. Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

2.1 Inleiding

Aan het realiseren van de doelstellingen van de gemeente zijn onvermijdelijk risico's verbonden. Hiertegen zijn diverse maatregelen te treffen zoals verzekeren (overdragen van risico's) en voorzien in interne beheersingsmaatregelen (voorkomen en beheersen van het risico). Voor resterende risico's is het nodig middelen vrij te houden om eventuele schade op te vangen.

Volgens het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) bevat deze paragraaf weerstandsvermogen de volgende informatie:

1. een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
2. een inventarisatie van de risico's;
3. het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en risico's.

Daarnaast wordt in deze paragraaf een aantal verplichte financiële kengetallen opgenomen op grond van het BBV, dat erop gericht is om raadsleden meer inzicht te geven in de financiële positie van de gemeente.

2.2 Definities

De volgende begrippen staan in deze paragraaf centraal:

Weerstandsvermogen: het vermogen van de gemeente Westland om financiële risico's op te kunnen vangen zodat taken voortgezet kunnen worden en doelen bereikbaar blijven.
Dit weerstandsvermogen wordt bepaald door de relatie te leggen tussen de beschikbare weerstandscapaciteit (middelen die beschikbaar zijn om niet begrote kosten te dekken) en de benodigde weerstandscapaciteit (de risico's die de gemeente loopt waarvoor geen voorzieningen getroffen zijn).

Risico: Een risico is de kans van het optreden van een gebeurtenis met een negatief gevolg voor de gemeente.

Weerstandscapaciteit: middelen die nodig zijn om risico's op te vangen. Voor de gemeente Westland gelden op begrotingsbasis de volgende posten als beschikbare weerstandscapaciteit:

- Algemene reserve
- Reserve Versterking financiële soliditeit
- Post onvoorzien

In de vaktheorie wordt als onderdeel van de weerstandscapaciteit vaak ook de zogenoemde onbenutte belastingcapaciteit meegeteld. Deze wordt berekend door de maximale tarieven van belastingen en leges te vergelijken met de tarieven van de gemeente Westland. Met name voor wat betreft de OZB is inzet van deze ruimte echter zo beperkt door de huidige macronorm, dat het meetellen hiervan als weerstandscapaciteit als weinig realistisch wordt ingeschat. Daarom wordt deze niet meegeteld in Westland.

Het Rijk heeft met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) overigens afgesproken dat vanaf 2020 een benchmark woonlasten wordt ingevoerd om jaarlijks de ontwikkeling van de lokale lasten inzichtelijker te maken. Met de invoering van de benchmark wordt afgestapt van de afspraak dat de ontwikkeling van de lokale lasten jaarlijks wordt gemonitord met de macronorm onroerende zaakbelasting.

2.3 Risicomanagement

Risicomanagement is een middel om op een gestructureerde manier risico's in beeld te brengen, te evalueren en door er proactief mee om te gaan, ze beter te beheersen. Risico's worden

geïnventariseerd, voor zover mogelijk worden de financiële gevolgen bepaald en, als dat mogelijk is, worden beheersmaatregelen getroffen.
Door al in een vroeg stadium na te denken over de mogelijke risico's van bepaald beleid, zijn deze nog te voorkomen, of eventueel ernstige gevolgen ervan te beperken.

De belangrijkste risico's worden periodiek in beeld gebracht. Jaarlijks leidt dat bij de begroting en jaarrekening tot een actualisatie van het risicoregister en daarmee het risicoprofiel van de gemeente. Hiermee wordt een belangrijk aspect van risicomanagement uitgevoerd, namelijk de inventarisatie van risico's.

Een ander belangrijk onderdeel van risicomanagement is de beheersing van risico's en het vergroten van het risicobewustzijn. Periodiek worden hiervoor diverse activiteiten uitgevoerd, zoals bijvoorbeeld interne controles. Om een en ander meer gestructureerd aan te pakken, is het project Integraal risicomanagement in uitvoering genomen. In 2016 heeft de raad het beleidskader Risicomanagement vastgesteld.

2.4 Grondbedrijf

Het grondbedrijf rapporteert jaarlijks haar risicoprofiel in het "Meerjarenperspectief Grondbedrijf" (MPG). In dit MPG zijn de risico's gedetailleerd terug te vinden. De risico's van het grondbedrijf maken integraal onderdeel uit van de benodigde weerstandscapaciteit.

2.5 Benodigde weerstandscapaciteit

Methodiek van kwantificeren strategische risico's

In het beleidskader risicomanagement is vastgelegd dat de benodigde weerstandscapaciteit voor strategische risico's wordt bepaald door de zgn. digitale methode. Hierbij worden de risico's, waarvan het waarschijnlijk wordt geacht dat deze zich voordoen (kans van optreden > 50%), in volle omvang meegenomen.
Deze werkwijze wordt eveneens gehanteerd voor de zogenoemde operationele financiële risico's.

De logische focus voor het beheersen van financiële risico`s ligt op de risico's met de grootste invloed op de weerstandscapaciteit. De belangrijkste risico's hebben betrekking op grondexploitaties, projecten, waarbij de gemeente afhankelijk is van derden, en deelnemingen. De achtergrond van de risico's kunt u lezen in het MPG.

Top 10 risico's

De relatief grote impact van deze risico's op het gehele risicoprofiel van de gemeente blijkt ook uit de top 10 aan risico's. Mede gelet op wensen vanuit de raad wordt deze top 10 explicieter dan voorheen weer in de begroting en jaarrekening opgenomen.

Nr.	Omschrijving	Risico (x € 1.000)
2, 3, 6, 7, 8	Vijf risico's ten aanzien van de gebiedsontwikkelingen uit de top 10 zijn samengevoegd vanwege marktgevoelige informatie.	12.187
1	Ontsluiting Maasdijk/Honderdland (onzekerheid opbrengst van de niet voor de weg benodigde percelen)	6.250
4	Tekort Sociaal domein	2.900
5	WHC Onroerend Goed B.V. (de slechte liquiditeitspositie heeft wellicht effect op de overnametermijn van de gemeentelijke aandelen)	2.000
9	Asbestbranden: kosten betreffen het opruimen van restanten e.d. Ondanks verhaalsmogelijkheden is er een kans dat de gemeente kosten maakt.	1.000
10	Vergroting rotonde Zwethlaan: nieuwe afweging subsidieaanvraag	1.000
	Totaal (84% van benodigde weerstandscapaciteit ad € 30,4 mln.)	25.337

2.6 Beschikbare weerstandscapaciteit

Op grond van de nu bekende gegevens kan het volgende overzicht worden gegeven:

WEERSTANDSCAPACITEIT	
Reservecapaciteit	
- Algemene reserve *	23,7
- Post onvoorzien	0,1
Totaal weerstandscapaciteit	**23,8**

Beschikbare weerstandscapaciteit: bedragen per 1-1-2019 (x € 1 mln.)

* De stand van de algemene reserve bedraagt ultimo 2019 € 33,95 mln., waarvan € 4,3 mln. beklemd is (€ 3,3 mln. voor budgetoverheveling uit eerdere jaren en € 1 mln. uit het bestedingsplan). Voor de berekening van de weerstandcapaciteit wordt hier ook rekening gehouden met het nadelig jaarrekeningsaldo van € 1,6 mln. en het voorstel voor resultaatbestemming van € 4,4 mln.. Hierdoor bedraagt de raming van de beschikbare weerstandcapaciteit per 1-1-2020 € 23,7 mln.

2.7 Weerstandsvermogen

Op basis van een recente actualisatie van het gemeentelijk risicoprofiel ontstaat ten aanzien van de weerstandsratio het volgende beeld:

* € 1 mln.

Omschrijving	Bedrag	Totaal
Risico's	30,4	
Benodigde weerstandscapaciteit		**30,4**
Thans aangemerkt als beschikbare capaciteit:		
Algemene reserve + post onvoorzien	23,8	
Beschikbare weerstandscapaciteit		**23,8**
Ratio		**0,8**

De algemeen geaccepteerde norm voor het weerstandsvermogen is als volgt:

Waarderingscijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	2,0 < x	Uitstekend
B	1,4 < x < 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 < x < 1,4	Voldoende
D	0,8 < x < 1,0	Matig
E	0,6 < x < 0,8	Onvoldoende
F	X < 0,6	Ruim onvoldoende

Als we de ratio van de gemeente Westland voor 2019 afzetten tegen de norm, dan is er sprake van een onvoldoende weerstandsvermogen.

Conclusie

Voor de jaarrekening 2019 is het risicoprofiel her berekend, Dit wordt geraamd op € 30,4 mln., hetgeen ten opzichte van de begroting 2020 een toename betekent van € 1 mln. Deze toename hangt vooral samen met het sociaal domein (€ 0,5 mln.), een contract over onkruid op verhardingen (€ 0,2 miljoen), Strategisch vastgoed en Projecten zoals opgenomen in het MPG
(€ 0,104 mln.) en de grexen (€ 0,147 mln.).
De beschikbare weerstandscapaciteit zoals blijkt uit de voorgaande tabellen is op 1 januari 2020 geraamd op € 23,8 mln.

Een weerstandsratio van 1,0 wordt voldoende geacht. De herziening van het risicoprofiel betekent in combinatie met de stand van de algemene reserve dat er een ratio wordt geraamd van 0,8.

Het is daardoor noodzakelijk om – zoals voorheen ook gebruikelijk was – een deel van de reserve Financiële Soliditeit te oormerken als weerstandsvermogen.

2.8 Financiële kengetallen

Het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) schrijft voor dat in de paragraaf Weerstandsvermogen een basisset van financiële kengetallen wordt opgenomen. Naast de kengetallen dient een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie te worden opgenomen. De kengetallen en de beoordeling geven gezamenlijk op eenvoudige wijze inzicht aan raadsleden over de financiële positie van hun gemeente. Het gaat om:

I-a Netto schuldquote
I-b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen (correctie door de uitleenquote)
II Solvabiliteitsratio
III Grondexploitatie c.q. voorraadquote
IV Structurele exploitatieruimte
V Belastingcapaciteit; woonlasten meerpersoonshuishouden

I-a. Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Onder de eigen middelen worden in deze context de gemeentelijke exploitatiebaten exclusief reservemutaties verstaan. De fluctuatie in baten wordt vooral veroorzaakt door de jaarlijkse verschillen in de baten met betrekking tot de bouwgrondexploitatie.

	(bedragen x € 1.000)	Verslag 2015	Verslag 2016	Verslag 2017	Verslag 2018	Begroot 2019	Verslag 2019	
A	Vaste schulden	373.228	337.041	336.815	340.318	330.103	346.283	
B	Netto vlottende schuld	31.515	28.354	40.152	34.412	40.152	39.121	
C	Overlopende passiva	27.819	16.026	38.125	26.764	38.125	22.710	
D	Uitzettingen > 1 jaar	0	0	0	0	0	0	
E	Uitzettingen < 1 jaar	37.840	31.471	32.933	33.849	32.933	30.227	
F	Liquide middelen	22	455	348	476	348	712	
G	Overlopende activa	12.691	7.825	10.877	6.675	10.877	9.987	
H	Totale baten (excl. reserves)	266.345	270.879	246.675	286.174	284.656	274.720	
Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H		**143,4%**	**126,1%**	**150,4%**	**126,0%**	**128,0%**	**133,7 %**	

I-b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te krijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De verstrekte leningen worden uitgedrukt in de zogenaamde uitleenquote.

	(bedragen x € 1.000)	Verslag 2015	Verslag 2016	Verslag 2017	Verslag 2018	Begroot 2019	Verslag 2019	
A	Verstrekte leningen	37.521	25.263	22.433	20.741	19.004	19.814	
B	Totale baten (excl. reserves)	266.345	270.879	246.675	286.174	284.656	274.720	
Uitleenquote (A/B)		**14,1%**	**9,3%**	**9,1%**	**7,3%**	**6,7%**	**7,2%**	

De netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen wordt berekend door de uitleenquote af te trekken van de netto schuldquote.

	(bedragen x € 1.000)	Verslag 2015	Verslag 2016	Verslag 2017	Verslag 2018	Begroot 2019	Verslag 2019	
A	Netto schuldquote	143,4%	126,1%	150,4%	126,0%	128,0%	133,7 %	
B	Uitleenquote	14,1%	9,3%	9,1%	7,3%	6,7%	7,2 %	
Netto gecorrigeerde schuldquote (A-B)		**129,3%**	**116,8%**	**141,3%**	**118,7%**	**121,3%**	**126,5 %**	

II. Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de reserves (zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves) en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten). Landelijk geldt als norm dat de solvabiliteitsratio boven de 20% ligt.

	(bedragen x € 1.000)	Verslag 2015	Verslag 2016	Verslag 2017	Verslag 2018	Begroot 2019	Verslag 2019	
A	Eigen vermogen	234.811	259.343	259.788	258.395	240.246	252.225	
B	Balanstotaal	720.861	695.171	732.741	718.556	705.753	721.178	
Solvabiliteit (A/B)		**32,6%**	**37,3%**	**35,5%**	**36,0%**	**34,0%**	**35,0%**	

III. Grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop.
De voorraden kunnen als aandeel van de inkomsten worden uitgedrukt. Dat levert de voorraad-quote als kengetal op.

	(bedragen x € 1.000)	Verslag 2015	Verslag 2016	Verslag 2017	Verslag 2018	Begroot 2019	Verslag 2019	
A	Voorraden	229.323	217.802	219.208	196.633	175.797	196.017	
B	Totale baten (exclusief reserves)	266.345	270.879	246.675	286.174	284.656	274.720	
Voorraadquote (A/B)		**86,1%**	**80,4%**	**88,9%**	**68,7%**	**61,8%**	**71,4%**	

De gemeente beschikt over grote voorraden bouwgrond. Bij verkoop van die gronden worden er middelen gegenereerd die gebruikt zullen worden om schulden af te lossen.
De totale schuld dient mede te worden afgezet tegen de grondpositie van de gemeente. Dit kan plaatsvinden door bovenstaande voorraadquote van de schuldquote af te trekken, zodat er een goede indruk ontstaat van de schuld die op de exploitatie drukt.

	(bedragen x € 1.000)	Verslag 2015	Verslag 2016	Verslag 2017	Verslag 2018	Begroot 2019	Verslag 2019	
A	Netto schuldquote	129,3%	126,1%	150,4%	118,7%	128,0%	133,7%	
B	Voorraadquote	86,1%	80,4%	88,9%	68,7%	61,8%	71,4%	
Effectieve schuldquote (A-B)		**43,2%**	**45,7%**	**61,5%**	**50,0%**	**66,2%**	**62,3%**	

IV. Structurele exploitatieruimte:

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten (exclusief mutaties reserves) en uitgedrukt in een percentage. Om dit kengetal te relateren aan het overzicht van baten en lasten is het noodzakelijk om de volgende cijfers te presenteren:

	(bedragen x € 1.000)	Verslag 2015	Verslag 2016	Verslag 2017	Verslag 2018	Begroot 2019	Verslag 2019	
A	Structurele lasten	240.661	236.486	233.552	271.070	286.418	265.192	
B	Structurele baten	262.370	267.347	244.664	276.203	288.673	269.289	
C	Structurele toevoegingen reserves	229	272	284	0	2.878	0	
D	Structurele onttrekkingen reserves	888	653	706	334	4.081	867	
E	Totale baten (excl. reserves)	266.345	270.879	246.675	286.174	284.656	274.720	
Structurele exploitatie-ruimte (B-A)+(D-C) / E		**8,4%**	**11,5%**	**4,7%**	**1,9%**	**1,2%**	**1,8%**	

V. Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van de lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB en de rioolheffing en reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in de gemeente. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt berekend door de totale woonlasten meerpersoonshuishouden in jaar t te vergelijken met het landelijk gemiddelde in jaar t-1, uitgedrukt in een percentage.

		Verslag 2017	Verslag 2018	Begroot 2019	Werkelijk 2019
A	OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 305	€ 304	€ 302	€ 298
B	Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 229	€ 229	€ 228	€ 235
C	Afvalstoffenheffing voor een gezin	€ 214	€ 214	€ 214	€ 226
D	Eventuele heffingskorting				
E	Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A + B + C – D)	€ 748	€ 747	€ 744	€ 759
F	Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin t-1	€ 723	€ 747	€ 723	€ 721
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar ervoor (E / F) x 100%		**103,5%**	**100,0%**	**102,9%**	**105,3%**

Beoordeling onderlinge verhouding kengetallen

Het is niet mogelijk om een individueel kengetal te gebruiken voor de beoordeling van de financiële positie. De kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden bezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van gemeente Westland.

In absolute zin zijn in 2019 de vaste schulden iets gestegen en is de eigen vermogenspositie versterkt. Het solvabiliteitspercentage van 35% ligt ruim boven de norm van 20%.
Zoals ook eerder gemeld vloeit de gemeentelijke schuld voor een aanzienlijk deel voort uit de grondpositie van de gemeente. De waarde van de voorraden en daarmee ook de voorraadquote is in 2019 gestegen als gevolg van grondaankopen. De schuldpositie en de ontwikkeling daarvan zijn ook niet los te zien gezien van de investeringsambitie in de Westlandse samenleving van raad en college. Binnen de gemeentelijke exploitatie is er in 2019 enige ruimte over gebleven om tegenvallers te kunnen opvangen (zie kengetal Structurele exploitatieruimte). De woonlasten voor de Westlandse inwoners zijn in 2019 5,3% hoger uitgevallen dan het landelijk gemiddelde van 2018. De werkelijke OZB-lasten voor een gezin lagen in 2019 in gemeente Westland weliswaar lager dan het landelijk gemiddelde van 2018, maar zowel de afvalstoffenheffing als de rioolheffing lagen in 2019 in werkelijkheid boven het landelijke gemiddelde van 2018.

2.3.3. Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen

3.1 Inleiding

De gemeente investeert aanzienlijk in de openbare ruimte in de vorm van aanleg/realisatie en onderhoud van wegen, groen, water, riolering en gebouwen. Het onderhoud van deze kapitaalgoederen is van belang om te zorgen voor een veilige en aantrekkelijke leefomgeving voor onze inwoners. De lasten van onderhoud en vervanging van kapitaalgoederen hebben we voornamelijk binnen het programma Fysieke Leefomgeving opgenomen. Het kapitaalgoed gebouwen beschrijven we in paragraaf 7 Grondbeleid en Vastgoed.

3.2 Gebiedsgericht Plan en kernwaarden

In 2019 is door de gemeenteraad het Gebiedsgericht Plan (hierna: GGP) tot en met 2022 vastgesteld en financieel meerjarig door vertaald in de begroting. Daarmee zijn de beheerplannen Openbare Ruimte 2015-2018 komen te vervallen.

Het GGP beschrijft de kaders voor het beheer en onderhoud van al onze kapitaalgoederen (inclusief gebouwen) en vormt de basis voor de uitvoeringsmaatregelen en inzet van middelen. Het doel van het GGP is om de uitvoeringsmaatregelen en opgaven gebiedsgericht en integraal te benaderen. Bij complexe opgaven wordt de samenhang in beeld gebracht, worden uitvoeringsmaatregelen en ontwikkelprojecten verbonden, wordt slim omgegaan met de beschikbare financiële middelen en wordt samengewerkt met andere partners en overheden. Hiermee wordt ervoor gezorgd dat opgaven integraal worden aangepakt en uitvoerbaar zijn.

Accenten in de uitvoering worden door u als gemeenteraad gelegd door het benoemen van kernwaarden. Aan de kernwaarden zijn doelen en kwaliteitsniveaus gekoppeld die worden gemonitord. Ook vindt differentiatie in beheer en onderhoud per functiegebied plaats op basis van de toegekende kwaliteitsniveaus (zie onderstaande matrix).
Het GGP richt zich op:

- De ruimtelijke gebieden woonwijken, dorpscentra, bedrijventerreinen, glastuinbouwgebieden, recreatiegebieden en begraafplaatsen;
- De civieltechnische onderdelen wegen en waterhuishouding;
- De onderdelen vastgoed & grond en handhaving & toezicht.

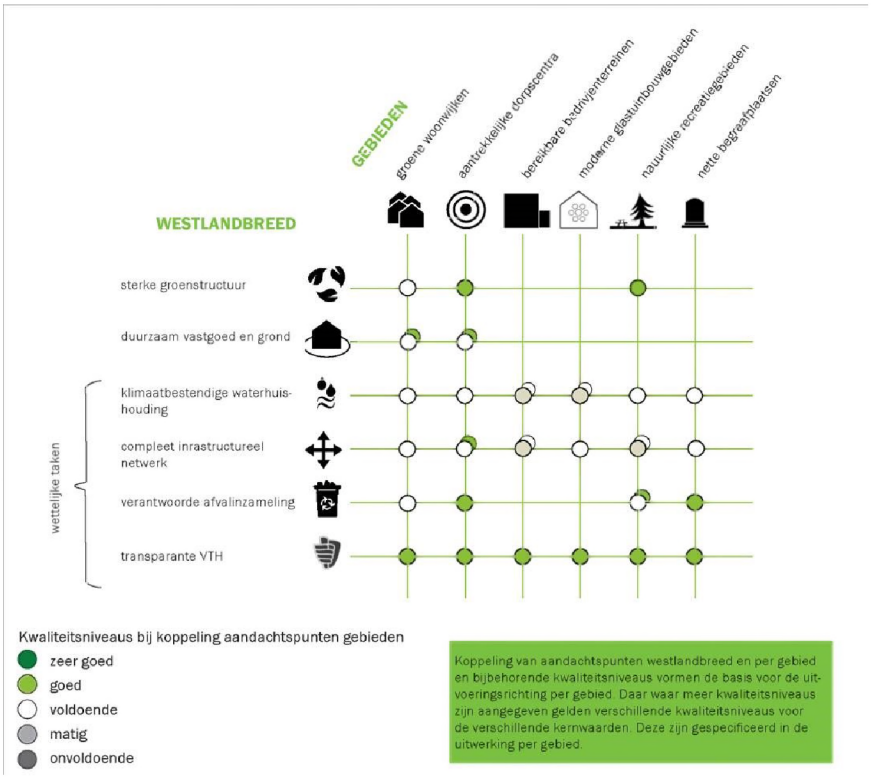

De wettelijke basis voor het opstellen van het GGP (gelijknamig aan beheerplannen) wordt gevormd door het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

3.3 Uitvoeringsprogramma's

Het GGP heeft een strategisch karakter. Dat wil zeggen dat hierin de Westlandse kernwaarden en doelen voor de openbare ruimte zijn vastgelegd. De concrete vertaling naar activiteiten en uitvoeringsmaatregelen wordt gemaakt in jaarlijkse uitvoeringsprogramma's. Met behulp van programmatisch beheer en onderhoud worden de werkzaamheden in de openbare ruimte gepland en uitgevoerd binnen de financiële kaders. Dit alles op basis van regievoering en in lijn met één van de uitgangspunten van de organisatieontwikkeling die luidt: zelf doen waar nodig, uitbesteden waar het kan. De (grootschalige) activiteiten in de openbare ruimte worden gepland op basis van de kwaliteit van de openbare ruimte, kernwaarden, ambities, beschikbare middelen en waar we werk met werk kunnen maken (prioritering).

3.4 Beheerkaders begraven, riolering en afvalinzameling

In 2018 zijn beheerkaders opgesteld voor begraven, riolering en afvalinzameling. Deze beheerkaders vormen samen met het GGP en de uitvoeringsprogramma's de kaders en uitgangspunten voor het onderhoud van de kapitaalgoederen. Ze zijn zowel inhoudelijk als procedureel van aard en onderbouwen de (investerings-)beslissingen die ten aanzien van de kapitaalgoederen nu en de komende jaren worden genomen.

3.5 Monitoring kwaliteit openbare ruimte

De uit te voeren maatregelen in de openbare ruimte dragen bij aan één of meer kernwaarden en doelen zoals omschreven in het GGP. Door u, de gemeenteraad is het referentiekader met betrekking tot kwaliteitsniveaus vastgesteld (zie afbeelding 1). Dit is een nieuw kader waarbij de kwaliteitsniveaus van vastgoed en grond zijn toegevoegd. Door middel van continue inspecties en schouwen wordt het werkelijke kwaliteitsniveau van het te beheren areaal in kaart gebracht en vergeleken met de afgesproken streefkwaliteiten. Omdat voor de openbare ruimte geldt dat de kwaliteit minimaal voldoet aan het kwaliteitsniveau 'matig', voorkomen we dat sprake is van achterstallig onderhoud. De benodigde maatregelen voor het behalen van het kwaliteitsniveau nemen we op in de uitvoeringsprogramma's. Over het kwaliteitsniveau van de kapitaalgoederen en de bijbehorende maatregelen rapporteren we jaarlijks in de verplichte paragrafen van de jaarrekening.

KWALITEITSNIVEAUS

	BURGERMETING	BEELDKWALITEIT (CROW)	TECHNISCHE KWALITEIT (CROW / NEN)	
ZEER GOED	Waardering > 8	A+	R++	Uitstekend
GOED	Waardering 7 - 8	A	R+	Goed
VOLDOENDE	Waardering 6 - 7	B	R	Redelijk
MATIG	Waardering 5 - 6	C	R-	Matig
ONVOLDOENDE	Waardering < 5	D	n.v.t.	Slecht

Referentiekader kwaliteitsniveaus

Beheerstrategie openbare ruimte

De inrichting en het beheer van de openbare ruimte leveren een bijdrage aan een aantrekkelijke leefomgeving waarin met plezier kan worden gewoond, gewerkt en gerecreëerd. Deze aantrekkelijke leefomgeving draagt bij aan het realiseren van een toekomstbestendige Greenport-economie (de belangrijkste economische pijler van de gemeente Westland). Voor bestaande bedrijven blijft het interessant om in Westland gevestigd te blijven en we trekken nieuwe bedrijven worden aan. De dorpscentra zijn aantrekkelijk, de bereikbaarheid is vergroot en de verkeersveiligheid is verbeterd. Met het beheer van de openbare ruimte faciliteren wij deze ontwikkelingen en onderhouden wij deze

situatie. Bij het beheren en onderhouden van de openbare ruimte, hebben wij oog voor ontwikkelingen, innovaties en het zo efficiënt mogelijk beheren en onderhouden van de fysieke leefomgeving. Deze leefomgeving is naast schoon, heel en veilig ook duurzaam, leefbaar en vitaal. Door participatie van en samenwerking met burgers, bedrijven en overheden zorgen wij voor het behoud en verstevigen van de kernwaarden veiligheid, leefbaarheid, aantrekkelijkheid, bereikbaarheid en omgevingskwaliteit. Dit doen wij door middel van het programmeren van de activiteiten binnen een integrale en gebiedsgerichte aanpak.

3.6 Rapportage op kapitaalgoederen

In lijn met de ontwikkeling van de gebiedsgerichte plannen wordt aan de hand van de vijf programma's gemonitord/ geprogrammeerd op de kapitaalgoederen. Deze vijf programma's zijn: Complete infrastructuur, Sterke groenstructuur, Verantwoorde afvalinzameling, Klimaatbestendige Waterhuishouding en Nette Begraafplaatsen. Daarbij beschrijven we hoe we met de bij het programma horende kapitaalgoederen zijn omgegaan en welke grote ingrepen we hebben gedaan om het in de gebiedsgerichte plannen vastgestelde kwaliteitsniveau te realiseren. We hanteren bij de zorg voor de kapitaalgoederen een minimum-kwaliteitsniveau dat voldoet aan de CROW norm 'C'. In de gebiedsgerichte plannen is de relatie tussen de kwaliteitsniveaus die gehanteerd worden binnen gemeente Westland en die van de CROW aangegeven. In de tabel (bij onderdeel monitoring kwaliteit) kunt u zien dat onze ondergrens 'matig' gelijk is aan kwaliteitsniveau 'C' volgens de CROW.

3.6.1. Programma complete infrastructuur

Verhardingen

Wegen dragen bij aan een bereikbare woon-, werk- en recreëeromgeving. De te realiseren kwaliteitsniveaus van de wegen monitoren we systematisch. Op basis van de monitoringsgegevens blijkt dat de wegen in 2019 voor een groot deel voldoen aan de streefkwaliteit. De streefkwaliteiten zijn gedifferentieerd per functiegebied. Daar waar niet voldaan is aan de streefkwaliteit hebben we de benodigde activiteiten middels meerjarenplanningen in het uitvoeringsprogramma opgenomen. Daarnaast hebben we gelet op de toenemende verkeersintensiteit onverminderd aandacht besteed aan optimalisatie van de verkeersveiligheid. Door middel van meerjarenplanningen zijn de benodigde investeringen voor het optimaliseren van de verkeersveiligheid in de uitvoeringsprogramma's opgenomen.

Civiele kunstwerken

De Westlandse civiele kunstwerken (bruggen, damwanden, geluidschermen) voldoen aan de gestelde eisen van veiligheid zoals opgenomen in het gebiedsgericht plan. Dit wordt vastgesteld op basis van (technische) inspecties en daarnaast ook op belevingsgegevens die we via meldingen openbare ruimte verzamelen. Daar waar niet voldaan is aan de streefkwaliteit hebben we de benodigde activiteiten middels meerjarenplanningen in het uitvoeringsprogramma opgenomen.

Openbare verlichting

In 2019 hebben we de vervangingsplannen voor de openbare verlichting verder gebiedsgericht afgestemd op het behalen van de doelstellingen uit het Energieakkoord in 2020. Conventionele lichtbronnen die vervangen moesten worden zijn zoveel mogelijk geclusterd per gebied en worden van Ledverlichting voorzien. Door middel van meerjarenplanningen zijn de benodigde investeringen opgenomen in de uitvoeringsprogramma's.

Straatreiniging

De kwaliteitsniveaus van de straatreiniging monitoren we systematisch. In dorpscentra behalen wij het niveau "goed", in woonwijken is het niveau "voldoende".

3.6.2. Waterhuishouding

Afval-, hemel-, en grondwater (Riolering)
Het Westlandse rioolstelsel (leidingen en gemalen) voldoet aan de in het beheerplan vastgestelde eisen van veiligheid: “kwaliteitsniveau voldoende in alle functiegebieden”. Dit wordt vastgesteld op basis van inspecties (technische gegevens) en belevingsgegevens gebaseerd op het meldpunt leefomgeving. Daarnaast bereiden wij ons stelsel voor op toekomstige ontwikkelingen door beperkte systeemoptimalisaties. Het huidige systeem is sober en doelmatig. Gelet op de klimaatontwikkelingen, bestaat vooral behoefte aan extra berging. Deze zoeken we met initiatiefnemers bij onder andere ruimtelijke ontwikkelingen. Deze aanpassingen combineren we zoveel mogelijk met andere werkzaamheden.

Water
Waterkanten en beschoeiingen voldoen nog niet overal aan de gestelde aantrekkelijkheidseisen. Vanwege de staat van sommige beschoeiingen fungeren deze niet overal voldoende als grondkering (technisch). Hierdoor wordt de doorvaart op die locaties beperkt (beleving).
Dit geldt ook voor het maaibeheer van onder andere ecologische oevers. Daarbij brengen we de particuliere en publieke verantwoordelijkheden scherper in beeld. Voor wat betreft de veiligheid door goede afvoer, wordt voldaan aan de kwaliteitseis “voldoende” (op basis van de schouw van het Hoogheemraadschap).

3.6.3. Verantwoorde Afvalinzameling

Afvalinzamelingsvoorzieningen
Volgens de Wet milieubeheer (Wm) is de gemeente verplicht tot het inzamelen van afvalstoffen. We werken met inzamelvoorzieningen die passen bij de eigenschappen van de wijk (bijvoorbeeld hoog- en laagbouw) en bijdragen aan een schone en prettige leefomgeving. De kwaliteit van de afvalinzamelingsvoorzieningen monitoren we systematisch. Op basis van de monitoringsgegevens blijkt dat de afvalinzamelingsvoorzieningen in 2019 voldoen aan de streefkwaliteit “voldoende”. Door middel van meerjarenplanningen hebben we de benodigde investeringen voor de komende tijd in het uitvoeringsprogramma opgenomen.

3.6.4. Sterke Groenstructuur

Groenonderhoud
Groenvoorzieningen dragen bij aan een leefbare woon-, werk- en recreëeromgeving. De te realiseren kwaliteitsniveaus van het groen monitoren we systematisch. Op basis van de monitoringsgegevens blijkt dat het openbaar groen in 2019 voldoet aan de streefkwaliteit. In woonwijken is het niveau 'voldoende', in dorpscentra is het 'goed'. Door ziektes is versterkt onderhoud aan bomen nodig. Hier ligt een wettelijke taak voor de gemeente.

Speelvoorzieningen
Functionele en goed onderhouden speelvoorzieningen dragen bij aan een kindvriendelijke en aantrekkelijke woonomgeving. Op basis van monitoring blijkt dat de speelvoorzieningen in 2019 voldoen aan de streefkwaliteit “goed”. Daarnaast wordt met het oog op veiligheid specifiek geïnspecteerd volgens de Europese normen en procedures. Door middel van meerjarenplanningen hebben we de benodigde investeringen voor de komende tijd in de uitvoeringsprogramma's opgenomen.

Recreatiegebieden
Uit kwaliteitsmetingen blijkt dat de gemeentelijke recreatiegebieden voldoen aan het in het beheerplan vastgelegde kwaliteitsniveau “voldoende”. Dit geldt ook voor het strand, waarvoor het hogere kwaliteitsniveau “goed” van toepassing is.

3.6.5. Begraafplaatsen

Begraafplaatsen

De bijzondere functie van de begraafplaatsen wordt benadrukt en gerealiseerd door de bijzondere inrichting en het beheer hiervan. Begraafplaatsen kennen een rustige uitstraling en het begraven en herdenken staat hier centraal. Hieraan dragen we bij door het groen in te richten op basis van deze omgevingskwaliteit. Door middel van een beeldbestek onderhouden en beheren we de begraafplaatsen op het afgesproken kwaliteitsniveau “goed”.

3.7 Financiële verantwoording

Realisatie investeringen

Inherent aan de programmatische en gebiedsgerichte aanpak hebben we de benodigde afstemming met betrokken (externe) partijen. Dit vraagt in veel gevallen een langere doorlooptijd van projecten. Het behalen van de kernwaarden en kwaliteitsniveaus blijft gewaarborgd door het uitvoeren van dagelijks beheer en onderhoud aan de kapitaalgoederen. In kader van het borgen van de veiligheid voeren we noodzakelijke beheersmaatregelen uit. In onderstaande tabel zijn de uitgevoerde projecten vanaf € 100.000 weergegeven. In hoofdstuk 2 is financiële verantwoording van het totale investeringsprogramma beschreven.

Kern	Project	Realisatie (€ * 1.000)
De Lier	Vervangen kunstgrasvelden Lyra	**1.060**
	Bochtverbreding duurzaamveilig en asfaltonderhoud Noord-Lierweg	**440**
	Reconstructie asfalt en rotonde Coldehovelaan	**1.320**
	Grootschalige aanpak Kijckerweg en Hondert Margen (afronding van voorgaand jaar)	**230**
	Grootschalige aanpak Sportlaan (afronding van voorgaand jaar)	**620**
	Aanleg Bergingskelder van Rijnstraat en Schoolstraat, Tuinstraat	**130**
	Aanpak openbare ruimte Meidoornhof naar aanleiding van bodemverzakking, rioolopgave (vervolg van voorgaand jaar)	**790**
	Aanpak elementenveharding Emmastraat, M.A. Ruijterstraat, K. Doormanstraat	**230**
	Aanpak asfaltverharding Veilingweg (nabij bedrijventerrein)	**110**
's-Gravenzande	Herinrichting Koningin Julianaweg	**550**
	Aanpak elementenverharding Van Lennepstraat	**430**
	Ombouw vacuumrioleirng Julianweg / Parallelweg / Monsterseweg	**320**
	Aanpak asfaltverharding Rijnvaartweg	**130**
Honselersdijk	Grootschalige aanpak Nederhof (afronding van voorgaand jaar)	**130**
Kwintsheul	Aanpak asfaltverharding en ophogen kade Lange Wateringkade	**110**
	Geluidsreducerende maatregelen Heulweg	**210**
	Aanpak elementenverharding Leeuwerik	**100**
Maasdijk	Op- en afrit Maasdijk ter hoogte van Tuincentrum Boers	**420**
Monster	Verbetering van verkeersveiligheid en doorstroming door reconstructie kruispunt Haagweg-Molenweg	**630**
Naaldwijk	Realisatie Brandweerkazerne Naaldwijk	**480**
	Grootschalige aanpak Emmaplein	**1.150**
	Grootschalige aanpak Kruisbroek / Kruisweg - Kruisbroekweg (afronding van voorgaand jaar)	**450**
	Herinrichting Wilhelminaplein, plantsoen Stokdijkkade	**240**
	Bereikbaarheidsopgave naar aanleiding van uitbreiding LTC toneelvereniging Naaldwijk	**250**
Poeldijk	Vervangen riolering Kerklaan	**410**
	Vervangen damwanden Vredebestlaan (in combinatie met provincie Zuid-Holland)	**1.630**
Wateringen	Aanpak asfaltverharding Kwaklaan (afronding van voorgaand jaar)	**240**
	Aanpak asfaltverharding Ambachtsweg	**360**

Realisatie beheerplannen 2019 (exploitatie)

	Primitieve Begroting	Begroting na wijzigingen	Realisatie
	2019	2019	2019
			Bedragen * € 1.000
01 – Wegen	**16.068**	**14.228**	**13.885**
1 Wegen (incl. belijning, bebording en pollers)	11.545	9.814	9.504
2 Verkeersregelinstallaties	450	336	319
3 Infrastructurele kunstwerken	1.307	1.306	1.257
4 Openbare verlichting	1.854	1.827	1.908
5 Gladheidbestrijding	547	540	512
6 Parkeervoorzieningen	365	405	385
02 - Waterhuishouding	**11.799**	**12.188**	**12.196**
1 Riolering	10.324	10.752	10.766
2 Waterwegen	1.399	1.371	1.343
3 Duikers	76	65	87
03 – Wijken en dorpscentra	**14.443**	**16.579**	**17.811**
1 Afvalinzameling en –verwerking	7.175	8.720	10.022
2 Openbaar groen	4.220	4.602	4.207
3 Straatreiniging	1.859	2.126	2.440
4 Speelvoorzieningen	863	836	872
5 Straatmeubilair	41	60	59
6 Evenementen	275	224	206
7 Ongediertebestrijding	10	11	5
05 – Recreatiegebieden en bijzondere locaties	**3.782**	**4.085**	**3.842**
1 Recreatievoorzieningen	2.258	2.034	1.871
2 Begraafplaatsen	1.524	2.051	1.971
Eindtotaal	**46.092**	**47.080**	**47.733**

2.3.4. Paragraaf Financiering

4.1. Inleiding

Financiering heeft betrekking op het sturen en beheersen, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's. Eenvoudig gezegd zorgt de financieringsfunctie er in de kern voor dat de gemeente voldoende geld op de bank heeft om haar uitgaven te kunnen betalen. Voor een groot deel staan tegenover die uitgaven inkomende geldstromen (bijvoorbeeld heffingen, bijdragen van het Rijk et cetera). De financieringsfunctie richt zich dan tevens op het goed op elkaar afstemmen van die geldstromen zodat zo min mogelijk tijdelijke externe financiering nodig is.

Er zijn diverse soorten inkomsten en uitgaven. Sommige komen direct ten laste van de exploitatie, andere hebben betrekking op investeringen, bijvoorbeeld in riolering, bouw van scholen of infrastructuur als wegen en straatverlichting. Dit zijn uitgaven met een meerjarige gebruiksduur die gedurende een langere looptijd op basis van kapitaallasten in de begroting worden verwerkt. De boekwaarde van deze uitgaven is als bezit op de gemeentelijke balans zichtbaar. Veelal is het noodzakelijk om voor de betaling van deze uitgaven langlopende financiering (geldleningen) aan te trekken. Deze langlopende financiering staat als schuld op de balans. Het hebben van schuld is daarmee voor een gemeente ook niet uitzonderlijk. De hoogte van de schuld is daarbij van diverse factoren afhankelijk zoals onder andere maatschappelijke opgaven van het Rijk en de provincie, het ambitieniveau van de gemeente (omvang investeringen in de samenleving) maar ook grondposities en het bezitten van gemeentelijk vastgoed dan wel het huren ervan. Niet alleen de hoogte van de schuld is van belang, maar tevens de bijbehorende rentelast. Het rentetarief is bij het aangaan van een lening doorgaans lager, wanneer de rente-typische looptijd van de lening korter is. Het kiezen van korte looptijden leidt in eerste instantie dus tot wat lagere tarieven, maar maakt de portefeuille wel kwetsbaarder. De toekomstige, jaarlijkse financieringsbehoefte zal bij korte looptijden groter zijn, dus een stijging van de marktrente heeft sneller een stijgende gemiddelde rente voor de gemeentelijke portefeuille tot gevolg.

Voor de financieringsfunctie gelden diverse wettelijke kaders. Een belangrijk kader is de Wet financiering decentrale overheden, afgekort de Wet Fido. In deze wet zijn regels opgenomen voor de inrichting en uitvoering van de treasuryfunctie bij de decentrale overheden. Op basis van deze regelgeving heeft de gemeente Westland, evenals andere gemeenten, twee belangrijke instrumenten op het gebied van treasury, te weten een treasurystatuut, waarin de verantwoordelijkheden en spelregels zijn opgenomen en een financieringsparagraaf die jaarlijks wordt aangeboden bij de begroting en het jaarverslag. In deze financieringsparagraaf komen hierna de volgende onderwerpen aan de orde:

4.2 Renteontwikkelingen
4.3 Gemeentefinanciering
4.3.1 Financiering kortlopend (looptijd tot en met 1 jaar)
4.3.2 Financiering langlopend (looptijd langer dan 1 jaar)
4.4 Risicobeheer
4.4.1 Renterisico
4.4.2 Kredietrisico
4.4.3 Liquiditeitsrisico
4.5 Relatiebeheer
4.6 Renteomslag

4.2. Renteontwikkelingen

De renteontwikkelingen 2015 - 2019 zijn in onderstaande grafiek weergegeven. Voor de kortlopende financiering is uitgegaan van 1 maands-kasgeld. Voor de langlopende financiering zijn de tarieven voor lineaire leningen weergegeven, met looptijden van 10 en 25 jaar.

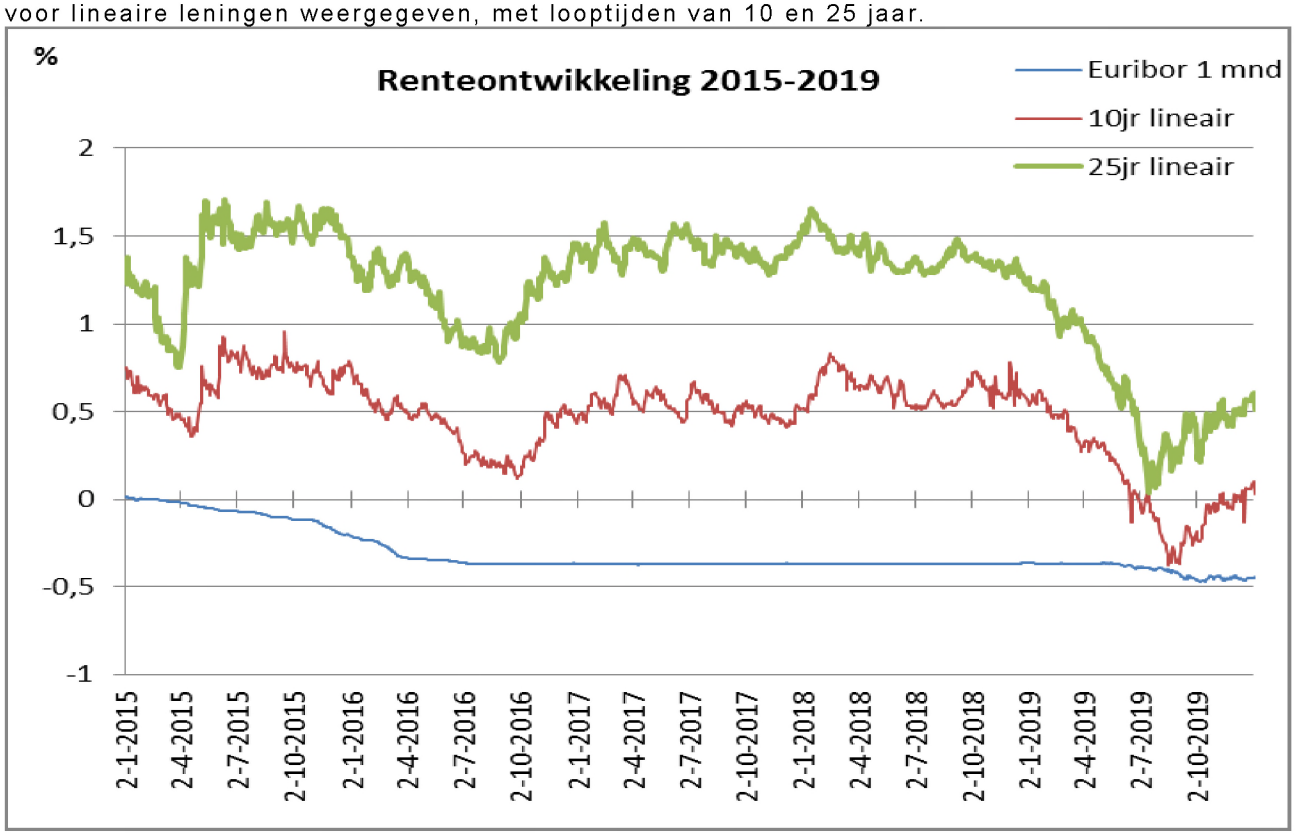

De rente op de geldmarkt (korte rente) is al geruime tijd negatief. De kapitaalmarktrente is laag en het afgelopen jaar is deze weer afgenomen ten opzichte van het jaar ervoor. Zelfs de rente voor 10-jarige leningen is enige tijd negatief geweest. De rente is afhankelijk van verschillende factoren, zoals handelsconflicten en de wereldgezondheidssituatie. Dit geeft al aan hoe lastig de rente voorspeld kan worden; mondiale gebeurtenissen die niet beïnvloedbaar zijn, hebben effect op de renteontwikkeling. De markt verwacht dat de ECB de rente later in 2020 opnieuw zal verlagen. Verder is de verwachting dat, als gevolg van een toename van de bouwproductie van woningcorporaties, de vraag naar lange leningen in de publieke sector zal toenemen, maar dat dit geen grote gevolgen zal hebben voor de tarieven.

4.3. Gemeentefinanciering

Onder gemeentefinanciering valt zowel het lenen van gelden als het uitzetten van gelden. Bij financiering wordt onderscheid gemaakt tussen kortlopende financiering (looptijd tot 1 jaar) en langlopende financiering (looptijd vanaf 1 jaar).

Financiering: Kader en visie

De gemeente is voor langlopende financiering afhankelijk van de kapitaalmarkt. Op de kapitaalmarkt komen de rentetarieven tot stand; ook wel de prijs die wordt betaald voor het lenen van geld. De rente van een langlopende lening is doorgaans hoger dan die van een lening met een kortere looptijd. Historisch gezien blijkt dat het rentepercentage voor een lening toeneemt met de looptijd. Dit stimuleert het gebruik van leningen met een korte looptijd. De wetgever wil echter voorkomen dat een gemeente zich eenzijdig kort financiert. Financiering is van nature onontkoombaar. In het theoretische geval dat een gemeente haar activiteiten volledig kort zou financieren loopt een gemeente het risico dat zij door ongunstige marktomstandigheden op de geldmarkt wordt geconfronteerd met een onverwacht hoge rentelast. Deze onverwachte tegenvaller zou de keuzeruimte van een begroting kunnen beperken. Om die reden beperkt de wetgever, middels de wet Fido, de omvang van de vlottende schuld tot 8,5% van de begroting (ook wel de kasgeldlimiet). Wij

hebben getracht zo veel als mogelijk binnen deze wettelijke grens kort te financieren, teneinde het tariefverschil tussen korte en lange leningen optimaal te benutten.

De Gemeente Westland kent van oudsher een ambitieus investeringsprogramma en bezit daarnaast omvangrijke grondposities per ultimo 2019 (circa € 200 mln.). De grondposities zijn van tijdelijke aard en werken daardoor tijdelijk schuld verhogend. Om die reden is het gepast dat de gemeente voor een deel van de financiering mogelijkheden open houdt de positie terug te brengen. De afbouw van deze grondposities of eventuele andere onverwachte incidentele baten kunnen mogelijk leiden tot overliquiditeit. Overliquiditeit impliceert dat de gemeente een liquiditeitsoverschot heeft, terwijl over de leningen die hier aan ten grondslag liggen rente wordt betaald. Het risico op langdurige overliquiditeit kan worden beperkt door te kiezen voor lineair lossende leningen, waardoor in de komende jaren de schuld, als gevolg van contractuele aflossingsverplichtingen, zonder additionele kosten als boeterente of contante waarde vergoedingen kan worden teruggebracht naar een lager niveau. In 2019 is op deze wijze gefinancierd. Regels die zijn toegepast zijn:
- De gemeente financiert zich vrijwel volledig op basis van totaalfinanciering.
- Er wordt zo veel als mogelijk kort gefinancierd (binnen de wettelijke kaders).
- De langlopende schuld bestaat voornamelijk uit lineaire leningen in.

In 2019 is een financieringsplan opgezet voor toekomstige financiering. Reden is de nog altijd erg lage rente. De kern van dit plan is om de toekomstige financieringsbehoefte vroegtijdig vast te leggen door middel van een uitgestelde storting, zodat bij een eventueel stijgende rente een deel van de financiering daardoor niet wordt beïnvloed. Tevens zal hierbij meer variatie worden toegepast in de looptijden. Het financieringsplan zal naar verwachting in de eerste helft van 2020 gefaseerd worden uitgevoerd.

4.3.1. Financiering kortlopend (looptijd tot en met 1 jaar)

De kortlopende financiering bestaat uit rekening-courantkrediet en kasgeldleningen. Binnen de geldende wetgeving wordt zo veel als mogelijk gebruik gemaakt van korte financiering. Daarin wordt wel een zekere marge genomen om te voorkomen dat de kasgeldlimiet wordt overschreden. Gedurende 2019 was gemiddeld een bedrag van ruim € 22 mln. aan kasgeld opgenomen. Als gevolg van de negatieve tarieven voor kasgeldleningen is daarvoor een bedrag van ruim € 91.000 aan rente ontvangen.

4.3.2. Financiering langlopend (looptijd langer dan 1 jaar)

Onder financiering valt zowel het lenen als het uitzetten van gelden.
Er wordt hier dan ook onderscheid gemaakt in:
- Portefeuille opgenomen langlopende leningen
- Portefeuille uitgezette langlopende leningen

Portefeuille opgenomen langlopende leningen

Bij het aantrekken van vreemd vermogen kan de gemeente, vanwege wettelijke voorschriften, beperkt gebruik maken van financiering met een korte looptijd (tot en met 1 jaar). In onderstaand overzicht is het gerealiseerde verloop van de leningenportefeuille afgezet tegen het verloop dat tijdens het opstellen van de begroting werd verwacht.

Ontwikkeling opgenomen langlopende leningen 2019 (x € 1 mln.)

Mutatie in leningenportefeuille o/g (x € 1 mln.)	Jaarrekening 2019	Jaarschijf 2019 cf meerjarenbegroting
Saldo per 1 januari 2019	340	351
Nieuwe leningen	40	11
Aflossingen	-34	-32
Saldo per 31 december 2019	346	330
Mutatie schuldpositie	6	-21

In de begroting 2018 werd een bedrag van € 45 mln. aan nieuwe leningen verwacht, waarmee het saldo per ultimo 2018 op € 351 mln. zou uitkomen. De nieuwe leningen bleven toen achter, waardoor het saldo eind 2018 € 340 mln. bedroeg. In 2019 is voor een bedrag ter grootte van € 39 mln. aan nieuwe leningen aangetrokken en daarnaast zijn twee leningen overgenomen van een stichting, ter grootte van € 1 mln. Deze leningen waren gekoppeld aan een sporthal, waar de gemeente eigenaar van is geworden. Om de kortgeldlijnen iets te ontlasten en gebruik te maken van de lage tarieven op de kapitaalmarkt is voor het einde van het jaar, nog in december 2019, een lange lening aangetrokken van € 25 mln. Hierdoor was de stand van de portefeuille per ultimo 2019 € 16 mln hoger dan waar in de begroting vanuit was gegaan. Per ultimo 2019 bedroeg het saldo aan opgenomen leningen € 346 mln.

Portefeuille uitgezette langlopende leningen

De gemeente kan in het kader van de publieke taak ook langlopende leningen verstrekken. Per 31 december 2019 had de gemeente voor ruim € 19 mln. aan uitgezette geldleningen. Het gros hiervan bestaat uit startersleningen en personeelshypotheken. Het verstrekken van hypothecaire leningen (en het garanderen ervan) aan gemeentelijk personeel is vanaf 1 januari 2009 niet meer toegestaan. Bestaande leningen kunnen wel tot de afgesproken termijn uitlopen. Door oversluiten van de hypotheek of door het verplicht aflossen als gevolg van het verlaten van de gemeente door werkaanvaarding elders lopen deze leningen in omvang snel terug. Onderstaande tabel geeft de standen en het verloop over 2019 aan.

Gemeentelijk verstrekte leningen (bedragen x € 1000)	2019						
	beginstand	nieuw	Q1 afgelost	Q2 afgelost	Q3 afgelost	Q4 afgelost	eindstand
overig	159	-	-	-	-	23	136
personeelshypotheken	3.743	-	118	267	267	242	2.849
SVn leningen (starters)	16.700	-	-	-	-	-	16.700
woningbouwcorporaties	139	-	-	-	-	11	128
totaal aan verstrekte leningen	20.741	-	118	267	267	276	19.813

4.4. Risicobeheer

Algemeen

Onder het financiële risicoprofiel van de gemeente Westland verstaan wij de volgende risico's:

1) Renterisico
2) Kredietrisico
3) het intern liquiditeitsrisico

4.4.1. Renterisico

Onder renterisico wordt verstaan de onzekerheid over de hoogte van toekomstige rente-uitgaven en rente-inkomsten. Voor de beheersing van de renterisico's gelden twee concrete richtlijnen, namelijk de kasgeldlimiet (renterisico kortlopende financiering) en de renterisiconorm (renterisico langlopende financiering).

Kasgeldlimiet (renterisico kortlopende financiering)

Het risico op kortlopende financiering (looptijd tot en met 1 jaar) wordt beperkt door een zogenoemde kasgeldlimiet op basis van de wet Fido. Dit houdt in dat de omvang van de kortlopende schuld maximaal 8,5% van het begrotingstotaal mag zijn. De toezichthouder geeft aan dat de kasgeldlimiet maximaal drie kwartalen op rij mag worden overschreden. Na die periode moet de gemeente de provincie hierover informeren en een plan van aanpak voorleggen. In artikel 16.2 van de financiële verordening 2019 van Gemeente is bepaald dat de raad na overschrijding van 1 kwartaal wordt geïnformeerd. De gemeente kiest ervoor zoveel als mogelijk kort te financieren. Hier wordt wel met een bepaalde marge gewerkt om zoveel als mogelijk te voorkomen dat de kasgeldlimiet wordt overschreden. Doordat grote bedragen worden ontvangen en betaald, is het op dagelijkse basis niet

altijd mogelijk exact binnen de limieten te blijven. In onderstaande tabel is het verloop van de benutting van de kasgeldlimiet inzichtelijk gemaakt.

Kasgeldlimiet (bedragen x € 1,0 mln.)	2019			
	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw
Gemiddelde Vlottende schuld	23,7	17,0	19,3	22,9
Kasgeldlimiet	26,7	26,7	26,7	26,7
Marge	3,0	9,7	7,4	3,8
overschrijding kasgeldlimiet?	nee	nee	nee	nee
Benutting kasgeldlimiet	89%	64%	72%	86%

Renterisiconorm (renterisico langlopende financiering)

Om ongewenste financiële gevolgen van rentewijzigingen te beperken wordt jaarlijks een renterisiconorm aangegeven. De jaarlijkse aflossingen en renteherzieningen mogen niet meer bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. Het doel is dat op deze wijze gemeenten hun leningenportefeuille zodanig moeten spreiden dat de te lopen renterisico's gelijkmatig over de jaren worden verspreid. De gemeente heeft een lineaire leningenportefeuille (op de projectfinanciering voor het nieuwe gemeentehuis na). Hierdoor ontstaat automatisch een spreiding in aflossing en herfinanciering. De aflossingsverplichtingen bedroegen in 2019 € 34 mln. Dit blijft ruim binnen de geldende renterisiconorm van € 60 mln.

4.4.2. Kredietrisico

De gemeente kent kredietrisico uit twee bronnen:
- Risico's uit hoofde van garantstellingen
- Risico's uit hoofde van uitgezette geldleningen/rekening courantverhoudingen

Risico's uit hoofde van garantstellingen

Garantstellingen worden verstrekt om de financiering voor maatschappelijke partijen haalbaar en houdbaar te maken. De gemeente neemt bij het verstrekken van een garantstelling feitelijk het kredietrisico van een bank over. Dit heeft tot gevolg dat de gemeente in het geval van wanbetaling zal worden aangesproken voor de restschuld van de lening evenals de achterstallige rente (voor zover een instelling in gebreke blijft). De gemeente kent directe en indirecte garanties. Om deze risico's te beheersen monitort de gemeente de risico's op de verstrekte garantstellingen.

Directe garanties

Bij directe garanties kan de gemeente rechtstreeks worden aangesproken door de bank als de instelling in gebreke blijft. Het saldo per ultimo 2019 van de verstrekte directe garanties bedroeg € 324,7 mln. (inclusief niet-gebruikte opnameruimte van gegarandeerde kredietfaciliteiten).

Indirecte garanties

Bij indirecte garanties wordt de gemeente bij wanbetaling door de debiteur niet direct aangesproken. Het gaat hier om borgstellingen die het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) heeft afgegeven inzake leningen van geldgevers aan woningcorporaties, waarop de gemeente kan worden aangesproken uit hoofde van haar achtervangpositie. Indien het waarborgfonds wordt aangesproken op haar borgstelling, en zij niet kan voldoen aan haar betalingsverplichtingen, zal zij daarvoor eerst een beroep doen op een bijdrage uit hoofde van de obligoverplichting van deelnemende woningcorporaties. Indien deze bijdrage niet toereikend is, kunnen vervolgens het Rijk en de gemeenten worden aangesproken op de verplichting tot het verstrekken van een renteloze lening aan het waarborgfonds. Afhankelijk van de situatie zal het waarborgfonds woningen bijvoorbeeld uitponden, verkopen aan andere corporaties en/of beleggers of (tijdelijk) blijven verhuren. De periode dat de renteloze leningen noodzakelijk zullen zijn, is afhankelijk van deze keuzes. Indirecte garantstellingen brengen een zeer laag risico met zich mee. Zo heeft het WSW een AAA-rating. Deze hoogst haalbare credit rating is afgegeven door zowel Standard & Poor's als Moody's. Volgens opgave van het WSW bedraagt de uitstaande schuld waar de gemeente en het Rijk per 31 december

2019 een achtervangpositie voor innemen € 405,4 mln. Het saldo voor gemeente Westland komt daarmee op € 202,7 mln.

Risico's uit hoofde van uitgezette geldleningen
De risico's uit hoofde van uitgezette geldleningen zijn zeer klein. De bulk van deze uitgezette geldleningen zijn verstrekt ter financiering van particulier vastgoed (startersleningen, personeelshypotheken) met de daarbij behorende zekerheden, die een grote overwaarde hebben ten opzichte van de restant hoofdsommen.

4.4.3. Liquiditeitsrisico
Onder liquiditeitsrisico wordt het risico verstaan van (onverwachte) wijzigingen in de liquiditeitsplanning waardoor mogelijk geen optimaal renteresultaat wordt bereikt. Een liquiditeitsplanning verschaft inzicht in de toekomstige ontvangsten en betalingen van de gemeente. Interne liquiditeitsrisico's worden beperkt door de treasury-activiteiten te baseren op een gedetailleerde korte termijn liquiditeitsplanning (looptijd tot één jaar), evenals een mnder gedetailleerde liquiditeitsplanning voor de periode van enkele jaren daarna. Ervaring leert wel dat het niet mogelijk is om hier zekere uitspraken over te doen, waardoor goed monitoren van de werkelijke ontwikkelingen van groot belang is. De benutting van de kasgeldlimiet en het feit dat geen overschrijdingen hebben plaatsgevonden tonen aan dat er gedurende het gehele jaar voldoende inzicht en grip op de liquiditeiten is geweest.

4.5. Relatiebeheer
Op het gebied van relatiebeheer wordt het realiseren van zo gunstig mogelijke condities voor de af te nemen diensten beoogd. Naast de BNG, waar wij momenteel de meeste bankzaken hebben ondergebracht, is er ook een relatie met de Rabobank. Voor het aantrekken van korte en lange middelen wordt contact onderhouden met BNG, NWB en geldbemiddelaars.

4.6. Renteomslag
De omslagrente wordt berekend door de aan de taakvelden toe te rekenen rente te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa die integraal zijn gefinancierd. De omslagrente moet vervolgens op consistente en eenduidige wijze worden toegerekend aan de individuele activa. Het is niet toegestaan om per investering of taakveld te differentiëren in het toe te rekenen rentepercentage.

Conform BBV worden alle externe rentelasten en rentebaten in eerste instantie begroot en verantwoord op het taakveld Treasury. Dit betekent dat ook alle rentebaten voortkomend uit het verstrekken van leningen aan woningcorporaties, sportinstellingen, ambtenaren, etc. op het taakveld Treasury moeten worden begroot en verantwoord.

Voor de rentetoerekening van rente aan grondexploitaties geldt een verplichte berekeningswijze. Deze rente wordt dus niet via de systematiek van de renteomslag berekend.
Van projectfinanciering is sprake wanneer een lening extern is aangetrokken specifiek ten behoeve van de financiering van een project (i.c. de piekbetaling voor de nieuwbouw gemeentehuis). De rentelasten voortkomend uit deze financiering moeten daarom aan die activiteit op het betreffende taakveld worden toegerekend.

Het BBV staat toe dat er een rentevergoeding over het eigen vermogen (reserves) wordt toegerekend. De bespaarde rente mag maximaal het rentepercentage zijn dat door de gemeente over extern aangetrokken financieringsmiddelen wordt vergoed.
Onderdeel van de berekening van de omslagrente is de jaarlijkse rente-toevoeging aan voorzieningen, die gewaardeerd zijn op de methode van contante waarde. Bij de gemeente Westland gaat het dan om de pensioenvoorziening en wachtgeld voor (oud)wethouders.

Renteschema (x € 1.000)	Primair begroot	Begroot na wijz.	Werkelijk	Verschil
Externe rentelasten over de korte en lange financiering	8.246	6.272	6.217	55 V
Externe rentebaten	-800	-365	-340	25 N
Totaal door te berekenen externe rente	**7.446**	**5.907**	**5.877**	**30 V**
Rente grondexploitatie die moet worden doorberekend	-2.871	-2.345	-2.266	79 N
Rente van projectfinanciering	-218	-218	-218	0 N
Saldo door te berekenen rente	**4.357**	**3.344**	**3.393**	**49 N**
Rente over eigen vermogen	4.619	4.754	4.599	155 V
Rente over voorzieningen (o.b.v. contante waarde)	137	139	139	0 V
Aan taakvelden toe te rekenen omslagrente	**9.113**	**8.237**	**8.131**	**106 V**
Werkelijk aan taakvelden toegerekende rente	9.524	8.532	8.532	0 V
Renteresultaat op het taakveld treasury	**411**	**295**	**401**	**106 V**

Renteresultaat
De omslagrente is begroot op 1,9%. Op basis van de werkelijke cijfers komt de aan taakvelden toe te rekenen rente (c.q. omslagrente) lager uit dan begroot. Dit vertaalt zich in een omslagrente van 1,81%. Indien het verschil tussen het begrote en het werkelijke omslagpercentage groter is dan 25%, is het verplicht om in de jaarrekening te rekenen met het werkelijk omslagpercentage. Aangezien dit niet het geval is, is in deze jaarrekening een omslagrente van 1,9% doorgerekend.

Het positieve renteresultaat op het taakveld treasury bestaat voornamelijk uit 2 componenten:
- De door te berekenen externe rente komt licht voordeliger uit dan de bijgestelde raming (€ 30.000 voordelig). Dit wordt met name veroorzaakt door lagere rentekosten voor de aangetrokken lange en korte financiering.
- Het gewogen samenstel van de externe rentelasten (over de korte en lange financiering) is van invloed op de berekening van:
  - de hoogte door te berekenen rente aan het grondbedrijf. Door het gerealiseerde voordeel bij de externe rentelasten komt het door te berekenen rentepercentage aan het grondbedrijf lager uit dan geraamd; 1,14% in plaats van 1,18%. Doordat er nu minder aan het grondbedrijf kan worden doorbelast ontstaat een nadeel van € 79.000.
  - de bespaarde rente over eigen vermogen. Het gewogen samenstel van de externe rentelasten wordt uitgedrukt in een (gewogen) rentepercentage. Door het ontstane voordeel bij de externe rentelasten is dit percentage lager dan geraamd; 1,78% in plaats van 1,84%. De rente over het eigen vermogen komt daarmee lager uit (€ 155.000 voordelig).
  - Bij de rente over het eigen vermogen staat overigens tegenover het voordeel op het taakveld treasury elders in deze jaarrekening even groot nadeel (lagere rentebaten vanwege bespaarde rente), zodat budgettair er binnen de jaarrekening geen effect optreedt.

2.3.5. Paragraaf Bedrijfsvoering

5.1. Inleiding

In Westland is het prettig wonen, ondernemen en recreëren. Als gemeente stimuleren, faciliteren en initiëren wij de nodige maatregelen om dat te behouden en te versterken. Om hier invulling aan te geven is een coalitieakkoord afgesloten met als titel “Westlands Akkoord 2018-2022”. Op basis van dit coalitieakkoord stelden wij het WestlandProgramma “Samen werken aan een nieuwe balans” op. Dit collegeprogramma bevat onze ambities voor deze bestuursperiode. Hiervoor is een organisatie nodig van mensen en middelen. Een organisatie die door een solide bedrijfsvoering het halen van resultaten mogelijk maakt. Deze paragraaf schetst de manier waarop wij daaraan in 2019 invulling gaven.

5.2. Personeel en organisatie

5.2.1. Organisatieontwikkeling

Wij opereren in een dynamische omgeving en willen blijven aansluiten op ontwikkelingen in de samenleving, ten dienste van Westland. Dit vraagt iets van het type organisatie dat we moeten zijn en betekent een proces van continu ontwikkelen en investeren.

In 2019 is verder gegaan met het ontwikkeltraject Lef Loont. Lef Loont begon als een programma dat gericht was op houding en gedrag. Daarbij werd het accent gelegd op de ontwikkeling van de medewerkers. Lef Loont heeft echter ook met sturen, gedegen opdrachtgever-/opdrachtnemerschap en faciliteren van medewerkers te maken.
Ook is in 2019 verder ingezet op het vormgeven van opdrachtgericht werken. De uitrol hiervan zal plaats vinden in 2020.

Daarnaast is in 2019 verder gewerkt aan de optimalisering van het proces bestuurlijke besluitvorming. De aanpak van de geïnventariseerde knelpunten moet in 2020 leiden tot concrete aanpassingen in het besluitvormingsproces.

5.2.2. Huisvesting

Inmiddels zijn de nieuwe panden tweeënhalf jaar in gebruik. Daarmee zijn we in een beheerfase terecht gekomen. In 2019 is het onderzoek naar de aanpassingsmogelijkheden van de nieuwe gebouwen afgerond. Er is een aantal aanpassingen in het gebruik van de werkplekken doorgevoerd. Verschillende acties zijn in gang gezet. Zo worden bijvoorbeeld nu onder bepaalde voorwaarden ook vergaderruimtes en fractiekamers overdag ingezet als werkruimte. Ook is het parkeerterrein aangepast om te voorkomen dat er onveilige situaties ontstaan.

5.2.3. Uitdagend werkgeverschap

De veranderingen intern en extern vragen om onze positie van werkgever voortdurend te evalueren en te versterken. In 2019 is, om aan deze ontwikkelingen het hoofd te bieden, gewerkt aan een Integraal Personeelsbeleidsplan. Dit Integraal Personeelsbeleidsplan is vastgesteld door ons college en geeft visie en sturing aan de ontwikkeling van het HR-beleid voor de komende drie jaar. Er is voor gekozen om de aandacht te focussen op een zestal deelprojecten: Arbeidsmarkt, Talentontwikkeling, Strategische Personeelsplanning, HR analytics, Duurzame Inzetbaarheid en Organisatieontwikkeling. Deze deelprojecten zullen gekoppeld worden aan de organisatieontwikkelingen.
Het Integraal Personeelsbeleidsplan is vastgesteld door ons college en met veel enthousiasme ontvangen door de Ondernemingsraad.

5.2.4. Versterken organisatie

Medio 2017 is het proces “versterken organisatie” (voorheen “Piepen en kraken”) gestart. Na een uitgebreid proces met diverse afwegingsmomenten voor DT en college, is het resultaat dat het Uitvoeringsprogramma 2019 een stevige (financiële) impuls voor de organisatie bevat.
In december 2018 is de versterking van de organisatie daadwerkelijk in uitvoering genomen en zijn de eerste wervingen gestart. Voor de totale uitbreiding is de financiële dekking geborgd. Eind 2019 is de gewenste uitbreiding voor 50% gerealiseerd met aanstelling van vaste medewerkers, daarnaast zijn

een aantal posities ingevuld met externe krachten die later zo mogelijk alsnog worden vervangen door vaste medewerkers. Bureau Gemeentesecretaris en de Clusters Dienstverlening en Beleid zijn reeds klaar. In 2020 zullen de clusters Ruimte en Bedrijfsvoering volgen.

5.2.5. Wet normalisering rechtspositie ambtenaren

Op 1 januari 2020 is de Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren (WNRA) in werking getreden. Hiermee is de arbeidsrechtelijke (rechts)positie van ambtenaren zoveel als mogelijk gelijk geworden aan die van werknemers in het private bedrijfsleven. Met instemming van de Ondernemingsraad en het Georganiseerd Overleg zijn de lokale regelingen van de gemeente Westland in overeenstemming gebracht met de regels van het Burgerlijk Wetboek en de nieuwe Cao gemeenten. Om de medewerkers voldoende mee te nemen in het proces van de WNRA zijn er verschillende medewerkersbijeenkomsten georganiseerd.
Daarnaast is een regionale geschillencommissie ingesteld. In de Cao Gemeente is bepaald, dat er een mogelijkheid moet zijn om geschillen voor te leggen aan deze geschillencommissie. Vanwege efficiëntie, kwaliteit en kostenbesparing is deze commissie regionaal belegd bij de Gemeente Delft.

5.2.6. Generatiepact

Op 24 september 2019 heeft het college het besluit genomen om het generatiepact met maximaal 12 maanden te verlengen tot 1 januari 2021. Het college is tot dit besluit gekomen, omdat de vakbonden op landelijk niveau nog in onderhandeling zijn met de VNG in het kader van een vitaliteitsregeling. Momenteel is het nog onduidelijk of er een soortgelijke landelijke regeling verankerd gaat worden in de Cao gemeenten 2020. Het generatiepact wordt in 2020 intern geëvalueerd. De gemeente wil te allen tijde als goed werkgever optreden en zal daarom pas aan de hand van een zorgvuldige evaluatie en aan de hand van de uitkomsten van de onderhandelingen op landelijk niveau een definitief gewogen standpunt innemen wat betreft het continueren van het generatiepact of het definitief beëindigen per 1 januari 2021.

5.2.7. Garantiebanen

Ook dit jaar zijn we een van de koplopers op landelijk niveau als het gaat om duurzame plaatsingen voor mensen met een beperking (VNG magazine 24 januari 2020). Momenteel hebben 24 medewerkers een aangepaste arbeidsplaats bij Gemeente Westland, waarvan 3 medewerkers zijn doorgestroomd naar een reguliere functie. Gezien de groeiende omvang van deze kwetsbare groep mensen is het ook in de toekomst de ambitie van de gemeente Westland om waar mogelijk zulke arbeidsplaatsen te creëren.

5.2.8. Trainees

Eind 2019 is het traineeship aan de hand van interviews met alle betrokken partijen (trainees, begeleider en DT-leden) geëvalueerd. Hierbij is met name ingegaan op de begeleiding en op de inhoud van de traineeprogramma's. Verwachting is dat besluitvorming over het continueren van het traineeprogramma in de loop van 2020 genomen kan worden.

5.2.9. Formatie en loonbegroting

Het aantal formatieplaatsen van de organisatie (inclusief griffie, exclusief college en raad) is bij de begroting voor 2019 vastgesteld op 735 fte (dit is exclusief het project Versterken organisatie).
Per 31 december 2019 bedroeg het aantal formatieplaatsen 808 fte, een toename van 73 fte.

In onderstaande tabel is deze toename gespecificeerd:

Omschrijving	toename	afname	
MVO en garantiebanen	5		
Versterken organisatie (waaronder trap op-trap af, silo's ruimtelijk en sociaal domein, uitbreiding vanuit opslag overhead)	59		
Omzetting materieel naar P-budget	6		
Wettelijke taken en/of nieuwe regelgeving	2		
Tijdelijke formatie		2	
Overige mutaties	2		
Totaal	**75**	**2**	**73**

De bezetting is in 2019 met 17 fte toegenomen van 733 fte naar 750 fte. De formatieruimte komt daarmee uit op 58 fte. Deze 58 FTE bevindt zich met name binnen het cluster bedrijfsvoering, en in mindere mate binnen het cluster ruimte. Dit wordt verklaard doordat de vacatureplaatsen die ontstaan zijn binnen het project Versterken Organisatie voor het cluster bedrijfsvoering later beschikbaar zijn gekomen dan voor de andere clusters. Deze zijn hierdoor nog niet allemaal ingevuld. Ook de krapte op de arbeidsmarkt speelt hier een rol in. Het aantal vacatures neemt sterker toe dan het aantal werkzoekenden, en voor gespecialiseerde vakgebieden is de krapte nog groter. Dit zorgt ervoor dat op dit moment niet elk wervingstraject succesvol is. Een aantal van deze formatieplaatsen wordt op dit moment ingevuld met externe inhuur.

Overzicht van personele lasten

Personele lasten	Begroot lasten	Werkelijk lasten	Begroot dekking	Werkelijk dekking	Saldo
Personele lasten clusters excl. trainees en HPK	**64.147**	**61.642**	**6.922**	**7.103**	**2.686**
Stelpost taakstelling op de organisatie	0	0		0	0
HPK	728	747	728	117	-630
Trainees	0	133		4	-129
Totaal personele lasten excl. centrale p-budgetten	**64.875**	**62.522**	**7.650**	**7.224**	**1.927**
Flankerend Beleid	489	377			112
Generatiepact	-4	0			-4
Garantiebanen	383	301			82
Stelpost cao/salarisstijging	0	0			0
Stelpost frictiekorting	127	0			127
Stelpost garantie fusie toelage	0	0			0
Totaal personele lasten	**65.870**	**63.200**	**7.650**	**7.224**	**2.244**

5.2.10. Externe inhuur

Vanaf 2010 is met de raad een meerjarige normering over het percentage externen afgesproken. De normering van de kosten van externen zijn in dit kader ook in 2019 gemonitord. Het percentage inhuur t.o.v. de loonsom bedraagt voor 2019 16,4% en komt daarmee boven de norm van 15% welke van toepassing is in 2019.

In de ProRap 2019 was gemeld dat het percentage externen naar verwachting op 17,4% zou uitkomen.

De stijging van het inhuurpercentage hangt nauw samen met de uitbreiding van de formatie als gevolg van het project Versterken organisatie. De formatie is gedurende 2019 gestegen met 73 fte. Dat heeft ertoe geleid dat in 2019 beduidend meer wervingstrajecten zijn gestart dan in andere jaren. Niet alle wervingstrajecten hebben geleid tot invulling met vast personeel, waarna in diverse gevallen capaciteit is geworven via externe inhuur.

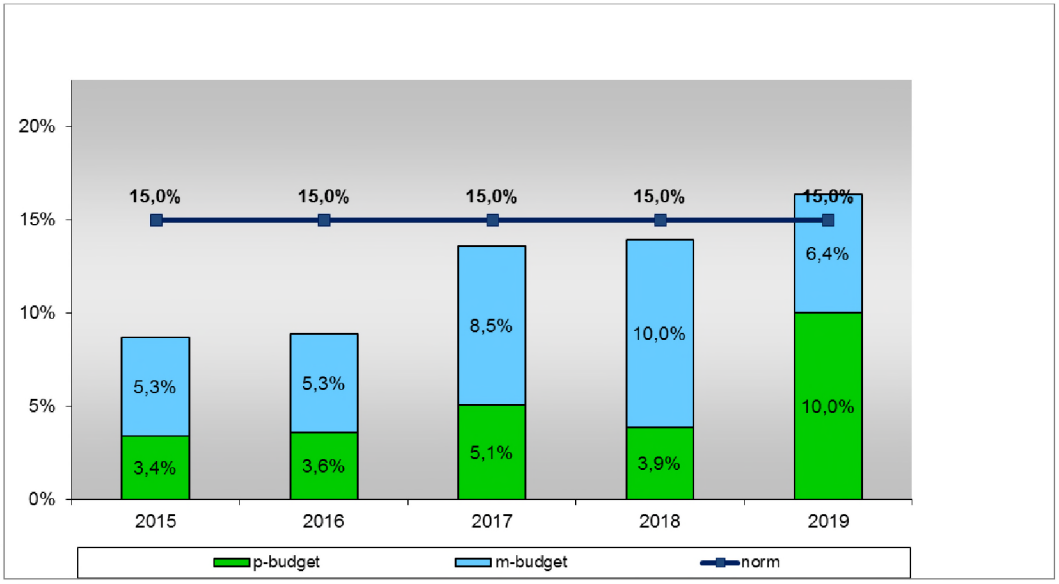

Grafiek externe inhuur als percentage van het P-budget

Categorie 1: externen ten laste van het P-budget

Categorie 2: externen ten laste van projectgelden en investeringen

(bedragen x € 1.000)

	Begrote loonsom	Categorie 1		Categorie 2		Totaal externe inhuur	% Begrote loonsom
		Inhuur t.l.v. p-budget	% loonsom	Inhuur t.l.v. m-budget	% loonsom		
Totaal	61.588	6.170	10,0%	3.911	6,4%	10.082	16,4%

Naast deze norm op het volume van de externe inhuur stelde de raad ook normen vast voor de duur van de inhuur en de inhuur van oud-medewerkers.

Onderwerp	Norm	Bevindingen	Oordeel
Norm inhuur	Totale inhuurkosten bedragen maximaal 15% van de loonsom.	Werkelijk 16,4%	Niet conform; overschrijding norm met 1,4%.
Maximumtarief	Maximumtarief per schaal. Tarievenlijst door college vastgesteld.	189 contracten. 9 afwijkingen, waarvan 4 met goedkeuring van college en 5 met goedkeuring van DT.	Conform.
Inhuurtermijn	Inhuurtermijn max 36 maanden. Bij overschrijding 18 maanden goedkeuring nodig.	189 contracten. 13 contracten langer dan 18 maanden, waarvan 7 met goedkeuring van college en 5 met goedkeuring van DT. Bij 1 contract is geen goedkeuring gevraagd.	Niet conform voor 1 contract.
Inhuur oud-medewerkers	Maximale beloning o.b.v. “oude” functie gedurende 2 jaar na datum ontslag.	n.v.t.	n.v.t.

5.3. Bezuinigingen

5.3.1. Taakstelling op de organisatie

In 2014 / 2015 is een taakstelling op de ambtelijke organisatie opgelegd die in meerjarig perspectief opliep naar € 9,3 mln. structureel. Dit bedrag bestond uit twee tranches: een eerste tranche van € 6,8 mln. en een 2e tranche die oploopt naar € 2,5 mln.

De invulling van de 1e tranche van deze taakstelling (€ 6,8 mln.) is inmiddels via de aanpak van het "innovatief bezuinigen" volledig gerealiseerd zoals ook gerapporteerd in eerdere P&C rapportages.

5.3.2. Verloop taakstelling

In de begroting 2015-2018 was een extra taakstelling opgenomen oplopend van € 0,5 mln. (2015) tot € 2,5 mln. (2018). Onderdelen hierin zijn o.a. herinrichting van het beleidsproces, besparingen op bedrijfsvoering en management. In 2019 is deze taakstelling in zijn geheel structureel gerealiseerd.

5.4. Dienstverlening

In 2019 hebben wij verder gebouwd aan het digitaliseren van onze diensten en processen. Samenwerken met ketenpartners en integraliteit zijn hierbij van belang. Het doel is om het plaats- en tijdonafhankelijk werken voor onze inwoners en bedrijven uit te breiden. Wij stellen hierbij de inwoner en ondernemer centraal. Dit betekent dat we steeds meer gaan denken in mogelijkheden vanuit het klantperspectief in plaats van denken vanuit de onmogelijkheden van de wet- en regelgeving. De vraag/behoefte van de inwoner en ondernemer kan een enkelvoudige vraag zijn of een complexere vraag die om maatwerk vragen van de gemeentelijke dienstverleners.
Samengevat hebben wij ons in 2019 gericht op het doorontwikkelen van hetgeen we al in 2018 zijn gestart:

- Zorgen dat de standaard dienstverlening efficiënt, professioneel en kwalitatief goed in stand blijft en waar mogelijk verder kan verbeteren. Deze opgave richt zich vooral op het tijdig en goed verstrekken van diensten en producten.
- Zorgen dat (een deel van) de organisatie zich meer kan gaan (in-)richten op het leveren van maatwerk. Deze opgave heeft als doel het regelen van integrale dienstverlening, die aansluit op de specifieke situatie.

5.5. ICT

5.5.1. Kengetallen ICT

Als ICT hebben we 3 bijna identieke omgevingen in beheer, te weten Westland, Midden Delfland en Leidschendam-Voorburg. Westland is met Midden Delfland met consolidatie bezig.
De volgende kengetallen kunnen we voorleggen:

Gebruikers:

- Westland 1.250
- Leidschendam-Voorburg 1.000
- Midden Delfland 250

Servers:

- Westland 300
- Leidschendam-Voorburg 250
- Midden Delfland 130

Mobiele devices:

- Westland 1.250 smartphones, 1.250 mobile thin clients, 700 werkplekken met docking stations.
- Leidschendam-Voorburg 550 werkplekken met vaste thin clients, 250 mobile thin clients (smartphones in eigen beheer).
- Midden Delfland 200 werkplekken met vaste thin clients (smartphones in eigen beheer).

In het applicatielandschap bedienen we primair gemeente Westland een enkele applicatie delen we met de andere gemeenten. Voor Westland bedienen we ruim 300 applicaties waarvan 23 kritisch. Met de ingebruikname van de nieuwe huisvesting is ook een ICT-omgeving geïmplementeerd die voldoet aan de eisen van de huidige tijd qua eigentijds werken en informatiebeveiliging. Het jaar 2019 stond in het teken van de oprichting van de regie en change-organisatie. Hieronder wordt dit verder toegelicht.

5.5.2. Regie- en change organisatie

De gemeente Westland heeft al jaren een goed functionerende stabiele technische ICT-omgeving. Er is een gering aantal klachten van eindgebruikers en er worden door de organisatie geen bijzondere problemen ervaren. Het management heeft niettemin gelet op de snelle ontwikkelingen in het ICT-domein de stap gezet om de ICT-organisatie door te lichten. Om problemen voor te zijn, ontstond de behoefte om vanuit een strategisch perspectief een beter beeld te hebben van de toekomstbestendigheid van de ICT-organisatie en de noodzaak om daarin te ontwikkelen. Deze doorlichting heeft inzichten geboden in de uitdagingen waarvoor de ICT-organisatie van Westland gesteld staat.

Verschillende expertonderzoeken hebben aangetoond dat, voor het realiseren van de doorontwikkeling van onze bestaande ICT-organisatie, een solide aanvullende 'Regie- en Change Organisatie' vereist is. In 2019 is de ontwikkeling van deze Regie- en Change Organisatie ingezet. Dit nieuwe organisatieonderdeel voorziet in de uitbreiding van de huidige ICT-organisatie met een aantal hooggekwalificeerde medewerkers en de aanpassing van enkele bestaande functies. Samen met de ICT-beheerorganisatie vormt de Regie- en Changeorganisatie straks de wendbare, goed geïnformeerde en proactieve ICT-organisatie die onze klanten op een voorspelbare manier ondersteunt zodat zij optimaal hun werk kunnen doen in een steeds digitalere informatiesamenleving.

Deze ontwikkeling past binnen de in samenhang aangestuurde en parallel uitgevoerde sporen ter versterking van onze ICT-organisatie:

Spoor 1: de basis op orde brengen binnen de huidige ICT-beheerorganisatie
Spoor 2: de opbouw van een nieuwe Regie- en Change organisatie
Spoor 3: het formuleren van nieuw beleid en uitgangspunten voor de doorontwikkeling van informatiemanagement en de implementatie van Digitaal Werken

Een kwartiermaker is verantwoordelijk voor het planmatig opbouwen van de Regie- en Change-organisatie. Met een organisatie- en formatieplan is voorzien in een versterkte regie- en changefunctie. Op dit moment is iets meer dan de helft van de beoogde functies ingevuld. Deels door een vaste bezetting, deels door inzet van tijdelijke expertise. In het eerste halfjaar van 2020 wordt invulling gegeven aan een versterkte ICT governance structuur. Deze structuur voorziet in de noodzakelijke samenhang van de aspecten sturing, beheersing en ontwikkeling van de gemeentebrede Informatievoorziening met specifieke aandacht voor een zuivere scheiding van belangen en verantwoordelijkheden. Op basis van een breed gedragen en door het DT vastgesteld besluit wordt het stelsel van processen, afspraken, taken en rollen/functies nu verder geïmplementeerd.

De ontwikkeling van de Regie- en Change-organisatie vindt plaats in nauwe verbinding en samenwerking met de overige organisatieonderdelen die belast zijn met het beheer en de ontwikkeling van de gemeentelijke informatievoorziening. Ook de ondernemingsraad wordt actief betrokken bij de verschillende ontwikkelactiviteiten.

5.5.3. Samenwerking ICT binnen de Regio

De samenwerking met de gemeenten Leidschendam-Voorburg en Midden-Delfland is in 2019 doorontwikkeld. Er wordt nu intensiever opgetrokken rondom integratie, ICT-visie en security. Doel is krachten te bundelen en elkaar te helpen in het verkrijgen van een betere dienstverlening en modernere ICT. Lopende contracten worden hierop herzien en geactualiseerd. Tevens worden buurgemeenten zoals de gemeente Delft benaderd voor kennisuitwisseling en werken we nauw samen

met de VNG rondom innovatieve ontwikkelingen. Met de komst van een meer specialistisch team Regie & Change kunnen we de focus hier ook beter op richten.

5.5.4. Business intelligence

Het Business Intelligence Competence Center (BICC) Westland is in 2019 begonnen om de data van het taakveld Wmo op te nemen in het datawarehouse van de gemeente. Dit is een eerste stap om een informatiepiramide in te richten voor het sociaal domein. Sturingsinformatie koppelen wij in het datawarehouse van uitvoerend, naar tactisch, naar strategisch niveau aan elkaar, vergelijkbaar met een piramide. Na de positieve ervaringen met dit traject starten wij in 2020 om het taakveld Jeugdzorg hier aan toe te voegen. In 2019 is Westland ook deel gaan nemen aan een regionaal kennisprogramma datagedreven werken. In het programma delen wij kennis en ervaring en verkennen wij projecten die we samen kunnen oppakken. In dit kennisprogramma nemen de volgende gemeenten deel: Delft, Zoetermeer, Leidschendam-Voorburg, Pijnacker-Nootdorp en Westland.

5.6. Gegevensbescherming

Het beschermen van de privacy van onze inwoners en het beschermen van onze informatie(voorziening) vinden we een belangrijk zaak. Het belang dat wij aan gegevensbescherming hechten heeft in 2019 mede verder vorm gekregen middels een formatieve uitbreiding op dit beleidsterrein zoals vastgesteld in de begroting 2019. De realisatie daarvan heeft inmiddels definitief vorm gekregen.

5.6.1. Informatiebeveiliging

Op het gebied van informatiebeveiliging is er allereerst het rekenkameronderzoek Informatiebeveiliging dat in het voorjaar van 2019 heeft plaatsgevonden. Zoals aan uw raad is toegelicht zijn de daarbij aangetroffen kwetsbaarheden verholpen. De aanbevelingen uit het rapport zijn deels in 2019 tot uitvoering gebracht en medio 2020 volgt de rest. Inmiddels is bekend geworden dat er in het najaar van 2020 een vervolgonderzoek komt. De verwachting is dat de meeste en belangrijkste aanbevelingen dan zijn geïmplementeerd.
Daarnaast was er de nodige aandacht voor de implementatie van de nieuwe Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Er is een plan van aanpak en doel is om medio 2020 op de voor ENSIA belangrijke onderdelen aan deze nieuwe baseline te voldoen.

5.6.2. Privacy / AVG

Waar 2018 in het teken stond van de implementatie van de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming), stond 2019 in het teken van de verdere praktijkervaringen met de werking van de AVG. Op verschillende onderdelen vond verdieping en aanscherping plaats. Het jaar 2019 kenmerkte zich op het gebied van de rechten van betrokkenen. Burgers maken daar ook binnen Westland gebruik van. We ontvingen 15 inzageverzoeken en 2 verwijderingsverzoeken. Hierbij ging het daarnaast om een aantal grote, complexe verzoeken waarbij vaak meer in het spel was dan privacybelangen alleen. In 2019 kwamen tevens de eerste rechterlijke oordelen over de reikwijdte en inhoud van de AVG-rechten uit. Met de eigen opgedane ervaringen en de inzichten uit de jurisprudentie hebben we het proces van afhandeling van rechten van betrokkenen verder verfijnd.

5.6.3. Incidenten

Los van de meldingen van kleine kwetsbaarheden en risico's die veelal voortvarend worden opgepakt werden we in 2019 met een aantal incidenten geconfronteerd. Dit betrof veelal grotere kwetsbaarheden waarbij naast onze organisatie ook een groot deel van de Nederlandse gemeenten werd geraakt. Deze incidenten haalden veelal ook de landelijke pers. In het voorjaar was er sprake van een kwetsbaarheid in de PKI (Public Key Infrastructure) overheid certificaten die er toe leidde dat alle bestaande certificaten moesten worden vervangen. Wat eveneens de landelijke pers haalde was Office 365 en Windows 10 waarin meerdere privacy-issues werden vastgesteld. Bij de geplande implementatie van Office 365 en Windows 10 worden deze bevindingen en voorgestelde maatregelen meegenomen. Eind 2019 werd er een ernstige kwetsbaarheid in Citrix vastgesteld. Medio december zijn daarop de eerste maatregelen al getroffen en begin 2020 is dankzij enige tijdelijke maatregelen en een update de kwetsbaarheid verholpen.

Ook werden er 16 datalekken gemeld/aangetroffen. Nader onderzoek wijst daarbij uit dat in alle gevallen menselijk handelen de oorzaak daarvan bleek te zijn. In totaal zijn er 7 meldingen bij de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) gedaan en in 3 gevallen hebben we betrokkenen ook persoonlijk geïnformeerd.

5.6.4. Bewustwording

Op het gebied van bewustwording zijn het afgelopen jaar diverse acties ondernomen. In veel gevallen betrof dit een artikel of blog op het intranet waarin voor de medewerkers een onderwerp onder de aandacht werd gebracht. Daarnaast zijn we in 2019 gestart met het introduceren van andere vormen van bewustwording. De eerste ervaringen daarmee zijn positief vanwege de flinke impact en zijn breed besproken binnen de organisatie.

5.6.5. ENSIA

ENSIA (Eenduidige Normatiek Single Information Audit) heeft tot doel het verantwoordingsproces over informatieveiligheid bij gemeenten verder te professionaliseren. Vanuit deze horizontale (gemeente brede) zelfevaluatie wordt de verantwoording aan de stelselhouders bij het rijk afgeleid, de zogenaamde verticale verantwoording. Voor de uitvoering wordt gebruik gemaakt van zelfevaluaties.

In het kader van ENSIA legt het college van burgemeester en wethouders over het jaar 2019 verantwoording af over de status van informatiebeveiliging. "*Het overallbeeld is daarbij dat gemeente Westland voldoet aan de normen op basis van deze zelfevaluaties. Er zijn bij de verschillende onderdelen wel aandachtspunten. Deze worden in 2020 opgepakt om tot verbeteringen te leiden".*

5.7. Interne beheersing en rechtmatigheid

We dragen conform artikel 212/213 van de Gemeentewet zorg voor de interne toetsing van de getrouwheid van de informatieverstrekking en de rechtmatigheid van beheershandelingen.
Een goed opgezette interne beheersing (IB) is een belangrijke pijler waarop de gemeente Westland in het kader van planning en control moet kunnen steunen.

Na de vaststelling van het Verbijzonderd Intern Controleplan (VIC) in het Directieteam zijn tussentijds de controlebevindingen gerapporteerd in de vorm van een interne managementletter. Deze controlebevindingen monden uit in verbeteringen van de interne beheersing.

Met het oog op de rechtmatigheidsverantwoording die over 2021 moet worden afgegeven door het College, zijn de controles van VIC verder verbeterd. In 2020 zal een verdere verbeterslag plaatsvinden, zowel van de controles van VIC als van de interne beheersing van de uitvoerende clusters. VIC ondersteunt de proceseigenaren in het verbeteren van de interne beheersing noodzakelijk voor de rechtmatigheidsverantwoording.

5.8. Inkoop en aanbesteding

In 2019 zijn er 68 aanbestedingen uitgevoerd voor een totaal bedrag van € 47.000.000.
Op 9 juli 2019 heeft uw raad het nieuwe inkoopbeleid vastgesteld. De lokale economie wordt (nog) verder gestimuleerd door verruiming van de definitie 'lokale ondernemers'. Hierdoor hebben 13 nieuwe ondernemers zich aangemeld voor de database lokale ondernemers. Het totaal aantal ingeschreven ondernemers komt hierdoor al tot ruim over de 200. In 2019 is voor 57% ingekocht bij lokale ondernemers voor een bedrag van € 27.000.000.
Met betrekking tot Social Return on Investment (SROI) werken wij sinds 1 januari 2019 met een online registratiesysteem. Er is maandelijks overleg met het werkgeversservicepunt (WGSP). Het WGSP vervult hierbij een actieve rol. Het WGSP meldt tijdig wanneer een opdrachtnemer niet voldoet aan zijn SROI verplichting. Bij niet-nakoming neemt het team Inkoop contact op met het vakcluster om acties richting de ondernemer af te stemmen. Deze samenwerking en deze aanpak is zeer succesvol. Dit leidt in alle gevallen tot het alsnog vervullen van de SROI verplichting.
In 2019 is een projectplan gemaakt voor de invoering van contractbeheer. Zo kan dit op meer professionele wijze kan worden vormgegeven. Het doel is dat relevante informatie uit de contracten altijd op het juiste tijdstip op de juiste plaats beschikbaar is.

2.3.6. Paragraaf Verbonden Partijen

6.1. Inleiding

Een verbonden partij is een privaat- of publiekrechtelijke rechtspersoon, waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Er is sprake van een bestuurlijk belang als de gemeente zeggenschap heeft door stemrecht, door zitting te nemen in het bestuur dan wel in een toezichtsorgaan van een verbonden partij. Er is sprake van een financieel belang als er een bedrag ter beschikking is gesteld dat bij faillissement niet verhaalbaar is, of waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij failliet gaat of haar verplichtingen niet nakomt.

Wijziging in opzet paragraaf verbonden partijen

Eind 2016 is de commissie BBV met een nieuwe notitie Verbonden partijen gekomen, waarin ook richtlijnen staan opgenomen met betrekking tot de opzet van de paragraaf verbonden partijen. Op grond van het BBV dient de informatie die gerelateerd is aan de betrokkenheid van de verbonden partij bij de realisatie van de programmadoelstellingen binnen de beleidsprogramma's te worden opgenomen.

In de paragraaf verbonden partijen dient minimaal de visie op en de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen te worden opgenomen, alsmede de lijst van verbonden partijen met informatie over onder meer het belang, een aantal financiële kengetallen en de risico's. In lijn met de nieuwe opzet van de begroting is de paragraaf qua opzet gewijzigd zodat deze overzichtelijker en leesbaarder wordt en op informatiewaarde voldoet aan de nieuwe richtlijnen van de commissie BBV.

6.2. Beleid verbonden partijen

Verbonden partijen voeren vaak taken uit die de gemeente in principe ook zelf kan (blijven) doen. De keuze van gemeenten om te participeren in een verbonden partij vindt haar basis in een diversiteit van afwegingen. De belangrijkste zijn een wettelijke verplichting, de verwachting dat autonomie van de verbonden partij leidt tot prestatieverbetering, efficiency overwegingen, schaalvergroting en/of flexibiliteit. De gemeente mandateert als het ware de verbonden partij om de taak of taken namens haar uit te voeren. De gemeente blijft de uiteindelijke verantwoordelijkheid houden voor het realiseren van de beoogde doelstellingen. Van belang is toezicht te houden en te controleren of de doelstellingen van de verbonden partijen nog steeds overeenkomen met die van de gemeente en of de doelstellingen van de gemeente via de verbonden partijen doelmatig gerealiseerd worden. Beleid en kaders vormen hierbij een belangrijk instrument.

In 2017 is het beleidskader governance verbonden partijen door de raad vastgesteld. De implementatie wordt momenteel doorgevoerd, onder meer door het vaststellen en uitrollen van een organisatorisch inbeddingsplan, waarin accounthouders en accountteams een belangrijke rol gaan spelen bij de integrale advisering over verbonden partijen. Tevens is en wordt er gewerkt aan de ontwikkeling en inzet van instrumentaria als jaarlijkse interne screenings, toezichtarrangementen, beheerplannen en periodieke evaluaties.

In september 2018 is het Uitvoeringsprogramma 2019 vastgesteld waarin in maatregel 3 is toegelicht dat we in 2019 gaan werken aan o.a. het scherper inrichten van besluit- en verantwoordingsprocessen rond de verbonden partijen. Ook gaan we periodiek evalueren of de samenwerking met de verbonden partijen op een doelmatige en doeltreffende wijze verloopt en of deze bijdraagt aan het behalen van de gestelde (maatschappelijke) doelen. De evaluaties worden in samenwerking met de verbonden partij uitgevoerd.

Begin 2020 wordt een traject gestart waarmee de rol, de informatievoorziening en de betrokkenheid van de raad wordt verduidelijkt en geoptimaliseerd. De gemeenteraad is het kaderstellende en controlerende orgaan en daarmee is het van belang dat hij de beschikking heeft over de informatie waarop hij zijn taak adequaat kan uitvoeren.

6.3. Toelichting op paragraaf verbonden partijen

In de paragraaf verbonden partijen wordt een aantal (financiële) termen gehanteerd die wellicht tot verwarring kunnen leiden en worden daarom kort toegelicht.

Met het *financieel belang* worden de middelen bedoeld die de gemeente kwijt zou zijn in het geval van een faillissement van de organisatie of wanneer de financiële problemen van de organisatie feitelijk kunnen worden verhaald op de gemeente. Concreet hebben we het dan over het aandelenbelang in de vorm van gestort kapitaal, een verstrekte lening of een garantstelling. In de toelichtende tekst wordt dit per verbonden partij uitgewerkt. In het financiële overzicht is onder het kopje financieel belang alleen het gestort aandelenkapitaal opgenomen tegen de reële (=huidige) waarde. Waar gesproken wordt over nominale waarde wordt bedoeld het bedrag dat de gemeente ooit bij aanvang als kapitaal gestort heeft. Niet bij alle verbonden partijen is overigens de reële waarde afwijkend van het ooit nominaal gestorte bedrag. Dit wordt in de tekst, waar aan de orde, toegelicht.

Met de termen *eigen vermogen* en *vreemd vermogen* wordt gedoeld op het eigen en vreemd vermogen dat de verbonden partij bij aanvang en einde van het begrotingsjaar verwacht op de balans te hebben staan. Dit geeft een indicatie van de (omvang van de) totale balanspositie van de verbonden partij. Op basis hiervan kan ook de solvabiliteit (verhouding eigen vermogen/totaal vermogen) worden bepaald. H
Het resultaat is het exploitatieresultaat vóór belastingen dat de verbonden partij in 2019 heeft gerealiseerd, blijkend uit de jaarrekening 2019. Waar er nog geen cijfers uit de definitieve jaarrekening kon worden gebruikt is dit vermeld.

Onder de kop *financiële bijdrage* staat de (min of meer structurele) bijdrage vermeld die vanuit de beleidsprogramma's van de gemeente aan de verbonden partijen zijn overgemaakt in 2019.

6.4. Overzicht verbonden partijen

Westland participeert momenteel in de onderstaande 19 verbonden partijen. Hieronder worden de verbonden partijen gerangschikt naar rechtsvorm:

Gemeenschappelijke Regelingen

- Gemeentelijke Gezondheidsdienst Haaglanden en Veilig thuis Haaglanden
- Metropoolregio Rotterdam Den Haag
- Omgevingsdienst Haaglanden
- Regionaal Inkoopbureau H10
- Veiligheidsregio Haaglanden

Besloten vennootschappen

- Gemeenschappelijk Bezit Evides B.V.
- HVC Geothermie B.V.
- Ontwikkelingsbedrijf De Westlandse Zoom B.V./C.V.
- Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland B.V./C.V.
- Patijnenburg B.V. (overheids B.V.)
- Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Innovation Quarter B.V.
- Sociaal Kernteam B.V. (overheids B.V.)
- WHC Onroerend Goed B.V. (voorheen: GHC Onroerend Goed B.V.)

Naamloze vennootschappen

- N.V. Bank Nederlandse Gemeenten
- N.V. HVC
- N.V. Juva Holding

Stichtingen

- Stichting Greenport West Holland

Andere rechtsvormen

- Coöperatief Beheer Groengebieden Midden-Delfland
- Juliahof V.O.F.

6.5. Financieel overzicht verbonden partijen

(bedragen x € 1 mln.)

Naam verbonden partij	Financiële bijdrage	Financieel belang	Eigen Vermogen	Resultaat	Dividend
Gemeenschappelijke regelingen					
GGD en Veilig thuis Haaglanden	1,81	0,00	-0,52	-0,52	
Metropoolregio Rotterdam Den Haag	0,28		22,02	6,66	
Omgevingsdienst Haaglanden	3,49		1,07	0,53	
Regionaal Inkoopbureau H10	0,26		-0,04	-0,06	
Veiligheidsregio Haaglanden	6,76		8,77	3,84	
Besloten vennootschappen					
Gemeenschappelijk bezit Evides BV		5,40	259,91	21,91	1,14
HVC Geothermie B.V.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
OB De Westlandse Zoom B.V./C.V.		11,70	9,90	-14,00	
OM Het Nieuwe Westland B.V./C.V.		7,60	8,90	-5,29	
Patijnenburg B.V.	8,37	0,0001	4,03	-1,35	0,00
ROM Innovation Quarter B.V.	0,10	0,50	29,79	-3,65	0,00
Sociaal Kernteam B.V.	6,23	0,0001	0,30	0,27	0,27
WHC Onroerend Goed B.V.		2,00	4,08	0,03	0,00
Naamloze vennootschappen					
N.V. BNG		22,43	4.887,00	163,00	NB*)
N.V. HVC	4.50	0,006	126,91	10,14	0,00
N.V. Juva Holding		0,79	135,14	13,86	11,23
Stichtingen					
Stichting Greenport West Holland**)					
Andere rechtsvormen					
CBG Midden-Delfland	0,01		4,92	-0,10	
Juliahof V.O.F.	0,00	0,00	0,00	0,00	
Totaal fin. kengetallen verbonden partijen	**31,80**	**49,92**	**5.472,42**	**198,91**	**12,64**

*) De BNG bank heeft aangegeven eventueel pas in het najaar van 2020 dividend uit te keren over 2019.

**)Van de stichting Greenport West-Holland zijn op het moment van het opleveren van dit boekwerk nog geen cijfers of concept jaarstukken ontvangen.

Verbonden partij	Gemeenschappelijk bezit Evides B.V. (GBE)	
Vestigingsplaats	Rotterdam	
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap	
Openbaar belang	Voor burgers en bedrijven in Zuid-Holland Zuid, Zeeland en op de Brabantse Wal is het van groot belang dat zij altijd kunnen rekenen op de levering van voldoende en kwalitatief betrouwbaar water.	
Bestuursfunctie	Lid AvA	
Deelnemende partijen	Gemeenten Rotterdam, Dordrecht, Westland, Delft en Nissewaard. Deze gemeenten bezitten samen circa 75% van de aandelen. Daarnaast is er nog een aantal gemeenten met kleinere belangen.	
Bestuurlijk belang	De Gemeente Westland is aandeelhouder in Gemeenschappelijk Bezit Evides B.V. De wethouder Financiën is namens de gemeente lid van de AvA.	
Financieel belang	De aandeelhouders hebben zeggenschap in de GBE B.V. via het stemrecht op de aandelen. Het stemrecht is naar rato van het aandelenkapitaal. GB Evides B.V. heeft een 50% belang in Evides NV. De andere 50% van de NV is in bezit van N.V. PZEM (vooral provincie Zeeland en alle Zeeuwse gemeenten). De gemeente Westland houdt 6,43% (118.904) van de aandelen in GBE B.V., hetgeen overeen komt met een nominale waarde van € 5.945. De reële waarde hiervan is thans minimaal € 5,4 mln., het bedrag dat in 2004 feitelijk betaald is voor de aankoop van de aandelen. Over 2019 wordt voor de gemeente Westland zo'n € 1,1 mln. aan dividend verwacht. Vanaf 2020 neemt dit naar verwachting af naar zo'n € 0,85 mln. De verlaging vanaf 2020 heeft te maken met i.v.m. de verwachte verlaging van de maximaal toegestane vermogenskostenvoet (WACC).	
Financiële gegevens o.b.v. Concept	**Begin 2019**	**Eind 2019**
Financieel belang	€ 5.396.000	€ 5.396.000
Eigen vermogen	€ 255.219.000	€ 259.912.000
Vreemd vermogen	€ 0	€ 0
Resultaat	.	€ 21.912.000
Dividend 2019		€ 1.138.000,00
Financiële bijdrage		
Actuele ontwikkelingen	Waterbedrijven worden steeds vaker geconfronteerd met droge periodes, waardoor het aanhouden van grotere voorraden steeds belangrijker wordt. In de aanloop naar het klimaat- en energieneutraal zijn, wordt gewerkt aan zonneparken op de eigen terreinen en op wateroppervlakken. Daarnaast zullen steeds meer klantprocessen online moeten kunnen worden afgewikkeld. De Drinkwaterwet schrijft voor dat een drinkwaterbedrijf in handen moet zijn van publieke aandeelhouders. Nu is dat in het geval van PZEM niet het geval. De raad van bestuur van PZEM bepaalt namelijk wat er wordt besloten op de AvA van Evides N.V.. Deze situatie wordt als onwenselijk beschouwd door de achterliggende aandeelhouders van PZEM en de wetgever. Op dit moment wordt een omhanging van de aandelen onderzocht en uitgewerkt. Naar verwachting leidt dit tot een nieuw governancemodel in 2020.	
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	De gemeente Westland heeft een aandelenkapitaal van € 5,4 mln. op de balans staan als risicodragend vermogen. De solvabiliteit van GBE B.V. is 100%; voor Evides N.V. bedraagt deze ruim 42%,	

	waarmee de ondernemingen bijzonder solvabel zijn.

Verbonden partij	HVC Geothermie B.V. (HVCG)	
Vestigingsplaats	Alkmaar	
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap	
Openbaar belang	Vorm geven aan de energietransitie in het Westland middels de investering en exploitatie in een geothermiebron.	
Bestuursfunctie	Aandeelhouder C	
Deelnemende partijen	Geen, de aandelen C worden naar verwachting in het najaar van 2020 ingetrokken.	
Bestuurlijk belang	Het indirecte aandeelhouderschap zal in 2020 worden beëindigd door inlevering van de aandelen C.	
Financieel belang	5 aandelen C ad € 45,45 die in de loop van 2020 zullen worden overgedragen.	
Financiële gegevens o.b.v. Concept	**Begin 2019**	**Eind 2019**
Financieel belang	€ 227	€ 227
Eigen vermogen	€ 1	€ 1
Vreemd vermogen	€ 5.954.802	€ 8.122
Resultaat		€ 0
Dividend 2019		€ 0
Financiële bijdrage		€ 0
Actuele ontwikkelingen	De tweede Geothermie bron zal in 2020 worden aangelegd. Dit zal niet meer via deze verbonden partij gebeuren maar vanuit de NV HVC. De HVC Geothermie B.V. zal na de formele overdracht van de aandelen C worden opgeheven of in ieder geval niet meer onder verantwoordelijkheid van de gemeente als verbonden partij vallen.	
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	De garantstelling ad € 6,5 mln. is in 2019 opgeheven doordat de aandelen in Trias Westland B.V. zijn overgenomen door de NV HVC waarna de lening is afgelost. De HVC Geothermie B.V. is daardoor vrijwel leeg op nog enkele overlopende passiva na.	

Verbonden partij	Patijnenburg B.V. (PBV)	
Vestigingsplaats	Naaldwijk	
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap	
Openbaar belang	Uitvoering geven aan de Wet sociale werkvoorziening (Wsw), de Participatiewet en de gemeentelijke re-integratietaken.	
Bestuursfunctie	Lid AvA	
Deelnemende partijen	Behoudens de gemeente Westland geen andere partijen.	
Bestuurlijk belang	De wethouder Financiën is namens het college van B&W van de gemeente Westland lid van de AvA Patijnenburg en behartigt daarin de belangen van de gemeente als enig aandeelhouder.	
Financieel belang	Met ingang van 17 januari 2017 is de Gemeente Westland 100% eigenaar en aandeelhouder van Patijnenburg met de daarbij behorende rechten en plichten. Aan kapitaal is € 100 gestort. De (structurele) gemeentelijke bijdrage gemoeid met WSW is € 6,9 mln. en met re-integratie € 1,4 mln. Het "beklemde" eigen vermogen is in 2019 verder afgenomen door het uitvoeren van extra re-integratie activiteiten en door het hogere dan begrote tekort. Het genormeerde eigen vermogen voor Patijnenburg is € 1,05 mln.	
Financiële gegevens o.b.v. Concept	Begin 2019	Eind 2019
Financieel belang	€ 100	€ 100
Eigen vermogen	€ 5.372.646	€ 4.027.536
Vreemd vermogen	€ 3.911.026	€ 3.959.92
Resultaat		€ -1.345.110
Dividend 2019		
Financiële bijdrage		€ 8.369.030
Actuele ontwikkelingen	Op grond van de Participatiewet heeft de gemeente de wettelijke taak om ondersteuning te bieden aan personen die worden genoemd binnen deze wet. Patijnenburg voert de plaatsingen Nieuw beschut uit in het kader van de Participatiewet. Deze groep zal in omvang toenemen. Daar staat tegenover dat de groep medewerkers sociale werkvoorziening (sw-medewerkers) in omvang afneemt en vergrijst. Ook wordt aan Patijnenburg jaarlijks een opdracht gegund ten behoeve van de re-integratietaken van de gemeente. In het werkveld van de re-integratie spelen ontwikkelingen die direct van invloed zijn op het realiseren van de doelstellingen van de gemeente. Daarbij valt te denken aan de ontwikkeling van de werkgelegenheid en de arbeidsmarkt (vraag en aanbod), ontwikkeling van de (nieuwe) doelgroepen, samenwerking in de regio. Om adequaat op deze ontwikkelingen te kunnen anticiperen wordt door Patijnenburg in samenwerking met de gemeente gewerkt aan een visie en een meerjarenopdracht, zodat door Patijnenburg geïnvesteerd kan worden in een meer flexibele, efficiënte en kwalitatief hoogwaardige uitvoeringsorganisatie.	
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	Door invoering van de Participatiewet is de toegang tot de Wsw afgesloten en vindt er alleen nog uitstroom en geen instroom plaats. Hierdoor gaat het aantal sw-medewerkers elk jaar omlaag, tot uiteindelijk nul. Tegelijkertijd gaat het budget voor de Wsw omlaag, enerzijds door de daling van het aantal sw-medewerkers	

	en anderzijds door stapsgewijze doorvoer van een efficiencykorting per standaard eenheid (SE). De budgetten voor de Wsw staan meerjarig vast. Indien de afbouw niet in de pas loopt met de afbouw van het rijksbudget neemt het risico op tekorten toe. Voorts is de subsidie voor plaatsingen Nieuw beschut op grond van de Participatiewet niet toereikend voor de dekking van de kosten. Er is meer begeleiding nodig om deze doelgroep, die in omvang toeneemt, in het juiste traject aan het werk te zetten. Toekomstige tekorten kunnen in eerste instantie gedekt worden uit bestemmingsreserves. Het weerstandsvermogen is ruim voldoende en ligt boven de uit de risicoanalyse voortkomende grens van € 1,05 mln. Met Patijnenburg zijn afspraken gemaakt over de opbouw van bestemmingsreserves bij Patijnenburg en bij de gemeente ten aanzien van beïnvloedbare en niet-beïnvloedbare risico's.

Verbonden partij	Regionale ontwikkelingsmaatschappij Innovation Quarter B.V. (IQ)	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap	
Openbaar belang	Verbetering van de economische positie van de regio Zuid-Holland, waaronder ook Westland.	
Bestuursfunctie		
Deelnemende partijen	IQ heeft als aandeelhouders het Ministerie van Economische Zaken, de Provincie Zuid-Holland, Rotterdam, Den Haag, Delft, Leiden, Westland, Drechtsteden, Erasmus MC, TU Delft, Universiteit Leiden en LUMC. Naast deze partijen ontvangt ze jaarlijks een exploitatiebijdrage van de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag, Erasmus Universiteit en de gemeente Zoetermeer.	
Bestuurlijk belang	Het college van B&W, vertegenwoordigd door de wethouder Economische Zaken en Greenport, is direct betrokken als aandeelhouder met stemrecht in de AVA naar rato van het aandelenkapitaal.	
Financieel belang	De gemeente Westland bezit 500.000 aandelen van nominaal € 1 euro, zijnde 0,803% van de aandelen van Innovation Quarter. De reële waarde van het aandelenbelang is nu zo'n € 449.000. Het participatiebedrijf wordt gefinancierd door het aandelenkapitaal van de aandeelhouders en het (toekomstig) rendement op de investeringsportefeuille. De begroting sluit daardoor met een verwacht tekort van € 1 mln. Dit is in lijn met het beeld over de afgelopen jaren. Het eigen vermogen neemt daardoor verder af. Vanaf 2023/2024 worden er positieve resultaten verwacht.	
Financiële gegevens o.b.v. Concept cijfers	**Begin 2019**	**Eind 2019**
Financieel belang	€ 500.000	€ 500.000
Eigen vermogen	€ 55.883	€ 29.788
Vreemd vermogen	€ 6.881	€ 32.684
Resultaat		€ -3.654
Dividend 2019		
Financiële bijdrage		€ 100.000
Actuele ontwikkelingen	Innovation Quarter is vanaf 2014 risicodragend aan het participeren. Het rendement op deze participaties is afhankelijk van het succes van de innovatieve ondernemingen waarin wordt geparticipeerd.	
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	De structurele subsidie is € 100.000 per jaar o.b.v. een jaarlijkse subsidieaanvraag door IQ. Het risico beperkt zich verder tot het financieel belang van de gemeente 500.000 aandelen á € 1,00 (€ 500.000) dat door het risicodragend participeren en het inzetten van het aandelenkapitaal minder waard wordt.	

Verbonden partij	Sociaal Kernteam B.V. (SKT)	
Vestigingsplaats	Naaldwijk	
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap	
Openbaar belang	Het waarborgen en faciliteren van de toegang tot de jeugdzorg (zoals jeugdhulp, jeugdbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering) in het kader van de Jeugdwet en het faciliteren van de toegang tot maatschappelijke ondersteuning in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 voor inwoners van de Gemeente Westland die niet in staat zijn de benodigde ondersteuning (met of zonder hulp van de basisvoorzieningen) in hun eigen sociale netwerk te organiseren dan en/of wier behoefte aan ondersteuning te complex is.	
Bestuursfunctie	Lid AvA	
Deelnemende partijen	Buiten de gemeente Westland geen andere partijen.	
Bestuurlijk belang	De gemeente is enig aandeelhouder. De wethouder financiën is namens de gemeente gemandateerd als aandeelhouder van het SKT in de AvA.	
Financieel belang	De gemeente is enig aandeelhouder van het SKT met een gestort kapitaal van € 100. De (structurele) bijdrage bedraagt in 2020 € 6,3 mln.	
Financiële gegevens o.b.v. Concept	**Begin 2019**	**Eind 2019**
Financieel belang	€ 100	€ 100
Eigen vermogen	€ 100	€ 300.100
Vreemd vermogen	€ 3.422.009	€ 1.778.963
Resultaat		€ 269.682
Dividend 2019		€ 269.682,00
Financiële bijdrage		€ 6.230.099
Actuele ontwikkelingen	Het SKT gaat meer hulp zelf verlenen, ten behoeve van minder wisseling van hulpverleners en kostenbesparing. Daarnaast werkt het SKT vanaf 2020 volgens het resultaatgerichte stelsel, wat inhoudt dat men vooraf de resultaten voor een jeugdige bepaalt, waarna de aanbieder vervolgens bepaalt hoe hij dat resultaat gaat behalen.	
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	In de overeenkomst van opdracht stelt de gemeente haar financiële kader, gebaseerd op de verwachte caseload van het SKT, en de wijze waarop zij hierop stuurt en financiële risico's minimaliseert. Door middel van een risicoanalyse zijn de risico's inzichtelijk gemaakt en is bepaald wat een wenselijke hoogte van het weerstandsvermogen voor het SKT is (€ 0,3 mln.). Deze risico's hebben voornamelijk te maken met een eventuele toename van het aantal aanmeldingen en personele risico's, zoals krapte op de arbeidsmarkt. Het SKT heeft inmiddels dit weerstandsvermogen van € 0,3 mln. gevormd.	

Verbonden partij	WHC Onroerend Goed B.V. (vh: GHC Onroeren Goed Expo B.V.) (WHC OG)	
Vestigingsplaats	Naaldwijk	
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap	
Openbaar belang	Versterken van de economische activiteiten en positie van Westland.	
Bestuursfunctie	Lid AvA	
Deelnemende partijen	GFFX Participaties B.V. en Peetaplant B.V als aandeelhouders A en de gemeente Westland als aandeelhouder B.	
Bestuurlijk belang	De wethouder financiën is lid van de de AvA	
Financieel belang	De gemeente heeft een aandelenbelang van € 2,0 mln. in WHC Onroerend Goed om een expositieruimte mogelijk te maken. Afgesproken is om dit risicodragend vermogen voor vijf jaar na opening van expositiecentrum in het World Horti Campus aan te houden. Het aandelenkapitaal bestaat uit € 2 mln. aandelen B (zonder winstdeling) en een prioriteitsaandeel van € 1.	
Financiële gegevens o.b.v. Concept	**Begin 2019**	**Eind 2019**
Financieel belang	€ 2.000.000	€ 2.000.000
Eigen vermogen	€ 4.058.025	€ 4.084.332
Vreemd vermogen	€ 3.637.921	€ 3.394.361
Resultaat		€ 26.307
Dividend 2019		
Financiële bijdrage		
Actuele ontwikkelingen	De liquiditeitsontwikkeling zal te laag zijn om in 2023 volledig uit eigen middelen de aandelen te kunnen overnemen. Er ligt een intentieverklaring van de Rabo om een lening te verstrekken voor deze overname. Wanneer dat gebeurt, ontvangt de gemeente in 2023 € 2 mln. terug. Zo niet, dan zal tegen die tijd met WHC OG om tafel worden gegaan om vervolgafspraken te maken.	
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	Door de hoger uitgevallen investeringen ontwikkelt de liquiditeitspositie van GHC Onroerend Goed Expo BV zich negatiever dan verwacht. Mogelijk heeft dit een effect op de overnametermijn van de gemeentelijke aandelen (€ 2 mln.) die nu op 5 jaar staat. In 2023 is afgesproken dat het gemeentelijke nominale belang van € 2 mln zal worden overgenomen. Hierover lopen gesprekken met de partners van WHC OG B.V. en de bank.	

Verbonden partij	Ontwikkelingsbedrijf De Westlandse Zoom CV/BV (OBWZ)	
Vestigingsplaats	Monster	
Rechtsvorm	Commanditaire -/ Besloten Vennootschap	
Openbaar belang	Het realiseren van voldoende (betaalbare) woningbouw binnen de gemeente Westland.	
Bestuursfunctie	Lid AvA	
Deelnemende partijen	Gemeente Westland en Bouwfonds Ontwikkeling B.V. (BPD).	
Bestuurlijk belang	Het college van B&W is direct betrokken via de volgende gremia: • Algemene vergadering van Aandeelhouders (BV) door de wethouders voor Planontwikkeling & grondzaken en Financiën. • Aandeelhouder van de CV via de Participatiemaatschappij De Westlandse Zoom.	
Financieel belang	De gemeente Westland bezit 50% van de aandelen in het Ontwikkelingsbedrijf de Westlandse Zoom BV. De overige 50% is in handen van Bouwfonds Ontwikkeling BV. Gemeente Westland bezit 100% van de aandelen in de Participatiemaatschappij De Westlandse Zoom BV. De gemeente Westland en Bouwfonds Ontwikkeling BV hebben beide een aandeel van 50% in de Beheer BV. De participatiemaatschappij De Westlandse Zoom BV is middels een 49% aandelenbelang commanditair vennoot van het ontwikkelingsbedrijf De Westlandse Zoom CV. Commandiet Bouwfonds bezit eveneens 49% van deze aandelen. Het restant van 2 % is in handen van de Beheer BV. Door de gemeente is € 11,7 mln. ingebracht (volledig geplaatst startkapitaal in de participatiemaatschappij). De gemeente staat voor € 46,6 mln. garant voor deze deelneming. Bouwfonds Ontwikkeling B.V. heeft hiertoe een contragarantie van 50% verstrekt.	
Financiële gegevens o.b.v. Concept JR BV en CV	**Begin 2019**	**Eind 2019**
Financieel belang	€ 11.700.000	€ 11.700.000
Eigen vermogen	€ 23.900.000	€ 9.900.000
Vreemd vermogen	€ 42.100.000	€ 42.300.000
Resultaat		€ -14.000.000
Dividend 2019		
Financiële bijdrage		
Actuele ontwikkelingen	Gelet op de marktomstandigheden bestaat het risico dat planning en programmering van de plannen bijgesteld moeten worden, met mogelijke consequenties voor de grondexploitatie. Daarnaast zal er op basis van het onderzoek naar staatssteun wellicht een hogere garantieprovisie worden afgesproken waardoor de grondexploitatie kan verslechteren.	
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	De door de gemeente getroffen voorziening bedraagt ultimo € 26,6 mln. Er heeft een volledige afwaardering van het aandelenkapitaal plaatsgevonden van € 11,7. Hierdoor bedraagt de totale voorziening € 38,3 mln. Daarnaast bedraagt de risicoreservering € 5,1 mln.	

Verbonden partij	Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland CV/BV (ONW)	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Commanditaire -/ Besloten Vennootschap	
Openbaar belang	Het realiseren van voldoende (betaalbare) woningbouw binnen de gemeente Westland.	
Bestuursfunctie	Lid RvC; Lid AvA; Lid RvV.	
Deelnemende partijen	Gemeente Westland, BNG Gebiedsontwikkeling B.V., Provincie Zuid-Holland, Hoogheemraadschap van Delfland.	
Bestuurlijk belang	Het college van B&W is via diverse gremia binnen ONW actief: • Raad van Commissarissen binnen de BV via de wethouders voor Planontwikkeling en grondzaken en Beheer openbare ruimte • Algemene vergadering van Aandeelhouders binnen de BV via de wethouder Beheer openbare ruimte. • Raad van Vennoten binnen de CV via de wethouder Financiën.	
Financieel belang	Binnen de CV/BV participeert de gemeente Westland voor 38,62% en BNG GO BV voor 50%. De provincie neemt deel in de CV voor 6,83% en het Hoogheemraadschap van Delfland voor 4,55%. Het geplaatst en gestort gemeentelijk aandeel in de financiering is 38,37%, totaal € 7,6 mln. Ten behoeve van de ONW CV is een garantie verstrekt van € 37,5 mln. voor de financieringsbehoefte voor de ontwikkeling van het gebied. De garantiestelling geldt tot 31-12-2027.	
Financiële gegevens o.b.v. Concept JR BV en CV	**Begin 2019**	**Eind 2019**
Financieel belang	€ 7.600.000	€ 7.600.000
Eigen vermogen	€ 14.188.000	€ 8.898.000
Vreemd vermogen	€ 35.281.000	€ 32.838.000
Resultaat		€ -5.290.000
Dividend 2019		
Financiële bijdrage		
Actuele ontwikkelingen	Gelet op de marktomstandigheden bestaat het risico dat planning en programmering van de plannen bijgesteld moeten worden, met mogelijke consequenties voor de grondexploitatie.	
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	De door de gemeente getroffen voorziening bedraagt ultimo 2019 € 2,1 mln. Er heeft een volledige afwaardering van het aandelenkapitaal plaatsgevonden van € 7,6 mln. Hierdoor bedraagt de totale voorziening € 9,7 mln. Daarnaast bedraagt de risicoreservering € 1,0 mln.	

Verbonden partij	Coöperatief Beheer groengebieden Midden-Delfland U.A. (CBGMD)	
Vestigingsplaats	Schipluiden	
Rechtsvorm	Coöperatieve vereniging	
Openbaar belang	Op orde houden van recreatie- en groengebieden.	
Bestuursfunctie	Lid ADV	
Deelnemende partijen	Gemeenten Delft, Maassluis, Midden-Delfland. Schiedam, Vlaardingen en Westland.	
Bestuurlijk belang	De wethouder voor Water & Groen is lid van de Algemene Deelnemersvergadering.	
Financieel belang	De gemeente heeft geen kapitaalbelang of garanties verstrekt. De omvang van het vreemd vermogen is nog niet vast te stellen. Er is nog geen Informatie over voorgaande jaren beschikbaar omdat de jaarrekening van het CBG voor het eerst over 2019 wordt opgesteld. De jaarlijkse bijdrage is t/m 2025 vastgesteld op € 10.488.	
Financiële gegevens o.b.v. concept cijfers	**Begin 2019**	**Eind 2019**
Financieel belang		
Eigen vermogen	NB	€ 4.920.508
Vreemd vermogen	NB	€ 3.098.213
Resultaat		-€ 104.304
Dividend 2019		
Financiële bijdrage		€ 10.488
Actuele ontwikkelingen		
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	Per ultimo 2019 bedraagt de algemene reserve € 4,9 mln. Dit is ruim voldoende om de voor CBG verwachte risico's op te vangen.	

Verbonden partij	Gemeentelijke Gezondheidsdienst en Veilig Thuis Haaglanden (GGD)	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Openbaar belang	De gezondheid van de inwoners van de regio Haaglanden en het voorkomen en bestrijden van huiselijk geweld en kindermishandeling.	
Bestuursfunctie	Lid AB.	
Deelnemende partijen	De negen gemeenten van de Veiligheidsregio Haaglanden, te weten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland, Zoetermeer.	
Bestuurlijk belang	In het algemeen bestuur wordt één afgevaardigde van het college van B&W, zijnde de wethouder Zorg óf de wethouder Jeugd, van iedere deelnemende gemeente benoemd.	
Financieel belang	De gemeente heeft geen aandelenbelang in deze GR of staat niet garant voor een bepaald bedrag. Wel kunnen tekorten onder bepaalde situaties ten laste van de deelnemende partijen worden gebracht. De gemeente verstrekt een min of meer structurele bijdrage aan de GGD van € 1,165 mln. en aan VT een bijdrage van € 0,639 mln.	
Financiële gegevens o.b.v. concept JR	**Begin 2019**	**Eind 2019**
Financieel belang	€ 0	€ 0
Eigen vermogen	€ -295.000	€ -520.000
Vreemd vermogen	€ 24.073.000	€ 520.000
Resultaat		€ -520.000
Dividend 2019		
Financiële bijdrage		€ 1.812.000
Actuele ontwikkelingen	Het hebben van een GR GGD is verplicht en zal worden gecontinueerd. Het hebben van een advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling (Veilig thuis) is wettelijk verplicht en zal worden gecontinueerd.	
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	Er is geen weerstandsvermogen binnen deze GR. In de zienswijzen voor de begrotingsstukken van 2020 is opnieuw verzocht om onderzoek te doen naar de mogelijkheid en wenselijkheid om de GR een eigen weerstandsvermogen op te laten bouwen. Fluctuaties in de gemeentelijke bijdragen kunnen daarmee worden voorkomen en risico's worden beperkt. Er zijn slechts beperkt risico's op de bedrijfsvoering, omdat er jaarlijks een uitvoeringsovereenkomst wordt afgesloten. Daardoor wordt de jaarrekening van de regiogemeenten gelijk aan de begroting. Dit tenzij bestuurlijk wordt besloten tot aanpassing van de bijdrage, bijvoorbeeld omdat sprake is geweest van extra taken (zoals meer meldingen bij Veilig Thuis dan begroot of grootschalige vaccinatie ter afwending van een infectieziekte-epidemie), of dat er meer of minder is afgenomen dan begroot van producten die per prestatie worden afgerekend (zoals forensische zorg en inspecties kinderopvang). Het bestuur toetst jaarlijks de geleverde prestaties in relatie tot het afgesproken volume en kwaliteitsniveau. Tijdig en transparant inzicht in de voortgang van de uitvoering van het afgesproken takenpakket is hiervoor een noodzaak.	

	Als de bedrijfsvoering Veilig Thuis en de opbouw van weerstandsvermogen niet op orde zijn, kan volgens het Financieel Statuut in de GR-begroting rekening worden gehouden met een extra bijdrage van de deelnemende gemeenten die het mogelijk maakt om een flexibele schil in te zetten. Van deze mogelijkheid is gebruikt gemaakt in de Financiële Begroting 2020 in de vorm van een budget 'Meldingen (flexibele inzet)' van €2.175.000. Net als de overige budgetten dient ook bij dit budget een budgetoverschrijding te worden voorkomen. Terwijl bij de overige VT-budgetten de algemene risicoverdeling geldt wordt het budget dat verband houdt met de flexibele schil, inherent aan het flexibele karakter, achteraf afgerekend. Om de bedrijfsvoering en besturing van Veilig Thuis op orde te krijgen is een rekenmodel ontwikkeld waarmee een vertaling kan worden gemaakt van de ingeschatte hoeveelheid werk naar de ingeschatte hoeveelheid capaciteit en de ingeschatte benodigde financiële middelen. Hierdoor komt meer inzicht in de vraag in hoeverre uitbreidingen structureel of incidenteel zijn. De gemaakte inschattingen kunnen vervolgens worden gemonitord gedurende het jaar door middel van kwartaalrapportages.

Verbonden partij	Inkoopbureau H10 (H10)	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Openbaar belang	Het beschikbaar hebben en houden van voldoende aanbod voor Jeugdhulp.	
Bestuursfunctie	Voorzitter bestuursoverleg GR.	
Deelnemende partijen	De gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Voorschoten, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.	
Bestuurlijk belang	De wethouder Zorg is namens B&W lid van het GR bestuur en tevens voorzitter.	
Financieel belang	Er is geen kapitaal gestort en er zijn geen garanties verstrekt. De Westlandse bijdrage bedraagt in 2020 € 286.741 en is 9,62% (gebaseerd op inwoneraantal) van de begroting van het inkoopbureau. De structurele bijdrage vanaf 2021 bedraagt € 276.000.	
Financiële gegevens o.b.v. concept cijfers	**Begin 2019**	**Eind 2019**
Financieel belang		
Eigen vermogen	€ 24.000	€ -38.000
Vreemd vermogen	€ 1.617.000	€ 1.912.000
Resultaat		€ -61.000
Dividend 2019		
Financiële bijdrage		€ 257.000
Actuele ontwikkelingen	De regeling is in eerste instantie aangegaan voor de duur van drie jaar en is tussentijds aangepast om de figuur van openbaar lichaam om te zetten in die van bedrijfsvoeringsorganisatie, zodra de wijziging van de wet gemeenschappelijke regelingen dit mogelijk maakte. De oorspronkelijke afspraak is om voor het einde van het derde jaar op basis van een evaluatie van de samenwerking door de samenwerkende colleges van burgemeester en wethouders te laten besluiten of de samenwerking door middel van deze regeling wordt voortgezet dan wel tot opheffing wordt over gegaan. De gemeenschappelijke regeling (GR) is hiertoe met een jaar verlengd. Eind 2018 is de GR nogmaals verlengd tot eind 2020. Op basis van het onderzoek naar de governance voor de inkoop van jeugdhulp in H10 wordt bepaald wat de wenselijke juridische vorm is voor de inkoopfunctie. Dit is naar achteren verschoven in de tijd, om doorkruising van de implementatie van de inkoopstrategie 2020 te voorkomen. De implementatie van de besluitvorming hierover zal in 2020 en verdere jaren plaatsvinden.	
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	Als bedrijfs- en bestuurlijke risico's kunnen worden genoemd: een te grote variëteit in wensen van deelnemers waardoor niet de gewenste noodzakelijke efficiency kan worden bereikt, terugtredende deelnemers en/of het niet doorzetten van de GR, externe onvoorziene ontwikkelingen, benodigde investeringen vanwege wettelijke ontwikkelingen en het risico dat de werkzaamheden meer personele capaciteit vragen dan vooraf ingeschat. De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en	

	mogelijkheden om niet begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, op te kunnen vangen. Tot de aanwezige weerstandscapaciteit van het Inkoopbureau H-10 kunnen twee posten worden gerekend: • Reserves (nu niet aanwezig) • Post onvoorzien Na uitnutting van deze capaciteit is het Inkoopbureau H-10 op de bijdrage van de deelnemers aangewezen.

Verbonden partij	Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)	
Vestigingsplaats	Rotterdam	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Openbaar belang	Het verbeteren van de bereikbaarheid en het versterken van de concurrentiepositie ten behoeve van de huidige en toekomstige werkgelegenheid.	
Bestuursfunctie	Lid AB ; Lid Bestuurscommissie economisch vestigingsklimaat; Lid Bestuurscommissie vervoersautoriteit.	
Deelnemende partijen	Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Capelle aan den IJssel, Delft, Den Haag, Hellevoetsluis, Krimpen aan den IJssel, Lansingerland, Leidschendam-Voorburg, Maassluis, Midden-Delfland, Nissewaard, Pijnacker-Nootdorp, Ridderkerk, Rijswijk, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Wassenaar, Westland, Westvoorne en Zoetermeer.	
Bestuurlijk belang	De burgemeester is lid van het algemeen bestuur van de MRDH. De wethouder Economische Zaken is lid van de bestuurscommissie Economisch Vestigingsklimaat en de wethouder Verkeer en Vervoer is lid van de bestuurscommissie Vervoersautoriteit. Een tweetal raadsleden maakt deel uit van de adviescommissie Economisch Vestigingsklimaat. Daarnaast maakt een tweetal raadsleden deel uit van de adviescommissie Vervoersautoriteit. Een raadslid heeft zitting in de Rekeningencommissie.	
Financieel belang	Er is door de gemeente geen kapitaalbelang gestort en er zijn geen garanties verstrekt. Voor het programma Economisch Vestigingsklimaat bedraagt de totale inwonerbijdrage van de 23 deelnemende gemeenten € 6,5 mln. Het aandeel van de gemeente Westland hierin bedraagt € 290.984. Dit is 4,5%.	
Financiële gegevens o.b.v. concept JR met verklaring	**Begin 2019**	**Eind 2019**
Financieel belang		
Eigen vermogen	€ 15.361.000	€ 22.023.000
Vreemd vermogen	€ 1.543.000.000	€ 1.511.000.000
Resultaat		€ 6.661.888
Dividend 2019		
Financiële bijdrage		€ 277.319
Actuele ontwikkelingen	Na de evaluatie van de MRDH zijn verschillende verbetervoorstellen direct opgepakt; andere worden nog uitgewerkt zoals de instelling en werking van overlegtafels. In juli 2019 is de Strategische Agenda vastgesteld; de uitvoering daarvan wordt de komende tijd verder uitgewerkt.	
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	Economisch vestigingsklimaat: de beschikbare weerstandscapaciteit (€ 178.000) is in relatie tot de benoemde risico's (€ 102.000) ruim voldoende. De risico's die samenhangen met de activiteiten voor verkeer en vervoer worden allereerst opgevangen met een risicobuffer die binnen de projecten wordt aangehouden. Wanneer deze risicobuffer niet afdoende is, worden de BDU-middelen aangesproken. Dit heeft tot gevolg dat andere bestedingen ten laste van de BDU-middelen lager worden en/of kunnen vertragen. Financiering OV-bedrijven: de beschikbare weerstandscapaciteit (€ 24.508.943) is in relatie tot de benoemde risico's (€ 27.000.000) matig. Naar verwachting wordt het dekkingstekort risicoreserve aangevuld vanuit het resultaat 2020.	

Verbonden partij	Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Openbaar belang	De uitvoering van VTH-taken milieu in het kader van verlengd bestuur zoals vastgelegd in het samenwerkingsverband op basis van de Wet Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Haaglanden (WGr-ODH).	
Bestuursfunctie	Lid DB; Lid AB.	
Deelnemende partijen	De Provincie Zuid-Holland (DB-lid), de gemeenten: Delft, Den Haag (DB-lid), Leidschendam-Voorburg, Midden Delfland, Pijnacker-Nootdorp (DB-lid), Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer (Voorzitter AB en DB).	
Bestuurlijk belang	Er is sprake van een monistisch stelsel: twee wethouders hebben namens Westland zitting in het Algemeen Bestuur van de ODH, te weten de wethouder Beheer openbare ruimte, vergunningverlening en toezicht en de wethouder Financiën. De wethouder Beheer openbare ruimte, vergunningverlening en toezicht heeft ook zitting in het Dagelijks Bestuur van de ODH.	
Financieel belang	De gemeente heeft geen aandelenbelang in deze GR, noch zijn er garanties verstrekt. De (min of meer structurele) deelnemersbijdrage 2020 is geraamd op € 3.686.637.	
Financiële gegevens o.b.v. Concept	**Begin 2019**	**Eind 2019**
Financieel belang		
Eigen vermogen	€ 1.334.186	€ 1.071.385
Vreemd vermogen	€ 362.228	€ 298.074
Resultaat		€ 528.651
Dividend 2019		
Financiële bijdrage		€ 3.487.855
Actuele ontwikkelingen	In 2017 is wettelijk bepaald dat de asbest-taken ondergebracht moeten worden bij de omgevingsdienst. Hiervoor loopt een traject om dit budgetneutraal te kunnen doen.	
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	Het weerstandsvermogen van de ODH bedraagt € 1.071.385. Deze is daarmee als voldoende gekwalificeerd.	

Verbonden partij	Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling Regionaal Openbaar Lichaam	
Openbaar belang	De VRH staat 24 uur per dag, 7 dagen in de week klaar voor veiligheid en zorg in de regio. Zij bundelt hiervoor de krachten van verschillende partners om samen goed voorbereid te zijn op dagelijkse, maar ook op grootschalige incidenten en deze slagvaardig te bestrijden. Daarbij treedt de VRH op als regisseur bij het organiseren en uitvoeren van de hulpverlening.	
Bestuursfunctie	Lid AB	
Deelnemende partijen	De gemeenten uit de regio Haaglanden. Gemeenten Den Haag, Westland, Delft, Rijswijk, Pijnacker Nootdorp, Leidschendam Voorburg, Wassenaar en Midden Delfland.	
Bestuurlijk belang	Het Algemeen Bestuur van de VRH bestaat uit de 9 burgemeesters van de deelnemende gemeenten. Uit de leden van het Algemeen Bestuur wordt een Dagelijks Bestuur gevormd. De burgemeester van Den Haag is voorzitter van het Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur VRH.	
Financieel belang	De gemeente heeft geen aandelenbelang in deze GR. De gemeente Westland draagt wel min of meer structureel bij aan de VRH. Op basis van het inwoneraantal is dit voor het jaar 2020 € 6,72 mln.	
Financiële gegevens o.b.v. Concept	**Begin 2019**	**Eind 2019**
Financieel belang		
Eigen vermogen	€ 6.630.000	€ 8.777.000
Vreemd vermogen	€ 112.007.000	€ 110.871.000
Resultaat		€ 3.835.000
Dividend 2019		
Financiële bijdrage		€ 6.760.000
Actuele ontwikkelingen	De brandweer Haaglanden blijft inzetten op het vinden en binden van vrijwilligers. Ook is het plan om door de toegenomen (landelijke) kwaliteitseisen waar mogelijk opleidingen in eigen beheer te nemen of in samenwerking met buurregio's, te organiseren. Verder wordt op basis van het Regionaal Uitvoeringsprogramma Risicobeheersing 2017-2020 gewerkt aan de doorontwikkeling van het thema risicobeheersing om de beleidsdoelen van '2020' te realiseren. De Geneeskundige Hulpverlenings Organisatie in de Regio (GHOR) spant zich in om de verbinding tussen de eigen werkzaamheden en die van de veiligheidspartners vorm te geven. Belangrijk onderdeel van de begroting is het in stand houden van een operationele organisatie die goed opgeleid en geoefend is. Daarnaast blijft de GHOR, net als de voorgaande periode, inzetten op de consequenties die het langer thuis blijven wonen van ouderen en zieken met zich meebrengt en het aan de voorkant betrokken worden bij evenementenveiligheid. De samenwerking met gemeenten wordt hierbij opgezocht. In de crisisbeheersing wil de VRH vroegtijdig betrokken worden bij complexe ruimtelijke en infrastructurele ontwikkelingen. Zo kunnen de veiligheidsmaatregelen worden verankerd in het ontwerp en worden de risico's voor burgers, bedrijven en hulpverleners verkleind. Dit wil de VRH doen door deel uit te gaan maken van de	

	procedures rondom advisering bij nieuwe complexe ruimtelijke en infrastructurele ontwikkelingen.
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	De beschikbare weerstandscapaciteit (€ 1.406.000) is in relatie tot de benoemde risico's (€ 1.406.000) voldoende. De ratio van het weerstandsvermogen bedraagt 1,0 en is hiermee op het afgesproken niveau.

Verbonden partij	BNG Bank N.V. (BNG)	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap	
Openbaar belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen en ondersteunt daarmee het maatschappelijk belang. De bank draagt door het laag houden van de kosten duurzaam bij aan de maatschappelijke voorzieningen voor de burger.	
Bestuursfunctie	Lid AvA	
Deelnemende partijen	De Nederlandse Staat, gemeenten, provincies en een hoogheemraadschap.	
Bestuurlijk belang	De wethouder Financiën is aandeelhouder in de AvA.	
Financieel belang	De aandeelhouders hebben zeggenschap in BNG Bank via het stemrecht op de aandelen die zij bezitten (een stem per aandeel van € 2,50). De gemeente Westland bezit 301.860 aandelen (=0,54%). De nominale waarde van de aandelen is € 0,75 mln. De reële waarde is inmiddels gestegen tot € 23,1 mln..	
Financiële gegevens o.b.v. Concept	**Begin 2019**	**Eind 2019**
Financieel belang	€ 22.993.000	€ 22.432.000
Eigen vermogen	€ 4.991.000.000	€ 4.887.000.000
Vreemd vermogen	€ 132.518.000.000	€ 149.689.000.000
Resultaat		€ 163.000.000
Dividend 2019		
Financiële bijdrage		
Actuele ontwikkelingen	Op 1 april is het dividendvoorstel door BNG ingetrokken op aandringen van de toezichthouder, de Europese Centrale Bank (ECB) om zo voldoende liquiditeit te hebben om mogelijke economische gevolgen van de coronacrisis te mitigeren. In het najaar wordt hierover opnieuw besloten. De dividenduitkering over 2019 zal - a.g.v. de lagere netto winst over 2019 t.o.v. 2018 - maximaal zo'n € 0,38 mln. bedragen voor de gemeente Westland. Begroot is structureel € 0,375 mln..	
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	Aan risicodragend kapitaal is € 0,75 mln. uitgezet. De reële waarde hiervan is inmiddels € 23,1 mln.	

Verbonden partij	N.V. HVC (HVC)	
Vestigingsplaats	Alkmaar	
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap	
Openbaar belang	HVC werkt aan het inzamelen en verwerken van afval, het terugwinnen van grondstoffen en het produceren van duurzame energie. De gemeente Westland vindt het zeer belangrijk om vanuit haar publieke verantwoordelijkheid controle te houden op de integrale keten van afvalbeheer en nauw betrokken te zijn bij de ontwikkeling van duurzame energie en de energietransitie.	
Bestuursfunctie	Lid AvA	
Deelnemende partijen	46 gemeenten (aandeelhouders A) en 5 water- of hoogheemraadschappen (aandeelhouders B).	
Bestuurlijk belang	De wethouder Financiën is namens de gemeente lid van de AvA. Het stemrecht in de AVA is naar rato van het aandelenkapitaal (4,46%).	
Financieel belang	De gemeente neemt deel met 130 aandelen A ad € 45,45. De gemeente stelt zich eveneens naar rato van haar aandelen garant voor leningen van de N.V. HVC en de daaruit voortvloeiende hoofdelijke aansprakelijkheid (€ 26 mln). De gemeente ontvangt voor haar garantstelling een garantieprovisie.	
Financiële gegevens o.b.v. Concept	**Begin 2019**	**Eind 2019**
Financieel belang	€ 5.909	€ 5.909
Eigen vermogen	€ 116.706.000	€ 126.906.000
Vreemd vermogen	€ 856.457.000	€ 870.489.000
Resultaat		€ 10.139.000
Dividend 2019		
Financiële bijdrage		€ 4.500.000
Actuele ontwikkelingen	Vanaf 2018 heeft HVC ism Juva/Capturam en Glastuinbouw Nederland gewerkt aan een concept voor een Westland dekkend warmtesysteem. HVC is met Capturam in gesprek voor oprichting van een nieuwe entiteit voor de aanleg en beheer van de warmtenetten. De voorbereidingen voor Leiding door het Midden zijn in volle gang. Door HVC wordt in overleg met een aantal gemeenten (klankbordgroepfinanciering van gas los) gewerkt aan een nieuw voorstel voor de financiering van met name de benodigde investeringen in warmtenetten als gevolg van het "van gas los beleid". Namens de gemeente Westland is wethouder Snijders hierin vertegenwoordigd.	
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	Er zijn voor HVC operationele, strategische en financiële risico's. Hergebruik leidt tot minder afval, dus omzetdaling. Heffing van belasting op het verbranden van restafval leidt tot hogere lasten, dus een afname van het resultaat. Daarnaast zijn er kritische processen en veiligheidsrisico's. Wij hebben een garantie afgegeven voor een gedeelte van het vreemd vermogen van HVC. Dit was noodzakelijk vanwege de lage solvabiliteit, die zich inmiddels positief ontwikkelt (van 6% in 2013 naar 13% in 2019). Naast aandeelhouder van de N.V. HVC waren wij tot oktober 2019 nog indirect aandeelhouder in HVC Geothermie B.V.. Deze deelneming is apart opgenomen en niet verwerkt in bovengenoemde informatie. In de consolidatie van HVC NV is deze deelname wel opgenomen.	

Verbonden partij	N.V. Juva holding (NVJH)	
Vestigingsplaats	Poeldijk	
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap	
Openbaar belang	De gemeente Westland heeft er belang bij dat alle inwoners en ingezetenen worden voorzien van betaalbare en voldoende energie (gas en elektra). De energievoorziening en -infrastructuur dient daarnaast betrouwbaar en veilig te zijn.	
Bestuursfunctie	Lid AvA	
Deelnemende partijen	Gemeenten Westland en Midden-Delfland.	
Bestuurlijk belang	De wethouder Financiën is namens de gemeente lid van de AvA. Het stemrecht is naar rato van het aandelenkapitaal (86,4%).	
Financieel belang	De aandeelhouders hebben zeggenschap in N.V. Juva via stemrecht op de aandelen. Het stemrecht is naar rato van het aandelenkapitaal. De gemeente bezit 1.728 aandelen (86,4% van het totaal). De jaarlijkse dividendinkomsten bedragen ca. € 11 mln., welke ten goede komen aan de algemene middelen. Voor de komende 3 jaar wordt deze inkomstenstroom als stabiel ingeschat.	
Financiële gegevens o.b.v. Concept JR incl. verklaring	**Begin 2019**	**Eind 2019**
Financieel belang	€ 786.240	€ 786.240
Eigen vermogen	€ 134.284.000	€ 135.144.000
Vreemd vermogen	€ 115.084.000	€ 114.534.000
Resultaat		€ 13.860.000
Dividend 2019		€ 11.232.000
Financiële bijdrage		
Actuele ontwikkelingen	Vanaf 2018 heeft Capturam ism HVC en Glastuinbouw Nederland gewerkt aan een concept voor een Westland dekkend warmtesysteem. Capturam is met HVC in gesprek voor oprichting van een nieuwe entiteit voor de aanleg en beheer van de warmtenetten. De voorbereidingen voor Leiding door het Midden zijn in volle gang. Westland Infra is betrokken in de Regionale Energiestrategie. De warmtewet is nog niet uitgekristaliseerd waardoor het nog onzeker is wat de positie van Capturam kan worden in de energieketen.	
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	Het aandelenbelang van de gemeente Westland is 86,4% en de gemeente is daarmee in hoge mate aansprakelijk voor de N.V. Juva. De verwachting is dat binnen de N.V. Juva de dochteronderneming Capturam B.V. een rol gaat pakken in de aanleg van warmtenetten, hetgeen kan leiden tot andere risicoprofielen. De juridische en financiële consequenties hiervan zijn nu nog niet bekend.	

Verbonden partij	Stichting Greenport West-Holland (GPWH)	
Vestigingsplaats	Bleiswijk	
Rechtsvorm	Stichting	
Openbaar belang	Behoud productiezekerheid en optimale ruimtebenutting voor veilig voedsel & groen.	
Bestuursfunctie	Lid DB; Lid greenboard	
Deelnemende partijen	Ca 40 stuks, te weten: Provincie Zuid-Holland, 14 greenport-gemeenten, 8 kennisinstellingen, 17 bedrijven met directe of indirecte link naar greenport/tuinbouw.	
Bestuurlijk belang	De wethouder Economische zaken en Greenport is lid van het voorbereidend overleg van de Greenboard. De wethouder Economische zaken en Greenport is lid van de Greenboard (Algemeen Bestuur).	
Financieel belang	De gemeente Westland heeft géén aandelenbelang in GPWH. De facto heeft gemeente Westland daarmee géén financieel belang in GPWH. De gemeente Westland draagt jaarlijks ca. € 60.000 bij als basis-fee (op een totale begroting voor de GPWH van circa € 450.000). Naast deze basis-fee van jaarlijks € 60.000 wordt jaarlijks ook nog ca. € 25.000 bijgedragen aan projecten die in gezamenlijk verband worden uitgevoerd. Vanwege deze relatief forse bijdrage en de bestuurlijke positie is er voor gekozen GPWH als verbonden partij in deze paragraaf mee te nemen. Hiermee volgen we de richtlijnen van de BBV.	
Financiële gegevens o.b.v. NNB	**Begin 2019**	**Eind 2019**
Financieel belang		
Eigen vermogen	€ 98.850	
Vreemd vermogen	€ 439.422	
Resultaat		
Dividend 2019		
Financiële bijdrage		
Actuele ontwikkelingen	• Bijdrage van voedsel & groen aan gezondheid & geluk • Uitbouw draaischijffunctie met Mainports door • export- en importstromen • Nieuwe internationale hubs • Internationaal kenniscentrum	
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	Nagenoeg geen. GPWH heeft voldoende geld in kas om, als bestuurlijk besloten wordt om de zaak op te heffen, de betrokken medewerkers op een fatsoenlijke wijze te kunnen laten afvloeien. Vanuit GPWH zijn er geen risicovolle deelnemingen.	

Verbonden partij	Juliahof VOF (JH)	
Vestigingsplaats	Naaldwijk	
Rechtsvorm	Vennootschap onder firma	
Openbaar belang	Het realiseren van voldoende (betaalbare) woningbouwopgave in Westland voor de inwoners.	
Bestuursfunctie	Voorzitter stuurgroep; Lid VvV	
Deelnemende partijen	Gemeente Westland, Bouwfonds Ontwikkeling en VolkerWessels Vastgoed.	
Bestuurlijk belang	Het college van B&W is direct betrokken via het: • lidmaatschap in de Vergadering van Vennoten (VvV) door de wethouder Planontwikkeling & grondzaken • voorzitterschap van de Stuurgroep Juliahof door de wethouder Planontwikkeling & grondzaken.	
Financieel belang	De gemeente heeft geen aandelenbelang in deze deelneming. Binnen het samenwerkingsverband zullen de vennoten op basis van de stemverhouding 3/6 deel (Gemeente Westland), 2/6 deel (Bouwfonds Ontwikkeling) en 1/6 deel (VolkerWessels Vastgoed) actief zijn in de vennootschap. De gemeente heeft een voorziening getroffen van € 0,6 mln.	
Financiële gegevens o.b.v. NNB	**Begin 2019**	**Eind 2019**
Financieel belang	€ 0	€ 0
Eigen vermogen		
Vreemd vermogen	€ 13.200.000	
Resultaat		
Dividend 2019		
Financiële bijdrage		
Actuele ontwikkelingen	Laatste fases 3 en 4 woningbouw realiseren en opleveren. Project en Grondexploitatie afsluiten in 2020 of 2021.	
Risico's in relatie tot weerstandsvermogen	De door de gemeente getroffen voorziening bedraagt ultimo 2018 € 0,6 mln., waardoor de risico's beperkt zijn. Het project zit in een afrondende fase.	

2.3.7. Paragraaf Grondbeleid en Vastgoed

7.1. Grondbeleid

Algemeen

Het Besluit Begroting en Verantwoording (kortweg BBV) verplicht gemeenten om in de begroting en jaarrekening een paragraaf over het grondbeleid op te nemen. In de Meerjarenbegroting heeft de paragraaf grondbeleid de functie van een vooruitblik. In de jaarrekening wordt in deze paragraaf teruggekeken in hoeverre de voorgenomen doelstellingen zijn gehaald. In artikel 16 van het BBV is bepaald waaruit de paragraaf grondbeleid ten minste moet bestaan.

De gemeentelijke doelen van het grondbeleid zijn:

- Het faciliteren en sturing geven aan bestuurlijk en maatschappelijk gewenste ruimtelijke ontwikkelingen;
- Te streven naar een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten voor gemeente en grondeigenaren via de afdeling Grondexploitatie (Grex) van de Wet ruimtelijke ordening (Wro);
- Het beheersbaar en inzichtelijk maken van de risico's van ruimtelijke ontwikkelingen en aparte (bouw)projecten.

Bij het opstellen van het grondbeleid heeft de gemeente Westland ervoor gekozen om zeer selectief en gericht tot actief grondbeleid over te gaan. Actief grondbeleid wordt niet geheel uitgesloten aangezien de gemeente Westland nog veel grond in bezit heeft. In de overgangsfase naar een meer regisserend en faciliterend grondbeleid zal het actieve grondbeleid (inclusief deelnemingen) nog een grote rol blijven spelen.

Voorziening onderhanden werken

Op het moment dat een grondexploitatie verliesgevend is – en dat kan direct vanaf het begin zijn, maar ook gedurende de looptijd van de grondexploitatie ontstaan – dan moet op grond van het BBV voor deze grondexploitaties direct een voorziening worden getroffen. De gemeente Westland hanteert voor het waarderen van de voorzieningen de netto contante waarde van het verlies.

Per 31 december 2019 bedraagt de voorziening voor de verliesgevende grondexploitaties € 10,6 mln.
Dat is een afname van € 0,4 mln. ten opzichte van de jaarrekening van 2018

Cijfers grondexploitaties

De boekwaarde van een grondexploitatie is het bedrag dat al is uitgegeven aan een grondexploitatie (kosten) minus de al ontvangen bedragen (de opbrengsten). Een daling van de boekwaarde is dus voordelig voor de gemeente, omdat de verhouding tussen de kosten en opbrengsten wijzigt in het voordeel van de gemeente.

De gezamenlijke boekwaarde van de grondexploitaties bedraagt per 31 december 2019 € 204,4 mln.
Daarvan zit € 201,6 mln. in de grondbankfunctie.
Dat is een afname van € 0,8 mln. ten opzichte van de jaarrekening van 2018.
Zie onderstaande tabel

	Boekwaarde 31.12.2018	Mutaties 2019	Winstneming/ Resultaat 2019	boekwaarde 31.12.2019	aanwending voorziening 2019	Voorziening ohw 31.12.2019	Balanswaarde 31.12.2019	Project risico 31.12.2019	Eindwaarde MPG 2020
Grondexploitaties	-1.682.976	2.442.823	2.025.050	2.784.897	0	10.580.732	-7.795.835	570.353	10.250.850
Publiek-Private Samenw. PPS	206.927.603	-5.248.562	-19.002	201.660.038			201.660.038	0	0
Totaal	**205.244.627**	**-2.805.739**	**2.006.048**	**204.444.935**	**0**	**10.580.732**	**193.864.203**	**570.353**	**10.250.850**

Naast een tussentijdse winstneming van € 1,8 mln. bestaat het resultaat onder meer uit het voordeel van de afgesloten projecten herontwikkeling gemeentekantoorlocatie De Lier (€ 0,03 mln.) en Kavelverkoop Chrysantenstraat Naaldwijk (€ 0,18 mln.).

Het totale financiële risico van de projecten, inclusief het algemene risico, wordt geraamd op € 0,64 mln. Dat is een afname van € 0,05 mln. ten opzichte van de jaarrekening 2018.

Onderbouwing van de winstneming
Volgens de BBV-voorschriften is de gemeente verplicht om tussentijds winst te nemen op de grondexploitaties. Als hoofdregel geldt dat de realisatie van de winst op een grondexploitatie moet worden uitgesteld tot daarover voldoende zekerheid bestaat (het zogenoemde voorzichtigheidsbeginsel). Van voldoende zekerheid is sprake indien (1) het resultaat op de grondexploitatie betrouwbaar kan worden ingeschat, (2) de grond of het deelperceel is verkocht, én (3) de kosten zijn gerealiseerd.

In de situatie dat er gedurende de looptijd voldoende zekerheid is over de winst van deze grondexploitatie, dient in die gevallen de winst ook daadwerkelijk tussentijds te worden genomen (het realisatiebeginsel). Hierbij is voorgeschreven dat de “percentage of completion-methode (kortweg: POC-methode) wordt gevolgd.

Voor de projecten Hoogeland (Naaldwijk) en Centrum Kernwinkelgebied (’s-Gravenzande) heeft in 2019 een tussentijdse winstneming plaatsgevonden voor een totaal bedrag van € 1,8 mln.

Vennootschapsbelasting (Vpb)
Met ingang van 1 januari 2016 is de “Wet modernisering Vpb - plicht overheidsondernemingen" in werking getreden. Met de inwerkingtreding van deze wet worden overheden in beginsel vennootschapsbelastingplichtig, voor zover zij een onderneming drijven. De belastingplicht is van toepassing voor boekjaren vanaf 1 januari 2016. Voor zowel de portefeuille van het taakveld Grondbedrijf als de portefeuille Vastgoed is onderzocht of er sprake is van een onderneming die vennootschapsbelastingplichtig is. Uit dit onderzoek is gebleken dat enkel het Grondbedrijf van de gemeente vennootschapsbelastingplichtig is. Gemeente Westland is nog in gesprek met de Belastingdienst over de ingenomen standpunten. De vpb-aangifte over de jaren 2016, 2017 en 2018 zijn in 2019 ingediend. De ingediende aangiften vpb 2016 t/m 2018 (€ 0,09 mln.) alsmede het voorschot vpb 2019 (€ 0,2 mln.) is mede aanleiding om de voorziening voor de Participatie Maatschappij de Westlande Zoom met € 0,3 mln. te verhogen.

7.2. Deelnemingen

De gemeente Westland participeert bij drie gebiedsontwikkelingen in een samenwerkingsverband waarvoor een aparte rechtspersoon is ingesteld. Het betreft:

- Juliahof (VOF)
- Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland (BV/CV)
- Ontwikkelingsbedrijf De Westlandse Zoom (BV/CV)

De grondexploitaties voor deze ontwikkelingen zijn bij de zelfstandige rechtspersonen ondergebracht en vallen dus niet onder de gemeentelijke grondexploitatie.

De gemeente vervult onafhankelijk van de ingestelde rechtspersonen voor de VOF Juliahof, Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland (BV/CV) en het Ontwikkelingsbedrijf De Westlandse Zoom BV/CV de functie van grondbank. Dat betekent dat de gemeente de gronden aankoopt en bouwrijp levert aan de ontwikkelende partijen. De partijen zullen de op dat moment geldende boekwaarde aan de gemeente Westland vergoeden.
Voor de deelnemingen is, incl. de afwaardering van het aandelenkapitaal, per 31 december 2019 een voorziening getroffen van € 50,1 mln.

Juliahof
In januari 2020 is de grondexploitatie Juliahof VOF met prijspeil 1 januari 2020 geactualiseerd en vastgesteld in de stuurgroep Juliahof en in maart 2020 goedgekeurd in de Vergadering van Vennoten. De grondexploitatie Juliahof VOF is een sluitende grondexploitatie doordat de vennoten jaarlijks € 0,6 mln. (gemeente 50% = € 0,3 mln.) bijdragen aan het resultaat. Gemeentelijk is hiervoor een voorziening getroffen tot einde looptijd (eind 2020). De risico's in de grondexploitatie zijn nader berekend op basis van de laatste inzichten Dit heeft geresulteerd in een te treffen voorziening van € 0,5 mln. De risicoreservering is berekend op € 0,1 mln.

ONW
Op 18 februari 2015 stelde de gemeenteraad het Masterplan Waelpark inclusief de grondexploitatie vast. De raad van Commissarissen (RvC) heeft op 28 november 2019 ingestemd met de Grondexploitatie. De aandeelhouders (AvA) (goedkeuring) en vennoten (RvV) (vaststellen) hebben de besluitvorming op 17 december afgerond. De risico's in de grondexploitatie zijn verder benoemd en gekwantificeerd op basis van de grondexploitatie-parameters, zoals gehanteerd en vergelijkbaar met de actieve grondexploitaties van de gemeente. Dit resulteert in een te treffen voorziening van € 10,8 mln., waarbij het aandelenkapitaal geheel is afgewaardeerd. De risicoreservering is berekend op ad. € 1,1 mln.

Westlandse Zoom
De geactualiseerde grondexploitatie van de Westlandse Zoom is in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van april 2019 vastgesteld. De risico's in de grondexploitatie zijn verder benoemd en gekwantificeerd op basis van de grondexploitatieparameters, zoals gehanteerd en vergelijkbaar met de actieve grondexploitaties van de gemeente. Voor het opvangen van de mogelijke negatieve resultaten voor de Westlandse Zoom is, incl. de afwaardering van het aandelenkapitaal, een voorziening getroffen van € 38,8 mln. De risicoreservering is berekend op € 5,3 mln.

Financieel resumé

In totaal is er binnen de grondexploitatie per 31 december 2019 € 61 mln. aan voorzieningen getroffen. Dit kan als volgt worden weergegeven:

Gecalculeerde tekorten	stand per 01.01.2019	mutaties in 2019	aanwending 2019	stand per 31.12.2019	Verschil	
Projecten:						
- gemeentelijke grexen MPG	10.983.519	602.787		10.380.732	-602.787	
-aanpassing grex branweerlocatie rbs 18.02.2020		200.000		200.000	200.000	
Totaal	**10.983.519**	**802.787**	**0**	**10.580.732**	**-402.787**	**voordeel 2019**

Getroffen voorziening	stand per 01.01.2019 incl. storting	mutaties in 2019	stand per 31.12.2019	Verschil	
Juliahof	610.000	300.000	510.000	200.000	
ONW	2.183.275	89.784	3.155.915	1.062.424	
Westlandse zoom	26.966.375	260.674	27.097.195	391.494	
PMWZ	80.000		381.000	301.000	
Totaal	**29.839.650**	**650.458**	**31.144.110**	**1.954.918**	**nadeel 2019**

Aandelenkapitaal	Totaal	waarvan gestort per 31.12.2019	reeds afgewaar-deerd t/m 2018	afgewaardeerd in 2019	Totaal afge-waardeerd
ONW	7.607.966	7.607.966	7.607.966	0	7.607.966
Participatiemaatschappij	11.700.000	11.700.000	11.700.000		11.700.000
			0		0
Totaal	**19.307.966**	**19.307.966**	**19.307.966**	**0**	**19.307.966**

De risicoreservering bedraagt per 31 december 2019 totaal € 7,1 mln.
Dit kan als volgt worden weergegeven:

Risicoreservering	stand 1.1.2019	stand 31.12.2019	Verschil	
gemeentelijke grexen	602.304	570.353	-31.951	
Risico scenario	87.465	73.710	-13.755	
Totaal projecten	**689.769**	**644.063**	**-45.706**	
Juliahof	100.000	100.000	0	
ONW	987.676	1.097.464	109.788	
Westlandse zoom	5.142.043	5.249.934	107.891	
Totaal deelnemingen	**6.229.719**	**6.447.398**	**217.679**	
Totaal	**6.919.488**	**7.091.461**	**171.973**	**afname 2019**

7.3. Vastgoed

Algemeen

Het programma voor vastgoed en grond is in 2018 ondergebracht in het Gebiedsgericht Plan (GGP). De kernwaarden en kwaliteitsniveaus die voor het onderhouden van het gemeentelijk vastgoed gelden zijn in dit plan benoemd. Jaarlijks worden de exploitatie en het beheer en de maatregelen voor nieuwe of vervangingsinvesteringen opgenomen in het GGP Uitvoeringsprogramma.

Exploitatie vaste voorraad

De vaste voorraad bestaat in hoofdlijnen uit het maatschappelijke vastgoed, vastgoed voor huisvesting van de eigen organisatie, cultuur-historisch erfgoed en overige vastgoedobjecten. De exploitatie van de vaste voorraad wordt in de jaarrekening verantwoord onder de volgende programma's:

- Programma A (Economische en Ruimtelijke Ontwikkelingen): culturele accommodaties, kinderopvang, buiten- en binnensportaccommodaties.
- Programma B (Sterke Samenleving): bibliotheken en monumenten.
- Programma C (Ondersteuning, Zorg en Participatie): het SKT.
- Programma E (Fysieke Leefomgeving): rioolgemalen, recreatiegebieden, kinderboerderijen en objecten op het strand.
- Programma F (Dienstverlening en Belastingen): de aula's op de begraafplaatsen.
- Programma G (Bestuur en Veiligheid): brandweer- en reddingsposten.
- Programma H (Algemene dekkingsmiddelen): gemeentewerven.

De toelichting in deze paragraaf heeft betrekking op het groot onderhoud van het gemeentelijk vastgoed (zie overzicht verloop van de voorzieningen).

Exploitatie tijdelijke voorraad

De tijdelijke voorraad bestaat uit het strategische vastgoed, de verkoopportefeuille en het vastgoed in de grondbank OBWZ en ONW. Dit tijdelijke vastgoed wordt beheerd in afwachting van de verkoop of herontwikkeling. In 2019 is een groot gedeelte van de vastgoedvoorraad verkocht, o.a. ten behoeve van woningbouwactiviteiten. Het leegstandbeheer is daardoor afgenomen. Per 31 december 2019 waren er nog 3 kassen (tijdelijk) verpacht. Verder worden nog 5 panden (tijdelijk) anti-kraak bewoond. Tevens worden sommige woningen die in afwachting zijn van sloop, verkoop of door andere ontwikkelingen leeg staan nog tijdelijk verhuurd aan o.a. spoedzoekers. Het aantal woningen in de verhuur bedraagt 22 (waarvan 12 appartementen in de Gantelhof welke als flex- of pauzewoning worden ingezet).

Verkoopresultaten van de vastgoedportefeuille

De verkopen uit de vastgoedportefeuille zijn verantwoord onder Programma A in de jaarrekening. De totale opbrengst bedroeg € 0,5 mln. Verkoopkosten en extra afschrijvingen hebben geleid tot € 0,4 mln. aan kosten. Ten opzichte van de bijgestelde raming is er op product A35 per saldo een netto minder opbrengst gerealiseerd van € 0,1 mln.

Overzicht verloop van de voorziening en bestemmingsreserve

Voor het groot onderhoud aan het gemeentelijk vastgoed wordt een voorzieningen gebruikt. Voor de zwembaden is dit in de vorm van een bestemmingsreserve. Er is nog geen besluit genomen over vervangene nieuwbouw van zwembad De Hoge Bomen. Voor aanvang van de aanbesteding van de exploitatie en het onderhoud van de drie gemeentelijke zwembaden in 2021 wordt met de middelen uit de bestemmingsreserve het onderhoud van de zwembaden op niveau gehouden.

De dotaties en onttrekkingen in 2019 zijn in onderstaand tabel weergegeven:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Stand per 01.01.2019	Dotatie	Onttrekking	Stand per 31.12.2019
Voorziening groot onderhoud gebouwen	2.230	700	1.160	1.770
Bestemmingsreserve zwembaden	1.068	284	315	1.037
Totaal	3.298	984	1.475	2.807

Voor 2019 was voor het groot onderhoud van de gemeentelijke vastgoedobjecten een uitgave begroot van € 584.780,- gebaseerd op het meerjarenperspectief uit het Meerjaren Onderhoudsplan (MOP) 2017. Bij de prorap 2019 is op basis van het onderhoudsplan 2019 de raming voor de uitgaven verhoogd naar € 1.124.780,-. Voor het groot onderhoud aan de zwembaden is bij de Prorap 2019 een onttrekking geraamd van € 340.000,--. Dit bedrag is in overleg met de exploitant tot stand gekomen.

Hoofdstuk 3 Jaarrekening

Hierna wordt via de balans met toelichting en het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting de financiële verantwoording afgelegd over het in het jaar 2019 gerealiseerde beleid.

3.1. Balans per 31 december 2019

ACTIVA (bedragen x € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Vaste activa		
Immateriële vaste activa	**31.316**	**33.079**
- Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio	27.518	29.137
– Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	482	356
– Bijdragen aan activa van derden	3.316	3.586
Materiële vaste activa	**424.158**	**418.156**
- Investeringen met een economisch nut	207.118	209.201
- Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	92.201	91.262
- Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	124.839	117.693
(waarvan uitgegeven in erfpacht)	(0)	(0)
Financiële vaste activa	**28.761**	**29.688**
- Kapitaalverstrekkingen aan:		
- deelnemingen	8.947	8.947
- Leningen aan:		
- woningbouwcorporaties	129	139
- Overige langlopende leningen	19.685	20.602
Totaal vaste activa	**484.235**	**480.923**
Vlottende activa		
Voorraden	**196.017**	**196.633**
- Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	193.864	192.974
- Gereed product en handelsgoederen	2.153	2.372
- Vooruitbetalingen	0	1.287
Uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar	**30.227**	**33.849**
- Vorderingen op openbare lichamen	18.438	18.309
- Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	551	515
- Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier met een rente typische looptijd korter dan één jaar		
- Overige vorderingen	11.238	15.025
Liquide middelen	**712**	**476**
- Kassaldi	6	8
- Banksaldi	706	468
Overlopende activa	**9.987**	**6.675**
- De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel uitgesplitst naar de nog te ontvangen bedragen van:		
- EU	257	188
- Het Rijk	378	40
- Overige Nederlandse overheidslichamen	1.611	1.103
- Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	7.741	5.344
Totaal vlottende activa	**236.943**	**237.633**
Totaal generaal	**721.178**	**718.556**

PASSIVA (bedragen x € 1.000)	31-12-2019	31-12-2018
Vaste passiva		
Eigen vermogen	**252.225**	**258.395**
- Algemene reserve	33.953	37.836
- Bestemmingsreserves	219.833	215.528
- Gerealiseerde resultaat	- 1.561	5.031
Voorzieningen	**60.839**	**58.667**
- Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	40.440	38.792
- Voorzieningen ter egalisering van kosten	1.770	2.230
- Voorzieningen voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is	18.629	17.645
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	**346.283**	**340.318**
- Onderhandse leningen van:		
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	346.165	340.010
- Waarborgsommen	118	308
Totaal vaste passiva	**659.347**	**657.380**
Vlottende passiva		
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	**39.121**	**34.412**
- Banksaldi	11.264	10.098
- Overige schulden	27.857	24.314
Overlopende passiva	**22.710**	**26.764**
- Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume.	9.357	13.005
- De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren uitgesplitst naar de ontvangen bedragen van:		
- Het rijk	970	315
- Overige Nederlandse overheidslichamen	4.866	6.069
- Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	7.517	7.375
Totaal vlottende passiva	**61.831**	**61.176**
Totaal-generaal	**721.178**	**718.556**
Gewaarborgde geldleningen	551.402	569.052
Garantstellingen	324.668	338.676

3.2. Het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening over het begrotingsjaar

	Raming begrotingsjaar vóór wijziging			Raming begrotingsjaar ná wijziging			Realisatie begrotingsjaar		
Omschrijving programma	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**	**Baten**	**Lasten**	**Saldo**
Programma A Economische en Ruimtelijke ontwikkeling	58.059	69.603	11.544	44.078	64.344	20.266	38.019	50.371	12.351
Programma B Sterke Samenleving	1.396	27.527	26.131	2.802	33.396	30.594	2.594	28.220	25.626
Programma C Ondersteuning, zorg en participatie	20.781	79.375	58.595	21.689	95.465	73.776	21.582	91.917	70.335
Programma E Fysieke leefomgeving	4.600	39.858	35.258	5.924	39.450	33.526	5.881	38.913	33.032
Programma F Dienstverlening en Belastingen	23.457	13.724	-9.732	24.726	16.948	-7.778	25.197	18.389	-6.808
Programma G Bestuur en veiligheid	808	18.893	18.085	1.099	21.538	20.439	1.367	21.593	20.226
Algemene dekkingsmiddelen:									
Overhead	2.143	33.620	31.478	2.168	35.987	33.819	2.423	32.484	30.060
Vennootschapsbelasting	0	1.217	1.217	0	500	500	0	233	233
Onvoorzien	0	100	100	0	100	100	0	0	0
Overige Concernstelposten	625	4.822	4.197	139	-5.355	-5.494	155	86	-69
Dividend	12.881	0	-12.881	13.442	0	-13.442	13.230	0	-13.230
Saldo Financieringsfunctie	5.169	-1.395	-6.564	5.559	-1.266	-6.825	5.837	-1.478	-7.315
Algemene uitkeringen	127.250	0	-127.250	131.099	0	-131.099	130.672	0	-130.672
Lokale heffingen	27.487	178	-27.309	27.640	181	-27.458	27.762	161	-27.601
Subtotaal Algemene dekkingsmiddelen	175.555	38.542	-137.013	180.047	30.148	-149.899	180.080	31.487	-148.594
Gerealiseerd totaal saldo van baten en lasten	**284.656**	**287.524**	**2.868**	**280.364**	**301.289**	**20.925**	**274.720**	**280.889**	**6.169**
Toevoeging/onttrekking aan reserves:									
Programma A Economische en Ruimtelijke ontwikkeling	4.888	4.003	-885	10.699	1.502	-9.197	4.490	1.917	-2.573
Programma B Sterke Samenleving	795	0	-795	3.790	0	-3.790	956	0	-956
Programma C Ondersteuning, zorg en participatie	292	0	-292	6.322	808	-5.514	3.441	2.802	-640
Programma E Fysieke leefomgeving	1.552	0	-1.552	741	0	-741	563	0	-563
Programma F Dienstverlening en Belastingen	530	0	-530	270	0	-270	0	0	0
Programma G Bestuur en veiligheid	8	0	-8	601	0	-601	94	0	-94
Programma H Algemene Dekkingsmiddelen	6.282	7.475	-1.193	15.665	14.853	-812	14.628	14.844	217
Subtotaal mutaties reserves	**14.347**	**11.479**	**-2.868**	**38.088**	**17.162**	**-20.925**	**24.171**	**19.563**	**-4.609**
Gerealiseerde resultaat	**299.003**	**299.003**	**0**	**318.452**	**318.452**	**0**	**298.891**	**300.452**	**1.561**

3.3. Toelichtingen

3.3.1. Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding
De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de verordening ex artikel 212 Gemeentewet, waarin door de gemeenteraad op d.d. 11 december 2018 de uitgangspunten voor het financiële beleid, alsmede de regels voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening
De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar wordt gesteld.

Met betrekking tot de verwerking van de algemene uitkering heeft de commissie BBV een stellige uitspraak gedaan. Deze uitspraak houdt in dat in de jaarrekening de algemene uitkering wordt opgenomen conform de in het jaar laatst gepubliceerde accresmededeling, die doorgaans is opgenomen in de september circulaire van het boekjaar.

Met betrekking tot de eigen bijdragen die het CAK int en aan de gemeenten afdraagt geldt op basis van de Kadernota rechtmatigheid 2018 van de commissie BBV het volgende. Gemeenten kunnen op basis van de overzichten van het CAK wel de aantallen personen, soort en omvang van de zorgverlening beoordelen met de eigen WMO-administratie. Probleempunt is dat door het ontbreken van inkomensgegevens op deze overzichten de informatie over de eigen bijdrage ontoereikend is om als gemeente de juistheid op persoonsniveau en volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dat betekent dat door de gemeenten geen zekerheden over omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen worden verkregen als gevolg van het niet kunnen vaststellen van de juistheid op persoonsniveau, zoals hiervoor is toegelicht. De gemeente zal deze onzekerheid in de jaarstukken moeten noemen, ook al ligt de oorzaak niet bij de gemeente.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt; daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden en overlopende vakantiegeld- en verlofaanspraken.

Voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode is dezelfde als die van de meerjarenraming, te weten vier jaar. Indien er sprake is van (eenmalige) schokeffecten (bijvoorbeeld door reorganisaties) dient wel een verplichting opgenomen te worden.

Balans

Vaste activa

Algemeen

De activa met relatief geringe betekenis c.q. waarde (minder dan € 50.000) worden rechtstreeks ten laste van de exploitatie gebracht zoals opgenomen in de financiële verordening. Kosten voor onderhoud of renovatie worden niet langer geactiveerd, tenzij de investering bijdraagt aan de verlenging van de economische en/of technische levensduur van activa. Uitzondering vormen de kosten van gronden en terreinen, deze kosten worden altijd geactiveerd.

Op vaste activa met een beperkte gebruiksduur (materieel en immaterieel) wordt jaarlijks lineair afgeschreven op basis van de verwachte toekomstige gebruiksduur. Piekbetaling gemeentehuis wordt annuïtair afgeschreven.
Aanvang van de afschrijvingen vindt normaal gesproken plaats vanaf de datum van ingebruikname van het actief. Omdat ingebruikname op willekeurige tijdstippen in het jaar kan plaatsvinden, wordt met afschrijven gestart (conform de begroting) in het jaar volgend op het jaar van de ingebruikname.

Slijtende investeringen worden vanaf het eerste jaar na ingebruikneming lineair afgeschreven in de verwachte gebruiksduur, waarbij rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde.
Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is. In het begrotingsjaar heeft een dergelijke vermindering overigens niet plaatsgevonden.

De afschrijvingstermijnen voor de immateriële en materiële vaste activa zijn vastgelegd in de afschrijvingstabellen behorende bij de Financiële verordening gemeente Westland 2019.

Immateriële vaste activa

Algemeen

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- c.q. vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn. Eventuele van derden verkregen specifieke investeringsbijdragen worden in mindering gebracht op het geactiveerde bedrag (artikel 62 lid 2 BBV). Hierbij dient de verkregen bijdrage als bate te worden verantwoord.

Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio

Afsluitkosten van opgenomen geldleningen worden afgeschreven gedurende de restant looptijd van de betrokken geldlening.

Kosten van onderzoek en ontwikkeling van een bepaald actief

De kosten van onderzoek en ontwikkeling worden in 5 jaar afgeschreven. De afschrijving van de geactiveerde kosten van onderzoek en ontwikkeling vangt aan bij ingebruikneming van het gerelateerde materiële vast actief.

Bijdrage aan activa in eigendom van derden

Bijdragen aan activa van derden zijn gewaardeerd tegen het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met afschrijvingen. De verleende bijdragen worden afgeschreven in de periode waarin het betrokken actief van de derde op basis van de door de gemeente gestelde voorwaarden moet bijdragen aan de publieke taak.

Materiële vaste activa

Algemeen

Activa worden gewaardeerd op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. De verkrijgingsprijs omvat de inkoopprijs en de bijkomende kosten. De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten, welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend inclusief de direct toe te rekenen salariskosten. In de vervaardigingsprijs kunnen voorts worden opgenomen een redelijk deel van de indirecte kosten en de

rente over het tijdvak die aan de vervaardiging van het actief worden toegerekend; in dat geval vermeldt de toelichting dat deze kosten rente is geactiveerd.

Investeringen met economisch nut
Deze materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht.

Op grondbezit met economisch nut (buiten de openbare ruimte) wordt niet afgeschreven.

Niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG) onder Materiële vaste activa (opnemen als gebruik wordt gemaakt van de overgangsbepaling):

Conform de notitie grondbeleid in begroting en jaarstukken (2019) van de commissie BBV zijn NIEGG en bouwgronden in exploitatie (BIE) die per 1 januari 2018 uit exploitatie zijn genomen, op basis van een overgangsbepaling tegen de boekwaarde per 1 januari 2018 (ingangsdatum Wijzigingsbesluit) geherrubriceerd naar de materiële vaste activa. Deze overgangsbepaling heeft een looptijd van 4 jaar. Voor 31 december 2019 heeft een toets plaatsgevonden op de marktwaarde van deze gronden tegen de geldende bestemming op het moment van de marktwaardetoets. Aangezien hierbij geen duurzame waardevermindering is vastgesteld, hoeft er in 2019 geen afwaardering van deze gronden plaats te vinden.

Conform de notitie grondbeleid in begroting en jaarstukken (2019) worden gronden die zijn verworven met het oog op gebiedsontwikkeling, maar waarvoor nog geen operationele grondexploitatie is vastgesteld opgenomen onder de materiële vaste activa (artikel 52 lid 1 onderdeel a BBV). Dergelijke gronden worden in de regel aangeduid als ‘warme gronden’. Het toerekenen (activeren) van andere kosten is daarbij niet toegestaan.

Gronden die zijn verworven met het oog op concrete ontwikkeling door de gemeente, maar waarvoor nog geen operationele grondexploitatie is vastgesteld mogen, voor wat betreft de toepassing van artikel 65 lid 1 BBV, worden gewaardeerd tegen de waarde volgens de toekomstige bestemming, mits wordt voldaan aan de volgende voorwaarden:

- de gronden moeten deel uitmaken van een door de gemeenteraad vastgestelde visie of masterplan voor (een) concrete en binnen afzienbare tijd te starten grondexploitatie(s), waarin de gebiedsontwikkeling van totaalplan naar deelgrondexploitaties is vastgelegd;
- de gebiedsontwikkeling mag niet zodanig conflicteren met de uitkomst van de inventarisatie van bedreigingen dat die de ontwikkeling in de weg kunnen staan, bijvoorbeeld op het gebied van milieu of bereikbaarheid;
- de visie/het masterplan mag niet strijdig zijn met beleid van de provincie en/of het rijk;
- er is een betrokkenheid bij de gebiedsontwikkeling van provincie of rijksoverheid;
- het mag alleen gaan om gebiedsontwikkeling voor de bouw van woningen en niet voor bedrijfsterreinen;
- periodiek (minimaal eens in de 2 jaar) worden de gronden getaxeerd tegen de waarde volgens de toekomstige woningbouwbestemming, met inachtneming van de inherente onzekerheden van de ontwikkelmogelijkheden.

Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.
Wanneer investeringen grotendeels of meer worden gedaan voor riolering, het inzamelen van huishoudelijk afval of andere alsook voor rechten die op grond van art. 229 lid 1 a en b Gemeentewet worden geheven, dan worden deze investeringen op de balans opgenomen in een aparte categorie: de investeringen met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.

Investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut
Investeringen met een maatschappelijk nut worden, evenals investeringen met een economisch nut, geactiveerd en over de verwachte toekomstige gebruiksduur afgeschreven. De verplichting om alle investeringen te activeren volgens de nieuwe methode geldt alleen voor investeringen die vanaf het begrotingsjaar 2019 worden gedaan. In de gemeente Westland was het al langer gebruikelijk om alle investeringen, dus ook die met een maatschappelijk nut, te activeren. In het verleden kon bij investeringen met een maatschappelijk nut in voorkomende gevallen reserves direct in mindering worden gebracht op het betreffende actief. Dit mag dus niet meer.

In erfpacht uitgegeven gronden
Voor in erfpacht uitgegeven gronden geldt de uitgifteprijs van eerste uitgifte als verkrijgingsprijs. Gronden in eeuwigdurende erfpacht worden gewaardeerd tegen registratiewaarde. Eventuele afkoopsommen voor voortdurende contracten zijn verwerkt onder de langlopende schulden en vervallen naar rato van afkoopperiode vrij ten gunste van het resultaat.

Financiële vaste activa
Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen, (overige) leningen u/g en (overige) uitzettingen zijn – tenzij hierna anders is vermeld - opgenomen tegen nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs zal afwaardering plaatsvinden. Tot dusver is een dergelijke afwaardering niet noodzakelijk gebleken. De actuele waarde ligt ruim boven de verkrijgingsprijs.

Van een deelneming is krachtens artikel 1 lid d BBV sprake als de gemeente participeert in het aandelenkapitaal van een NV of BV.

Vlottende activa

Voorraden
Onderhanden werk, gronden in exploitatie
De als onderhanden werken opgenomen bouwgronden in exploitatie zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend (zoals grondaankopen en kosten van bouw- en woonrijpmaken) alsmede een redelijk te achten aandeel in de rentekosten en de administratie- en beheerskosten.

Voor winstneming geldt de percentage of completion methode: baten en lasten – en het daaruit vloeiende resultaat – worden toegerekend aan de periode waarin deze zijn gerealiseerd. Bij meerjarige projecten betekent dit dat (de verwachte) winst niet pas aan het eind van het project als gerealiseerd moet worden beschouwd, maar gedurende de looptijd van het project tot stand komt en ook als zodanig moet worden verantwoord. Het verantwoorden van tussentijdse winst is daarmee geen keuze maar een verplichting die voortvloeit uit het realisatiebeginsel. Bij het bepalen van de tussentijdse winst is het wel noodzakelijk de nodige voorzichtigheid te betrachten. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid en dient er winst te worden genomen:
1. Het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat.
2. De grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht.
3. De kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie gerealiseerd).

Zolang daarvan geen sprake is, worden de verkregen verkoopopbrengsten ten volle op de vervaardigingskosten in mindering gebracht. Indien er sprake is van winst, wordt deze berekend op basis van de eindwaarde van het project, conform de notitie 'grondbeleid in begroting en jaarstukken (2019)' van de commissie BBV. Als de berekening van de tussentijdse winstneming volgens de

percentage of completion methode ertoe leidt dat in eerdere jaren teveel winst is genomen, dan neemt de gemeente de eerder teveel genomen winst terug. Subsidiebaten en de daarbij behorende subsidiabele kosten bij grondexploitaties maken geen onderdeel uit van de tussentijdse winstneming en worden verantwoord op het moment dat de subsidie volgens de subsidievoorwaarden is gerealiseerd.

Gereed product
Gerede producten worden gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde indien de marktwaarde lager is dan de kostprijs. Dat laatste doet zich vooral voor indien voorraden incourant worden. De kostprijs bestaat uit de verrekenprijzen van grond- en hulpstoffen en de loon- en machinekosten die aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar
Vorderingen
De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid zijn er een drietal voorzieningen in mindering gebracht (algemene debiteuren, debiteuren belastingen en sociale zaken). De voorzieningen worden statisch bepaald op basis van de geschatte inningskansen.

Liquide middelen en overlopende posten
Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Vaste passiva
Eigen vermogen
Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve, de bestemmingsreserves en het gerealiseerde resultaat na bestemming volgend uit het overzicht van baten en lasten. Het resultaat wordt afzonderlijk opgenomen als onderdeel van het eigen vermogen. Een bestemmingsreserve is een reserve waaraan de raad een bepaalde bestemming heeft gegeven.

Voorzieningen
Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De pensioenverplichting ten behoeve van de wethouders is echter tegen de contante waarde van de (reeds opgebouwde) toekomstige uitkeringsverplichtingen gewaardeerd. De wachtgeldverplichting voor wethouders wordt gewaardeerd tegen de contante waarde van het resterende recht van de huidige wachtgeld ontvangers en tegen een deel van de contante waarde van opgebouwde rechten van de zittende wethouders op basis van ervaringscijfers. De onderhoudsegalisatievoorzieningen stoelen op een meerjarenraming van het uit te voeren groot onderhoud aan (een deel van) de gemeentelijke kapitaalgoederen, waarin rekening is gehouden met de kwaliteitseisen die ter zake geformuleerd zijn. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen die is opgenomen in het jaarverslag is het beleid ter zake nader uiteengezet.

Het is niet langer toegestaan om bij onvoldoende financiële middelen een termijn van vier jaar te hanteren voor het vormen van de voorziening. De reden hiervoor is het effect op de financiële kengetallen. Er kan in geen van de voorkomende gevallen sprake zijn van een negatieve voorziening. Een onverwacht bij de jaarrekening gesignaleerde negatieve stand moet via een eenmalige last worden gedekt. Een tijdig bij de begroting gesignaleerde verwachte negatieve stand moet via aanpassing van de toekomstige stortingen worden gedekt.

In de raad van 13 december 2016 is de geactualiseerde nota reserves en voorzieningen vastgesteld. Deze nota heeft tot doel een betere onderbouwing van de reserves en voorzieningen, bovendien zijn de spelregels aangegeven voor de vorming en het gebruik van de reserves en voorzieningen.

Vaste schulden
Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rente typische looptijd van één jaar of langer.

Verplichting voortvloeiend uit leasing
De waardering van de verplichting uit hoofde van de financial leasing van de vervoermiddelen vindt plaats tegen de contante waarde van de contractueel verschuldigde leasetermijnen.

Vlottende passiva
De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Borg- en Garantstellingen
Voor zover leningen door de gemeente gewaarborgd zijn, is buiten telling het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen. Overigens is in de toelichting op de balans nadere informatie opgenomen.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen
In de toelichting op de balans worden belangrijke niet in de balans opgenomen financiële verplichtingen vermeld waaraan de gemeente voor toekomstige jaren is verbonden (bijvoorbeeld langlopende huurcontracten en leasecontracten).

Het overzicht van baten en lasten
Het overzicht van baten en lasten geeft de omvang weer van alle baten en lasten en het saldo daarvan. Het saldo van de baten en lasten (resultaat) wordt afzonderlijk opgenomen in de balans, maar wordt automatisch onderdeel van de Algemene Reserve.

3.3.2. Toelichting op de balans per 31 december 2019 (bedragen X € 1.000)

ACTIVA

Vaste activa

Immateriële vaste activa

De post immateriële vaste activa wordt onderscheiden in:

	31-12-2019	31-12-2018	01-01-2019 Correctie	01-01-2019
Kosten verbonden aan sluiten geldlening en het saldo van agio en disagio	27.518	29.137	0	29.137
Kosten onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	482	356	0	356
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	3.316	3.586	0	3.586
Totaal	**31.316**	**33.079**	**0**	**33.079**

Het hierna opgenomen overzicht geeft het verloop weer van de immateriële vaste activa gedurende het jaar 2019:

	Boek-waarde 31-12-2018	Investe-ringen	Desinves-teringen	Afschrij-vingen	Bijdragen van derden	Afwaar-der-ringen	Correctie 01-01-2019	Boek-waarde 31-12-2019
Kosten afsluiten geldleningen, agio/disagio	29.137	0	0	1.619	0	0	0	27.518
Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	356	137	0	11	0	0	0	482
Bijdragen aan activa van derden	3.586	0	0	269	0	0	0	3.316
Totaal	**33.079**	**137**	**0**	**1.899**	**0**	**0**	**0**	**31.316**

De afschrijving betreft met name de in 2012 geactiveerde verschuldigde boeterente van € 38,8 mln. af te schrijven in 24 jaar voor het vervroegd aflossen van BNG lening L.40.101826 met een restschuld van € 156,7 mln.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa bestaan uit de volgende onderdelen:

	31-12-2019	31-12-2018	01-01-2019 Correctie	01-01-2019
- Investeringen met een economisch nut	207.118	209.463	-262	209.201
- Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	92.201	91.261	1	91.262
- Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	124.682	117.432	261	117.693
(waarvan in erfpacht uitgegeven)	(0)	(0)	(0)	(0)
Totaal	**424.002**	**418.156**	**0**	**418.156**

In het boekjaar 2019 is er geen boekwaarde betreffende erfpachtgronden. Verwezen wordt naar de toelichting onder niet uit de balans blijkende verplichtingen.

De investeringen met economisch nut kunnen als volgt worden onderverdeeld:

	Boekwaarde per 31-12-2019	Boekwaarde per 31-12-2018	Correctie 01-01-2019	Boekwaarde per 01-01-2019
Gronden en terreinen	28.138	34.764	-6.960	27.804
Gronden bestemd voor gemeentelijke gebiedsontwikkeling	6.961	0	6.960	6.960
Woonruimten	442	740	-553	187
Bedrijfsgebouwen	152.377	154.213	0	154.213
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	2.044	1.599	283	1.882
Vervoermiddelen	705	833	0	833
Machines, apparaten en installaties	2.184	2.654	8	2.662
Overige materiële vaste activa	14.267	14.659	0	14.659
Totaal	**207.118**	**209.463**	**-262**	**209.201**

Het onderstaand overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de overige investeringen met economisch nut weer:

	Boek-waarde 31-12-2018	Investe-ringen	Desin-veste-ringen	Afschrij-vingen	Bijdragen van derden	Afwaar-dering	Correctie 01-01-2019	Boek-waarde 31-12-2019
Gronden en terreinen	34.764	926	511	44	0	36	-6.960	28.138
Gronden bestemd voor gemeentelijke gebiedsontw.	0	0	0	0	0	0	6.961	6.961
Woonruimten	740	442	0	6	0	181	-553	442
Bedrijfsgebouwen	154.213	3.167	0	5.003	0	0	0	152.377
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	1.599	453	0	109	182	0	283	2.044
Vervoermiddelen	833	103	0	231	0	0	0	705
Machines, apparaten en installaties	2.654	771	0	1.249	0	0	8	2.184
Overige materiële vaste activa	14.659	1.840	0	2.045	187	0	0	14.267
Totaal	**209.463**	**7.702**	**511**	**8.687**	**369**	**217**	**-261**	**207.118**

Vanwege een herziene balansclassificatie van een viertal activa wordt de balans per 1 januari 2019 gecorrigeerd met € 261.481. 'Warme gronden' worden vanaf boekjaar 2019 opgenomen onder de materiële vaste activa, gronden en terreinen. Hiervoor is een correctie opgenomen voor een bedrag van € 6.960.536.

Onder bijdragen zijn de bijdragen van derden opgenomen die direct gerelateerd zijn aan de investering. Onder de afwaarderingen staan de afwaarderingen vermeld wegens duurzame waardeverminderingen. De afwaardering op Gronden en terreinen vindt plaats door de verkoop van een in erfpacht uitgegeven perceel (afwaardering € 36.300). De afwaardering op Woonruimten is een gevolg van de verkoop van Emmastraat 1 te Monster (afwaardering € 181.405).

De belangrijkste in het boekjaar gedane investeringen vanaf € 0,75 mln. (zowel positief als negatief) staan in het hierna opgenomen overzicht vermeld.

Omschrijving	Investeringen (vermeerderingen)	Desinvesteringen/Bijdragen van derden (verminderingen)
Twee Pleinenweg, aankoop grond Honderdland	921	511
Tijdelijke huisv. Godfried Bomansschool Waelpark	1.698	0
Vervangen kunstgrasvelden 2018 (Lyra)	1.062	147
Diverse investeringen onder € 0,75 mln.	4.021	222
Totaal	**7.702**	**880**

De investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven kunnen als volgt worden onderverdeeld:

	31-12-2019	31-12-2018	01-01-2019 Correctie	01-01-2019
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	89.653	88.694	1	88.695
Machines, apparaten en installaties	1.807	1.701	0	1.701
Overige materiële vaste activa	742	866	0	866
Totaal	**92.201**	**91.261**	**1**	**91.262**

Het hierna opgenomen overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven weer:

	Boek-waarde 31-12-2018	Investe-ringen	Desin-veste-ringen	Afschrij-vingen	Bijdragen van derden	Afwaar-dering	Correctie 01-01-2019	Boek-waarde 31-12-2019
Grond-, weg- en water-bouwkundige werken	88.694	4.192	36	3.198	0	0	1	89.653
Machines, apparaten en installaties	1.701	234	0	128	0	0	0	1.807
Overige materiële vaste activa	866	0	0	125	0	0	0	742
Totaal	**91.261**	**4.426**	**36**	**3.451**	**0**	**0**	**1**	**92.201**

Vanwege een herziene balansclassificatie van een drietal activa wordt de balans per 1 januari 2019 gecorrigeerd met € 1.177.

Onder bijdragen van derden zijn de bijdragen van derden opgenomen die direct gerelateerd zijn aan de investering. Onder de afwaarderingen staan de afwaarderingen vermeld wegens duurzame waardeverminderingen.

De belangrijkste in het boekjaar gedane investeringen vanaf € 0,75 mln. (zowel positief als negatief) staan in onderstaand overzicht vermeld.

Omschrijving	Investeringen (vermeerderingen)	Desinvesteringen/Bijdragen van derden (verminderingen)
Vervanging riolering vrijverval 2018	1.358	0
Diverse investeringen onder € 0,75 mln.	3.068	36
Totaal	**4.426**	**36**

De investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut kunnen als volgt worden onderverdeeld:

	31-12-2019	31-12-2018	01-01-2019 Correctie	01-01-2019
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	121.835	114.712	269	114.981
Machines, apparaten en installaties	701	566	-8	558
Overige materiële vaste activa	2.303	2.154	0	2.154
Totaal	**124.839**	**117.432**	**261**	**117.693**

De boekwaarde van de investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut had het volgende verloop:

	Boek-waarde 31-12-2018	Investe-ringen	Desin-veste-ringen	Afschrij-vingen	Bijdragen van derden	Afwaar-dering	Correctie 01-01-2019	Boek-waarde 31-12-2019
Grond-, weg- en water-bouwkundige werken	114.712	16.751	2.816	4.543	2.538	0	269	121.835
Machines, apparaten en installaties	566	300	0	102	55	0	-8	701
Overige materiële vaste activa	2.154	431	1	281	0	0	0	2.303
Totaal	**117.432**	**17.482**	**2.817**	**4.926**	**2.593**	**0**	**261**	**124.839**

Vanwege een herziene balansclassificatie van een drietal activa wordt de balans per 1 januari 2019 gecorrigeerd met € 260.304.

Onder bijdragen van derden zijn de bijdragen van derden opgenomen die direct gerelateerd zijn aan de het betrokken actief. Onder de afwaarderingen staan de afwaarderingen vermeld wegens duurzame waardeverminderingen.

De belangrijkste in het boekjaar gedane investeringen vanaf € 0,75 mln. (zowel positief als negatief) staan in onderstaand overzicht vermeld.

Omschrijving	Investeringen (vermeerderingen)	Desinvesteringen/Bijdragen van derden (verminderingen)
Aanleg Oostelijke randweg De Lier	1.202	34
Ontsluiting Teylingen	1.147	1.957
Directe verbinding Maasdijk en Honderdland	722	1.217
Aanleg rotonde Coldenhovelaan	1.230	452
Vervanging verhardingen 2018	2.892	104
Vervanging verhardingen 2019	1.307	195
Diverse investeringen onder € 0,75 mln.	8.982	1.451
Totaal	**17.482**	**5.410**

Financiële vaste activa

Het verloop van de financiële vaste activa gedurende het jaar 2019 wordt in het hierna opgenomen overzicht weergegeven:

	Boek-waarde 31-12-2018	Investe-ringen	Desin-veste-ringen	Afschrijvingen / aflossingen	Afwaar-deringen	Boek-waarde 31-12-2019
Kapitaalverstrekkingen aan:						
- deelnemingen	8.947	0	0	0	0	8.947
Leningen aan:						
- woningbouwcorporaties	139	0	10	0	0	129
Overige langlopende leningen	20.602	2.468	0	3.385	0	19.685
Totaal	**29.688**	**2.468**	**10**	**3.385**	**0**	**28.761**

Kapitaalvertrekking aan deelnemingen:
Er hebben geen mutaties plaatsgevonden.

Leningen aan woningcorporaties:
Een bedrag van € 10.879 is in 2019 gedesinvesteerd op diverse leningen aan woningcorporaties.

Overige langlopende leningen
De investering betreft met name de uitbetaling van bijdragen aan het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (SVn) met betrekking tot Startersleningen voor een bedrag van € 2.467.270. De aflossing betreft de hypothecaire geldleningen ambtenaren voor een bedrag van € 893.460 en de aflossing op startersleningen voor een bedrag van € 2.467.270.

Vlottende activa
Voorraden
De in de balans opgenomen voorraden worden uitgesplitst naar de volgende categorieën:

Voorraden	31.12.2019	31.12.2018
* Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	193.864	192.974
* Gereed product en handelsgoederen	2.153	2.372
* Vooruitbetalingen	0	1.287
Totaal	**196.017**	**196.633**

Van de bouwgronden in exploitatie kan van het verloop het volgende overzicht worden weergegeven:

	Boek-waarde 31-12-2018	Overboeking gronden	Vermeer-deringen	Vermin-deringen	Resultaat-Neming / Voorziening	Boek-waarde 31-12-2019
* Onderhanden werk (bouwgrond-exploitatie	192.974	0	20.804	22.323	2.409	193.864
* Vooruitbetalingen	1.287			1.287		0
Totaal	**194.261**	**0**	**20.804**	**23.610**	**2.409**	**193.864**

De post "Gereed product en handelsgoederen" bestaat uit gronden en panden welke voor verkoop gereed zijn. Het verloop wordt in het hierna opgenomen overzicht weergegeven:

	Boek-waarde 31-12-2018	Overboe-king gronden	Vermeer-deringen	Vermin-deringen	Resultaat Neming / Voor-ziening	Afschrij-vingen	Afwaar-deringen	Boek-waarde 31-12-2019
* Gereed product en handels-goederen	2.372	0	2	15	0	0	206	2.153
Totaal	**2.372**	**0**	**2**	**15**	**0**	**0**	**206**	**2.153**

Door voorgenomen verkoop van het open terrein aan de Zuideinde te Naaldwijk heeft een afwaardering plaatsgevonden van € 206.000.

Ten opzichte van 31-12-2018 is de voorziening onderhanden werk met € 0,4 mln. afgenomen als gevolg van bijstellingen zoals opgenomen in het MPG 2019 en aanvullende besluitvorming in de raadsvergadering van 18 februari 2020 m.b.t. de grondexploitatie brandweerlocatie. Per 31-12-2019 bedraagt de voorziening € 10,6 mln.
In 2019 heeft een tussentijdse winstneming plaatsgevonden en afsluiting complexen van € 2 mln. Volgens de BBV voorschriften is het verplicht om jaarlijks op basis van het voorzichtigheids- en realisatiebeginsel tussentijds winst te nemen. Voor een tweetal projecten (Horticoop en Hoogeland) heeft dit in 2019 plaatsgevonden.
Een globale prognose voor projecten met exploitatieopzet (x € 1.000) ziet er als volgt uit:

Projecten met exploitatieopzet	193.864
Nog te maken kosten	82.500
Nog te verwachten opbrengsten	-276.899
Verwacht exploitatie resultaat	-535

Waardering gronden bouwgrondexploitatie
De waardering van de gronden vindt plaats tegen de verkrijging – of vervaardigingsprijs. Bij de waardering is ook rekening gehouden met de afwaardering van de gronden indien de marktwaarde op de balansdatum lager is.

De waardering van de gronden in exploitatie per 31 december 2019 is gebaseerd op de geactualiseerde grondexploitaties volgens het MPG 2020, zoals vastgesteld door de raad op 18 februari 2020. Het MPG en de grondexploitatierekeningen zijn gebaseerd op de huidige inzichten en de naar dit moment best mogelijk inschatting van de ramingen, scenario's en verwachte (financiële) uitkomsten. Jaarlijks worden de exploitaties geactualiseerd om te anticiperen op ontwikkelingen. Deze actualisaties leiden tot aangepaste waarderingen van de gronden in exploitatie en hiermee samenhangende voorzieningen en risico's in de jaarrekening 2019.

Bij projecten waarvoor de gemeente een grondbankfunctie vervult zijn afspraken gemaakt, met als uitgangspunt dat de afname van gronden gegarandeerd wordt, waardoor de rentelasten niet blijven oplopen. Aan deze afspraken wordt volledig voldaan.

Binnen de grondexploitatie staat een dubieuze vordering open van € 1,2 mln. Hiervoor is in 2017 een voorziening getroffen ten laste van de grondexploitatie.

Grondexploitaties deelnemingen
De door de deelnemingen vastgestelde grondexploitaties sluiten met een negatief resultaat. In de jaarrekening is rekening gehouden met verliezen op de grondexploitaties die samen met marktpartijen in een deelneming zijn ondergebracht. Deze verliezen komen tot uitdrukking in de waardering van het aandelenkapitaal van de deelnemingen en in de voorziening grondexploitaties. Jaarlijks worden de

grondexploitaties geactualiseerd om tijdig op de ontwikkelingen te kunnen anticiperen. De berekening van deze verliezen is gebaseerd op de jaarrekening en grondexploitaties die door de deelnemingen zijn opgesteld en door de accountant van de verbonden partijen zijn gecontroleerd, aangevuld met een eigen risicoanalyse van de gemeente. De waardering van de deelnemingen en het bepalen van de hoogte van de voorzieningen is daarmee gebaseerd op inschattingen die de deelnemingen en gemeente naar huidige inzichten maakt en is de naar dit moment best mogelijk inschatting van de ramingen, scenario's en verwachte (financiële) uitkomsten.

Programmering, fasering en omvang van ramingen, zowel voor de waardering van de gronden bouwgrondexploitatie als van de deelnemingen blijven belangrijke onzekerheden. Naar dit moment, het moment van vaststellen de jaarrekening 2019, zijn dit de beste en meest actuele inschattingen.

Voor een nadere toelichting op de grondexploitatie wordt verwezen naar de toelichting op het programma Economische en Ruimtelijke Ontwikkeling en de paragraaf Grondbeleid en vastgoed.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar
De in de balans opgenomen uitzettingen met een looptijd van één jaar of minder kunnen als volgt gespecificeerd worden:

Soort vordering	Boekwaarde 31-12-2019	Voorziening oninbaarheid	Balanswaarde 31-12-2019	Balanswaarde 31-12-2018
Vorderingen op openbare lichamen	18.438	0	18.438	18.309
Rekening-courant verhoudingen met niet-financiële instellingen	551	0	551	515
Overige vorderingen	16.538	5.300	11.238	15.025
Totaal	**35.527**	**5.300**	**30.227**	**33.849**

Voor verwachte oninbaarheid van vorderingen is ultimo 2019 een drietal voorzieningen opgenomen van in totaal € 5.300.273. Deze drie voorzieningen zijn: een voorziening voor algemene vorderingen (1), een voorziening voor vorderingen in relatie met belastingen (2) en een voorziening voor vorderingen in relatie tot sociale zaken (3). Deze voorzieningen zijn ingesteld om mogelijk oninbare vorderingen op te kunnen vangen. In 2019 is de hoogte van deze voorzieningen opnieuw bepaald en aangepast op basis van dezelfde berekeningsmethode als voorgaande jaren en op basis van juridisch advies.

De zes grootste mogelijk oninbare vorderingen (algemene vorderingen (1)) betreffen een totaalbedrag van € 4.149.383. Deze vorderingen zijn rechtstreeks in de voorziening opgenomen voor een zelfde bedrag. Het resterende deel van de voorzieningen bestaat grotendeels uit de voorziening voor Sociale zaken en enkele kleinere openstaande vorderingen. Wij achten dit volwaardige vorderingen, die mogelijk niet in zijn geheel ontvangen zullen worden. Een van de openstaande Algemene vorderingen (1) betreft de vordering asbestbrand Wateringen. Ook deze vordering zien wij als een volwaardige vordering die naar verwachting niet in zijn geheel ontvangen zal worden. De vordering is gewaardeerd in overeenstemming met de uitspraak/het oordeel van de Raad van State van 10 mei 2017 en eventuele latere correspondentie en juridisch proces.

Verplicht Schatkistbankieren
Verplicht Schatkistbankieren (SKB) houdt in dat overtollige middelen boven een bepaalde drempel moeten worden aangehouden in de schatkist bij het ministerie van Financiën. Dit is ingesteld omdat dit een verlagend effect heeft op het EMU-saldo van de gehele collectieve sector. De regeling SKB schrijft voor dat het gemiddelde per kwartaal dat buiten de schatkist wordt aangehouden niet hoger mag zijn dan een drempelwaarde. Dit betekent dat gedurende het kwartaal de gemiddelde creditstand op de rekeningcourant op dag basis moet worden gemonitord. Roodstanden worden niet meegerekend bij de berekening van dit gemiddelde, die worden voor die dag opgenomen met een waarde gelijk aan nul. Dreigt de drempel overschreden te worden dan moet een gedeelte naar de schatkist worden

overgeboekt. Wij hebben gekozen voor een automatische afroming van de rekening courant naar de schatkistrekening als het creditsaldo op dag basis boven deze drempel uitkomt. Zo wordt automatisch voorkomen dat wij te veel geld buiten de schatkist aanhouden op kwartaalbasis.

Het drempelbedrag is gelijk aan 0,75% van de begroting voor het betreffende jaar als deze lager is dan € 500 mln. Voor de gemeente Westland is de drempel voor 2019 gelijk aan € 2.355.000.

Berekening Drempel SKB 2019	Begroting Westland 2019	Drempel
0,75%	€ 314.000.000	€ 2.355.000

Saldo SKB per kwartaal				
Kwartaal	1	2	3	4
Saldo RC gemiddeld (€)	€ 209.330	€ 301.592	€ 171.517	€ 259.825

Hoewel we sturen op een negatieve stand op de rekening courant, ontstaat soms een kortstondig positieve stand. Belangrijke oorzaken zijn de jaarlijkse ontvangst uit het BTW Compensatiefonds (BCF) op uiterlijk 1 juli van het jaar en ontvangst van dividend. Uit bovenstaande tabel blijkt dat de drempelwaarde in geen van de kwartalen is overschreden.

Liquide middelen

Het saldo van de liquide middelen bestaat uit de volgende componenten:

	31-12-2019	31-12-2018
Kassaldi	6	8
Banksaldi	706	468
Totaal	**712**	**476**

De kas-, en banksaldi zijn in de jaarrekening als volgt verwerkt:

Onder de liquide middelen is verantwoord	€ 0,71 mln.
Onder de vlottende passiva is verantwoord	€ 11,26 mln.
Per saldo een schuld van	€ 10,55 mln.

Overlopende activa:

De post overlopende activa kan als volgt onderscheiden worden:

	31-12-2019	31-12-2018
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel	2.246	1.331
Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	7.741	5.344
Totaal	**9.987**	**6.675**

Onder de post “Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen” is voor een bedrag van € 863.343 aan vorderingen opgenomen die betrekking hebben op faciliterende ontwikkelingen. Op grond van afgesloten of nog af te sluiten anterieure overeenkomsten is kostenverhaal voor deze projecten verzekerd.

De in de balans opgenomen van EU, Rijk en provincies nog te ontvangen voorschotbedragen die zijn ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel kunnen als volgt worden gespecificeerd (vanaf € 0,1 mln.):

Specifieke uitkering	Saldo 31-12-2018	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31-12-2019
BioBoost claim	141	252	141	252
Sponge claim	47	5	47	5
Subtotaal EU	188	257	188	257
Algemene uitkering 2016 en 2017	0	245	0	245
Diverse nog te ontvangen Rijk	40	133	40	133
Subtotaal Rijk	40	378	40	378
Aanpassing kruising Haagweg/Molenweg	0	218	0	218
Rotonde Coldenhovelaan-Herenlaan	0	452	0	452
Vervanging verhardingen	165	0	0	165
Jeugdhulp in gezinsvormen	0	106	0	106
Rotonde N223	158	0	158	0
Snelfietspad	293	0	293	0
Gebiedsontwikkeling Boomawatering	315	0	315	0
Diversen nog te ontvangen overige Nederlandse overheidslichamen	171	670	171	670
Subtotaal overige Nederlandse overheidslichamen	1.103	1.446	937	1.611
Totaal	1.331	2.081	1.165	2.246

PASSIVA
Vaste passiva

Eigen Vermogen
Het in de balans opgenomen eigen vermogen bestaat uit de volgende posten:

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2019	Boekwaarde 31-12-2018
Algemene reserve	33.953	37.836
Bestemmingsreserves	219.833	215.528
Gerealiseerde resultaat	-1.561	5.031
Totaal	**252.225**	**258.395**

Het verloop in 2019 wordt in het hierna opgenomen overzicht per reserve weergegeven:

	Boek-waarde 31-12-2018	Toevoeging	Onttrekking	Bestem-ming resultaat vorig boekjaar	Vermin-dering ter dekking van afschrij-vingen	Boek-waarde 31-12-2019
Algemene reserve	37.836	5.281	8.011	1.153	0	33.953
Algemene reserve – gerealiseerde resultaat	5.031	-5.031	1.561	0	0	-1.561
Greenport	163	0	0	0	0	163
Masterplan Digitaliseren	0	2.837	96	0	0	2.741
Bovenwijkse voorzieningen	1.083	742	1.810	0	0	16
Volkshuisvesting	2.554	88	58	0	0	2.583
Vastgoed PO	199	0	199	0	0	0
Egalisatie rente opslag grondbanken	3.513	847	0	0	0	4.360
Garantieloon (fusie)	229	0	36	0	0	193
Flankerende personele middelen	6.549	0	0	0	0	6.549
Sociaal domein	10.089	3.032	3.853	0	0	9.268
Risicobeheersing SD onderdeel participatie	0	808	0	0	0	808
Kosten Startersleningen	705	259	68	0	0	896
Kosten Blijversleningen	113	0	0	0	0	113
Nieuwbouw gemeentehuis	35.369	450	985	0	645	34.189
FES projecten	76	0	76	0	0	0
Centrumplannen	2.054	0	184	0	0	1.870
Sociaal maatschappelijke visie	499	0	14	0	0	485
Sportaccommodaties	72	0	0	0	0	72
De Waterman	15	0	0	0	0	15
Zwembaden	1.068	284	315	0	0	1.037
Versterking financiële soliditeit	109.527	0	0	0	0	109.527
Werk en Inkomen	5.764	1.993	194	0	0	7.563
Omgevingswet	3.127	0	907	0	0	2.219
Verkeersprojecten	767	1.906	124	0	0	2.549
Afval	964	0	964	0	0	0

	Boek-waarde 31-12-2018	Toevoeging	Onttrekking	Bestem-ming resultaat vorig boekjaar	Vermin-dering ter dekking van afschrij-vingen	Boek-waarde 31-12-2019
Bruggen van Hoogheemraadschap Delfland	25	0	0	0	0	25
Garantieregeling en risico cluster-financiering aardwarmte	450	0	0	0	0	450
Waterproblematiek	1.102	200	536	0	0	766
Egalisatie beheerplannen	10	0	0	0	0	10
Egalisatie vastgoed	2.056	0	506	0	0	1.550
Overdracht eigendom provinciale wegen	1.063	0	0	0	0	1.063
Stimuleringsregeling Duurzame energie	327	0	87	0	0	240
Riolering	1.082	0	133	0	0	949
Wegen	861	0	185	0	0	676
Faciliterende ontwikkelingen	1.344	594	147	0	0	1.790
Provisie garantstelling	912	377	0	0	0	1.289
Kwaliteitsimpulsen projecten	1.555	0	30	0	0	1.525
Fonds Leefomgeving	1.455	0	1.455	0	0	0
Duurzaamheidsfonds	3.500	0	534	0	0	2.966
Noodfonds huisvesting primair onderwijs	500	0	0	0	0	500
Nieuwbouw gemeentewerf	1.815	0	0	0	0	1.815
Dekking investeringen maatschappelijk nut	8.105	4.783	250	0	24	12.614
Dekking investeringen economisch nut	4.868	112	0	0	594	4.386
Totaal	258.395	19.563	23.316	1.153	1.263	252.225

Onder “Bestemming resultaat” staan de toevoegingen of onttrekkingen vermeld uit hoofde van de bestemming van het resultaat van het voorgaande boekjaar. Onder de afschrijvingen staan de verminderingen vermeld in verband met de afschrijvingen op activa waarvoor een specifieke bestemmingsreserve is gevormd.

Onderstaand een toelichting op de omvang en mutaties van de reserves.

Verloopoverzicht **algemene reserve** in het boekjaar 2019:

Omschrijving	Mutaties	Stand
* Stand 31 december 2018 voor resultaatbestemming		37.836
* Voordelig saldo jaarrekening 2018	5.031	
* Isolatiemaatregelen geluidbelasting Maasdijk	250	
Totaal stortingen 2019		5.281
* Storting in bestemmingsreserve Sociaal domein	2.782	
* Verlengen reserve regionale verkeersprojecten	1.906	
* Storting in bestemmingsreserve Masterplan digitaliseren	1.329	
* Resultaatbestemming 2018	1.153	
* Verbeteren verkeersveiligheid Kasteelweg	675	
* Kennis en innovatiefonds	450	
* Greenport Horticampus huurgarantie Lentiz	216	
* Bijdrage Elsenbosch	200	
* Energieakkoord Westland	179	
* Aanleg parkeerplaats en ontsluiting Sonnehoeck	115	
* Visie cultureel erfgoed	70	
* Masterplan Wonen, bijdrage aan sociale grondprijzen	39	
* Isolatiemaatregelen geluidbelasting Maasdijk	25	
* Geothermie	17	
* Aankoop en sloop woningen vd Laarweg	5	
* Onderzoek ondermijning	3	
Totaal onttrekkingen 2019		9.164
Eindbalans 31 december 2019		33.953

Het nadelige resultaat 2019 van € 1.560.767 (2018 voordelig € 5.030.760) is in afwachting van besluitvorming van de raad afzonderlijk opgenomen. Na verwerking resteert een algemene reserve van circa € 32,4 mln.

Reserve Greenport
De reserve is bestemd voor het dekken van investeringen in het kader van het integraal ontwikkelingsplan Westland. In 2019 hebben er geen mutaties plaatsgevonden.

Reserve Masterplan Digitaliseren
De reserve is bestemd voor uitgaven digitalisering. Voor het instellen van deze reserve is een bedrag van € 2.836.935 gestort. Voor uitgaven in 2019 is een bedrag van in totaal € 95.542 onttrokken aan de reserve.

Reserve Bovenwijkse voorzieningen
Dit is een doorlopend vereveningsfonds met het doel Bovenwijkse voorzieningen gestructureerd in beeld te brengen en te houden en door te berekenen naar zowel actieve als passieve grondexploitaties. In 2019 hebben er stortingen plaatsgevonden vanuit de grondexploitaties en anterieure overeenkomsten voor een bedrag van € 742.264. Onttrekking in 2019 heeft plaatsgevonden door storting in de reserve maatschappelijk nut ter dekking van de investeringen Oostelijke randweg € 800.000, de verbreding van de N213 € 840.000, de rotonde Zijtwende € 100.000 en voor het optimaliseren van parkeerplaatsen Gantel de Baak voor een bedrag van € 70.000.

Reserve Volkshuisvesting
Doel van de reserve is ondersteuning starters en senioren op de woningmarkt en bevordering doorstroming op de woningmarkt. Aan de reserve is € 47.125 onttrokken ten behoeve van het Masterplan Wonen en een bedrag van € 11.364 ten behoeve van Pauzewoningen. Een bedrag van € 87.770 is gedoteerd aan de reserve vanuit de Faciliterende projecten.

Reserve Vastgoed PO
Het dekken van kosten voor het op poten zetten van de werkeenheid Vastgoedbeheer is het doel van deze reserve. De extra opbrengsten uit de verkoop van gemeentelijk vastgoed kan voor bovenstaand doel aangewend worden en gestort worden in deze reserve. Op termijn dient deze reserve ook de functie te krijgen om o.m. de financiële risico's binnen het vastgoed op te vangen. In 2019 is voor de uitvoering van het vastgoedbeleid een bedrag van € 198.873 onttrokken aan de reserve.

Reserve egalisatie rente opslag grondbanken
Het doel van de reserve is het egaliseren van de rente bij de grondbanken. Indien de omvang van de boekwaarde van de grondbanken in de loop van de jaren van onvoldoende grootte is om de benodigde rente-opslag te genereren, dan kan dit worden gerealiseerd door het aanspreken van de egalisatiereserve. In 2019 zijn door middel van de rente-opslag ruim € 847.295 meer middelen dan nodig gegenereerd. Dit bedrag is aan de egalisatiereserve toegevoegd.

Reserve Garantieloon (fusie)
Het doel van de reserve is het dekken van kosten van garanties op het inkomensnadeel van het personeel als gevolg van de fusie. In 2019 is een bedrag van € 35.900 aan garantieloon aan de reserve onttrokken.

Reserve Flankerende personele middelen
Deze reserve is gevormd ter dekking van de kosten die voortvloeien uit de verdere professionalisering van de organisatie. In aanloop naar de nieuwe huisvesting en nieuwe organisatiestructuur/filosofie is in de afgelopen jaren terughoudend omgegaan met de besteding van een aantal budgetten. Deze niet bestede middelen zijn vervolgens in de reserve Flankerende personele middelen gestort ter besteding op het moment dat de ontwikkelrichting voor de organisatie helder is, de nieuwe huisvesting is betrokken en daarop ook concrete acties kunnen worden gezet. Ook kan deze reserve worden ingezet bij personele calamiteiten. In 2019 hebben er geen mutaties plaatsgevonden.

Reserve Sociaal Domein
De reserve is bestemd voor het egaliseren van de voor- en nadelen van de taakvelden Jeugdzorg, WMO en Participatie uit het sociale domein.
In 2019 is uit het voordelig saldo jaarrekening 2018 € 2.782.211 toegevoegd aan de reserve, plus het onbestemde deel uit het fonds duurzaamheid € 250.000. De volgende bedragen zijn onttrokken aan de reserve; € 808.100 ten behoeve van de vorming van de reserve Risicobeheersing sociaal domein onderdeel participatie, € 635.000 ter dekking van de verwachte extra kosten jeugdzorg in 2019, € 1.626.176 ten behoeve van de invoering van resultaatsturing Wmo en jeugd en € 783.825 voor kosten van het Uitvoeringsprogramma SBK en het Uitvoeringsprogramma 2019.

Reserve Risicobeheersing sociaal domein onderdeel participatie
De reserve is bestemd voor opvang van tekorten bij de uitvoering van de WSW. In 2019 is hiertoe een bedrag van € 808.100 gestort vanuit de reserve Sociaal Domein.

Reserve Kosten Startersleningen
De reserve is gevormd ter dekking van kosten Startersleningen, zodat de kansen voor starters vergroot worden op het verkrijgen van een koopwoning in Westland. In 2019 is een bedrag van € 67.862 onttrokken aan de reserve zijnde de beheerskosten van Startersleningen. Een bedrag van € 258.688 aan ontvangen rente is toegevoegd aan de reserve.

Reserve Kosten Blijversleningen
De reserve is gevormd ter dekking van kosten Blijversleningen zodat inwoners van Gemeente Westland langer zelfstandig thuis kunnen blijven wonen. In 2019 is een bedrag van € 136 onttrokken aan de reserve zijnde de beheerskosten van Blijversleningen. Een bedrag van € 389 aan ontvangen rente is toegevoegd aan de reserve.

Reserve Nieuwbouw gemeentehuis
De reserve is gevormd voor de dekking van de kosten van het project nieuwbouw gemeentehuis. In 2019 is er een bedrag van € 394.520 aan rente toegevoegd en is er een bedrag van € 1.039.171 onttrokken ten behoeve van de afschrijvings- en rentelasten van de geactiveerde kosten van het nieuwe gemeentehuis. Daarnaast is een bedrag van € 590.655 onttrokken ter dekking van de beschikbaarheidsvergoeding van de nieuwe huisvesting.

Reserve FES-projecten
De reserve is gevormd voor de dekking van het extra investeringsbedrag voor de economische ontwikkeling van de gemeente. In 2019 is een bedrag van € 75.550 onttrokken aan de reserve in verband met de opheffing van deze reserve.

Reserve Centrumplannen
De reserve is gevormd voor het realiseren van centrumplannen. In 2019 is in totaal € 183.725 onttrokken voor exploitatiekosten Kw, Leeuwerik 9 ad € 5.725 en voor een interne overboeking van € 178.000 naar de reserve maatschappelijk nut ter dekking van de investering parkeerplaats Sand Ambachtstraat.

Reserve Sociaal-maatschappelijke visie
De reserve is gevormd voor het uitwerken van de sociaal-maatschappelijke visie (inclusief het realiseren van een centrum jeugd en gezin). In 2019 is een bedrag van € 14.199 onttrokken voor afwerking CJG Woerdblokeiland.

Reserve Sportaccommodaties
De reserve is gevormd voor investeringen in sportaccommodaties. In 2019 hebben er geen mutaties plaatsgevonden.

Reserve De Waterman
De reserve is gevormd ter dekking van de exploitatie- en onderhoudslasten van zwembad De Waterman. Alleen het noodzakelijke onderhoud voor de instandhouding wordt uitgevoerd en is niet te voorspellen. In 2019 hebben er geen mutaties plaatsgevonden.

Reserve Zwembaden
De reserve is gevormd ter dekking van de exploitatie- en onderhoudslasten van de zwembaden. In 2019 is een bedrag van € 284.496 gestort in de reserve. Een bedrag van € 315.413 is onttrokken aan de reserve in verband met onderhoudskosten.

Reserve Versterking financiële soliditeit
De reserve is gevormd voor het versterken van de financiële soliditeit. In 2019 hebben er geen mutaties plaatsgevonden.

Reserve Werk en Inkomen
De reserve is gevormd om de schommelingen in de begroting waar het de open einde regelingen WWB/BBZ/IOAW/IOAZ betreft, te voorkomen (door het storten van incidentele overschotten en uitnemen bij incidentele overschrijdingen). Eventuele incidentele overschotten kunnen ingezet worden voor maatregelen om de uitgaven in het kader van deze open einde regelingen structureel binnen de financiële kaders te houden, alsmede het treffen van maatregelen ter voorkoming van instroom. Onttrokken aan de reserve in 2019 is een bedrag van € 193.640 voor de kosten van extra ingehuurde personele capaciteit bij team Inkomen. Gedoteerd in de reserve is een bedrag van € 1.993.590 in verband met het voordelig saldo wet BUIG.

Reserve Omgevingswet
De reserve is gevormd voor het egaliseren van de invoeringskosten van de Omgevingswet. Ter dekking van de implementatiekosten is in 2019 een bedrag van € 907.420 onttrokken.

Reserve Regionale Verkeersprojecten
De reserve is gevorm om regionale verkeersprojecten te realiseren. Voor de verlenging van deze reserve is in 2019 een bedrag van € 1.906.000 toegevoegd aan de reserve. In 2019 is een bedrag van € 63.371 onttrokken voor de realisatie van een fietsenstalling in Naaldwijk, een bedrag van € 57.179 voor verkeersonderzoeken en maatregelpakketten dynamisch verkeersmodel en een bedrag van € 3.250 voor het opstellen van verkenningen 2 metropolitane fietspaden.

Reserve Afval
Het doel van de reserve was het bestemmen van efficiency- en aanbestedingsvoordelen van afvalinzameling en -verwerking ter dekking van projecten die in relatie staan met afvalinzameling en –verwerking. De reserve kan ook voorzien bij saldotekorten tussen kosten en baten van de afvalstoffenheffing zoals voorzien in de meerjarenraming.
In 2019 is het saldo van de reserve van € 964.080 overgebracht naar de reserve Masterplan Digitaliseren en hierdoor is de reserve € 0,00.

Reserve Bruggen van Hoogheemraadschap Delfland
De reserve is gevormd om het achterstallig onderhoud te dekken van de overgedragen bruggen van en door het Hoogheemraadschap. De reserve is gevormd vanuit het door het Hoogheemraadschap hiervoor betaalde bedrag. In 2019 hebben er geen mutaties plaatsgevonden.

Reserve Garantieregeling en risico clusterfinanciering aardwarmte
De reserve is gevormd voor het mogelijk maken van aardwarmteboringen in het Westland.
De gemeente staat per 31 december 2019 voor een bedrag van € 450.000 bedrag garant voor lopende aardwarmte initiatieven. In 2019 hebben er geen mutaties plaatsgevonden.

Reserve Waterproblematiek
De reserve is gevormd voor het oplossen van waterproblemen in het Westland. Hiertoe is in 2019 een bedrag van € 200.000 gestort in de reserve. Voor de aanpak van waterproblematiek in 2019 is een bedrag van € 171.255 onttrokken, met betrekking tot het Europees subsidietraject Sponge een bedrag van € 14.347 en voor een interne overboeking van € 350.000 naar de reserve maatschappelijk nut ter dekking van de investering Ophogen Lange Wateringkade.

Reserve Egalisatie Beheerplannen
De reserve is gevormd ter egalisatie van de met de beheerplannen samenhangende activiteiten. In 2019 hebben er geen mutaties plaatsgevonden.

Reserve Egalisatie vastgoed
De reserve is gevormd ter egalisatie van de opbrengsten van verkoop van vastgoed. In 2019 is een bedrag van € 300.000 onttrokken als algemeen dekkingsmiddel en een bedrag van € 206.000 met betrekking tot de ontwikkeling van locatie Zuyt Brugge.

Reserve Overdracht eigendom provinciale wegen
De reserve is gevuld met gelden die door de Provincie zijn overgedragen bij de overdracht van voormalige Provinciale wegen. Tot op heden beperkt deze reserve zich tot de overgedragen N465, de Zwartendijk. In 2019 hebben er geen mutaties plaatsgevonden.

Reserve Stimuleringsregeling Duurzame energie
De reserve is gevormd voor de kosten van uitvoering van de Stimuleringsregeling Duurzame energie. In 2019 is voor de kosten een bedrag onttrokken aan de reserve van € 86.825.

Reserve Riolering
Het doel van de reserve is het bestemmen van efficiency- en aanbestedingsvoordelen van riolering ter dekking van projecten die niet direct onder de rioolheffing gebracht kunnen worden, maar wel in relatie staan met riolering. Deze reserve is in 2015 gevormd op basis van de notitie Riolering van de commissie BBV. In 2019 is € 132.720 onttrokken voor het project “Handhaving op de riolering”.

Reserve Wegen
De reserve is gevormd voor de kosten van de uitvoering van het beheerplan Wegenonderhoud. In 2019 is hiertoe een bedrag van € 185.151 onttrokken aan de reserve.

Reserve Faciliterende ontwikkelingen
De reserve is gevormd om de jaarlijkse kosten en opbrengsten van de faciliterende projecten neutraal te laten verlopen. De werkelijke mutaties van deze reserve zijn afhankelijk van de werkelijke boekingen binnen de faciliterende ontwikkelingen. In 2019 is hierdoor een bedrag van € 593.183 gestort en € 147.563 onttrokken aan de reserve.

Reserve Provisie garantstelling
De reserve is gevormd ter afdekking van risico's in de financiering aan OBWZ en ONW. Het is denkbaar dat op termijn (over enkele jaren, als de risico's van de financiering eventueel lager worden ingeschat), de wens is de reserve ook voor andere beleidsdoeleinden binnen de deelneming in te zetten. Bijvoorbeeld ter verhoging van de kwaliteit van de inrichting van het openbaar groen en speelplekken of ter versnelling en verhoging van het aantal sociale huurwoningen. In 2019 heeft er een storting Safe harbour premies van garantstellingen plaatsgevonden ad € 377.371.

Reserve Kwaliteitsimpulsen projecten
De reserve is gevormd voor specifieke gemeentelijke werkzaamheden die die na evaluatie van de convenant afspraken en vervolgens met de beëindiging van de convenant afspraken Westlandse Zoom eind 2014 zijn overeengekomen. Deze bestaan onder andere uit begeleidingskosten, interne en externe gemeentelijke kosten, kosten voor kwalitatieve impulsen en kosten voor het realiseren van groen/blauwe verbindingen tussen de deelprojecten. In 2019 is € 30.000 aan genoemde kosten uit de reserve onttrokken.

Reserve Fonds Leefomgeving
Het Leefomgevingsfonds heeft tot doel een extra en blijvende impuls te geven aan de kwaliteit van de leefomgeving in het Westland. Het creëren van een groene omgeving en levendige dorpskernen zijn hierbij de primaire aandachtspunten. Het Leefomgevingsfonds is bedoeld voor het versterken van en het vernieuwen van de bestaande openbare ruimte en niet voor regulier beheer en onderhoud.
In 2019 heeft een interne overboeking naar de reserve maatschappelijk nut plaatsgevonden van € 1.455.000 ter dekking van diverse investeringen.

Reserve Duurzaamheidsfonds
Het duurzaamheidsfonds heeft tot doel een bijdrage te leveren aan reconstructie van glastuinbouw en sociale duurzaamheid. In 2019 heeft er een onttrekking aan deze reserve plaatsgevonden van € 283.640 voor aanwending herstructurering glastuinbouw en als gevolg van de uitvoering van de motie duurzaamheidfonds een overboeking van € 250.000 naar de reserve Sociaal domein.

Reserve Noodfonds huisvesting primair onderwijs
De reserve is gevormd om schrijnende gevallen op te kunnen vangen bij tekorten middelen onderhoud huisvesting scholen primair onderwijs. Vanuit het batige saldo van de jaarrekening 2016 is hiertoe een bedrag van € 500.000 in deze reserve gestort. In 2019 is er nog geen uitkering gedaan.

Reserve Nieuwbouw gemeentewerf
De reserve is gevormd ter gedeeltelijke dekking van de nieuwbouw. In 2019 hebben er geen mutaties plaatsgevonden.

Reserve Dekking investeringen maatschappelijk nut
De reserve is noodzakelijk voor het administratief verwerken van dekkingen uit diverse reserves ten behoeve van investeringen met een maatschappelijk nut. De inzichtelijkheid in de werkelijke beschikbaarheid van de diverse reserves wordt hiermede bevorderd. Voor de administratieve verwerking is een bedrag van in totaal € 4.783.000 toegevoegd aan de reserve. Onttrokken is in totaal € 273.801. De mutaties worden hieronder toegelicht.

Reserve Dekking investeringen economisch nut

De reserve is noodzakelijk voor het administratief verwerken van dekkingen uit diverse reserves ten behoeve van investeringen met een economisch nut. De inzichtelijkheid in de werkelijke beschikbaarheid van de diverse reserves wordt hiermede bevorderd. Voor de administratieve verwerking is een bedrag van € 111.500 toegevoegd aan de reserve. Onttrokken is in totaal € 593.611. De mutaties worden hieronder toegelicht.

Mutaties Dekking investeringen maatschappelijk nut	Bedrag	Totaal
* Storting uit Algemene reserve:		
- Bijdrage Elsenbosch	200.000	
- Bijdrage parkeerplaats en ontsluiting Sonnehoeck	115.000	
- Verbeteren verkeersveiligheid Kasteelweg	675.000	
* Storting uit reserve Bovenwijkse voorzieningen:		
- Oostelijke Randweg	800.000	
- Verbreding N213 inclusief reconstructie N213-Dijkweg	840.000	
- Optimaliseren parkeerplaatsen Gantel de Baak	70.000	
- Waardig herdenken 4 mei	100.000	
- Rotonde Zijtwende	100.000	
* Storting uit reserve Centrumplannen:		
- Parkeerplaats Sand Ambachtstraat	178.000	
* Storting uit reserve Waterproblematiek:		
- Ophogen Lange Wateringkade	350.000	
* Storting uit reserve Fonds Leefomgeving:		
- Diverse investeringen	1.355.000	
Totaal stortingen		**4.783.000**
* Onttrekkingen:		
- Waterkering De Lier Centrum	5.191	
- Inrichting Openbaar gebied Kwintsheul	2.610	
- Horecapleinen	16.000	
- Herinrichting terrein voormalige gem.locatie	250.000	
Totaal Onttrekkingen		**273.801**
Mutaties Dekking investeringen economisch nut	**Bedrag**	**Totaal**
* Storting uit reserve Omgevingswet:		
- Vervangingssoftware omgevingswet	111.500	
Subtotaal stortingen		**111.500**
* Onttrekkingen:		
- ISW Hoogeland	25.730	
- Aanleg hockeyveld HC Westland	63.640	
- Aanleg kunstgrasveld RKVV Westlandia	277.472	
- Aanleg VIS Riool Vreeburghlaan	3.780	
- Capaciteitsvergroting rioolgemaal De Arend Poeldijk	3.728	
- Capaciteitsvergroting persleiding Poeldijk	7.860	
- Vervangen tribunes Westlandhal	6.615	
- Nieuwbouw Kastanjehof Kwintsheul	13.906	
- Aanleg kunstgrasveld Juliana Sportpark	77.732	
- Achtsprong uitbreiding gebouw	3.353	
- Ichtus uitbreiding gebouw	4.395	
- Renovatie vd Kasteelstraat 's-Gravenzande	24.000	
- Inventaris De Leuningjes	81.400	
Totaal Onttrekkingen		**593.611**

Voorzieningen

In het overzicht zijn de voorzieningen verdeeld naar drie hoofdgroepen:

Hoofdgroep 1: Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten en op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te

verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten (BBV art. 44.1a en 1b);
Hoofdgroep 2: Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren, de onderhoudsegalisatievoorzieningen (BBV art. 44.1c);
Hoofdgroep 3: Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden en dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, met uitzondering van de voorschotbedragen, die zijn verkregen van de Europese en Nederlandse overheidslichamen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel (BBV art. 44.2).

Het verloop van de voorzieningen in het boekjaar 2019 wordt in het hierna opgenomen overzicht weergegeven:

	Boekwaarde 31-12-2018	Toevoeging	Vrijval	Aanwending	Boekwaarde 31.12.2019
Hoofdgroep 1:					
* Wethouders pensioenen	6.530	1.467	0	308	7.689
* Wachtgelden wethouders	1.447	185	0	367	1.265
* Onderhoud scholen IHP	405	100	0	0	505
* Grondexploitatie	29.340	2.528	0	887	30.981
* Voormalig personeel	25	75	0	100	0
* Sportbesluit	1.045	0	1.045	0	0
(sub)totaal hoofdgroep 1	*38.792*	*4.355*	*1.045*	*1.662*	*40.440*
Hoofdgroep 2:					
* Onderhoud Gebouwen	2.230	700	0	1.160	1.770
(sub)totaal hoofdgroep 2	*2.230*	*700*	*0*	*1.160*	*1.770*
Hoofdgroep 3:					
* Gar.reg en risico clusterfin. Aardwarmte	500	0	0	0	500
* Riolering	10.543	1.233	0	1.804	9.972
* Sparen toekomstige vervanging riolering	900	1.300	0	0	2.200
* Onderhoud begraafplaatsen ontv. Afkoopsommen	553	216	0	52	717
* Grafrechten	5.149	359	268	0	5.240
(sub)totaal hoofdgroep 3	*17.645*	*3.108*	*268*	*1.856*	*18.629*
Totaal	**58.667**	**8.163**	**1.313**	**4.678**	**60.839**

Onderstaand per hoofdgroep een toelichting op de omvang en mutaties van de voorzieningen.

Hoofdgroep 1:

Voorziening Wethouders pensioenen
Deze voorziening dient ter dekking van huidige en toekomstige aanspraken op pensioenen van wethouders en voormalig wethouders, aangevuld met aanspraken voor het partnerpensioen van de wethouders en oud-wethouders van zowel de voormalige vijf gemeenten als de gemeente Westland. De voorziening en de jaarlijkse storting daarin wordt periodiek op actuariële basis herrekend. In 2019 heeft er een storting van € 1.466.879 plaatsgevonden, dit voornamelijk vanwege een bijstelling van de rekenrente. Verder is in 2019 een bedrag van € 308.484 aan met name uitkeringen wethouder pensioenen aangewend uit de voorziening.

Voorziening Wachtgelden wethouders
De voorziening dient ter dekking van huidige en toekomstige aanspraken op wachtgelden van wethouders en voormalig wethouders. De omvang van de voorziening is gebaseerd op de totale

verplichting die de gemeente heeft op grond van de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Wet APPA). Ongeacht de reden van ontslag (vrijwillig of onvrijwillig) is er van rechtswege aanspraak op een APPA-uitkering. De voorziening en de jaarlijkse storting daarin wordt periodiek op actuariële basis herrekend. Op basis van deze actuariële herrekening is er in 2019 een bedrag van € 184.395 gestort en is er € 366.861 aangewend.

Voorziening Onderhoud scholen IHP
Door middel van jaarlijkse gelijke stortingen kan het Meerjaren onderhoudsplan onderwijsgebouwen uitgevoerd worden. In 2019 is ten laste van de exploitatie een bedrag van € 100.000 gestort in de voorziening.

Voorziening Grondexploitatie
De gemeente heeft voor de hieronder genoemde deelnemingen de risico's geanalyseerd en naar beste en meest actuele inschattingen bepaald, aanvullend op de risicoanalyse van de deelnemingen zelf. De voorziening is gevormd voor het opvang en van negatieve resultaten bij deelnemingen. In 2019 is een toevoeging geraamd en gestort van € 500.000. In 2019 is een bedrag van € 423.296 aangewend uit de voorziening voor de kosten verbonden aan het Ontwikkelingsbedrijf De Westlandse Zoom (OBWZ) en € 163.298 voor Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland (ONW).
Daarnaast is een bedrag van € 300.000 aangewend voor het bijstorten van de Grex Juliahof. Op grond van geactualiseerde risicoberekeningen is de voorziening verhoogd voor OBWZ met € 391.494, voor ONW met € 1.062.424 voor Juliahof VOF met € 200.000, voor de PMWZ met € 301.000 en voor € 73.514 voor doorberekende en verrekende loonkosten. Programmering, fasering en omvang van ramingen blijven inschattingen en daarmee onzekerheden.

Voorziening Voormalig personeel
De voorziening is gevormd voor maatwerkafspraken in het kader van de invulling van de bezuinigingstaakstelling. In 2019 is hiertoe een bedrag van gestort van € 75.100 en is er € 99.955 aangewend. De voorziening is leeg en wordt afgesloten.

Voorziening Sportbesluit
De voorziening is gevormd voor een mogelijk nadeel over de periode 2014-2018 op het gebied van sportvoorzieningen, dit als gevolg van het zogenoemde sportbesluit.
Er is afstemming geweest met de belastinginspecteur over de aftrek van btw op diverse investeringen en exploitatielasten ten aanzien van sport. Hieruit is naar voren gekomen dat de belastinginspecteur niet gaat heffen over de eerder in aftrek gebrachte btw. De hiervoor in 2018 gevormde voorziening van € 1.045.000 kan derhalve vrijvallen

Hoofdgroep 2:

Voorziening Onderhoud Gebouwen
Betreft een reservering van middelen ten behoeve van het onderhoud van gebouwen. In 2019 is ten laste van de exploitatie € 699.585 in de voorziening gestort. Voor het onderhoud in 2019 is € 1.160.262 aangewend uit de voorziening. In de onderhoudsvoorziening is een aantal objecten opgenomen waarvoor onzeker is of de voorziene kosten gemaakt zullen worden. Dit houdt verband met politieke keuzes die gemaakt worden over de functie en bestemming van het vastgoed. Omdat hier nog geen besluiten zijn genomen, blijven voorzichtigheidshalve deze kosten en toekomstige uitgaven opgenomen in de voorziening onderhoud.

Hoofdgroep 3:

Voorziening Garantieregeling en risico clusterfinanciering aardwarmte
Betreft een voorziening in het kader van de garantieregeling en het risico van de clusterfinanciering bij de aardwarmteboringen. Saldo voorziening per 31 december 2019 is € 500.000. Hiervan staat de gemeente nog voor € 50.000 garant voor lopende aardwarmte initiatieven.

Voorziening Riolering
Voortvloeiend uit de regelgeving (notitie Riolering van de commissie BBV) zoals ook is opgenomen in het beheerkader Afvalwater, Hemelwater en Grondwater 2018-2022 moeten opbrengsten uit de rioolheffing en bespaarde gelden uit uitgestelde werkzaamheden uitsluitend én blijvend voor het rioleringsdoel worden bestemd en worden ondergebracht in een voorziening. In 2019 is een bedrag van € 1.233.157 gestort in de voorziening en is een bedrag van € 1.804.432 onttrokken aan de voorziening.

Voorziening sparen toekomstige vervanging riolering
Voor het sparen van toekomstige vervanging van riolering is in 2019 € 1.300.000 gestort in de voorziening conform het vastgestelde beheerkader Afvalwater, Hemelwater en Grondwater 2018-2022.

Voorziening Onderhoud begraafplaatsen ontv. afkoopsom graven
Betreft een reservering van middelen ten behoeve van het onderhoud van begraafplaatsen. Deze voorziening wordt gevoed door de ontvangen afkoopsommen graven. In 2019 is hiertoe een bedrag gestort in de voorziening van € 216.088. Uit deze voorziening mag slechts het deel dat is ontvangen voor het lopende jaar worden aangewend. Dit resulteert in een vrijval van € 51.815.

Voorziening Grafrechten
De voorziening is gevormd om de ontvangen afkoopsommen voor grafrechten jaarlijks ten gunste van de exploitatie te onttrekken.
Uit de Vraag en Antwoordenrubriek van de commissie BBV blijkt dat zowel voor de afkoopsommen voor het onderhoud als voor de opbrengst van de verkoop van grafrechten in een voorziening moeten worden gestort. Voor onderhoud moet een voorziening worden gevormd aangezien er een bestedingsverplichting bestaat. De afkoopsommen hebben betrekking op meerdere jaren en moeten daarom worden toegerekend aan de betreffende jaren. In 2019 is een bedrag gedoteerd van € 359.172 en valt voor het lopende jaar 2019 uit voorgaande jaren ontvangen een bedrag vrij van € 267.764.

Vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar
De onderverdeling van de in de balans opgenomen vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar is als volgt:

	Boekwaarde per 31-12-2019	Boekwaarde per 31-12-2018
Obligatieleningen	0	0
Onderhandse leningen:		
- binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	0	0
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	346.165	340.010
- binnenlandse bedrijven	0	0
- openbare lichamen	0	0
- overige binnenlandse sectoren	0	0
- buitenlandse instellingen	0	0
	346.165	340.010
Door derden belegde gelden	0	0
Waarborgsommen	118	308
Overige leningen	0	0
Totaal	**346.283**	**340.318**

In het hierna opgenomen overzicht wordt het verloop weergegeven van de vaste schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar over het jaar 2019:

	Saldo 31-12-2018	Vermeerde-ringen	Aflossingen	Saldo 31-12-2019
* Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	340.010	40.023	33.868	346.165
* Waarborgsommen	308	43	233	118
Totaal	**340.318**	**40.066**	**34.101**	**346.283**

Binnenlandse banken en overige financiële instellingen
De gemeente heeft in het kader van totaalfinanciering (het saldo van de totale betalingen minus totale ontvangsten) in 2019 twee nieuwe leningen afgesloten van in totaal € 39 mln. Daarnaast zijn er twee leningen voor een totaalbedrag van € 1,0 mln. in de administratie opgenomen m.b.t. sporthal De Pijl. Er is in 2019 voor € 33,9 mln. op de leningen afgelost. De totale rentelast voor het jaar 2019 met betrekking tot de vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar bedraagt € 7,1 mln.

Voor een nadere toelichting op de portefeuille langlopende leningen wordt verwezen naar de paragraaf Financiering.

Vlottende passiva
Onder de vlottende passiva zijn opgenomen:

	Boekwaarde 31-12-2019	Boekwaarde 31-12-2018
Netto-vlottende schulden met een rente typische looptijd korter dan één jaar	39.121	34.412
Overlopende passiva	22.045	26.764
Totaal	**61.167**	**61.176**

Netto-vlottende schulden met een rente typische looptijd korter dan één jaar
De in de balans opgenomen netto-vlottende schulden kunnen als volgt gespecificeerd worden:

	Boekwaarde 31-12-2019	Boekwaarde 31-12-2018
Banksaldi	11.264	10.098
Overige schulden	27.857	24.314
Totaal	**39.121**	**34.412**

Overlopende passiva
De specificatie van de post overlopende passiva is als volgt:

	Boekwaarde 31-12-2019	Boekwaarde 31-12-2018
- Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume.	9.357	13.005
- De van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	5.836	6.384
- Overige vooruitontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	7.517	7.375
Totaal	**22.710**	**26.764**

De in de balans opgenomen van EU, Rijk en provincies ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren kunnen als volgt worden gespecificeerd (vanaf € 0,1 mln.):

	Saldo 31-12-2018	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen bedragen of de terug-betalingen	Saldo 31.12.2019
* Onderwijsachterstandenbeleid	0	264	0	264
* Rijksvastgoed compensatie groen	214	0	0	214
* Algemene uitkering 2018 en 2019	0	428	0	428
* Diverse vooruitontvangen	101	0	37	64
Subtotaal Rijk	315	692	37	692
* ISV 3 Geluid	972	0	0	972
* Geluidsanering ISV II 2005-2008	843	0	204	639
* Herstruct.,.modernisering glastuinbouw	3.675	0	780	2.895
* ISV 3	549	0	208	341
* Diverse vooruitontvangen	30	0	11	19
Subtotaal overige Nederlandse overheidslichamen	6.069	0	1.203	4.866
Totaal	**6.384**	**692**	**1.240**	**5.836**

Waarborgen en garanties

Het in de balans opgenomen bedrag voor door de gemeente Westland verstrekte waarborgen kan als volgt naar de aard van de geldlening gespecificeerd worden:

	1-1-2019			2019		31-12-2019		
	Garantstelling inclusief opnameruimte	Onbenutte opname ruimte	Garantstelling exclusief opnameruimte	Garanstelling toevoeging	Garantstelling verlaging (aflossing)	Garantstelling inclusief opnameruimte	Onbenutte opname ruimte	Garantstelling exclusief opnameruimte
bedragen x € 1000								
Totaal direct	132.560	11.429	121.131	0	10.579	121.981	19.393	102.588
Totaal indirect	206.116	0	206.116	6.500	9.929	202.686	0	202.686
Totaal	**338.676**	**11.429**	**327.247**	**6.500**	**20.508**	**324.668**	**10.314**	**305.274**

Er is voor gekozen om expliciet inzichtelijk te maken in hoeverre gegarandeerde kredietfaciliteiten worden benut, omdat dit toegevoegde waarde biedt bij het op waarde schatten van de omvang van de daadwerkelijke omvang van de garantstellingen. Uit bovenstaande tabel blijkt dat van de € 122 mln. aan directe garanties voor een bedrag van € 10,3 mln. uit gegarandeerde kredietfaciliteiten niet is benut. Feitelijk stond de gemeente garant op 31 december 2019 voor een bedrag van € 111,7 mln. (directe garantstellingen). Eind 2019 stond de gemeente als achtervang garant voor € 202,7 mln. voor door het WSW gegarandeerde leningen van woningcorporaties.

Naast reguliere mutaties in garanties waren er in 2019 geen nieuwe afgegeven garantie, wel 3 garanties die beëindigd zijn:

- Stichting Sporthal Naaldwijk: Sporthal is in bezit gekomen van de gemeente en de betreffende leningen van de stichting bij de BNG zijn op de balans van gemeente Westland gekomen
- Stichting Careyn: Stichting Careyn heeft vastgoed verkocht en de opbrengst gebruikt om de door gemeente Westland gegarandeerde lening af te lossen.
- Trias Westland: Belang in Trias Westland is verkocht en daarmee is de garantie per 31-12-2019 beëindigd.

Het in de balans opgenomen bedrag voor verstrekte garanties bestaat uit de volgende garantstellingen:

Direct/ Indirect	Branche	Naam rechtspersoon	Oorspr hoofdsom	Bedrag totaal 31-12-2018	Aandeel Gem 31-1-2018	Toevoeging Gem	Verlaging Gem	Bedrag totaal 31-12-2019	Percentage borgstelling gem. %	Aandeel Gem 31-12
Indirect	Woningcorp	Stichting Arcade mensen en wonen	276.366.000	265.238.000	132.619.000	4.000.000	7.360.500	258.517.000	50%	129.258.500
		Stichting Vestia	71.302.000	69.493.000	34.746.500		68.500	69.356.000	50%	34.678.000
		Stichting Wonen Wateringen	77.500.000	77.500.000	38.750.000	2.500.000	2.500.000	77.500.000	50%	38.750.000
Totaal Indirect			425.168.000	412.231.000	206.115.500	6.500.000	9.929.000	405.373.000		202.686.500
Direct	Kinderopvang	's-Gravenzandse Kinderopvang Stichting	1.633.609	522.755	310.387		40.515	457.411	59%	269.872
		Stichting Kinderdagverblijf Tik-Tak	500.000	80.000	80.000		50.000	60.000	50%	30.000
		Stichting Kwest	3.600.000	1.764.002	1.764.002		144.000	1.620.002	100%	1.620.002
	Pers. Hypotheken	Hypotheekfonds voor overheidspersoneel B.V.	531.598	57.755	57.755		0	57.755	100%	57.755
	Sport	's-Gravenboules (Jeu de Boules Vereniging)	181.512	50.823	50.823		7.260	43.563	100%	43.563
		Sport Vereniging Honselersdijk	383.613	281.240	145.420		15.780	259.280	50%	129.640
		Sportstichting Verburch	1.786.972	727.488	727.488		82.034	645.454	100%	645.454
		Stichting Atletieksupport Westland	410.000	84.584	75.498		23.148	61.436	100%	61.436
		Stichting Beheer en Exploitatie Sportaccommodatie Quintus	640.000	553.695	553.695		30.648	523.047	100%	523.047
		Stichting Beheer Sportpark De Zweth	450.000	330.000	330.000		15.000	315.000	100%	315.000
		Stichting Beheer Tennispark 's-Gravenzande	340.000	224.018	224.018		11.062	212.956	100%	212.956
		Stichting Juliana Sportpark	860.000	511.189	511.189		35.646	475.543	100%	475.543
		Stichting Schietsportaccommodatie Monster	135.000	111.600	111.600		21.600	90.000	100%	90.000
		Stichting Sportaccommodatie Hockeyvereniging Westland	326.050	209.579	191.141		11.141	180.000	100%	180.000
		Stichting Sporthal Maasdijk	433.402	221.181	221.181		28.998	192.183	100%	192.183
		Stichting Sporthal Naaldwijk	1.861.341	1.099.449	1.099.449		1.099.449	0	0%	0
		Stichting Sportpark Maasdijk en VV Maasdijk	100.000	100.000	50.000		3.336	93.328	50%	46.664
		Stichting Sportpark Polanen	425.000	314.232	314.232		11.974	302.258	100%	302.258
		Stichting Tennispaviljoen Monster en MLTV-90	60.000	60.000	30.000		3.000	54.000	50%	27.000
		Stichting Vastgoed Accommodatie Velo	3.450.000	2.481.972	2.320.972		0	2.320.972	100%	2.320.972
		Stichting Westlandse Gymnastiekverenigingen (SWGV)	300.000	101.640	101.640		10.164	91.476	100%	91.476
		Voetbalvereniging Maasdijk	100.000	29.461	29.461		18.500	10.961	100%	10.961
	Woningcorp	Stichting Arcade mensen en wonen	12.070.554	2.773.940	2.773.940		703.199	2.070.741	100%	2.070.741
		Stichting Wonen Wateringen	19.408.900	8.351.030	8.351.030		446.182	7.904.848	100%	7.904.848
	Zorginstelling	Patijnenburg B.V.	5.195.000	3.332.500	3.332.500		170.000	3.162.500	100%	3.162.500
		Stichting Careyn	2.722.681	496.729	496.729		496.729	0	0%	0
		Stichting Huisvesting in nieuw Ter Heijde "HinT"	856.000	846.466	846.466		28.831	817.635	100%	817.635
		Stichting Zorginstellingen Pieter van Foreest	4.806.440	1.176.127	1.176.127		101.381	1.074.746	100%	1.074.746
	Volkshuisv.	Coöperatieve Tuinbouw Water Zuivering De Vlot U.A. (CAD)	880.000	827.111	489.363		35.895	780.178	58%	453.468
		HVC	28.714.415	26.784.952	26.784.952		0	26.784.952	100%	26.784.952
		OBWZ Ontwikkelingsbedrijf Westlandse Zoom CV	46.600.000	46.600.000	23.300.000		0	46.600.000	50%	23.300.000
		ONW Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland CV	37.500.000	37.500.000	37.500.000		0	37.500.000	100%	37.500.000
		Trias Westland	6.500.000	6.500.000	6.500.000		6.500.000	0	0%	0
	Onderwijs	Stichting Greenport Horti Campus (Lentiz)	13.000.000	11.700.000	11.700.000		433.333	11.266.667	100%	11.266.667
Totaal Direct			196.762.087	156.820.861	132.560.194	0	10.578.805	146.028.892		121.981.339
Eindtotaal			621.930.087	569.051.861	338.675.694	6.500.000	20.507.805	551.401.892		324.667.839

In 2019 zijn er geen betalingen verricht uit hoofde van aanspraken op de verleende borg- en garantiestellingen.

Langlopende financiële verplichtingen

De gemeente is voor een aantal toekomstige jaren verbonden aan verschillende, niet uit de balans blijkende, financiële verplichtingen en rechten (negatieve bedragen). Hieronder volgt een opsomming van de belangrijkste van deze verplichtingen vanaf € 50.000:

Omschrijving	Leverancier	Looptijd	Bedrag per jaar
Nieuwbouw gemeentehuizen	Consortium De Groene Schakel	2017-2042	€ 3.700.000
Enable-U 2-Secure en 2-Orchestra	Comparex	2019-2022	€ 64.480
Melodies Classic assurance div.software	Centric Netherlands B.V.	2019-2024	€ 563.881
Melodies Upgrade Protection div.software	Centric Netherlands B.V.	2019-2020	€ 134.691
ESA contract Microsoft	Comparex	2017-2019	€ 259.337
Kosten netwerk verbindingen	KPN B.V.	2016-2022	€ 105.540
Kosten Mobiele telefonie	KPN B.V.	2017-2020	€ 118.000
Onderhoud Roxit	Comparex	2019-2020	€ 59.777
Onderhoud Corsa (BCT Software)	Comparex	2019-2020	€ 54.652
Citrix Xendesktop en Xenmobile	Comparex	2019-2020	€ 52.029
Fotokopiekosten	Canon Nederland N.V.	2017-2022	€ 80.000
ICT Dienstverlening	Leidschendam-Voorburg	2013-2020	-/- € 1.257.863
ICT Dienstverlening	Midden-Delfland	2016-2020	-/- € 262.610
ICT Dienstverlening SKT	Westland	2017-2020	-/- € 445.000
Brandverzekering*	Raetsheren van Orden	2014-2020	€ 511.918
Eigendommenverzekering	Raetsheren van Orden	2018-2020	€ 238.682
CAR-verzekering*	Raetsheren van Orden	2011-2020	€ 65.537
Aansprakelijkheidsverzekering	Melior Verzekeringen	2020-2023	€ 274.578
Glasverzekering*	Raetsheren van Orden	2011-2020	€ 32.271
Arbodienstverlening	Westland Arbo/Zorg van de Zaak	2019-2020	€ 70.000
Accountantscontrole jaarrekening	Verstegen Accountants en Adviseurs (van 15 juli tot 15 juli)	2016-2020	€ 83.310
SAAS webformulieren SIM groep	Comparex	2019-2020	€ 83.055
Dienstverleningsovereenkomst Archeologie	Erfgoed Delft	2012-2019	€ 118.000
Lokale taken gemeente Westland en Den Haag	GGD Haaglanden	Onbepaald	€ 53.045
GGZ Inloop	GGZ Delfland Sint Jorisweg	2020-2022	€ 429.814
Leerlingenvervoer*	Personenvervoer Van der Wijst B.V. / De Vier Gewesten	2020 (jan-juli)	€ 750.000
Huur Werkplein	Patijnenburg	2010-2020	€ 405.000
Sociale Recherche	Gemeente Leidschendam-Voorburg	Onbepaald	€ 80.000
Hulpmiddelen WMO	Meyra Retail & Services bv	2016-2018 met optie verlenging max. 2 maal 12 maanden	€ 1.400.000
Kindpakket	Intermediad Breukelen	2020-2022 met optie verlenging max. 2 maal 12 maanden	€ 140.000
Huur Professor Holwerdalaan	Lentiz Onderwijsgroep	2017-2047	€ 203.400
Exploitatie-overeenkomst	Optisport	2018-2020	€ 747.524

* Aanbesteding in 2020

Meerjarige inkoopcontracten die niet voldoen aan Europese aanbestedingsregels
Op het moment van het opstellen van de jaarrekening zijn drie contractuele casussen met beperkte omvang bekend die leiden tot toekomstige onrechtmatigheden.

Claims en geschillen
Er bestaat een risico dat leveranciers als gevolg van niet naleving van wet - en regelgeving door de gemeente claims indienen. Tevens bestaat het risico dat partijen claims indienen als gevolg van besluitvorming of het uitblijven van besluitvorming door de gemeente. Er zijn geen claims naar aanleiding hiervan bekend bij de gemeente.
Op dit moment is er één gerechtelijk proces gaande met een oud medewerker. Het financieel risico bedraagt maximaal € 170.000, een Hoger Beroep procedure loopt nog. Verder zijn er geen claims van (oud)medewerkers bekend bij de gemeente.

De Westlandse Zoom
Er is een perceel waarvan de koopovereenkomst is getekend en de verplichting na 2019 doorloopt. Het perceel is aangekocht ten behoeve van het project De Westlandse Zoom. In totaal gaat het om een verplichting van € 0,4 mln.

Juliahof V.O.F
Bij de grondverkopen aan Juliahof V.O.F., is uitstel van betaling verleend voor het aandeel van de grondkosten en de kosten aanleg openbaar gebied dat onderdeel is van de koopsom. Per 31 december 2019 bedraagt de uitgestelde betaling € 4.038.688. De gemeente Westland is per 31 december 2019 aan de V.O.F. Juliahof een koopprijs voor het nog te leveren openbaar gebied verschuldigd voor een bedrag van ad € 4.038.688. Deze methode van verwerking met de uitgestelde betaling is in de SOK opgenomen. Omdat hier sprake is van een zgn. kasrondje, waardoor de boeking per saldo neutraal verloopt, wordt deze gerapporteerd onder het onderdeel niet uit de balans blijkende rechten en verplichtingen.

Jaarrekening OBWZ C.V.
Ingevolge artikel 15.2 van de op 10 maart 2014 afgesloten Samenwerkingsovereenkomst heeft het Ontwikkelingsbedrijf de Westlandse Zoom C.V. zich verplicht om medewerking te verlenen aan de jaarlijkse levering van gronden door de Gemeente met een minimale waarde van € 5,0 mln.
Tot en met 2019 is aan deze verplichting voldaan.

Invoering VPB
Met ingang van 1 januari 2016 is de “Wet modernisering VPB-plicht overheidsondernemingen" in werking getreden. Met de inwerkingtreding van deze wet worden overheden in beginsel vennootschapsbelastingplichtig, voor zover zij een onderneming drijven. De belastingplicht is van toepassing voor boekjaren vanaf 1 januari 2016.

De gemeente heeft, hierin extern bijgestaan, geïnventariseerd welke activiteiten voor mogelijke heffing van vennootschapsbelasting in aanmerking komen. Deze inventarisatie is gebaseerd op intern onderzoek op basis van wetsuitlegging door VNG, Ministerie van Financiën en Belastingdienst. In eerste instantie was het Grondbedrijf de enige activiteit die door de ondernemerspoort ging, maar naar aanleiding van informatie vanuit de Belastingdienst is het begin 2018 duidelijk geworden dat de inkomsten die gemeenten genereren uit de verkoop van reststromen (kunststof, papier e.d.) ook meegenomen moeten worden in de aangifte VPB. De aangiftes 2016 t/m 2018 zijn inmiddels ingediend. Tot op heden heeft de Belastingdienst zich nog niet uitgesproken over onze ingenomen standpunten in de aangiftes VPB 2016 t/m 2018.

3.3.3. Toelichting op het overzicht van baten en lasten

Voor de analyse van de afwijkingen tussen de begroting na wijziging en het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening wordt verwezen naar de programmaverantwoording. Deze analyse maakt onderdeel uit van de jaarstukken.

Algemene uitkeringen
Een toelichting op de algemene uitkeringen is opgenomen onder de algemene dekkingsmiddelen.

Dividenden
De dividenden staan verantwoord onder de Algemene dekkingsmiddelen. In 2019 is € 13,23 mln. aan dividenden verantwoord.

Kosten overhead
Een overzicht van de overhead is verantwoord onder de Algemene dekkingsmiddelen.

Onvoorziene uitgaven
De post onvoorzien is voor 2019 in totaal geraamd op € 100.000. Van deze post is in 2019 geen gebruik gemaakt, waardoor deze vrij valt ten gunste van de algemene middelen.

Overzicht incidentele baten en lasten
Hieronder volgt het overzicht van de werkelijke incidentele baten en lasten op programmaniveau (conform art. 28, lid c) en een overzicht van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves. Posten kleiner dan € 50.000 zijn gegroepeerd per programma.

bedragen x € 1.000

Incidentele baten			Incidentele lasten		
Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk	Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk
			Zwembaden	375	315
Buitenzwembad Wateringen	0	25	Buitenzwembad Wateringen	72	54
			Groen sportvelden	433	433
			Isolatiemaatregelen geluidbelasting Maasdijk	250	25
			Uitvoeringsplan Vastgoedbeleid	199	210
			Sand Ambachtstraat buitengebied	54	0
Kreeklaan 10 's-Gravenzande	0	22	Kreeklaan 10 's-Gravenzande	87	60
			Voormalig gemeentehuis 's-Gravenzande	57	80
			Prof. Holwerdalaan 62 huurgarantie Lentiz	217	216
			Zuidgeestlaan 2 Naaldwijk bodemverontreiniging	460	0
			Voormalig gemeentehuis Wateringen	53	21
Investeringsbijdrage MRDH/Zuidvleugel	0	104	Investeringsbijdrage MRDH/Zuidvleugel	0	104
			Bijdrage integrale visie A4 Veilingroute A20	250	88
			Regionale verkeersprojecten	200	60
			Mobiliteitsvisie 2030-2040	200	150
			Investeringsagenda MKB	227	155
			MKB fonds 2019	350	0
			Nieuwe bedrijvigheid / incentives bedrijven	107	57
			Gebiedssamenwerking PZH	80	64
			Energietransitie glastuinbouw	408	96
			Learning Community	118	0
Bio Boost	234	1.001	Bio Boost	302	1.094
			Bio Base Westland	76	3
			Kennis en innovatiefonds	600	450
			Bijzondere leerstoel ecosystemen	50	0
			Platform Toerisme en recreatie	122	97
			Subsidieregeling Duurzame Energie	200	87
			Energietransitie bebouwde kom	166	122
			Westland Energie Akkoord	355	128
HVC Geothermie B.V.	0	400	HVC Geothermie B.V.	0	184
			Visie centrum Wateringen	73	46

Incidentele baten			Incidentele lasten		
Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk	Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk
			Structuurvisie centrum Poeldijk	58	6
			Aanpak waterproblematiek	231	165
			Deelvisies wonen, voor-zieningen en groen/blauw	100	28
			Invoering omgevingswet	1.375	768
Uitkoopregeling hoogspanningsverbinding	1.122	1.485	Uitkoopregeling hoogspanningsverbinding	1.122	1.248
			Volkshuisvesting	1.276	47
			Creatieve maatregelen wonen	1.000	39
			Huisvesting tijdelijke arbeidsmigranten	355	34
			Innovatieve woonvormen	460	166
			Pilot woningmarkt (arbeidsmigranten)	400	0
			Pauzewoningen	53	11
Subsidie verplaatsing woningen	1.000	780	Subsidie verplaatsing woningen	1.500	1.066
Startersleningen	300	259	Startersleningen	75	68
Overige incidentele baten programma A	46	44	Overige incidentele lasten programma A	398	223
Totaal programma A	**2.702**	**4.120**	**Totaal programma A**	**14.491**	**8.247**
			Onderwijshuisvesting basisonderwijs	595	532
			Onderwijskundige vernieuwing	344	0
			Huisvesting primair onderwijs	500	0
			De Blinkerd Monster	90	71
Tijdelijke huisvesting Rozemarijn Wateringen	0	1	Tijdelijke huisvesting Rozemarijn Wateringen	52	3
			Passend onderwijs	50	0
			Talenten ontwikkelen	116	25
			Schoolmaatschappelijk werk	76	57
			SBK investeringssubsidies sportverenigingen	214	0
			Visie cultureel erfgoed	102	70
			Voorkomen is beter dan genezen	400	228
			Erbij horen en meedoen	278	82
			Gewoon thuis	302	83
			Innovatiefonds	160	89
			Voorbereiden decentralisaties	125	0
			Statushouders en asielzoekers	409	155
			Programma Organisatie	640	153
Overige incidentele baten programma B	0	38	Overige incidentele lasten programma B	209	189
Totaal programma B	**0**	**39**	**Totaal programma B**	**4.662**	**1.737**

Incidentele baten			Incidentele lasten		
Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk	Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk
			Ketensamenwerking	60	0
			Jeugdwerkloosheid	67	5
			Pilot logeerzorg	93	56
			Resultaatsturing WMO lokaal	320	192
			Resultaatsturing WMO regionaal	153	45
			Herindicaties WMO	1.337	1.098
Resultaatsturing jeugd lokaal	0	72	Resultaatsturing jeugd lokaal	570	259
			Resultaatsturing jeugd regionaal	150	0
			Resultaatsturing jeugd WMO	927	0
Versterking jeugdhulp in gezinsvormen	0	143	Versterking jeugdhulp in gezinsvormen	347	290
			Gedwongen kader gesloten residentieel 2016	0	458
			Centrum voor jeugd en gezin	114	14
			Extra capaciteit inkomen	216	182
			Schuldhulpverlening	226	16
Begeleiding individueel speciaal	0	47	Begeleiding individueel speciaal	0	279
			Integrale bureaudienst	110	135
Overige incidentele baten programma C	0	0	Overige incidentele lasten programma C	21	109
Totaal programma C	**0**	**262**	**Totaal programma C**	**4.711**	**3.138**
Werken voor derden, ONW	0	86	Werken voor derden, ONW	0	56
			Wegenonderhoud beheerplan wegen	259	185
			Project gladde plateau's	125	76
			Nieuwe aanleg wegen	101	69
			Grondwateronderzoek	100	51
			Calamiteiten riolering	50	55
Overige incidentele baten programma E	0	2	Overige incidentele lasten programma E	284	319
Totaal programma E	**0**	**88**	**Totaal programma E**	**919**	**811**
Overige incidentele baten programma F	0	0	Overige incidentele lasten programma F	1	10
Totaal programma F	**0**	**0**	**Totaal programma F**	**1**	**10**
			Rechtspositie griffie	50	41
			Ruimte voor de glastuinbouw	63	21
			Westlands veiligheidsbeleid	100	0
			Inzet particuliere beveiligingsbedrijven	100	55
Project weerbare bloemenveiling	294	294	Project weerbare bloemenveiling	294	68
			Verkiezingen	339	73
Overige incidentele baten programma G	0	0	Overige incidentele lasten programma G	32	6
Totaal programma G	**294**	**294**	**Totaal programma G**	**978**	**264**

Incidentele baten			Incidentele lasten		
Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk	Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk
			Lef Loont	250	330
			Invoering WNRA	82	47
Frictiebudget herplaatsingskandidaten	100	117	Frictiebudget herplaatsingskandidaten	729	747
			Masterplan Digitalisering	150	78
			BICC	215	161
Safe harbour premie	600	506	Safe harbour premie	173	129
Overige incidentele baten programma H	0	4	Overige incidentele lasten programma H	0	0
Totaal programma H	**700**	**627**	**Totaal programma H**	**1.599**	**1.492**
Afronding	**-1**	**1**		**0**	**-2**
Totaal incidentele baten	**3.695**	**5.431**	**Totaal incidentele lasten**	**27.361**	**15.697**

bedragen x € 1.000

Incidentele onttrekkingen reserves			Incidentele stortingen reserves		
Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk	Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk
			Dekking investeringen maatschappelijk nut	4.783	4.783
			Dekking investeringen economisch nut	112	112
Overige incidentele onttrekkingen	13.864	5.933	Overige incidentele stortingen	1.301	1.111
Totaal incidentele onttrekkingen	**13.864**	**5.933**	**Totaal incidentele stortingen**	**6.196**	**6.006**

bedragen x € 1.000

Structurele onttrekkingen reserves			Structurele stortingen reserves		
Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk	Omschrijving	Begroting na wijziging	Werkelijk
Dekking investeringen maatschappelijk nut	274	274			
Dekking investeringen economisch nut	593	593			
Totaal structurele onttrekkingen	**867**	**867**	**Totaal structurele stortingen**		

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

De WNT is van toepassing op Gemeente Westland. Het voor Gemeente Westland toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2019 € 194.000. De bezoldiging van de leden van de Raad van Bestuur (en overige topfunctionarissen) over het jaar 2019 is als volgt:

Gegevens 2019		
bedragen x € 1	**A.C. Spindler**	**A.P.M.A.F. Bergmans**
1 Functie (functienaam)	Gemeentesecretaris/algemeen directeur	Raadsgriffier
2 In dienst vanaf (datum begin functievervulling)	1-jan-18	1-9-17
3 In dienst tot en met (datum einde functievervulling)	Heden	Heden
4 (Fictieve) dienstbetrekking?	Ja	Ja
5 Deeltijdfactor	100%	100%
6 Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	136.188	104.797
7 Voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	20.206	19.350
8 Totaal bezoldiging	***156.394***	***124.146***
9 Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum[10]	194.000	194.000
Gegevens 2018		
bedragen x € 1	**A.C. Spindler**	**A.P.M.A.F. Bergmans**
1 (Fictieve) dienstbetrekking?	Ja	Ja
2 Deeltijdfactor (minimaal 0,025 fte)	100%	100%
3 Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	134.206	100.677
4 Voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	18.555	15.846
5 Totaal bezoldiging	***152.761***	***116.523***
6 Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	189.000	189.000

Toelichting

Het bezoldigingsmaximum voor de topfunctionarissen bedraagt € 194.000. Dit maximum wordt niet overschreden door de topfunctionarissen.

3.3.4. Gebeurtenissen na balansdatum

Actuele ontwikkelingen hebben tot nieuwe inzichten geleid. Ten tijde van het opstellen van deze jaarrekening zijn aangescherpte maatregelen getroffen om het COVID-19 virus onder controle te krijgen. Het COVID-19 virus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019. Wel heeft het COVID-19 virus gevolgen voor de financiën van 2020 vanwege de maatschappelijke impact. Dit is een gebeurtenis na het opstellen van de jaarstukken en zegt iets over de situatie voordat de jaarstukken worden vastgesteld. Gezien de grote impact waarvan de financiële effecten onzeker (maar materieel) kunnen zijn, moet deze gebeurtenis (risico) opgenomen worden in de jaarstukken 2019.

Algemeen
Het Coronavirus heeft een grote impact op de wereld. Onlangs heeft CPB 4 verschillende scenario's gepubliceerd met de financieel economische effecten. De gemeente acteert op de maatregelen die het Rijk neemt en volgt deze op de voet. Daarnaast initieert de gemeente zelf maatregelen om de inwoners en ondernemers te informeren en ondersteunen.

Gevolgen bedrijfsvoering
Vooralsnog hebben alle teams een goede modus gevonden om invulling te geven aan hun werkzaamheden. Het overgrote deel van de medewerkers werkt thuis. De medewerkers in dienstverlenende functies (Burgerzaken, KCC en Sociale Zaken), in de buitendienst, bij facilitaire zaken en bij handhaving zijn nog wel op de werkvloer aanwezig. De thuiswerkvoorziening is goed en biedt de mogelijkheid om digitaal te vergaderen.

Financiële gevolgen
Dat de Coronacrisis extra kosten met zich meebrengt is evident. We zullen de raad periodiek op de hoogte houden van de (extra) kosten die hiermee gemoeid zijn en hiervoor met aanvullende voorstellen komen waar nodig. Het is op dit moment lastig aan te geven welke omvang deze kosten hebben. Het Rijk heeft toegezegd de kosten die gemeenten maken te vergoeden. Zo ontvangt de gemeente een doeluitkering voor de zogenoemde 'Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers' (Tozo). De (specialistische) hulp vanuit de Wmo en de jeugdzorg moet ook doorgaan, ondanks dat niet in alle gevallen de prestaties worden geleverd. Ook hiervoor heeft het Rijk toegezegd de kosten te vergoeden.

De gemeente heeft zelf ook maatregelen geïnitieerd. Zo worden er tot 1 juni geen nieuwe belastingaanslagen opgelegd en wordt er terughoudend opgetreden bij de invordering. Dit zal er waarschijnlijk toe leiden dat er einde van dit jaar een groter beroep komt op de voorziening oninbare debiteuren. Uiteindelijk brengt de coronacrisis voor de gemeente directe kosten en indirecte kosten met zich mee. De directe kosten hebben betrekken op de maatregelen die we nu nemen om burgers en ondernemers door de crisis heen te helpen. Deze kosten zijn voornamelijk incidenteel. We brengen deze kosten apart in beeld en verrekenen daar de vergoedingen vanuit het Rijk of andere instanties mee. Het restant zal ten laste van het rekeningsaldo / de algemene reserve worden gebracht. Als indirecte kosten zijn er de gevolgen van het thuiswerken en de capaciteit die de uitvoering van de maatregelen met zich meebrengen. Beide zijn er oorzaak van dat we niet alle voorgenomen ambities kunnen realiseren. De kans bestaat dat er nieuwe ambities volgen als gevolg van de coronacrisis. Het is nog te prematuur om hier een betrouwbaar beeld van te scheppen. Voor zover mogelijk nemen we dergelijke kosten mee in de tussentijdse rapportages in 2020 en in de begroting 2021.

Hoewel we moeten afwachten wat de totale impact van deze crisis is op het vermogen en resultaat van de gemeente, bieden de maatregelen en de beschikbare reserves van Westland op dit moment voldoende dekking.

3.3.5. Begrotingsrechtmatigheid

De accountant oordeelt over zowel de getrouwheid van de jaarstukken als over de rechtmatigheid van de bestedingen. De accountant baseert zijn controleactiviteiten mede op het op 21 januari 2020 door uw raad vastgestelde controleprotocol. Hierin is ook invulling gegeven aan het begrotingscriterium in het kader van begrotingsrechtmatigheid.
Het begrotingscriterium wordt als volgt gedefinieerd:
"Financiële beheershandelingen, die ten grondslag liggen aan de baten en lasten, alsmede de balansposten, dienen tot stand te zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en hiermee samenhangende programma's. In de begroting zijn de maxima voor de lasten vermeld die door de raad zijn vastgesteld. Dit houdt in dat de financiële beheershandelingen dienen te passen binnen de begroting, waarbij het juiste programma, de toereikendheid van het begrotingsbedrag, alsmede het begrotingsjaar van belang zijn."
Het geldende normenkader, zoals opgenomen in het controleprotocol, bestaat uit 11 uitgangspunten ter toetsing bij afwijkingen.

Met de controle op de juiste toepassing van het begrotingscriterium wordt getoetst of het budgetrecht van de gemeenteraad is gerespecteerd.

Rechtmatigheidsaspecten afwijkingen programmarekening 2019

Tijdens het samenstellen van de jaarrekening is geconstateerd dat er op de volgende programma's sprake is van overschrijdingen van het geautoriseerde programmatotaal (incl. reservemutaties), waarvan er één meetelt voor het oordeel over begrotingsrechtmatigheid.

F Dienstverlening en Belastingen
Overschrijding van het geautoriseerde programmatotaal (incl. reservemutaties) bedraagt € 1.313.000.

Voor een bedrag van € 1.303.000 is er sprake van een nadeel op de afvalinzameling- en verwerking. De begroting 2019 (inclusief wijziging) blijkt niet toereikend te zijn geweest, met name door een stijging van de kosten voor verwerking huishoudelijk afval en verbrandingsbelasting en voor inkomsten uit ingezamelde verpakkingen, blikken en kartons ten opzichte van voorgaande jaren. Eerst in het najaar kon op basis van toen beschikbare gegevens een reëel beeld worden gevormd van de opgehaalde en aangeboden hoeveelheid afval. Ten tijde van het opstellen van de ProRap was deze informatie nog niet specifiek beschikbaar. Tevens gaat het om uitgaven passend binnen het bestaande beleid, zodat er derhalve geen sprake is van een onrechtmatigheid, die zou moeten meetellen voor het oordeel.

Binnen dit programma staan tegenover bovengenoemde afwijkingen overigens minderkosten voor de begraafplaatsen en milieuheffingen tot een bedrag van € 106.000. De overige afwijkingen aan de uitgavenzijde van dit programma bedragen per saldo € 116.000 (meerkosten).

Samenvattend

Persoonsdocumenten	- €	88.000
Afvalinzameling	- €	1.303.000
Onderhoud begraafplaatsen		80.000
Overig afwijkingen	-	2.000
Totaal op programmaniveau	- €	1.313.000

G Bestuur en Veiligheid
Overschrijding van het geautoriseerde programmatotaal (incl. reservemutaties) bedraagt € 55.000.

Voor een bedrag van € 1.195.000 is bij Burgemeester en Wethouders sprake van een nadeel als gevolg van incidentele extra toevoegingen aan een tweetal voorzieningen. Door aanpassingen van de rekenrente was de stand van de Voorziening Wethouders pensioenen ultimo 2019 te laag. Om de voorziening op peil te houden is in de ProRap € 150.000 extra gestort. Als gevolg van een grotere daling van de rekenrente diende eind 2019 een bedrag van € 1,0 mln. extra te worden toegevoegd aan de Voorziening Wethouders pensioenen. Ook de voorziening wachtgelden wethouders was ultimo 2019 te laag. Om aan toekomstige wachtgeldverplichtingen te kunnen voldoen moet in 2019 incidenteel € 0,1 mln. toegevoegd worden. In januari 2020 is de raad geïnformeerd is over deze noodzakelijke extra stortingen in de voorzieningen.
De uiteindelijke herberekening van de benodigde stand van beide voorzieningen heeft zoals gebruikelijk plaatsgevonden ten tijde van het opstellen van de jaarrekening. Derhalve is hier sprake van een kostenoverschrijding die past binnen het bestaande beleid en die ook niet in de laatste ProRap verwerkt had kunnen worden. Hiermee is er formeel sprake van een onrechtmatigheid, die evenwel niet meetelt voor het oordeel inzake de begrotingsrechtmatigheid.

Op de onderdelen integrale veiligheid, integrale handhaving, brandweer en veiligheidssubsidies is sprake van minder uitgaven dan geraamd tot bedragen van € 886.000, € 106.000 en € 42.000.
De overige afwijkingen aan de uitgavenzijde van dit programma bedragen per saldo € 101.000 (minderkosten).

Samenvattend

B&W	- €	1.195.000
Integrale veiligheid		886.000
Integrale handhaving		106.000
Veiligheidssubsidies		42.000
Overige afwijkingen		106.000
Totaal op programmaniveau	€	285.000

Rechtmatigheidsaspecten afwijkingen investeringen 2017

Ultimo 2019 is er sprake van één overschrijding op investeringen. Conform artikel 7 lid 3 (Financiële verordening Gemeente Westland 2017) en bepaling 10 van Bijlage 2 bij het controleprotocol 2019 (Normenkader begrotingsrechtmatigheid) dienen afwijkingen groter dan € 100.000 te worden toegelicht. Onderstaand volgt een nadere uiteenzetting over de posten die hieronder vallen.

Ten aanzien van de (restant)kredieten met een negatief saldo ultimo 2019 (> € 100.000) wordt het volgende vermeld:

1. Herinrichting Markplein 's Gravenzande € 108.000

Voor de component verharding heeft de raad in februari 2019 een aanvullend krediet beschikbaar gesteld. De geraamd kosten worden afgeraamd met € 238.000 en deels overgeheveld naar het krediet reconstructie Sportlaan en de herinrichting van het markplein te 's-Gravenzande. In het totaalkrediet was in 2019 voldoende ruimte beschikbaar voor de uitgave op verhardingen. Om deze reden is er hier geen sprake van een begrotingsonrechtmatigheid.

<u>Samenvattend</u>
Er is op geen sprake van een onrechtmatigheid, meetellend voor het oordeel inzake de begrotingsrechtmatigheid:

Wij zullen de raad bij de vaststelling van de jaarstukken voorstellen om de begrotingsafwijkingen die formeel onrechtmatig zijn maar niet meetellen voor het rechtmatigheidsoordeel alsnog te autoriseren.

3.4. Single information, single audit (SiSa)

Jaarlijks dient middels een bijlage bij de jaarrekening verantwoording te worden afgelegd over de besteding van een aantal specifieke uitkeringen aan de verstrekkers van deze uitkeringen. In deze bijlage zijn hiertoe een aantal kengetallen c.q. bedragen opgenomen. De exact in te vullen gegevens per regeling worden door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties via haar website beschikbaar gesteld.

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2019 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 27 januari 2020

OCW	**D8**	**Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)** Gemeenten	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D8 / 01*	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D8 / 02*	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D8 / 03*				
			€ 924.047	€ 139.500	€ 0				
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: D8 / 04*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicatornummer: D8 / 05*	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: D8 / 06*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicatornummer: D8 / 07*			
		1	061783 Gemeente Westland	€ 0	061783 Gemeente Westland	€ 0			
		2							
		100							
IenW	**E3**	**Subsidieregeling sanering verkeerslawaai** Subsidieregeling sanering verkeerslawaai Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 01*	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 02*	Overige bestedingen (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 03*	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 04*	Correctie over besteding (t/m jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 05*	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 06*	
		1	LenW/BSK-2019-205797	€ 7.875	€ 144.994	€ 0	€ 0	€ 0	
		2							
		3							
		100							
			Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.*	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.*	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.*	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.*	Correctie over besteding kosten ProRail (t/m jaar T) *Aard controle R*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.*	

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2019 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 27 januari 2020									
				Indicatornummer: E3 / 07	*Indicatornummer: E3 / 08*	*Indicatornummer: E3 / 09*	*Indicatornummer: E3 / 10*	*Indicatornummer: E3 / 11*	*Indicatornummer: E3 / 12*
			1	LenW/BSK-2019-205797	€ 7.875	€ 144.994	€ 0	€ 0	Ja
			2						
			100						
EZK	**F1**	**Regeling aankoop woningen onder een hoogspanningsverbinding**		Totale besteding (jaar T) ten last van Rijksmiddelen (automatisch berekend) *Aard controle R* *Indicatornummer: F1 / 01*	Projectnaam /UWHS-nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: F1 / 02*	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen per woning *Aard controle R* *Indicatornummer: F1 / 03*	Is de bestemming gewijzigd Ja/Nee *Aard controle D1* *Indicatornummer: F1 / 04*	Indien woning verplaatst: conform de ingediende perceelschets Ja/Nee *Aard controle D1* *Indicatornummer: F1 / 05*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle D1* *Indicatornummer: F1 / 06*
			1	€ 1.235.298	Galgeweg 47A/49 Naaldwijk	€ 1.059	Nee	Nee	Nee
			2		Groeneweg 177 's-Gravenzande	€ 264.108	Nee	Nee	Nee
			3		Harteveldlaan 50 Honselersdijk	€ 443.151	Nee	Nee	Nee
			4		St. Jorispad 17 Naaldwijk	€ 10.268	Nee	Nee	Nee
			5		St. Jorispad 24B Naaldwijk	€ 504.270	Nee	Nee	Nee
			6		St. Jorispad 26 Naaldwijk	€ 5.896	Nee	Nee	Nee
			7		Vlietweg 22B Naaldwijk	€ 6.546	Nee	Nee	Nee
			8						
			100						
				Kopie Projectnaam / UWHS-nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: F1 / 07*	Cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen tot en met (Jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: F1 / 08*	Indien (een deel van) de uitkering voor het standaardbedrag voor gemeentelijke uitvoeringskosten is verantwoord als onderdeel van de cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen tot met (jaar T): Vermeld bedrag € 3.500, € 6.500 of € 10.000. *Aard controle R* *Indicatornummer: F1 / 09*			
			1	Galgeweg 47A/49 Naaldwijk	€ 6.677	€ 0			
			2	Groeneweg 177 's-Gravenzande	€ 272.019	€ 0			
			3	Harteveldlaan 50 Honselersdijk	€ 448.536	€ 0			
			4	St. Jorispad 17 Naaldwijk	€ 10.268	€ 0			
			5	St. Jorispad 24B Naaldwijk	€ 504.270	€ 0			
			6	St. Jorispad 26 Naaldwijk	€ 5.896	€ 0			
			7	Vlietweg 22B Naaldwijk	€ 6.546	€ 0			
			8						
			100						
SZW	**G2**	**Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeenteeel 2019** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de		Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Participatiewet (**PW**) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 01*	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Participatiewet (**PW**) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 02*	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (**IOAW**) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 03*	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (**IOAW**) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 04*	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (**IOAZ**) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 05*	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (**IOAZ**) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 06*
				€ 16.308.384	€ 336.827	€ 1.081.390	€ 12.526	€ 106.544	€ 439

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2019 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 27 januari 2020									
		Wgr.	Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) **(Bbz 2004)** *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 07*	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) **(Bbz 2004)** *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 08*	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (**WWIK**) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 09*	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet Gemeente I.7 Participatiewet (**PW**) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 10*	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) Gemeente I.7 Participatiewet (**PW**) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 11*	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: G2 / 12*
			€ 9.143	€ 6.608	€ 0	€ 557.108	€ 8.829	Ja
SZW	**G3**	**Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2019** Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 01*	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 02*	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 03*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 04*	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 05*	Besteding (jaar T) Bob *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 06*
			€ 50.548	€ 129.931	€ 38.094	€ 503.634	€ 22.203	€ 0
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 07*	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 08*	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: G3 / 09*			
			€ 0	€ 0	Ja			
VWS	**H4**	**Specifieke uitkering Sport** Gemeenten	Ontvangen Rijksbijdrage (jaar T) *Aard controle R.* *Indicatornummer: H4/ 01*	Projectnaam / nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: H4 / 02*	Totale aanvraag per project (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen (automatisch berekend) *Aard controle R* *Indicatornummer: H4 / 03*	Verrekening (jaar T) Onroerende zaken (sportaccommodaties) per project ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: H4 / 04*	Verrekening (jaar T) Roerende zaken sportbeoefening en sportstimulering per project ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: H4 / 05*	Verrekening (jaar T) overige kosten per project ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: H4 / 06*
		1	€ 523.193	1.3 Onroerende Zaken - onderhoud (sportaccommodaties)	€ 285.210	€ 285.210		
		2		1.1 Onroerende Zaken - Nieuwbouw (vervanging kunstgras)	€ 179.394	€ 179.394		
		3		1.3 Onroerende Zaken - Onderhoud (sportaccommodatie Heenweg)	€ 513	€ 513		
		4		1.3 Onroerende Zaken - onderhoud (sportaccommodatie Oudelandstraat)	€ 985	€ 985		
		5		1.3 Onroerende Zaken - Onderhoud (onderwijshuisvesting De Diamant)	€ 848	€ 848		
		6		1.3 Onroerende Zaken - Onderhoud (onderwijshuisvesting Joanneschool)	€ 919	€ 919		

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2019 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 27 januari 2020								
		7		1.3 Onroerende Zaken - Onderhoud (cultuurpresentatie De Vang)	€ 1.453	€ 1.453		
		8		2.1 Roerende zaken - Aankoop (vervangingreserve)	€ 49.852		€ 49.852	
		9		2.1 Roerende zaken - Aankoop (sportparken LED)			€ 0	
		10		Afwijking mengpercentage	€ 16.910			€ 16.910
		11						
		100						
			Kopie projectnaam / nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: H4 / 07*	Totale besteding (Jaar T) per project ten lasten van Rijksmiddelen (automatische berekening) *Aard controle R* *Indicatornummer: H4 / 08*	Percentage besteed (Jaar T) per project tenopzichte van aanvraag ten laste van Rijksmiddelen (automatische berekening) *Aard controle R* *Indicatornummer: H4 / 09*	Toelichting Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: H4 / 10*	Overig (Jaar T) ten opzichte van ontvangen Rijksbijdrage - automatisch ingevuld *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: H4 / 11*	
		1	1.3 Onroerende Zaken - onderhoud (sportaccommodaties)	285210	54,51%		-€ 12.891	
		2	1.1 Onroerende Zaken - Nieuwbouw (vervanging kunstgras)	179394	34,29%			
		3	1.3 Onroerende Zaken - Onderhoud (sportaccommodatie Heenweg)	513	0,10%			
		4	1.3 Onroerende Zaken - onderhoud (sportaccommodatie Oudelandstraat)	985	0,19%			
		5	1.3 Onroerende Zaken - Onderhoud (onderwijshuisvesting De Diamant)	848	0,16%			
		6	1.3 Onroerende Zaken - Onderhoud (onderwijshuisvesting Joanneschool)	919	0,18%			
		7	1.3 Onroerende Zaken - Onderhoud (cultuurpresentatie De Vang)	1453	0,28%			
		8	2.1 Roerende zaken - Aankoop (vervangingreserve)	49852	9,53%			
		9	2.1 Roerende zaken - Aankoop (sportparken LED)			Geen kosten gemaakt, project is doorgeschoven naar 2020		
		10	Afwijking mengpercentage	16910	3,23%			
		11						
		12						
		99						
		100						

3.5. Bijlagen Taakvelden (over programma's)

Op grond van artikel 66 dient de gemeente in de jaarrekening een verplichte bijlage taakvelden op te nemen. Daarnaast wordt de bijlage gepresenteerd over de programma's.

	Begroting na wijziging			Realisatie			Verschil begroting na wijziging met realisatie		
Taakvelden gemeente	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
0. Bestuur en Ondersteuning									
0.1 Bestuur	7.000,00	4.622.614,00	4.615.614,00	129.946,55	5.848.969,79	5.719.023,24	-122.946,55	-1.226.355,79	-1.103.409,24
0.2 Burgerzaken	1.880.940,00	5.903.486,00	4.022.546,00	2.045.557,28	6.000.485,36	3.954.928,08	-164.617,28	-96.999,36	67.617,92
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	1.649.939,00	3.886.247,00	2.236.308,00	1.591.486,77	3.302.440,12	1.710.953,35	58.452,23	583.806,88	525.354,65
0.4 Overhead	2.167.790,00	35.987.039,00	33.819.249,00	2.423.170,74	32.483.662,11	30.060.491,37	-255.380,74	3.503.376,89	3.758.757,63
0.5 Treasury	19.302.379,00	-1.265.838,00	-20.568.217,00	19.326.341,31	-1.477.652,16	-20.803.993,47	-23.962,31	211.814,16	235.776,47
0.61 OZB woningen	13.945.280,00	725.411,00	-13.219.869,00	14.014.247,20	739.148,70	-13.275.098,50	-68.967,20	-13.737,70	55.229,50
0.62 OZB niet-woningen	13.310.000,00	453.872,00	-12.856.128,00	13.285.603,00	461.444,14	-12.824.158,86	24.397,00	-7.572,14	-31.969,14
0.64 Belastingen overig	142.000,00	388.448,00	246.448,00	180.400,66	369.318,19	188.917,53	-38.400,66	19.129,81	57.530,47
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	131.098.773,00	0,00	-131.098.773,00	130.672.320,62	0,00	-130.672.320,62	426.452,38	0,00	-426.452,38
0.8 Overige baten en lasten	139.000,00	430.616,00	291.616,00	155.400,01	85.997,86	-69.402,15	-16.400,01	344.618,14	361.018,15
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0,00	500.000,00	500.000,00	0,00	233.135,00	233.135,00	0,00	266.865,00	266.865,00
0.10 Mutaties reserves	38.087.547,00	17.162.469,00	-20.925.078,00	24.171.460,33	19.562.812,24	-4.608.648,09	13.916.086,67	-2.400.343,24	-16.316.429,91
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	0,00	-5.685.272,00	-5.685.272,00	1.560.767,15	0,00	-1.560.767,15	-1.560.767,15	-5.685.272,00	-4.124.504,85
1. Veiligheid									
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	464.532,00	6.873.025,00	6.408.493,00	474.410,52	6.768.655,49	6.294.244,97	-9.878,52	104.369,51	114.248,03
1.2 Openbare orde en veiligheid	411.124,00	4.269.612,00	3.858.488,00	658.852,86	3.407.824,06	2.748.971,20	-247.728,86	861.787,94	1.109.516,80
2. Verkeer, Vervoer en Waterstaat									
2.1 Verkeer en vervoer	1.183.970,00	17.117.786,00	15.933.816,00	1.389.662,91	16.835.773,87	15.446.110,96	-205.692,91	282.012,13	487.705,04
2.2 Parkeren	139.917,00	405.311,00	265.394,00	141.411,20	385.010,28	243.599,08	-1.494,20	20.300,72	21.794,92
2.4 Economische havens en waterwegen	0,00	1.371.341,00	1.371.341,00	3.549,30	1.343.297,32	1.339.748,02	-3.549,30	28.043,68	31.592,98
3. Economie									
3.1 Economische ontwikkeling	574.562,00	3.783.823,00	3.209.261,00	1.294.137,74	3.341.511,88	2.047.374,14	-719.575,74	442.311,12	1.161.886,86
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0,00	374.029,00	374.029,00	112.696,06	318.617,30	205.921,24	-112.696,06	55.411,70	168.107,76
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	603.475,00	757.992,00	154.517,00	602.030,62	782.831,58	180.800,96	1.444,38	-24.839,58	-26.283,96
3.4 Economische promotie	384.592,00	702.852,00	318.260,00	474.458,37	576.439,73	101.981,36	-89.866,37	126.412,27	216.278,64
4. Onderwijs									
4.2 Onderwijshuisvesting	924.150,00	9.819.031,00	8.894.881,00	975.354,02	8.693.542,55	7.718.188,53	-51.204,02	1.125.488,45	1.176.692,47
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.727.025,00	5.092.375,00	3.365.350,00	1.447.764,27	4.082.371,48	2.634.607,21	279.260,73	1.010.003,52	730.742,79
5. Sport, Cultuur en Recreatie									
5.1 Sportbeleid en activering	0,00	370.112,00	370.112,00	0,00	309.544,72	309.544,72	0,00	60.567,28	60.567,28
5.2 Sportaccommodaties	1.141.684,00	6.988.178,00	5.846.494,00	2.205.459,75	7.647.527,84	5.442.068,09	-1.063.775,75	-659.349,84	404.425,91
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	308.668,00	3.137.083,00	2.828.415,00	298.962,71	2.810.262,65	2.511.299,94	9.705,29	326.820,35	317.115,06
5.4 Musea	2.600,00	750.164,00	747.564,00	2.346,32	712.920,60	710.574,28	253,68	37.243,40	36.989,72
5.5 Cultureel erfgoed	6.550,00	439.542,00	432.992,00	4.934,62	377.353,98	372.419,36	1.615,38	62.188,02	60.572,64
5.6 Media	64.095,00	2.290.176,00	2.226.081,00	64.427,67	2.270.492,88	2.206.065,21	-332,67	19.683,12	20.015,79
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	359.576,00	7.700.113,00	7.340.537,00	252.073,04	7.156.358,47	6.904.285,43	107.502,96	543.754,53	436.251,57
6. Sociaal Domein									
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	232.350,00	10.082.043,00	9.849.693,00	281.142,70	7.408.593,12	7.127.450,42	-48.792,70	2.673.449,88	2.722.242,58
6.2 Wijkteams	422.700,00	10.450.058,00	10.027.358,00	244.918,21	9.211.145,84	8.966.227,63	177.781,79	1.238.912,16	1.061.130,37
6.3 Inkomensregelingen	20.500.194,00	27.521.880,00	7.021.686,00	20.514.137,46	25.663.259,04	5.149.121,58	-13.943,46	1.858.620,96	1.872.564,42
6.4 Begeleide participatie	0,00	8.795.791,00	8.795.791,00	0,00	8.256.725,06	8.256.725,06	0,00	539.065,94	539.065,94
6.5 Arbeidsparticipatie	0,00	504.429,00	504.429,00	0,00	416.129,77	416.129,77	0,00	88.299,23	88.299,23
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	95.000,00	2.781.989,00	2.686.989,00	11.462,25	3.241.712,20	3.230.249,95	83.537,75	-459.723,20	-543.260,95
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	48.000,00	19.020.917,00	18.972.917,00	80.246,93	19.170.574,67	19.090.327,74	-32.246,93	-149.657,67	-117.410,74
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	0,00	21.237.561,00	21.237.561,00	72.150,00	21.491.942,75	21.419.792,75	-72.150,00	-254.381,75	-182.231,75
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	250.000,00	508.000,00	258.000,00	174.866,70	429.813,96	254.947,26	75.133,30	78.186,04	3.052,74
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	0,00	2.441.339,00	2.441.339,00	142.722,00	2.386.924,04	2.244.202,04	-142.722,00	54.414,96	197.136,96
7. Volksgezondheid en Milieu									
7.1 Volksgezondheid	72.195,00	1.719.321,00	1.647.126,00	72.696,48	1.340.993,17	1.268.296,69	-501,48	378.327,83	378.829,31
7.2 Riolering	12.443.457,00	10.817.070,00	-1.626.387,00	12.523.047,43	10.889.450,00	-1.633.597,43	-79.590,43	-72.380,00	7.210,43
7.3 Afval	9.329.848,00	8.773.869,00	-555.979,00	9.590.223,17	10.062.836,49	472.613,32	-260.375,17	-1.288.967,49	-1.028.592,32
7.4 Milieubeheer	38.650,00	5.581.511,00	5.542.861,00	533.013,93	4.794.001,42	4.260.987,49	-494.363,93	787.509,58	1.281.873,51
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	1.077.943,00	2.051.060,00	973.117,00	1.073.685,82	2.099.051,16	1.025.365,34	4.257,18	-47.991,16	-52.248,34
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Stedelijke vernieuwing									
8.1 Ruimtelijke ordening	3.068.820,00	7.217.761,00	4.148.941,00	3.874.544,29	6.246.142,55	2.371.598,26	-805.724,29	971.618,45	1.777.342,74
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	35.305.168,00	34.584.364,00	-720.804,00	26.146.782,64	26.663.293,65	516.511,01	9.158.385,36	7.921.070,35	-1.237.315,01
8.3 Wonen en bouwen	5.540.460,00	9.011.353,00	3.470.893,00	5.157.107,44	5.249.294,13	92.186,69	383.352,56	3.762.058,87	3.378.706,31
	318.451.953,00	**318.451.953,00**	**0,00**	**300.451.981,05**	**300.451.981,05**	**-0,00**	**17.999.971,95**	**17.999.971,95**	**0,00**

	Begroting na wijziging			Realisatie			Verschil begroting na wijziging met realisatie		
Taakvelden gemeente	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
A Economische en Ruimtelijke Ontwikkelingen									
0.1 Bestuur	0,00	20.000,00	20.000,00	104.000,00	143.427,47	39.427,47	-104.000,00	-123.427,47	-19.427,47
0.2 Burgerzaken	44.000,00	518.581,00	474.581,00	63.414,06	536.211,17	472.797,11	-19.414,06	-17.630,17	1.783,89
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	1.649.939,00	3.886.247,00	2.236.308,00	1.591.486,77	3.302.440,12	1.710.953,35	58.452,23	583.806,88	525.354,65
0.5 Treasury	301.000,00	0,00	-301.000,00	259.076,87	0,00	-259.076,87	41.923,13	0,00	-41.923,13
0.10 Mutaties reserves	10.698.505,00	1.501.696,00	-9.196.809,00	4.489.920,70	1.916.790,29	-2.573.130,41	6.208.584,30	-415.094,29	-6.623.678,59
2.1 Verkeer en vervoer	310.296,00	1.029.836,00	719.540,00	339.217,19	640.894,80	301.677,61	-28.921,19	388.941,20	417.862,39
2.2 Parkeren	2.042,00	0,00	-2.042,00	2.115,24	0,00	-2.115,24	-73,24	0,00	73,24
3.1 Economische ontwikkeling	574.562,00	3.783.823,00	3.209.261,00	1.294.137,74	3.341.511,88	2.047.374,14	-719.575,74	442.311,12	1.161.886,86
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0,00	374.029,00	374.029,00	112.696,06	318.617,30	205.921,24	-112.696,06	55.411,70	168.107,76
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	502.171,00	521.345,00	19.174,00	504.599,00	534.441,07	29.842,07	-2.428,00	-13.096,07	-10.668,07
3.4 Economische promotie	0,00	602.852,00	602.852,00	12.036,15	476.439,73	464.403,58	-12.036,15	126.412,27	138.448,42
4.2 Onderwijshuisvesting	0,00	0,00	0,00	0,00	-15.587,81	-15.587,81	0,00	15.587,81	15.587,81
5.2 Sportaccommodaties	897.298,00	3.827.564,00	2.930.266,00	1.986.395,91	4.778.342,71	2.791.946,80	-1.089.097,91	-950.778,71	138.319,20
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	125.937,00	551.711,00	425.774,00	146.863,76	495.183,21	348.319,45	-20.926,76	56.527,79	77.454,55
5.5 Cultureel erfgoed	0,00	0,00	0,00	0,00	103,04	103,04	0,00	-103,04	-103,04
5.6 Media	0,00	6.997,00	6.997,00	0,00	3.494,60	3.494,60	0,00	3.502,40	3.502,40
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	88,00	5.347,00	5.259,00	92,51	658,50	565,99	-4,51	4.688,50	4.693,01
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	222.350,00	293.560,00	71.210,00	266.068,07	264.629,74	-1.438,33	-43.718,07	28.930,26	72.648,33
7.1 Volksgezondheid	765,00	3.945,00	3.180,00	794,06	2.429,61	1.635,55	-29,06	1.515,39	1.544,45
7.2 Riolering	0,00	177,00	177,00	0,00	0,00	0,00	0,00	177,00	177,00
7.4 Milieubeheer	23.650,00	1.880.852,00	1.857.202,00	509.215,93	1.149.902,14	640.686,21	-485.565,93	730.949,86	1.216.515,79
8.1 Ruimtelijke ordening	3.068.820,00	6.678.210,00	3.609.390,00	3.872.892,82	5.790.295,66	1.917.402,84	-804.072,82	887.914,34	1.691.987,16
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	35.305.168,00	34.584.364,00	-720.804,00	26.146.782,64	26.663.293,65	516.511,01	9.158.385,36	7.921.070,35	-1.237.315,01
8.3 Wonen en bouwen	1.049.900,00	5.774.431,00	4.724.531,00	807.154,34	1.943.787,34	1.136.633,00	242.745,66	3.830.643,66	3.587.898,00
B Sterke Samenleving									
0.10 Mutaties reserves	3.790.322,00	0,00	-3.790.322,00	955.670,22	0,00	-955.670,22	2.834.651,78	0,00	-2.834.651,78
4.2 Onderwijshuisvesting	924.150,00	9.819.031,00	8.894.881,00	975.354,02	8.709.130,36	7.733.776,34	-51.204,02	1.109.900,64	1.161.104,66
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.353.725,00	3.652.512,00	2.298.787,00	1.068.395,89	2.598.086,16	1.529.690,27	285.329,11	1.054.425,84	769.096,73
5.1 Sportbeleid en activering	0,00	370.112,00	370.112,00	0,00	309.544,72	309.544,72	0,00	60.567,28	60.567,28
5.2 Sportaccommodaties	244.386,00	3.160.614,00	2.916.228,00	219.063,84	2.869.185,13	2.650.121,29	25.322,16	291.428,87	266.106,71
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	124.731,00	2.277.780,00	2.153.049,00	134.098,77	2.158.798,36	2.024.699,59	-9.367,77	118.981,64	128.349,41
5.4 Musea	2.600,00	750.164,00	747.564,00	2.346,32	712.920,60	710.574,28	253,68	37.243,40	36.989,72
5.5 Cultureel erfgoed	6.550,00	439.542,00	432.992,00	4.934,62	377.250,94	372.316,32	1.615,38	62.291,06	60.675,68
5.6 Media	64.095,00	2.183.179,00	2.119.084,00	64.427,67	2.166.998,28	2.102.570,61	-332,67	16.180,72	16.513,39
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	10.000,00	8.783.483,00	8.773.483,00	15.074,93	6.969.540,06	6.954.465,13	-5.074,93	1.813.942,94	1.819.017,87
6.2 Wijkteams	0,00	664.300,00	664.300,00	38.147,21	197.421,02	159.273,81	-38.147,21	466.878,98	505.026,19
6.5 Arbeidsparticipatie	0,00	25.000,00	25.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	25.000,00	25.000,00
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	0,00	43.000,00	43.000,00	0,00	12.959,39	12.959,39	0,00	30.040,61	30.040,61
7.1 Volksgezondheid	71.430,00	1.226.957,00	1.155.527,00	71.902,42	1.138.318,78	1.066.416,36	-472,42	88.638,22	89.110,64
C Ondersteuning Zorg en Participatie									
0.10 Mutaties reserves	6.322.373,00	808.100,00	-5.514.273,00	3.441.243,15	2.801.690,00	-639.553,15	2.881.129,85	-1.993.590,00	-4.874.719,85
1.2 Openbare orde en veiligheid	0,00	2.500,00	2.500,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2.500,00	2.500,00
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	373.300,00	1.439.863,00	1.066.563,00	379.368,38	1.484.285,32	1.104.916,94	-6.068,38	-44.422,32	-38.353,94
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	0,00	1.005.000,00	1.005.000,00	-0,30	174.423,32	174.423,62	0,30	830.576,68	830.576,38
6.2 Wijkteams	422.700,00	9.785.758,00	9.363.058,00	206.771,00	9.013.724,82	8.806.953,82	215.929,00	772.033,18	556.104,18
6.3 Inkomensregelingen	20.500.194,00	27.521.880,00	7.021.686,00	20.514.137,46	25.663.259,04	5.149.121,58	-13.943,46	1.858.620,96	1.872.564,42
6.4 Begeleide participatie	0,00	8.795.791,00	8.795.791,00	0,00	8.256.725,06	8.256.725,06	0,00	539.065,94	539.065,94
6.5 Arbeidsparticipatie	0,00	479.429,00	479.429,00	0,00	416.129,77	416.129,77	0,00	63.299,23	63.299,23
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	95.000,00	2.781.989,00	2.686.989,00	11.462,25	3.241.712,20	3.230.249,95	83.537,75	-459.723,20	-543.260,95
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	48.000,00	19.020.917,00	18.972.917,00	80.246,93	19.170.574,67	19.090.327,74	-32.246,93	-149.657,67	-117.410,74
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	0,00	21.237.561,00	21.237.561,00	72.150,00	21.491.942,75	21.419.792,75	-72.150,00	-254.381,75	-182.231,75
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	250.000,00	508.000,00	258.000,00	174.866,70	429.813,96	254.947,26	75.133,30	78.186,04	3.052,74
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	0,00	2.398.339,00	2.398.339,00	142.722,00	2.373.964,65	2.231.242,65	-142.722,00	24.374,35	167.096,35
7.1 Volksgezondheid	0,00	488.419,00	488.419,00	0,00	200.244,78	200.244,78	0,00	288.174,22	288.174,22
E Fysieke Leefomgeving									
0.10 Mutaties reserves	741.443,00	0,00	-741.443,00	562.797,92	0,00	-562.797,92	178.645,08	0,00	-178.645,08
2.1 Verkeer en vervoer	773.874,00	16.075.221,00	15.301.347,00	968.007,42	16.183.418,71	15.215.411,29	-194.133,42	-108.197,71	85.935,71
2.2 Parkeren	137.875,00	405.311,00	267.436,00	139.295,96	385.010,28	245.714,32	-1.420,96	20.300,72	21.721,68

	Begroting na wijziging			Realisatie			Verschil begroting na wijziging met realisatie		
Taakvelden gemeente	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
2.4 Economische havens en waterwegen	0,00	1.371.341,00	1.371.341,00	3.549,30	1.343.297,32	1.339.748,02	-3.549,30	28.043,68	31.592,98
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	58.000,00	307.592,00	249.592,00	18.000,18	156.281,08	138.280,90	39.999,82	151.310,92	111.311,10
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	359.488,00	7.694.766,00	7.335.278,00	251.980,53	7.155.699,97	6.903.719,44	107.507,47	539.066,03	431.558,56
7.2 Riolering	103.913,00	10.752.164,00	10.648.251,00	152.061,51	10.837.626,73	10.685.565,22	-48.148,51	-85.462,73	-37.314,22
7.4 Milieubeheer	0,00	44.833,00	44.833,00	0,00	520,00	520,00	0,00	44.313,00	44.313,00
8.3 Wonen en bouwen	4.490.560,00	2.798.973,00	-1.691.587,00	4.348.045,89	2.851.108,41	-1.496.937,48	142.514,11	-52.135,41	-194.649,52
F Dienstverlening en Belastingen									
0.2 Burgerzaken	1.836.940,00	4.543.996,00	2.707.056,00	1.981.918,22	4.632.299,22	2.650.381,00	-144.978,22	-88.303,22	56.675,00
0.10 Mutaties reserves	269.730,00	0,00	-269.730,00	0,00	0,00	0,00	269.730,00	0,00	-269.730,00
0.61 OZB woningen	0,00	634.689,00	634.689,00	97,20	658.449,39	658.352,19	-97,20	-23.760,39	-23.663,19
0.62 OZB niet-woningen	0,00	363.150,00	363.150,00	0,00	380.744,83	380.744,83	0,00	-17.594,83	-17.594,83
0.64 Belastingen overig	142.000,00	388.448,00	246.448,00	180.400,66	369.318,19	188.917,53	-38.400,66	19.129,81	57.530,47
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0,00	128.489,00	128.489,00	0,00	134.714,30	134.714,30	0,00	-6.225,30	-6.225,30
7.2 Riolering	12.339.544,00	64.729,00	-12.274.815,00	12.370.985,92	51.823,27	-12.319.162,65	-31.441,92	12.905,73	44.347,65
7.3 Afval	9.329.848,00	8.773.869,00	-555.979,00	9.590.223,17	10.062.836,49	472.613,32	-260.375,17	-1.288.967,49	-1.028.592,32
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	1.077.943,00	2.051.060,00	973.117,00	1.073.685,82	2.099.051,16	1.025.365,34	4.257,18	-47.991,16	-52.248,34
G Bestuur en Veiligheid									
0.1 Bestuur	7.000,00	4.602.614,00	4.595.614,00	25.946,55	5.705.542,32	5.679.595,77	-18.946,55	-1.102.928,32	-1.083.981,77
0.2 Burgerzaken	0,00	840.909,00	840.909,00	225,00	831.974,97	831.749,97	-225,00	8.934,03	9.159,03
0.10 Mutaties reserves	600.587,00	0,00	-600.587,00	94.025,76	0,00	-94.025,76	506.561,24	0,00	-506.561,24
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	464.532,00	6.873.025,00	6.408.493,00	474.410,52	6.768.655,49	6.294.244,97	-9.878,52	104.369,51	114.248,03
1.2 Openbare orde en veiligheid	411.124,00	4.267.112,00	3.855.988,00	658.852,86	3.407.824,06	2.748.971,20	-247.728,86	859.287,94	1.107.016,80
2.1 Verkeer en vervoer	99.800,00	12.729,00	-87.071,00	82.438,30	11.460,36	-70.977,94	17.361,70	1.268,64	-16.093,06
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	101.304,00	108.158,00	6.854,00	97.431,62	113.676,21	16.244,59	3.872,38	-5.518,21	-9.390,59
3.4 Economische promotie	0,00	100.000,00	100.000,00	0,00	100.000,00	100.000,00	0,00	0,00	0,00
5.6 Media	0,00	100.000,00	100.000,00	0,00	100.000,00	100.000,00	0,00	0,00	0,00
7.4 Milieubeheer	15.000,00	3.655.826,00	3.640.826,00	23.798,00	3.643.579,28	3.619.781,28	-8.798,00	12.246,72	21.044,72
8.1 Ruimtelijke ordening	0,00	539.551,00	539.551,00	1.651,47	455.846,89	454.195,42	-1.651,47	83.704,11	85.355,58
8.3 Wonen en bouwen	0,00	437.949,00	437.949,00	1.907,21	454.398,38	452.491,17	-1.907,21	-16.449,38	-14.542,17
H Overzicht Algemene Dekkingsmiddelen									
0.4 Overhead	2.167.790,00	35.987.039,00	33.819.249,00	2.423.170,74	32.483.662,11	30.060.491,37	-255.380,74	3.503.376,89	3.758.757,63
0.5 Treasury	19.001.379,00	-1.265.838,00	-20.267.217,00	19.067.264,44	-1.477.652,16	-20.544.916,60	-65.885,44	211.814,16	277.699,60
0.10 Mutaties reserves	15.664.587,00	14.852.673,00	-811.914,00	14.627.802,58	14.844.331,95	216.529,37	1.036.784,42	8.341,05	-1.028.443,37
0.61 OZB woningen	13.945.280,00	90.722,00	-13.854.558,00	14.014.150,00	80.699,31	-13.933.450,69	-68.870,00	10.022,69	78.892,69
0.62 OZB niet-woningen	13.310.000,00	90.722,00	-13.219.278,00	13.285.603,00	80.699,31	-13.204.903,69	24.397,00	10.022,69	-14.374,31
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	131.098.773,00	0,00	-131.098.773,00	130.672.320,62	0,00	-130.672.320,62	426.452,38	0,00	-426.452,38
0.8 Overige baten en lasten	139.000,00	430.616,00	291.616,00	155.400,01	85.997,86	-69.402,15	-16.400,01	344.618,14	361.018,15
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0,00	500.000,00	500.000,00	0,00	233.135,00	233.135,00	0,00	266.865,00	266.865,00
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	0,00	-5.685.272,00	-5.685.272,00	1.560.767,15	0,00	-1.560.767,15	-1.560.767,15	-5.685.272,00	-4.124.504,85
3.4 Economische promotie	384.592,00	0,00	-384.592,00	462.422,22	0,00	-462.422,22	-77.830,22	0,00	77.830,22
	318.451.953,00	**318.451.953,00**	**0,00**	**300.451.981,05**	**300.451.981,05**	**0,00**	**17.999.971,95**	**17.999.971,95**	**-0,00**